

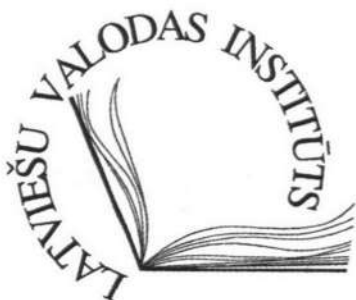
LINGUISTICA

17

LETTICA

2008

LINGUISTICA ILETTICA

LATVIEŠU VALODAS INSTITŪTA ŽURNĀLS

2008

RĪGA

17

Dibinātājs
LU Latviešu valodas institūts
Reģistrācijas apliecība Nr. 90002118365

Redakcijas kolēģija
Laimute BALODE, Ojārs BUŠS, Ina DRUVIETE,
Ilga JANSONE (atbildīgā redaktore),
Andrejs BANKAVS, Agris TIMUŠKA,
Andrejs VEISBERGS, Baiba KANGERE,
Aksels HOLVUTS, Aleksejs ANDRONOVS,
Daina NĪTIŅA

Numura redaktors Ojārs BUŠS

Korektors Gunita ARNAVA, Sanda RAPA

Redakcijas adrese
Akadēmijas lauk. 1, 902. ist., Rīga, LV-1050
Tālr. 67227696, fakss 67227696, e-pasts: latv@lza.lv

ISSN 1407-1932

© LU Latviešu valodas institūts, 2008

SATURA RĀDĪTĀJS

Ina DRUVIETE. Sociolingvistikas vēsture un perspektīvas pasaulē un Latvijā.	5
Valentīna SKUJIŅA. Valodniecības terminoloģija: problēmas un risinājumi.	21
Genovaitē KAČIUŠKIENĒ, Nijolē MERKIENĒ. Kalbinē interferenciya šiuolaikinēje visuomenēje.	28
Малгожата ОСТРУВКА. Отражение языковых контактов в речи поляков Латвии.	38
Dite LIEPA. Latvijas preses valodas sociolingvistiskais raksturojums Trešās atmodas laikā.	58
Dace STRELĒVICA-OŠIŅA. Valodas preskriptīvisma izpausmes Latvijā un tā pozitīvās blakusparādības.	78
Andra KALNAČA. Nominatīva stilistiskās funkcijas prozas tekstos.	92
Imants ŠMIDEBERGS. Par verbiem ar lieku piedēkli.	104
Gita ELKSNĪTE. Netiešais pārvaldījums substantīviskajās vārdkopās G. Manceļa darbos.	113
Valentīna SKUJIŅA, Anita ŠČUCKA. Vārds ar nozīmes pārnesumu termina funkcijā.	125
Dangole MIKULĒNIENE, Anna STAFECKA. Latviešu un lietuviešu valodas leksikas un semantikas atspoguļojums «Baltu valodu atlantā».	133
Ojārs BUŠS. Ģermāņu cilmes barbarismi 21. gadsimtā.	150
Ilze ŠTRAUSA. Ko stāsta govju vārdi Ukru pagastā?.....	157
Valda SALMIŅA. Armēņu īpašvārdu atveide latviešu valodā.	177

Atceramies

Alvila Augstkalna dzīves gājums un personība (<i>Ieva Brenķe</i>).....	219
---	-----

Hronika

Angļu valoda – drauds vai liels drauds? (<i>Andrejs Veisbergs</i>).	234
--	-----

Sveicam

Ar latviešu valodu sirdī un domās (<i>Dīte Liepa, Ingrīda Sjomkāne</i>).	239
Sveicam svētkos savu Skolotāju! (<i>Anita Ščucka</i>).	243
Valodniecības bibliogrāfija 2006 (<i>Ilga Migla</i>).	245
Ziņas par autoriem.	309

Ina DRUVIETE**Sociolingvistikas vēsture un perspektīvas
pasaulē un Latvijā**

Sociolingvistika ir valodniecības nozare, kas, izmantojot socioloģijas, psiholoģijas, etnoloģijas, politikas zinātnes un citu humanitāro un sociālo zinātņu nozaru izpētes metodes un sasniegumus, pētī dažādu valodu vai vienas un tās pašas valodas eksistences paveidu vai valodas vienību variantu lietojumu valodas kolektīvā, kā arī korelāciju starp valodas lietojumu un sabiedrības sociālo struktūru.

Šī zinātnes nozare aptver visu problēmu kopumu, kas saistīts ar sociāli determinētu valodas parādību raksturojumu. Pētītas tiek ne tikai valodas un objektīvu sociālu faktoru (sociālās struktūras elementu) attieksmes, bet arī subjektīvu sociālu faktoru (sociālu institutu, sociāli determinētu vērtību) atspoguļojums gan valodā, gan runas darbībā. Sociolingvistika ir atjaunināta pieeja tūkstošiem gadu ilgušajai valodas izpētei, tajā plaši iesaistot socioloģijas, etnoloģijas, psiholoģijas u. c. dotumus. Mūsdienu sociolingvisti izmanto dažādas metodes visatšķirīgāko parādību izpētei, bet kopīgs ir viens: valodas lietojums tiek analizēts sociālā kontekstā, norobežojoties no valodas izpētes atrautībā no tās funkcionēšanas vēsturiskajiem un politiskajiem apstākļiem, no runātāju kolektīva un tā sociālās diferenciacijas.

Šo aspektu pašā sociolingvistikas attīstības rītausmā uzsvēris D. Haimzs: «Mūsdienu lingvistikas galvenā iezīme ir tā, ka struktūra tiek uztverta kā analīzes sākumpunkts. Lingvisti arī pārāk zemu novērtē valodas lietojumu, tajā pašā laikā nenoliedzot tā nozīmību. Rezultāts dažkārt apmierina visus. No vienas puses, sašaurinot interešu loku uz neatkarīgi un viegli strukturējamu materiālu, var lepoties ar progresīvas zinātnes prestižu, no otras puses, neraugoties uz lietojuma sociālās dimensijas ignorēšanu, var saglabāt prestižu, izmantojot kaut ko cilvēka dzīvē būtisku.» (Hymes 1972: 272) Tāpēc sociolingvisti, respektējot un augstu vērtējot tradicionālos valodniecības virzienus un skolas, kā arī izmantojot citu valodniecības nozaru

terminoloģiju un idejas, skaidri norāda uz uzskatu atšķirību un nesavienojamību. Dž. Hadsons piebilst, ka lingvisti valodu uztver kā autonomu universālu sistēmu, kuras nozīmīgos elementus nosaka pati cilvēka smadzeņu uzbūve, psiholingvists izzina, kā šāda sistēma strādā un kā valodas lietotājs to apgūst, bet sociolingvists interesējas, kā šo sistēmu lieto valodas kolektīvā (Hudson 1996: 7). Sociolingvistu visvairāk interesē tieši tas, ka ikvienā valodā visos valodas līmeņos pastāv varianti un to pastāvēšanu var izskaidrot tikai ar sociālo faktoru ietekmi. Sastātīt valodas variantus (vai atšķirīgas valodas) ar sociālajiem nosacījumiem un atbildēt uz jautājumu, kāpēc šāda korelācija izveidojusies un kāda ir tās nozīme sabiedrības sociālajā stratifikācijā, ir sociolingvista pamatzdevums.

Kaut izpētes pamatprincipi ir kopīgi, nozarē jau pašā sākumā izveidojās vismaz divas apakšnozares, un pētnieki lielākoties specializējas to ietvaros. *Mikrosociolingvistika* pētī korelāciju starp variantiem valodā un starp atbilstošajiem variantiem sociālajā grupā, kas tos lieto. *Makrosociolingvistika* (praksē bieži lietots sinonīms ne tikai iekšpolitikas nozares, bet arī attiecīgās zinātnes nozares apzīmēšanai ir *valodas politika*) valodu pētī kā kultūras un politisku fenomenu. Makrosociolingvisti pievērš uzmanību nevis valodas lietojumam indivīda un sociālo grupu līmenī, bet pašu valodu un to variantu attiecībām ģeopolitiskos veidojumos. Daži pētnieki iesaka īpaši izdalīt arī *mezosociolingvistiku*, kas aptvertu valodas variantus lielo sociālo grupu (piem., dažādu dzimumu un vecumu runātāju) vidū.

Klasiskā sociolingvistika kā zinātne attīstījusies ASV 20. gadsimta 60. gados (V. Labovs, V. Braits, S. Ervina-Tripa, Č. Fērgusons, Dž. Fišmens, Dž. Gampercs, D. Haimzs, A. Grimšo u. c.), sintezējot lingvistikas, lingvistiskās antropoloģijas, socioloģijas un citu zinātnes nozaru atziņas. Termins *sociolingvistika* (formā *socio-linguistics*), visticamāk, pirmo reizi lietots 1952. gadā mazpazīstama Teksasas angļu valodas profesora H. Karija rakstā (Currie 1972) – pēc pāris gadu agrāk nostiprinātā termina *psycholinguistics* parauga. Nozares attīstības sākumposmā, kad pastāvēja arī doma par

valodas un sabiedrības attiecību izpētes nostiprināšanos nevis valodniecības apakšnozares, bet autonomas sociālo zinātņu nozares statusā, tika piedāvāts to saukt par runas etnogrāfiju, komunikācijas etnogrāfiju, lingvoģeogrāfiju, etnometodoloģiju, sociosemiotiku, lingvistisko demogrāfiju, sociālo dialektoloģiju, etnometodoloģisko lingvistiku, antropoloģisko lingvistiku, etnoloģisko filoloģiju, lingvistisko etnoloģiju u. tml.

Kāpēc kritiskais «masas sabiezējums» notika tieši Amerikas Savienotajās Valstīs? Pirmkārt, jau 20. gadsimta sākumā valodniecības centrs bija pārvietojies no Eiropas uz ASV, lielākajām universitātēm pulcējot talantīgākos lingvistus no visas pasaules. Daudzi sociolingvistikas aizsācēji bija pirmās paaudzes intelektuālie emigranti vai vieszinātnieki (kā E. Haugens, B. Jernuds, K. Brata-Paulstone, J. Neustupnijs, U. Veinreihis, E. Polomē, H. Kloss u. c.) – viņi līdzī atnesa izpratni par sabiedrību un kultūru dažādībām, daudzu valodu prasmi un vērtīgāko no Eiropas un citu reģionu valodniecības tradīcijām. Otrkārt, valodas, kultūras un sabiedrības attiecību pētījumiem 60.–70. gados tika piešķirts ievērojams valsts un privāto fondu (piem., Rokfelleru un Forda fonda) finansējums. Forda fonds šajā periodā ziedoja vairāk nekā 40 miljonus dolāru dažādu valstu valodas situācijas pētījumiem un sociolingvistikas atbalstam. Laika gars tolaik bija labvēlīgs zinātnes attīstībai tieši ASV. D. Tompsons pat visai nopietni apgalvojis, ka sociolingvistika par labvēlīgo attīstības vidi ASV var būt pateicīga PSRS 1957. gadā palaistajam Zemes mākslīgajam pavadonim, kas katalizēja radikālas pārmaiņas ASV izglītības un zinātnes sistēmā (Thompson 1997: 263).

Jaunu zinātnes virzienu veidošanos bieži nosaka ne tikai zinātņu attīstības likumsakarīga iekšējā loģika – ne velti jaunās idejas mēdz gandrīz vienlaikus uzplaukstēt vairāku neatkarīgi strādājošu zinātnieku prātos –, bet arī aktuālas norises sabiedrībā. 20. gadsimta 60.–70. gados ASV asi izpaudās rasu segregācijas, nabadzības un neizglītības problēmas. Radās nepieciešamība pēc starpnozaļu pētījumiem, kas apvienotu lingvistikas, socioloģijas, antropoloģijas un citu nozaļu sasniegumus sabiedrības problēmu analīzei caur valodas prizmu un iespēju

robežās piedāvātu arī risinājumus. Vairākums pētnieku bija pārliecināti, ka, uzlabojot komunikācijas prasmes, ir iespējams mazināt atšķirības starp sociālajiem slāņiem, īpaši izglītības un nodarbinātības jomā. Valodnieku, sociologu un antropologu koalīcija lielā mērā nostiprinājās sociālā taisnīguma ideālu vārdā (un jāpiebilst, ka šie ideāli sociolingvistu aprindās vēl joprojām nav zuduši). Kā norādījis D. Haimzs, paradoksālā kārtā sociolingvistikas attīstību veicināja plašā ģeneratīvās gramatikas popularitāte 20. gadsimta 50. gadu otrajā pusē, kas ir arī sociolingvistikas sākuma posms: «Es mēdzu teikt, ka N. Čomskis ir atbildīgs par sociolingvistikas attīstību, jo savā darbā *Aspects of the Theory of Syntax* (1965) viņš valodas teorijas mērķi definējis tā, ka pilnībā tiek ignorēti cilvēki un valodas lietojums. [...] Ja Čomskis nebūtu vēlējies ignorēt tik daudz ko nozīmīgu un nebūtu kļuvis tik ietekmīgs, lingvistika Amerikas Savienotajās Valstīs būtu palikusi tāda pati kā iepriekš.» (Hymes 1997: 122)

Jāpiebilst, ka vēl līdz šai dienai paralēli tiek lietoti arī termini *valodas socioloģija* jeb *lingvosocioloģija* (*sociology of language*) un *sociālā lingvistika* (*social linguistics*). Terminu lietojums lielā mērā atkarīgs no pētnieka ieraduma, un īpašu saturisku atšķirību starp tiem nav. Piemēram, Dž. Fišmens tradicionāli devis priekšroku terminam *valodas socioloģija* (viņa rediģētā žurnāla nosaukums kopš 1972. gada ir *International Journal of the Sociology of Language*); viņš savulaik arī mēģinājis nošķirt šo terminu no sociolingvistikas jēdziena, valodas socioloģijā ietilpinot dinamiskus, ar socioloģiskām metodēm veiktus pētījumus par valodas lietojuma pārmaiņām sabiedrībā, bet sociolingvistiku atzīstot par aprakstošu zinātņu, kam jākonstatē valodas lietojuma korelācija ar sabiedrības sociālo struktūru. Līdzīgi rīkojies arī V. Braits, «Starptautiskajā lingvistikas enciklopēdijā» nodalot šķirkļus *sociolinguistics* un *sociology of language* (Bright 1992). Dažos avotos ar terminu *valodas socioloģija* tiek apzīmēta tikai tā dēvētā makrosocioloģija jeb valodas politika. V. Labovs savukārt ilgi pretojies termina *sociolingvistika* ieviešanai, jo «tad jau iznāk, ka var arī pastāvēt sekmīga lingvistiska teorija vai prakse, kas nav sociāla» (Labov 1997: 147).

Dažkārt problemātiski ir noteikt robežas starp vairākām valodniecības apakšnozarēm, kas arī pētī valodas vienību izvēles nosacījumus gan indivīda, gan sabiedrības (etnosa) līmenī. Daži pētnieki, piemēram, antropoloģisko lingvistiku, etnolingvistiku, diskursa analīzi, komunikācijas etnogrāfiju, pragmatiku, retāk – psiholingvistiku uzskata par sociolingvistikas sastāvdaļām, citi atzīst, ka tās ir tuvas, bet ne identiskas disciplīnas, katra ar savu vēsturi, jēdzienu sistēmu un piekritēju loku. Atšķirīgo valodniecības tradīciju dēļ apšaubāmi ir mēģinājumi veidot universālu valodniecības nozaru sistēmu. Katrā valstī objektīvu un subjektīvu iemeslu dēļ valodniecība attīstījusies pa savu ceļu. To pašu var teikt arī par sociolingvistiku – Latvijā attīstās mūsu valodniecības tradīcijās un mūsu vēsturiskajā situācijā sakņota sociolingvistika, kas nu jau iet savu ceļu.

Daudzu tautu valodnieki sociolingvistisku pieeju izmantoja jau ilgi pirms klasiskās sociolingvistikas izveides – sākot jau ar Senās Grieķijas periodu, līdzko pētnieki ne tikai aprakstīja konkrētas valodas parādības, bet arī analizēja to rašanās un pārmaiņu ekstralingvistiskos cēloņus. Arī latviešu valodniecībā vēsturisku apstākļu dēļ skaidri iezīmējas valodas un sabiedrības attīstības cieša saistība.

Ja atbalstām uzskatu, ka jebkura darbība valodas standartizācijā – arī retrospektīvā skatījumā – ir sociolingvistisks process, jo notiek apzināta izvēle starp reāli eksistējošiem variantiem, ir pamats atzīt, ka latviešu sociolingvistikas vēsture sākas līdz ar apzinātu latviešu literārās valodas normu kodifikāciju 17.–18. gadsimtā (skat. Baltiņa 1986; Blinkena 1986; Druvieta 1991). Par apzinātas valodas normēšanas faktu vai pat par valodas normalizācijas koncepcijas eksistenci liecina attieksme pret variantību. Jau J. Rēhūzena gramatikā parādās relatīvi bagātīgs variantības fiksējums (piem., *tehms Szehwims / oder teh m Szehwehm* 10. lpp., *Mahtings oder Mahtita* 11. lpp.). Turpretim P. Einhorna kritikas fragmentā a- un ā- celma daudzskaitļa datīvā varianti nav doti (*tai Seewim tai Nackti*). R. Grabis pamatoti secina – «kāda gramatikas autora vienas vai otras formas izvēli par normu daudzā ziņā varēja veicināt šīs formas izplatība tai apvidū vai tai valodas vidē,

kurā autors izdarījis savus vērojumus. No tā, ka te [P. Einhorna kritikas fragmentā – *I. D.*] ir dotas tikai vecākās datīva formas, nevar domāt, ka runas praksē eksistējušas vienīgi tās. Var gan domāt, ka šīs formas ir bijušas dzīvas un tik izplatītas un parastas, ka autors tās varējis izraudzīties par normatīvām.» (Grabis 1955: 224). G. Manceļa, K. Fīrekera, J. Langija, A. J. Stendera vārdnīcās kodificētā varianta izvēle nereti jau ir papildināta ar apzinātiem vai intuitīviem normatīviem komentāriem.

Rodoties jaunlatviešu kustībai, parādās pirmie apzinātas valodas politikas (makrosociolingvistikas) stihiskie iedīgļi, jo latviešu etnosa vienotībai, pastāvēšanai un attīstībai ir nepieciešams nodrošināt latviešu valodas statusu uzaugstas ekonomiskās vērtības konkurentvalodu (vācu un krievu valodas) fona. Īpaši K. Barona, J. Alunāna un A. Kronvalda rakstos varam saskatīt tēlainā formā izteiktas atziņas, kas vērtīgas gan valodas attīstībai, gan valodas funkciju nostiprināšanai. Piemēram, A. Kronvalds raksta: «Mūsu valoda ir arīdzan sirma un svēta valoda – bet apgaismošanas dēļ mums arī jāpieņem daži jauni vārdi, kā tas jau līdz šim noticis. Tautai nav vis sava valoda atmetama, bet pavairojama, jo kādus simtus jaunus vārdus iemācīties nav visai grūta lieta, bet citu valodu visai tautai mūsu dienās nevar uzspiest, ja to negrib Ēģiptes tumsībā iebāzt.» (Kronvalds 1937: 437) K. Mīlenbaha darbos jau pavisam skaidri varam saskatīt sociolingvistisku valodas parādību izpratni; plaši skatītais valodas parādību vēsturiskais un sociālais fons arī ir pamatā viņa veiksmīgajai darbībai valodas standartizācijā (Druvieta 1990: 42).

Varam atzīt, ka 19. gadsimta otrajā pusē Latvijā bija vērojama tradicionālā makrosociolingvistiskā triāde – valodas attīstīšana, vesternizācija, modernizācija. Attīstīšana galvenokārt saistās ar nepieciešamā vārdu krājuma izveidi gan vārddarināšanas, gan aizgūšanas ceļā, modernizācija tiek izprasta kā literārā standarta izplatība visā teritorijā un valodas inovāciju paātrināta ieviešana. Valodas vesternizācijas uzdevums ir veidot nacionālās literārās valodas pēc Rietumeiropas augsta prestiža valodu modeļa. Šādi latviešu valoda tika sagatavota pilnvērtīgai valsts valodas funkciju veikšanai pēc pāris desmitgadēm.

20. gadsimta sākumā sāk izskanēt doma ne tikai par

valodas attīstīšanu, bet arī par tās sociolingvistisko funkciju paplašināšanu: «Latviešu valodas pilsonisku tiesību aprobežojumi ir vispār viens no svarīgākiem šķēršļiem uz tautas saimnieciskās labklājības un garīgās attīstības ceļa.» (Rezolūcija 1905) Tomēr tikai pēc Pirmā pasaules kara, izveidojoties neatkarīgai Latvijas valstij, latviešu valodai tiek noteikts oficiāls statuss. Par valodas politiku kā zinātņi 20.–30. gados gan runāt nevar; valodnieki nepiedalījās valodu likumu un citu normatīvo aktu izstrādē, savukārt lingvistiskā likumdošana neietvēra pantus par valodas zinātnisku izpēti un kopšanu. Valodas attīstības un lietošanas sociālie aspekti iezīmējās tikai dažu pētnieku darbos (E. Blese, P. Šmits, P. Ķiķauka).

Pēc II Pasaules kara trimdas latviešu valodniecībā sociolingvistiski ievirzītu pētījumu virzienu pārstāvēja vai vienīgi V. Rūķe-Draviņa (pētījumos par bērnu valodu un literārās valodas standartizāciju (Rūķe-Draviņa 1977)). Latvijā valodnieki aiz dzelzs priekškara pamatojās uz vēsturiskajām tradīcijām un meklēja iespējas Ēzopa valodā norādīt uz šķēršļiem latviešu valodas attīstībai. 20. gadsimta 70. gados sākās sociālās lingvistikas bums PSRS. Tas pamatojās galvenokārt uz 20.–30. gadu krievu valodniecības tradīcijām, īpaši sociālo variantu un literārās valodas izpētē (S. Karcevskis, R. Šora, J. Poļivanovs, Ļ. Jakubinskis u. c.), bet aizguva arī Rietumu idejas. Piemēram, pirmā krievu valodā izdotā sociolingvistikas mācību grāmata (Швейцер, Никольский 1978) lielā mērā atsaucās uz ASV izdotiem darbiem, kas veidoja apmēram pusi no izmantotās literatūras saraksta. Gandrīz visu ievērojamāko sociolingvistu darbu tulkojumi, kaut ar šīs «buržuāziskās pseidozinātnes» obligāto kritiku priekšvārdā un piezīmēs, bija pieejami krievu valodā, īpaši sērijā *Новое в лингвистике*. Radās vērtīgi pētījumi mikrosociolingvistikā un normas teorijā (V. Avrorins, A. Šveicers, L. Krisins, V. Bondaļetovs, A. Ļeontjevs, L. Skvorcovs u. c.). Šie avoti lielā mērā pozitīvi ietekmēja arī latviešu valodniecību, par ko varam pārliecināties krājumos «Latviešu valodas kultūras jautājumi» un «Valodas aktualitātes». Turpretim makrosociolingvistika, īpaši valodas politika, kļuva par ideoloģizētu zinātnes nozari, kuras virszuddevums

bija teorētiski pamatot «nacionālo»-krievu divvalodību (J. Dešerijevs, M. Isajevs, M. Guboglo, V. Mihaļčenko u. c.). Arī Latvijā tika izdots bibliogrāfiskais rādītājs «Latviešu-krievu divvalodība» (Дризуле, Герентович 1987) ar 459 vienībām. 1987. gadā. V. Drīzules vadībā Vissavienības programmas «Nacionālo valodu attīstība sociālisma apstākļos» ietvaros tika veikts pirmais apjomīgais sociolingvistiskais pētījums par divvalodību dažādās sociolingvistiskās funkcijās. Mainoties politiskajai iekārtai, visai korektais pētījums publicēts netika, bet tā galvenais secinājums: «Vairumā jomu latviešu valoda funkcionē kā latviešu-krievu divvalodības komponents uz plašas krievu valodas izplatības fona» noderēja par argumentu Atmosdas perioda cīņā par latviešu valodas tiesībām.

Kopš 80. gadu beigām vairākums valodnieku atzīst, ka valodas kultūra kā zinātnes nozare cieši jāsaista ar sociolingvistiku, jo tā nedrīkst orientēties tikai uz valodas sistēmas izpēti, bet jāņem vērā arī valodas vide un runātāju lingvistiskā attieksme. Tikai tad iespējams izvairīties no valodas sistēmas prasībām formāli atbilstošiem, bet konkrētā valodas situācijā nerealizējamiem ieteikumiem un lēmumiem.

Atmodas gados (1988–1992) daudzi latviešu valodnieki pievērsās valodas politikai, tā veicinot arī šīs zinātnes nozares attīstību (J. Baldunčiks, L. Balode, O. Bušs, I. Druvieta, Dz. Hirša, Z. Ikere, V. Kuzina, R. Kvašīte, D. Markus, V. Skujiņa, J. Sīlis, J. Valdmanis, A. Veisbergs, īpaši A. Blinkena). Savu ieguldījumu sniedza trimdas zinātnieki (J. Dreifelds, R. Kārkliņa, B. Kangere, U. Ozoliņš). Latvijā tika izstrādāta lingvistiskā likumdošana un izveidotas nepieciešamās institūcijas latviešu valodas tiesību aizsardzībai un valodu koeksistences nodrošināšanai, stingri pamatojoties uz sociolingvistikas teoriju un ārvalstu valodas politikas praksi (Druvieta 1990; 1994; 1998).

Termins *sociolingvistika* latviešu valodnieku publikācijās sāka parādīties 20. gadsimta 80. gadu vidū. 1987. gadā A. Blinkenas veidotais šķirklis *sociolingvistika* ietverts «Latvijas padomju enciklopēdijā». Tomēr mērķtiecīga sociolingvistiska pieeja valodas izpētei sākās samērā vēlu.

Pirmā sociolingvistiska profila disertācija Latvijā tiek aizstāvēta 1990. gadā (Vilemsone 1990). 1992. gadā Latviešu valodas institūtā tiek izveidota Sociolingvistikas daļa, latviešu sociolingvisti sāk piedalīties starptautiskās konferencēs, stažēties ārvalstu pētniecības centros, publicēties nozīmīgos sociolingvistikas žurnālos. 1992. gadā ar Dz. Hiršas vadītā Valsts valodas centra atbalstu notiek Latvijā pirmā starptautiskā sociolingvistu konference (VVC 1992). Pirmais apjomīgais sociolingvistiskais pētījums tiek veikts 1995. un 1996. gadā (Druviete (red.) 1995, 1996, 1998; 2001); pēc analogas metodoloģijas īstenota arī 1999. g. un 2004. g. valodas situācijas dinamikas izpēte. Augstskolu programmās Latvijā pirmo reizi sociolingvistika kā priekšmets parādās 1997. gadā – kurss *Sociolinguistics* (angļu valodā) tiek docēts Daugavpils universitātē (I. Druviete), gadu vēlāk – Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātē, pašlaik arī Moderno valodu fakultātē un Filoloģijas fakultātē un Liepājas Pedagoģijas akadēmijā (L. Lauze). Sociolingvistikas laukā īstenoti vairāki Latvijas Zinātnes padomes projekti, piem., «Valodas funkcionālie un sociolingvistiskie aspekti», «Latvijas sociolingvistiskās situācijas monitorings», «Lingvistiskā likumdošana Eiropas Savienībā un Latvijā», «Latvijas sabiedrības lingvistiskā integrācija». Promocijas darbus sociolingvistikā aizstāvējušas V. Ernstsone (Ernstsone 1999), V. Poriņa (Poriņa 2003), L. Lauze (Lauze 2001), D. Joma (Baltaiskalna 2001), L. Tidriķe (2003), pašlaik promocijas darbus izstrādā D. Liepa, D. Strelēvica, A. Blūmane, R. Zauere un citi.

Latviešu sociolingvisti plaši iesaistījušies Eiropas Savienības valodas situācijas un valodas politikas izpētē (piem., starptautiski sadarbības projekti *Euromosaic III. Presence of Regional and Minority Language Groups in the European Union's New Acceding Countries*; *Baltic Language and Integration Network*) izpilda divus Eiropas Komisijas 6. ietvarprogrammas projektus (*Languages in a Network of European Excellence* un *Language Dynamics and Management of Diversity*). I. Druviete darbojas žurnāla *Language Policy* (Springer) redakcijas kolēģijā un vairākās starptautiskās

sociolingvistu organizācijās, ir ievēlēta par Eiropas Nacionālo valodu institūciju federācijas (EFNIL) viceprezidenti.

Sociolingvistikas attīstību Latvijā ir veicinājuši arī pētījumi radniecīgās valodniecības nozarēs, kā lietišķā valodniecība, sastatāmā valodniecība, translatoģija, terminoloģija, pragmatika u. tml. (J. Baldunčiks, A. Bankavs, M. Baltiņš, M. Brēde, I. Kramiņa, G. Ločmele, J. Sīlis, A. Veisbergs, I. Zauberga u. c.), kā arī demogrāfu, filozofu, psihologu, politologu un citu humanitāro un sociālo nozaru speciālistu darbi.

Latvijas etnolingvistiskās situācijas dēļ valodas politika ir bijusi nozīmīga iekšpolitikas nozare, tādēļ likumsakarīgi, ka Latvijas sociolingvistu svarīgākais devums ir tieši valodas politikas teorijā un sociolingvistiskās situācijas dinamikas izpētē. Kopš 2002. gada vērtīgi Latvijas valodas situācijas pētījumi tiek veikti ar Valsts valodas komisijas un Valsts valodas aģentūras atbalstu (piem., Mežs 2004; Ernstsone *et al.* 2004; Ernstsone, Joma 2005; Data Serviss 2005). Šis pētījumu virziens tiek turpināts, nu jau pārsniedzot Latvijas robežas un iesaistoties Eiropas Savienības valodas situācijas izpētē un valodas politikas izstrādē. Uz sociolingvistisko pētījumu pamata J. Valdmaņa vadībā ir izstrādāta «Valsts valodas politikas programma» (2006), kas ir nozīmīgs politisks dokuments latviešu valodas ilgtspējas garantēšanai. Valsts valodas komisijas izdots gandrīz 600 lappušu biežais monogrāfiskais izdevums «Latviešu valoda 15 neatkarības gados. Lingvistiskā situācija, attieksme, procesi, tendencijas» (2007) uzskatāmi atspoguļo arī makro-sociolingvistikas līmeni Latvijā. Latvijas pētniekiem ir vērā ņemami sasniegumi arī runātās valodas sociolingvistiskā izpētē (Koluža 2000; Tidriķe 2003; Lauze 2004; Bušs, Ernstsone 2006; Ernstsone, Tidriķe 2006).

Zinātnes nozare ir sasniegusi zināmu briedumu, kad sākam apzināties tās vēsturi (Shuy 1997). Jau 1997. gadā tika izdots unikāls pašu sociolingvistikas pamatlicēju interviju formā veidots atskats uz nozares attīstības apstākļiem (Bratt-Paulston, Tucker (eds.) 1997). Pašlaik sociolingvistu skolas pastāv gandrīz visās valstīs. Pasaulē iznāk vairāki desmiti specializētu

sociolingvistiska profila žurnālu; starp nozīmīgākajiem regulārajiem izdevumiem minami *International Journal of the Sociology of Language*, *Language Problems and Language Planning*, *Journal of Multilingual & Multicultural Development*, *Language in Society*, *Language Policy*. Kopš 1985. gada iznāk Eiropas sociolingvistikas gadagrāmata (*Sociolinguistica*), kurā līdztekus teorētiskiem apcerējumiem, grāmatu anotācijām un recenzijām tiek ievietota arī Eiropas valstu sociolingvistikas bibliogrāfija (Latvija šajā izdevumā pārstāvēta kopš 1993. gada). Priekšmets *Sociolingvistika* un speciāli kursi tās apakšnozarēs, piemēram, *Valodas politika*, *Valoda un dzimte*, *Valodas varianti* u. tml. tiek docēti visās lielākajās pasaules universitātēs. Starp nozares pārstāvjiem risinās diskusijas par iespējamu šīs zinātnes nozares diverģenci un tuvināšanos radniecīgām nozarēm. Piemēram var minēt prognozes žurnāla *Sociolinguistica* speciālizlaidumā *The Future of European Sociolinguistics* (2000) un žurnāla *Language Policy* speciālizlaidumā *Language Policy in Changing Europe* (2006). Pētnieki gan ir vienprātīgi, ka sociolingvistika saglabās ciešo saikni ar valodas politiku kā iekšpolitikas nozari, veidojot teorētisko pamatu likumdevēju darbībai gan tās juridiskajā, gan pedagoģiskajā, gan lingvistiskajā aspektā.

Arī Latvijas sarežģītajā etnodemogrāfiskajā situācijā valodu koeksistences un attīstības juridiskajam regulējumam jāpamatojas regulārā sociolingvistiskas dinamikas izpētē, tāpēc valstiski svarīgākais sociolingvistisko pētījumu virziens joprojām būs valodas politika. Turpmāk blakus minētajam virzienam nepieciešams padziļināt pētījumus mikrosociolingvistikā, īpaši valodas sociālo un teritoriālo variantu izpētē, valodas standartizācijas un normas teorijā u. c., kas nodrošinātu teorētisko pamatu latviešu valodas mērķtiecīgai nostiprināšanai un attīstīšanai.

Literatūra

Baltaiskalna D. (2001) – *Latvijas iedzīvotāju lingvistiskā attieksme*. Promocijas darbs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.

Baltiņa M. (1986) – Par normas pazīmēm latviešu literārās valodas vēsturē. – *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, 1986, Nr. 1, 66.–72. lpp.

Blinkena A. (1986) – Latviešu literārās valodas cilmes un avotu problēma. – *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, 1986, Nr. 1, 59.–65. lpp.

[Blinkena A.] (1987) – Sociolingvistika. – *Latvijas padomju enciklopēdija*. 9. sēj. Rīga: GER, 130. lpp.

Bratt-Paulston C., Tucker G. R. (eds.) (1997) – *The Early Days of Sociolinguistics. Memories and Reflections*. Dallas: Summer Institute of Linguistics.

Bright W. (ed.) (1992) – *International Encyclopedia of Linguistics* (4 volumes). New York: Oxford University Press.

Bušs O., Ernstsone V. (2006) – *Latviešu valodas slenga vārdnīca*. Rīga: Norden AB.

Currie H. C. (1972) – Projection of socio-linguistics: the relationship of speech to social status. – *Southern Speech Journal*, 1952, Vol. 18, p. 28–37.

Data Serviss (2004) – *Latviešu valodas attīstības un lietojuma problēmas*. Rīga: Data Serviss.

Druviete I. (1990) – *Valoda un etnoss*. Rīga: Latvijas Zinību biedrība.

Druviete I. (1990) – *Kārlis Mīlenbahs*. Rīga: Zinātne.

Druviete I. (1991) – Valodas normalizācijas koncepcija 17.–18. gs. normu avotos. – *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, 1991, Nr. 8, 43.–49. lpp.

Druviete I. (1994) – *Valodas politika: pasaules pieredze Latvijai*. Rīga: LZB.

Druviete I. (ed.) (1995) – *The Language Situation in Latvia. Sociolinguistic Survey. Part 1. Language Use and Attitudes among Minorities in Latvia*. Rīga: Latvian Language Institute.

Druviete I. (red.) (1996) – *Valodas situācija Latvijā. Sociolingvistisks pētījums. 2. daļa. Latviešu lingvistiskā kompetence un valodas procesu vērtējums*. Rīga: Latviešu valodas institūts.

Druviete I. (1996) – *Latviešu valodas sociolingvistiskā situācija (izpētes metodes un raksturojums: statistika, psiholoģija, politika)*. Habilitācijas darba kopsavilkums. Rīga: Tapals.

Druviete I. (1998) – *Latvijas valodas politika Eiropas Savienības kontekstā*. Rīga: LZA Ekonomikas institūts, 1998, 193 lpp.

Druviete I. (2000) – *Sociolinguistic Situation and Language Policy in the Baltic States*. Rīga: Mācību apgāds.

Druviete I., Baltaiskalna D., Ernstson V., Poriņa V. (2001) – *Latvijas valodas politikas analīze: ekonomiskie aspekti*. Rīga: Mācību apgāds.

Druviete I., Gavriļina M. (2003) – *Minoritātes bērni latviešu mācībvalodas skolās*. Rīga: Puse plus.

Ernstson V. (1999) – *Latviešu valodas slenga leksika*. Promocijas darbs. Rīga: Latviešu valodas institūts.

Ernstson V., Joma D., Lauze L., Pakse I., Valdmanis J. (2004) – *Latviešu valodas prasme un lietojums Liepājā 2004. gadā*. Rīga: LU LVI.

Ernstson V., Joma D. (2005) – *Latviski runājošo Latvijas iedzīvotāju lingvistiskā attieksme un valodu lietojums*. Rīga: VVA.

Ernstson V., Tidriķe L. (2000) – *Jauniešu valoda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

Grabis R. (1955) – Pārskats par 17. gadsimta latviešu valodas gramatikām. – *LPSR ZA Valodas un literatūras institūta raksti*. V sēj. Rīga: LVI, 205.–266. lpp.

Hudson R. A. (1996) – *Sociolinguistics. Second Edition*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hymes D. (1972) – On communicative competence. – *Sociolinguistics. Selected Readings*. Ed. by J. B. Pride and J. Holmes. Penguin Books, p. 269–293.

Hymes D. (1997) – History and development of sociolinguistics. – Bratt-Paulston C., Tucker G. R. (eds). *The Early days of Sociolinguistics. Memories and Reflections*. Dallas: Summer Institute of Linguistics, p. 121–130.

Joma D. (sast. un zin. red.) – *Latviešu valoda 15 neatkarības gados. Lingvistiskā situācija, attieksme, procesi, tendences*. Rīga: Zinātne.

Koluža R. (2000) – *Ķikuraina valodiņa. Kā runājam latviski 2000. gadā*. Rīga: Kamene [bez izd. gada].

Kronvalds A. (1937) – Vecas valodas, jauni vārdi. – Kronvalda Atis. *Kopotī raksti*. I sēj. Sast. A. Goba. Rīga: Valtera un Rapas a/s apgāds, 1937, 430.–437. lpp.

Latviešu inteliģences darbinieku rezolūcija. – Pēterburgas Avīzes, 1905, 19. apr. (2. maijā).

Lauze L. (2001) – *Vienkārša teikuma dinamika latviešu sarunvalodā: sociolingvistiskais aspekts*. Promocijas darbs. Liepāja: LPA.

Lauze L. (2004) – *Ikdienas saziņa: vienkāršs teikums latviešu sarunvalodā*. Liepāja: LPA.

Mežs I. (2004) – *Latviešu valoda statistikas spoguļi*. Rīga: Jāņa sēta.

Poriņa V. (2003) – *Individuālā un sociālā bilingvisma korelācija Latvijā*. Promocijas darbs. Rīga: Latviešu valodas institūts.

Rūķe-Draviņa V. (1977) – *The Standardization Process in Latvian: 16th Century to the Present*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Shuy R. (1997) – A brief history of American sociolinguistics. – Bratt-Paulston C., Tucker G. R. (eds.) *The Early Days of Sociolinguistics. Memories and Reflections*. Dallas: Summer Institute of Linguistics, p. 11–32.

Sociolinguistica. International Yearbook of European Sociolinguistics. Tuebingen: Max Niemeyer Verlag.

Thompson D. (1997) – Center for International Education U.S. Department of Education: The evolution of sociolinguistics. – Bratt-Paulston C., Tucker G. R. (eds.) *The Early days of Sociolinguistics. Memories and Reflections*. Dallas: Summer Institute of Linguistics, p. 263–270.

Tidriķe L. (2003) – *Latviešu un vācu jauniešu valoda: kontrastīvais aspekts*. Promocijas darbs. Rīga: LU.

VVC (1992) – *Valodas politika Baltijas valstīs. Konferences materiāli. Rīga, 1992. gada 17. un 18. decembris*. Rīga: Garā pupa.

Vilemsone M. (1990) – *Valodu kontaktu sociolingvistiskie aspekti*. Disertācija. Rīga: LU.

Дризуле В., Герентович В. (1987) – *Латышско-русское двуязычие*. Рига: Зинатне.

Швейцер А. Д., Никольский Л. Б. (1978) – *Введение в социолингвистику*. Москва: Высшая школа.

History and Perspectives of Sociolinguistics in the World and in Latvia

Summary

Sociolinguistics is the field that studies the relationship between language and society, between the use of language and the social structures in which the users of language live. Sociolinguistics explores the social background of linguistic variation and change and of the manner in which language varieties are judged by society as a whole, as well as language situations and general theoretical framework for the development of language policy.

The Latvian language standardization spontaneously existed already in the pre-written language establishment period, i. e., until the 16th century. When in the 17th century the first Latvian norm sources appeared, one can talk about a more or less conscious language standardization and purification. This process reaches into the field of sociolinguistics since language norm crystallizes in concrete historical and cultural conditions. The so-called first period of national awakening was also the first period of conscious purifying of language. By the turns of the century the first professionally educated Latvian linguists began to carry out standardization of Latvian on scientific grounds. The concept of uninterrupted process of language development, of the language changes as a necessary factor of the living force of the language, the close connection between the language and the sociopolitical background of its speakers formed the theoretical background for language planning. Language planning during 20s-30s was not been recognized as an autonomous branch of linguistics. Several Latvian linguists, e.g. E. Blese, P. Šmits contributed to the analysis of social and functional aspects of language too, however, an intralinguistic, comparative-historical approach to language prevailed. During the 70s of the 20th century a boom of sociolinguistic investigations began in the Soviet Union. Contrary to the widespread opinion, Soviet sociolinguistics did not develop in complete isolation from the Western world; translations of the contributions of the most prominent sociolinguists had been published in Russian, although supplemented with compulsory criticism of bourgeois science in prefaces and footnotes. Valuable original investigations by Soviet

scholars appeared, especially concerning social and territorial variability of language, linguistic behavior of an individual. However, macro-sociolinguistics, especially the theory of language policy, was an extremely ideologized field of science. The first bulky sociolinguistic investigation in Latvia took place in 1987 as part of the Moscow program *The development of the national languages in socialism*. The conclusions were that the language situation in Latvia could be characterized as asymmetrical bilingualism. In such a situation the struggle for the rights of the Latvian language began.

The ongoing development of sociolinguistics was an absolute pre-requisite for the implementation of scientifically based language policy in Latvia. There were two main goals in domestic policy in Latvia: promoting the integration process in the society and ensuring the maintenance of the Latvian language within the framework of the model of co-existence of languages. Now sociolinguistics is a well-developed field of linguistics in Latvia having wide prospects of further development.

Valentīna SKUJIŅA

Valodniecības terminoloģija: problēmas un risinājumi

Jāņa Endzelīna valodnieciskās darbības īsai raksturošanai īsti piemērots ir vārds *vispusīgums*. J. Endzelīns bija vispusīgs valodnieks, kas daudz rūpējās par savas dzimtās valodas tīrību, skaidrību un saprotamību. Lai gan J. Endzelīna galvenā uzmanība bija pievērsta dažādiem citiem svarīgiem valodniecības jautājumiem (salīdzināmajai valodniecībai, etimoloģijai, vēsturiskajai un mūsdienu gramatikai, dialektoloģijai, izrunas un rakstības jautājumiem) un viņš nav publicējis gandrīz nevienu īpaši terminoloģijas problēmām veltītu pētījumu¹, tomēr izcilā latviešu valodnieka devums arī latviešu valodas zinātniskās terminoloģijas novadā ir liels (Skujiņa 1972 : 17).

Kā uzsvēris J. Endzelīns, «latviešu valodas gramatikas terminoloģijai jābūt zinātniski pamatotai un praktiski lietderīgai» (Endzelīns 1951). Šis pamatprincips savu aktualitāti nav zaudējis arī patlaban. Par zinātniski pamatotu atzīstama terminoloģija, kas atbilst nacionālās valodas sistēmai un strukturāli semantiskajiem modeļiem. Praktiski lietderīga ir tāda terminoloģija, kas ir viegli saprotama un neliek minēt mīklas. Raksturojot tā laika gramatikas terminus, kā pirmo (un līdz ar to tāpat kā svarīgāko) J. Endzelīns min latvisko terminu saskari ar internacionālajiem apzīmējumiem: «Es neuzskatu par vajadzīgu līdzās v i s i e m [retinājis J. Endzelīns – V.S.] latviskajiem terminiem lietot arī attiecīgos internacionālos apzīmējumus, piemēram, *patskanis*, *divskanis*, tāpat *locījums*, *divdabji*, *tagadne*, *nākotne*, *pagātne* un citus nav nekādas vajadzības aizstāt ar latīniskajiem apzīmējumiem.» Toties, pēc J. Endzelīna domām, vidusskolu vecākajās klasēs, bet jo īpaši augstskolu filoloģijas fakultāšu studenti «jāiepazīstina ar attiecīgajiem internacionālajiem apzīmējumiem» (Endzelīns

¹ Kā izņēmumu var minēt, piemēram, rakstu «Daži atzinumi par mūsu gramatikas terminiem» (Skolotāju Avīze, 1951, 15) un dažus nelieklus rakstiņus par atsevišķu vārdu lietojamību latviešu valodā 20. gs. 20. gados.

1951). Šos principus cenšas ievērot arī pirmās skaidrojošās valodniecības terminu vārdnīcas gatavotāji Ojārs Bušs, Daiga Joma, Andra Kalnača, Ilze Lokmane, Dace Markus, Iveta Pūtele, Valentīna Skujiņa. Skaidrojošā vārdnīca top ar Valsts valodas aģentūras atbalstu un pēc Latviešu valodas institūta direktores Ilgas Jansones rosinājuma V. Skujiņas vadībā.

Valodniecības novadā pirmā terminu apspriešana un vienveidošana notika 20. gadsimta pašā sākumā (1902. gadā) Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijā. Valodniecības termini trijās valodās (latviešu, vācu un krievu valodā) publicēti 1922. gadā izdotajā «Zinātniskās terminoloģijas vārdnīcā», kuras priekšvārdā minēti Valodnieciskās komisijas galvenie darbinieki. Tie ir profesori J. Endzelīns un P. Šmits, docents E. Blese, valodnieks J. Dravnieks un rakstnieki J. Krīgers (Krodzenieks), K. Krūza, Plūdons, M. Arons un J. Jaunzems (Apsīšu Jēkabs).

1963. gada «Valodniecības terminu vārdnīcu» gatavoja R. Grabis (2006. gadā – simtgadnieks), Dz. Barbare un A. Bergmane. Tā ir tulkojoša vārdnīca ar terminiem latviešu un krievu valodā. Kā uzsvērts vārdnīcas priekšvārdā, «terminoloģijas izstrādāšanā un unificēšanā ir nepieciešama ikvienas nozares speciālistu kopīga rīcība, sadarbība un vienošanās, lai panāktu savā zinātnes novadā katram jēdzienam labi atbilstošu terminu izraudzīšanu un šo terminu ieviešanu» (Grabis, Barbare, Bergmane 1963: 5–6).

Pēc 1963. gada vārdnīcas publicēšanas vairāk nekā 40 gadus latviešu valodniecībā veikti zinātniski pētījumi visās valodniecības apakšnozarēs, pēdējos 15 gados – saskarē ar valodnieciskajiem pētījumiem arī dažādās citās valodās. Diemžēl darbs valodniecības terminoloģijas saskaņošanā un sistēmiskā pilnveidē šajā posmā nenotika.

Tāpat kā citās nozarēs arī valodniecībā zinātniskā doma pēdējās desmitgadēs tālāk attīstījies sazarojumā pa valodniecības apakšnozarēm. Vispusīgu valodniecības speciālistu atrast pagrūti, bet ilggadēji pašplūdē atstātā terminoloģija, izrādās, ir izvirzījusi valodniekiem daudz problemātisku jautājumu. Piemēram – vai vispār ir iespējams

definēt, kas ir valoda? Vai dzimtā valoda vēl ir patiešām objektīvi «dzimtā», vai arī par dzimto valodu jebkurš var subjektīvi pasludināt to, kuru ir vislabāk apguvis un ar kuru sevi identificē? Vai termina izpratnē vispār ir kāda loma vārda nozīmei (pamatnozīmei)? Kas ir vārds? Kas ir teikums? Vai teikumu veido no vārdiem un vārdformām? Bet varbūt – tikai no vārdformām? Vai vārds (vārdkopā), kura forma atkarīga no cita vārda (vārdkopas pamatvārda) pārstāj būt vārds un dēvējams tikai par vārdformu? Piemēram, *dzimtā valoda* un *mācību valoda*. Vai šajās vārdkopās vārds ir tikai *valoda*? Bet *dzimtā* un *mācību* nav vārdi? Kas ir *disimilācija*, un kāds tai sakars ar vārda īsināšanu? Vai termini *vēsturiskā gramatika* un *diahroniskā gramatika* ir sinonīmi, kurus var lietot vienu otra vietā jebkurā kontekstā? Vai vienlīdzīgos teikuma locekļus saista sakārtojuma sintaktiskais sakars vai paratakse? Un kā ir ar literāro un neliterāro sarunvalodu? Kāds ir neliterārismu sakars ar žargonismiem? Kur leksikas slāņu hierarhijā ierindojams tā sauktais «slengs»? Vai «slenga» dēļ vārds «žargons» kļuvis lieks? Minētie ir tikai neliela daļa no tiem jautājumiem, kuru izpratne ir pretrunīga un par kuriem tiek diskutēts autoru grupas iknedēļas sēdēs. Turklāt skaidras atbildes uz šādiem un dažādiem citiem jautājumiem ne latviešu, ne citās valodās publicētā valodnieciskā literatūra nedod. Jēdzienu skaidrojumos, kādus lasām valodniecības terminu vārdnīcās, daudz nepilnību. Dažādos avotos vieni un tie paši termini, kam principā būtu jāizsaka viens un tas pats jēdziens (tā tam vajadzētu būt), tomēr skaidroti dažādi. Iespējams, tādēļ, ka nav pievērsta pietiekama uzmanība attiecīgo jēdzienu būtiskajām pazīmēm un līdz ar to definīcijas mēdz būt maldinošas. Teiktā ilustrācijai – daži piemēri.

Disimilācija – valodniecībā plaši pazīstams termins un jēdziens. Kas ir *disimilācija*? Termina pamatā – latīņu vārds *dissimilāre* ‘padarīt nevienādu’ (pretstats – *asimilācija* – no latīņu *assimilāre* ‘pielīdzināt’). Visjaunākajā vārdnīcā, t. i., LVV 2006, valodniecības termins *disimilācija* skaidrots šādi: «parādība, kad viena no divām vienādām vai līdzīgām skaņām vārdā pārvēršas par citu – atšķirīgu skaņu» [paspītojums

mans – V. S.]. Tas pats termins «Svešvārdu vārdnīcā» (SV 1999) skaidrots kā «fonētisks process, kurā viena no divām vienādām vai līdzīgām skaņām tiek aizstāta ar citu, atšķirīgu skaņu vai zūd» [pasvītrojums mans – V. S.]. Tātad: parādība vai process un pārvēršas (tiek aizstāta) vai arī zūd?

Kā disimilācijas sekas krievu valodniecības terminu vārdnīcā (RT 2000) minēta *haploloģija* (no grieķu *haploos* 'vienkāršs' + *logos* 'vārds'), kas latviešu valodas «Svešvārdu vārdnīcā» (SV 1999) skaidrota kā «vārda īsināšana, kur no divām līdzās esošām vienādām zilbēm saglabā tikai vienu» [pasvītrojums mans – V. S.] (piem., *mineraloģija* – no *mineraloloģija*; *traģikomēdija* – no *traģikokomēdija*). Atkal jautājums: tā ir vai nav disimilācija? Ja ir, tad disimilācija jādefinē ne tikai kā skaņu, bet arī kā zilbju zušana (aizstāšana). Jau noskaidrots, ka haploloģija tāpat kā disimilācija ir fonētisks process. Atliek vēl divi jautājumi.

Viens jautājums: vai zilbes zudums attiecināms uz disimilāciju? Tā kā līdz ar zilbes zudumu tiek novērsta vienādība, vienu no vienādajiem elementiem atmetot, var secināt, ka to var attiecināt uz disimilāciju.

Otrs jautājums: vai šais gadījumos runa ir par procesu vai parādību? Process ir parādību mija (SV 1999). Ne katra parādība ir process, bet procesu var saukt par parādību. Secinājums: *disimilēšanās* ir process, bet *disimilāciju* var definēt gan kā procesu, gan kā parādību, jo šie jēdzieni šajā vārdformā (ar *-ācija*) saskaras. Savukārt *haploloģija* (ar *-loģija*) par procesu gan saucama nebūtu. Un, tā kā haploloģija aptver gan fonētiska (zilbes), gan morfoloģiska (morfa) elementa zudumu, tā definējama kā morfonoloģiska parādība.

Augstskolu studiju programmās valodniecību mēdz iedalīt divās grupās: *sinhroniskā valodniecība* un *diahroniskā valodniecība*. Sinhronisko attiecina uz mūsdienām, diahronisko – uz valodas vēsturi, izloksnēm. Jautājums: vai *sinhroniskā valodniecība* un *mūsdienu valodniecība* un *diahroniskā valodniecība* un *vēsturiskā valodniecība* – ir sinonīmi? Vai vēsturisko gramatiku varam saukt arī par diahronisko?

Atbildi var meklēt attiecīgo vārdu pamatnozīmēs, kas dotas

skaidrojošās vārdnīcās. *Sinhronija* (< gr. *syn* 'kopā' + *chronos* 'laiks') – 'valodas stāvoklis kādā noteiktā, samērā nelielā laikposmā' (LLVV 7₁ 1989); 'valodas kā vienotas sistēmas stāvoklis kādā noteiktā laikposmā' (SV 1999).

Sinhronisks – 'tāds, kas atspoguļo, aptver viena, noteikta laikposma notikumus, parādības' (LVV 2006); 'tāds, kas kaut ko (gk. valodu) aplūko, apraksta kādā noteiktā laikposmā' (SV 1999).

Mūsdienu – 'tāds, kas eksistē pašreizējā laikmetā; tāds, kas raksturīgs pašreizējam laikmetam' (LVV 2006).

Diahronija (< gr. *dia* 'caur' + *chronos* 'laiks') – 'secība laika ziņā (parasti valodas attīstībā, izmaiņās)' (LLVV 2 1973); 'valodas parādību secība attīstības procesā' (SV 1999);

Diahronisks – 'saistīts ar diahroniju' (LLVV 2 1973; SV 1999).

Vēsturisks – 'tāds, kas saistīts ar vēsturi, ir tai raksturīgs' (LVV 2006).

Vēsture – 'attīstības gaita (cilvēku sabiedrībā); secīgu faktu un notikumu kopums' (LVV 2006 3. noz.: 'pagātne, kas saglabājusies cilvēku atmiņā').

Ieskats latviešu skaidrojošajās vārdnīcās liecina, ka visai trūcīgi skaidroti vārdi *diahronija* un *diahronisks* (visjaunākajā skaidrojošajā vārdnīcā LVV 2006 to vispār nav). Savukārt *vēsture*, kā izrādās, latviešu valodā ne vienmēr tiek saistīta ar agrāku laikposmu, pagātņi (turpretī Oksfordas vārdnīcā dažādās vārda *history* nozīmes ir saistītas ar pagātnes notikumiem (*past events*)).

Secinājums: attīstība notiek nepārtraukti, arī sinhroniskos pētījumos neiztiek bez diahronijas elementiem, turpretī bez vēsturiskiem faktiem šādos pētījumos iztikt var. Arī vēsturisks pētījums var būt sinhronisks, ja tas aptver nelielu periodu pagātnē, un arī mūsdienu pētījums valodas jomā var būt diahronisks, ja tas rāda, kā mainās valoda mūsu acu priekšā – piecos, desmit vai divdesmit gadus. Tāpēc terminoloģiskā skatījumā būtu korekti ņemt vērā nozīmes atšķirības, kaut vai niansēs, un dot katram terminam savu skaidrojumu.

Risinot sarežģītus problēmjautājumus, latviešu valodas

skaidrojošā valodniecības terminu vārdnīca top kā autordarbs, kurā no dažādās publikācijās paustajiem viedokļiem vārdnīcas autori iknedēļas diskusijās mēģina secināt būtiskāko, lai saskaņā ar terminoloģijas izstrādes pamatprincipiem rastu zinātniski pamatotus un praktiski lietderīgus risinājumus.

Literatūra

Endzelīns 1951 – Endzelīns J. Daži atzinumi par mūsu gramatikas terminiem // *Skolotāju Avīze*, 13.04.1951, 15. nr.

Grabis, Barbare, Bergmane 1963 – Grabis R.; Barbare Dz.; Bergmane A. *Valodniecības terminu vārdnīca*. 4. Rīga: LVI, 1963, 256 lpp.

LLVV 2/7, 1973/1989 – *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. 2./7₁, sēj. Rīga: Zinātne, 1973/1989.

LVV 2006 – *Latviešu valodas vārdnīca*. Rīga: Avots, 2006, 1210 lpp.

RT 2000 – Розенталь Д. Е.; Теленкова М. А. *Словарь-справочник лингвистических терминов*. Москва: Астрель, 2000, 623 с.

Skujiņa 1972 – Skujiņa, V. J. Endzelīna devums latviešu valodas zinātniskās terminoloģijas attīstībā // *Latviešu valodas kultūras jautājumi*. 8. laid. Rīga: Liesma, 1972, 17.–33. lpp.

SV 1999 – *Svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Jumava, 1999, 879 lpp.

Linguistic Terminology: Problems and Solutions

Summary

Latvian linguist Jānis Endzelīns wrote that linguistic terms have to be scientifically based, efficient and easy to use. Terms have to be formed in concordance with the national language system. That means – linguistic terminology has to be understandable, not a puzzle or mystery for users.

The first collection and unification of Latvian linguistic terminology was started at the very beginning of 20th century (in 1902) by the Scientific Commission of Riga Latvians Society (Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisija). These terms were published in a 1922 multibranching trilingual dictionary «Dictionary of Scientific Terminology» («Zinātniskās terminoloģijas vārdnīca»). Terms were given in Latvian, German and Russian.

The result of the next step in the process of the development of Latvian linguistic terminology was the «Dictionary of Linguistic Terms» prepared by linguists from Sciences R. Grabis, Dz. Barbare and A. Bergmane of the Latvian Language and Literature Institute of Latvian Academy and published in 1963. This dictionary contains terms in Latvian and Russian.

At present the work on compilation of the four-language explanatory «Dictionary of Linguistic Terms» is in progress. This would contain term equivalents in Latvian, English, German and Russian.

Genovaitė KAČIUŠKIENĖ, Nijolė MERKIENĖ Kalbinė interferencija šiuolaikinėje visuomenėje

§ 1. Plečiantis Europos Sąjungai bei vykstant įvairiems artimesnių ir tolimesnių šalių bendradarbiavimo ir integracijos procesams politikos, ekonomikos, švietimo, mokslo, kultūros ir kt. srityse, nelieka nuošalyje tautinio identiteto, gimtosios kalbos bei jos istorijos išsaugojimo klausimai ir jų svarba ateities kartoms. Ypač tai aktualu nedidelėms šalims ir tautinėms mažumoms, gyvenančioms kita kalba kalbančios visuomenės apsuptyje ir patiriančioms vienokią ar kitokią didesnę gyventojų skaičių turinčios kalbos įtaką.

Kalbų (tarmių) sąveikos problemos yra sulaukusios daugelio kalbininkų dėmesio. Ta tema rašomi straipsniai, ginamos disertacijos, leidžiamos monografijos, mokslo darbai ar specialiai tam skiriami leidiniai.

Vien Lietuvoje šiuo klausimu daug įdomios medžiagos yra paskelbę Lietuvių kalbos instituto, kitų aukštųjų mokyklų kalbininkai. Ypač daug įdomios medžiagos galima rasti L. Grumadienės, K. Garšvos, D. Mikulėnienės, N. Tuomienės, E. Trumpos, J. Urbanavičienės ir kt., aktyviai tyrinėjančių lietuviškas saleles ar paribio tarmes, darbuose.

Gana išsamiai tyrinėtos ir Lietuvos tautinių mažumų kalbos: rusų (N. Merkienė, J. Pauža, M. Sivickienė, A. Žarkova ir kt.), lenkų (V. Čekmonas, K. Rutkowska, A. Zielińska) ir kt. kalbos, patyrusios ar patiriančios vienokią ar kitokią lietuvių kalbos įtaką.

§ 2. Viena iš kalbinės interferencijos atšakų yra lietuvių bendrinės kalbos – kaip sunormintos visos tautos kalbos – ir jos teritorinių atmainų – tarmių – sąveika. Nors yra teigiama, kad bendrinės kalbos poveikis yra stipresnis mažiausiai nuo jos nutolusioms tarmėms (vakarų aukštaičiams kauniškiams, pietų aukštaičiams, pietų žemaičiams raseiniškiams bei paribio tarmėms [Barauskaitė 1995: 284; Zinkevičius 1978: 126–127]), norėta pažiūrėti, kaip šis procesas vyksta vienoje iš labiausiai nuo bendrinės kalbos nutolusių rytų aukštaičių – šiaurės panevėžiškių – tarmėje. Tyrimui pasirinkti jaunosios kartos

atstovai – pirmųjų kursų studentai, kurie dar nėra klausę daugelio kalbos dalykų. Leksikos tyrimas atliktas Vaškų vidurinėje mokykloje su vyresniųjų klasių mokiniais. Kaip žinoma, jaunoji karta ypač imli visokioms kalbinėms inovacijoms, jų kalba greičiau pasiduoda ir bendrinės kalbos, ir užsienio kalbų įtakai.

§ 3. Mokslinėje literatūroje pastebima [Dini 2000: 367; Zinkevičius 1978: 126; LKE 1999: 92 ir kt.], kad didžiausią bendrinės kalbos poveikį patiria tarmių žodynas, kurį nuolat papildo naujai atsirandantys terminai ar sparčiai besivystančių technologijų sąvokos, o nykstantys reiškiniai į užmarštį nusineša ir juos įvardijančius žodžius. Tai akivaizdžiai parodė ir 2004 metais atliktas sodybų statinių pavadinimų vartojimo šiaurės panevėžiškių tarmėje tyrimas [Kačiuškienė 2004: 113]. Tik 2 žodžius (*kiamas* ir *pirtis*) iš 47 tarmėje vartojamų (plg. Lietuvių tarmės 2002: CD) žinojo ir vartojo visi Vaškų vidurinės mokyklos vyresniųjų klasių mokiniai. Kitų pavadinimų vartoseną svyravo nuo 92 iki 8 procentų. Jaunimo kalboje visiškai nebevartojami nenorminiai sodybų statinių pavadinimai *gryčia*, *sodžius*, *laitas*, nors kai kuriuos šiuos pavadinimus respondentai ir yra girdėję.

§ 4. Norint išsiaiškinti, kokias fonetines, morfologines ar sintaksines formas, kalbėdami tarmiškai, vartoja Šiaulių universiteto studentai šiaurės panevėžiškiai – buvo atlikta trumpa kai kurių žodžių ar jų formų vartosenos apklausa. Tyrime dalyvavo 15 studentų iš Pasvalio, Pakruojo, Panevėžio, Joniškio rajonų vietovių, priklausančių šiaurės panevėžiškių plotui.

Preliminariam tyrimui buvo pateikti šie gana dažnai tarmėje vartojami žodžiai ar jų junginiai: *Meilė, meilė, Miglė, Saulė, saulė, Pasvalys, Pasvalį, Panevėžys, Panevėžį, mes, per, kąsti, kanda, Kęstė (Kęstas), kenčia, dangus, ranka, miške, puode, kišenėje, piniginiėje, aš esu buvęs, tu esi buvęs, jis yra buvęs, mes esame buvę, jūs esate buvę, jie yra buvę, du kilometrus, du šimtus, tris dienas, tris naktis*. Respondentų buvo paprašyta greta bendrinės kalbos žodžių parašyti tarminį atitikmenį, kurį jie vartoja, bendraudami tarmiškai – tarpusavyje ar su namiškiais.

Atlikus tyrimą, pastebėta, kad iš studentų tarmės vartosenos ypač sparčiai nyksta prielinksninė vietininko konstrukcija

tarp + kilmininkas, nebevartojama dalyvinė forma *aš yra buvęs, -usi*, gana retos dviskaitos ar triskaitos formos *do kilometer, trios dien*. Šių junginių tarmines formas vartoja labia mažas respondentų skaičius – nuo 0 iki 20% studentų.

Iš fonetikos ypatybių dažniausiai vengiama labiausiai nuo bendrinės kalbos nutolusių garsų tarimo. Kalbėdami tarmiškai, studentai šiaurės panevėžiškiai stengiasi nevartoti veliarinio priebalsio *l*, šiaip jau tarmėje vartojamo prieš *e, é* tipo vokalizmą. Nė vienas iš respondentų veliarinio *l* nevartoja varduose *Meilė, Miglė, Saulė*, nors šiuos bendrinius žodžius dar retkarčiais ištaria ir tarmine forma *meila, saula*. Studentai vengia ir veliariinių *p, m* tokio tipo žodžiuose: *par* (per), *mas* (mes) ir *pan*. Šiaurą ilgąjį *y* uždaroje galūnėje *Pasvalys, Panevėžys* taria 45% respondentų, atviroje galūnėje nosinį *i* – 21% studentų. Nors tarminėje aplinkoje girdimos ir kitokios negu bendrinėje kalboje nosinių balsių *a, ę* bei dvigarsių *am, an* formos, tačiau, tarmiškai kalbėdami, bendrinės kalbos atitikmenis jau vartoja maždaug 70% respondentų.

Į klausimą, kodėl studentai nevartoja kai kurių tarminių formų, buvo atsakyta: *nežino; taip švelniau skamba; nenori, kad atpažintų, kad yra kilę iš kaimo; nenori, kad būtų šaipomasi iš jų, kaip yra pajuokiami tam tikrų tarmių atstovai per kai kurias TV laidas* ir pan.

§ 5. 1. Gauti bendrinės kalbos ir šiaurės panevėžiškių tarmės sąveikos rezultatai kol kas gali būti traktuojami tik kaip preliminarūs – galimas daiktas, kad pasirinkti kai kurių formų bendrinės kalbos variantai buvo dažnesni dar ir todėl, kad jie nebuvo realūs sakininės kalbos pavyzdžiai, o tik respondentų pateikti atsakymai, kuriems įtakos galėjo turėti šalia esantys bendrinės kalbos atitikmenys.

2. Tačiau, nepaisant vienokių ar kitokių netikslumų, jaunuomenė, o ypač studentija (net ir filologinių specialybių), yra linkusi išsižadėti savo gimtųjų tarmių; gėdijasi tarp bendrakursių jas aktyviai vartoti ar net nedrįsta prisipažinti mokantys kalbėti tarmiškai.

3. Studentai, miesto (ar universiteto) aplinkoje bendraudami tarmiškai, kalba jau ne tradicinėmis tarmėmis, o tam tikra

«sumoderninta» jų atmaina, gerokai paveikta lietuvių bendrinės kalbos.

4. Panaši situacija pastebėta ir Lietuvos lenkų kalboje. Bajoriškos kilmės lenkų sociolektuose lietuvių kalbos ar jos tarmių įtaka yra mažesnė negu lenkų valstiečių sociolektuose [Zielińska 2004:109].

§ 6. Tarpkalbinė interferencija šiuolaikinėje kalbų vartotojų visuomenėje – aktualus ir įvairiapusis reiškinys, apimantis ne tik dviejų kalbinių sistemų (gimtosios tarmės ir bendrinės kalbos ar gimtosios kalbos ir pirmosios užsienio kalbos) lygmenis, bet yra subordinacinės triglosijos [Lopareva 2006:10] erdvė, kurios sudėtinės dalys – gimtoji kalba (tarmė), pirmoji ir antroji užsienio kalbos.

Lietuvos kalbinė situacija teikia įvairių daugiakalbystės modelių, tačiau vienas iš labiausiai paplitusių viduriniojo bei aukštojo mokslo sferų variantų yra toks: lietuvių kalba kaip gimtoji kalba + viena iš Vakarų Europos kalbų (anglų, vokiečių, prancūzų) kaip pirmoji užsienio kalba + rusų kalba kaip antroji užsienio kalba.

Gimtoji kalba kaip pirminė kalbos sistema yra pati stipriausia, nes įgyjama ir išmokstama anksčiausiai, ji aktyviai vartojama šeimoje, ugdymo sistemoje, visuomenės gyvenime. Kontaktodama su kitų kalbų sistemomis, lietuvių kalba daro įtaką joms, bet, kita vertus, patiria ir jų poveikį. Šiuolaikinės komunikacijos bei užsienio kalbų mokymo specialistai aprašo įvairius tarpkalbinės interferencijos atvejus ir išskiria dviejų kategorijų – reikšmės ir formos – klaidas [Edge 1989: 7–8].

§ 7. Preliminarūs stebėjimai rodytų, kad daugiakalbių atstovų negimtojoje kalboje yra dažnesnės antrosios kategorijos klaidos, rodančios nepakankamą negimtosios kalbos produkavimo kompetenciją [Lightbown 2000: 444] bei pakankamai stiprų gimtosios ir pirmosios užsienio kalbos poveikį. Vis dėlto kalbų sąveikos reiškiniai jaunimo negimtojoje šnekoje leidžia teigti, kad interferencija nėra kalbinio bendravimo trukdys, t. y. komunikacijos požiūriu nerelevantiška [Merkienė 2002: 189]. Norint išsiaiškinti, kaip

kalbų sąveikos procesas vyksta Lietuvoje ir kaip tai atsispindi jaunimo vartojamoje kalboje, buvo pasirinktos dvi informantų grupės. Pirmoji – Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto rusų bei anglų kalbų specialybės ketvirto (baigiamojo) kurso studentai (jų rašto darbų rusų kalba medžiaga: rašiniai, pamokų planai ir kt.). Ir antroji – jų ugdytiniai – įvairių lietuviškų mokyklų, kur buvo atliekama pedagoginė praktika, mokinių rašto darbai, taip pat parašyti rusiškai. Abiems informantų grupėms anglų kalba yra pirmoji, o rusų – antroji užsienio kalba. Tokios informantų grupės buvo pasirinktos neatsitiktinai. Pirmą, jos skiriasi ne tik amžiaus, gyvenimo patirties ir kt. požūriais, bet ir išsilavinimu bei kalbine kompetencija. Tirtieji mokiniai dar tik pradeda mokytis antrosios užsienio (rusų) kalbos; ketvirto kurso studentai-filologai jau baigia bakalauro studijų programą, todėl jų anglų ir rusų kalbų kompetencija yra vertintina kaip profesinė. Antra, tokio tipo daugiakalbių atstovų Lietuvoje yra gana daug, todėl jų tarpkalbinės interferencijos ir transpozicijos pavyzdžiai gana gerai atspindi visų šio tipo daugiakalbių kalbinę situaciją.

§ 8. Atlikta studentų ir mokinių rašytinės rusų kalbos pavyzdžių analizė leidžia konstatuoti, kad abiejų informantų grupių antrosios užsienio (rusų) kalbos praktiniam vartojimui labai didelę įtaką turi gimtoji lietuvių kalba. Abiems tirtoms informantų grupėms gimtosios lietuvių kalbos poveikis iš esmės yra panašus. Kaip esminius skirtumus tarp studentų ir mokinių rašto darbų, galima paminėti tai, kad nemaža sunkumų mokiniams iškyla dėl nepakankamo rusų kalbos alfabeto mokėjimo, pvz.: *вросали* (=брошали) *меч*; *потому* (=потому); *чидесное лірическое* (=чудесное лирическое) *стихотворение*, be to, jų kalboje galima aptikti ne tik gimtosios, bet ir pirmosios užsienio kalbos (anglų) poveikio reiškinių, pvz.: *Я не нравится история* (=Мне не нравится). Studentų rašto darbuose gana dažnai netaisyklingai perteikiami lietuviški asmenvardžiai, pvz.: *Гечяускене* (=Гячяускене); *Шернене* (=Шярнене); *Жемайте* (=Жямайте).

§ 9. Prie būdingiausių tarpkalbinės interferencijos raiškos

atvejų galima priskirti šias studentų ir mokinių daromas klaidas:

Žodyno:

1) žodžių ir žodžių junginių reikšmės klaidos dėl netaisyklingai pasirinkto žodžio junginio dėmens, pvz.: *трудовым (=рабочим) тетрадам; цели урока осуществились (=были достигнуты); план прослушанного (=наблюдаемого) урока; соответствовал уровню (=знаний) учеников;*

2) ragonimų painiojimas, pvz.: *уделяет много времени каждой задаче (=заданию); желательно (=с желанием) участвуют в работе; с целью закрепления слов прошедших (=прошлых) уроков; сложные для понятия (=понимания) слова; адресант(=адресат) письма;*

3) tiesioginis gimtosios (ir užsienio) kalbos leksemų perkėlimas, jas semantiškai ir gramatiškai adaptuojant, pvz.: *вид на кафедре (=кафедральный собор); kalabokas (=bandelė, kepalėlis); karalaitė (=царевна); karalius (=caras).*

Iš žodžių sandaros netikslumų galima paminėti nepakankamą igūdį nagrinėti morfeminę žodžio sudėtį ir taikyti rusų kalbos rašybos taisykles, pvz.: *до звонка (=до звонка); обобщение (=обобщение) урока; исправляет (=исправляет) ошибки; по этому (=поэтому) урок обрадовал; пришел (=пришел) домой; рукова (=рукава); интересные сказки (=сказки).*

Gana dažnos yra linksnių vartojimo klaidos, ypač veiksmazodžių valdymo netikslumai, pvz.: *учительница пришла хорошего настроения (=в хорошем настроении); отираясь своим планом (=на свой план); читали слогами (=по слогам); начинает урок обзором (=с обзора); спрашивает слов (=слова); чего (=чему) научились.*

Pasitaiko giminės, skaičiaus kategorijų raiškos klaidų, pvz.: *ученики не боятся (=не боятся) задавать вопросы; рабочий (=рабочая) тетрадь; большое внимание уделяется хорошему чтению, который... (=которое); собака украл (=украла) мясо.*

§ 10. Apibendrinant Šiaulių universiteto užsienio kalbų

(anglų-rusų specialybės) studentų ir lietuviškų mokyklų mokinių rašto darbus rusų kalba tarpkalbinės interferencijos aspektu, matyti:

1) Informantų rašto darbuose akivaizdūs kalbos normų pažeidimai dėl gimtosios bei užsienio kalbų sąveikos.

2) Kalbų sąveikos procesai yra susiję ne tik su gimtąja kalba: tarpkalbinė interferencija yra akivaizdi ir įvairiuose kitų vartojamų kalbų lygmenyse.

3) Pastebėtos leksikos, žodžių darybos, sintaksės klaidos rodo pakankamai stiprų tarpkalbinės interferencijos reiškinį negimtojoje kalboje. Ypač tai akivaizdu daugiakalbystės atveju, kai kalbos vartosenoje galima pastebėti ne tik gimtosios kalbos, bet ir anksčiau pradėtos mokytis užsienio kalbos poveikį.

4) Rusų kalba, šiuo metu Lietuvoje funkcionuojanti kaip antroji (ar trečioji) užsienio kalba, patiria ne tik lietuvių, bet ir anglų kalbos įtaką. Tai aiškiai rodo studentų – būsimų užsienio kalbų specialistų – profesinė kalba, kurioje gausu giminės kategorijos raiškos, veiksmažodžių valdymo netikslumų, linksnių reikšmių neatitikimo atvejų, iškreiptų žodžių reikšmių ir kitų neteiktinų transpozicijos atvejų.

5) Kaip rodo Lietuvos lenkų kalbos tyrimai [Rutkowska 2004: 97], panašių transpozicijos atvejų aptinkama ir Lietuvos lenkų kalboje, kuriai ypač didelę įtaką daro ją supančių lietuvių kalbos tarmių ypatumai.

6) Tyrėjai vis dažniau atsigręžia į konkretų kalbų vartotoją, t. y. į kalbinę asmenybę. Būtent kalbinė asmenybė su visais jos būdingais požymiais bei konkreti kalbinės veiklos situacija tampa «raktinėmis» sąvokomis nagrinėjant kalbų bei tarmių sąveikos ypatumus.

Literatūra

Barauskaitė J. ir kt. (1995) – *Lietuvių kalba I*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

Dini P. (2000) – *Baltų kalbos*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Edge J. (1989) – *Mistakes and Corrections*. London N.Y.: Longman.

Kačiuškienė G. (2004) – Sodybų statinių pavadinimai šiaurės panevėžiškių tarmėje // *Vārds un tā pēišanas aspekti*. 8. Liepāja: LiePa, p. 107–115.

LKE (1999) – *Lietuvių kalbos enciklopedija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Lietuvių tarmės (2002) – *Lietuvių tarmės I*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla (kompaktinė plokštelė).

Lightbown P. M. (2000) – Classroom SLA research and second language teaching // *Applied Linguistics*. Vol. 21 (4), p. 431–462.

Lopareva (2006) – Лопарева Т. А. *Обучение грамматической стороне речи немецкого языка как второго иностранного языка в условиях субординативной триглоссии*. АКД. Ярославль: Издат. центр ВятГТУ.

Merkienė (2002) – Мяркене Н. Родной язык в литовской речи русских Литвы // *Труды по русской и славянской филологии. Лингвистика. Новая серия*. 6. Тарту: Издат. Тартуского ун-та, с. 186–190.

Rutkowska K. (2004) – O jednym przypadku interferencji litewskiej w gwarach polskich na Litwie // *Baltų ir kitų kalbų fonetikos ir akcentologijos problemos*. Vilnius: VPU leidykla, p. 97–105.

Zielińska A. (2004) Litewskie interferencje fonetyczne w polszczyźnie na terenie między Kownem a Poniewieżem // *Baltų ir kitų kalbų fonetikos ir akcentologijos problemos*. Vilnius: VPU leidykla, p. 105–113.

Zinkevičius Z. (1978) – *Lietuvių kalbos dialektologija*. Vilnius: Mokslas.

Language interference in society today*Summary*

In the present paper an attempt is made to view the language interaction process unrolling in Lithuania and its reflection in the language used by young people. The research is based on the written material as well as the examples of everyday speech collected by the students of English and Russian philology in the Faculty of Humanities of Šiauliai University.

The following language interaction aspects are analysed in the present study: a) the Lithuanian everyday speech and the dialect of north Panevėžys; b) the influence of the Lithuanian language on the Russian language used in Lithuania; c) the interaction among the Lithuanian, Russian and English languages.

The analysed material allows to draw the following conclusion: a) the youth, especially the students of philology, are inclined to retract their native dialects: they are ashamed to speak in their own dialects among other students or even to admit that they know their own dialects; b) in the surroundings of city or university, the students while communicating in their own dialects speak not in their traditional dialects but in some definite 'updated' variety which is strongly influenced by Lithuanian everyday speech; c) the processes of language interactions are related not only with the native language: the interlanguage interference is obvious in different levels of the languages.

The Russian language which is used as the second or the third foreign language in Lithuania experiences not only Lithuanian but also English influence. This is notably shown by the speech of foreign language students. Their speech is full of imprecision of gender category expressions, verb usage, case inadequacy and other unnecessary cases of transposition.

Valodas interference mūsdienu sabiedrībā*Kopsavilkums*

Rakstā pēc Šauļu universitātes Humanitārās fakultātes lietuviešu, krievu un angļu valodas specialitāšu studentu rakstu darbiem un sarunvalodas piemēriem mēģināts analizēt valodu kontaktu procesu Lietuvā un tas atspoguļojumu jauniešu runātajā valodā.

Darbā pētīti šādi valodu mijiedarbības aspekti: a) lietuviešu literārā valoda un Ziemeļpanevežšas izloksne; b) lietuviešu valodas ietekme uz Lietuvas krievu valodu; c) lietuviešu, krievu un angļu valodu mijiedarbība.

Analizētais materiāls ļauj izdarīt šādus preliminārus secinājumus: a) jauniešiem, īpaši studentiem, ir tieksme atteikties no savām dzimtajām izloksnēm; viņiem kauns kursabiedru vidū tās aktīvi lietot un pat atzīties, ka prot runāt izloksnē; b) studenti, pilsētas (vai universitātes) vidē sazinādamies izloksnē, vairs nerunā tradicionālajā izloksnē, bet tādā kā «modernizētā» tās paveidā, ko ir jūtami ietekmējusi lietuviešu literārā valoda; c) valodu mijiedarbības procesi ir saistīti ne vien ar dzimto valodu: starpvalodu interference ir acīmredzama arī dažādās citās lietojamajās valodās.

Krievu valodu, kas pašlaik Lietuvā funkcionē kā otrā (vai trešā) svešvaloda, ir ietekmējusi gan lietuviešu, gan angļu valoda. Par to skaidri liecina topošo svešvalodu speciālistu profesionālā valoda, kurā daudz dzimtes kategorijas izteiksmes, darbības vārdu pārvaldījuma neprecizitāšu, locījumu nozīmju neatbilstības, sagrozītu vārdu nozīmju un citu nevēlamu transpozīcijas gadījumu.

Малгожата ОСТРУВКА**Отражение языковых контактов в речи
поляков Латвии**

Анализ терминологии родства в польской языковедческой литературе встречается довольно редко. Здесь следует указать монографию Антонины Обрембской об истории и географическом распределении в польских народных говорах трех названий (*stryj, wuj, swak*)¹ и статью Я. Лося о средневековых названиях ближайших членов семьи², а также многочисленные работы других ученых, в которых попутно, иногда в контексте другого явления, рассматриваются и проблемы этимологии, истории или географического распространения некоторых названий степеней родства. Полную разработку терминологии родства находим в монографии М. Шимчака 1966 г. «*Nazwy stopni pokrewieństwa i powinowactwa rodzinnego w historii i dialektach języka polskiego*». Ранее, тоже в виде монографии, этот автор представил лексику родства в варминско-мазурских говорах². Материал северовосточного польского диалекта (польщизны кресовой) рассматривается в статье Киры Гюлумянц «Терминология родства в польских говорах прибалтийско-белорусской зоны» [Гюлумянц 1983] и неопубликованной магистерской диссертации Крыстины Тарашкевич³, защищённой в Вильнюсском университете в 2005 году⁴.

¹ Obrebska A. *Stryj, wuj, swak w dialektach i historii języka polskiego*. Краков, 1929.

² Szymczak M. *Słownictwo Warmii i Mazur – Stopnie pokrewieństwa*. SWM V, 1–34, 1959.

³ «Названия степеней родства в языке польской молодежи в Вильнюсе», научный руководитель Мирослав Давлевич

⁴ Обширный список польской и иностранной литературы, касающейся терминологии родства, имеется в монографии М. Шимчака «*Nazwy stopni pokrewieństwa i powinowactwa rodzinnego w historii i dialektach języka polskiego*» (Warszawa, 1966, с. 9–11). Из числа

Данная статья не предполагает подробного анализа названий всех степеней родства в польском языке Латвии. В ней рассмотрены лишь те термины, которые встретились в материале моей кандидатской диссертации о современном польском разговорном языке Латвии, т. е. такие, которые используются здесь поляками повседневно. Специальные опросы по этой теме пока не велись.

Лексика, касающаяся степеней родства, развивалась в Латвии несколько иначе, чем в этнической Польше. Некоторые названия тождественны общепольским, другие являются инновациями, связанными с воздействием восточнославянских языков, с которыми польский язык находится в Латвии в постоянном контакте.

Для анализа терминов родства используются два метода: первый, примененный Шимчаком, заключается в определении десигната и исследовании относящихся к нему названий; второй – исходит из названия и исследует обозначаемые этим названием десигнаты [Szymczak 1966: 7–8]. В настоящей работе, прежде всего, используется первый метод, но привлекается также и второй, так как в современном польском языке Латвии существуют названия, общие для нескольких десигнатов. Применяется также сопоставительный подход – сравниваются диахронические и синхронические закономерности, касающиеся польского языка, балтийских и восточнославянских языков, с результатами исследований в Латвии. Поэтому разработка каждого термина состоит из двух частей – сначала дается краткая этимология данного апеллятива, затем следуют примеры из польского языка Латвии вместе с контекстом и, по мере возможности,

---

иностранных работ следует назвать труды: Исаченко А. В. *Индоевропейская и славянская терминология родства в свете марксистского языкознания*. – Slavia, rocznik XXII, Praha 1953, s. 43–80; Трубочёв О. Н. *История славянских терминов родства и некоторых древнейших терминов общественного строя*. Москва, 1959; Моисеев А. И. *Термины родства в современном русском языке*. – Филологические науки 3(23), Москва, 1963, с. 120–132.

соответствующие им балтийские (литовские, латышские, латгальские) и восточнославянские названия.

Первая степень по прямой линии – кровное родство – включает следующие термины: *ojciec* ‘отец’, *matka* ‘мать’, *rodzice* ‘родители’, *syn* ‘сын’, *córka* ‘дочь’, *dziecko* ‘ребенок’.

OJCIEC

Название *ojćec* происходит от праслав. *otъсь, продолжением которого до XV в. было *ociec*. Сегодняшняя форма *ojciec* [ГНП: 133] возникла путем контаминации основы именительного падежа с основой косвенных падежей (*ojca, ojcu*).

В исследованном материале преобладает форма *ojciec* произносимая как *ojc’ec* или *uojc’ec* (*moj uojc’ec, ojc’ec pol’ak*). Она используется обычно в начале разговора во время рассказа о национальности, языке или происхождении родителей. В течение разговора появляются ласкательные формы: *naš tata; tatus’; tatuša* (*ja zapytał ojca: tatus’, miúve*). Польское *tata* восходит к и. е. *atta, которое приближается к литовскому *tévas*, латышскому *tēvs, tētis, tētiņš* [Трубачёв 1959: 24] и латгальскому *tāvs* (в детской речи: *tēte*)⁵.

В высказываниях многих информантов, главным образом малообразованных жителей деревни, отмечено название *papa*, вошедшее в польщизну из русского языка (*papa śl’axta a mama to hé; papa rano nas zostawił; u papu był stol; ic’ papu volaj*). В свою очередь наличие этого названия в русском языке М. Фасмер объясняет влиянием французского языка на язык русского дворянства [ЭСРЯ]. Один раз зарегистрирована ласкательная форма *papúś* с польским суффиксом *-uś* (*pšujexal papúś z Moskvy*). Следует, однако, подчеркнуть, что нейтральной формой является *ojćec*, даже тогда, когда по эмоциональным причинам чаще используются ласкательные формы.

⁵ Латгальские названия степеней сообщены Анной Стафецкой, сотрудником Института латышского языка Латвийского университета.

МАТКА

Название *matka* происходит от и. е. **mātēr* → *mati* → *maci*, род. *macierze*, вин. *macierz*. К XIV в. форма именительного падежа сократилась до *mac*. В то же время стала употребляться форма *macierz*, которая является польским продолжением древнего винительного падежа в функции именительного **materь* [GHJP: 297, Szymczak 1966: 21]. Начиная с XIV в. форма *mac* заменялась формой *matka*. С XVI в. она была совсем вытеснена и с тех пор *matka* употребляется в литературном языке и в народных говорах⁶.

В польском языке Латвии зафиксировано несколько наименований десигната *matka*: *matka*, *mama*, *mamuśa*, *mamul'a*. Самым частым является тождественное литературному *mama* (*papa śl'achta a mama to nie, moja mama, do mamy krevnux*). Некоторые информанты пользуются только ласкательной формой *mamuśa* (*mamuśa naša, jak mamuśa do nas muvila, mamuśa moja muvila po polsku*). Лексема *mamul'a* (встретившаяся один раз) может быть результатом влияния восточнославянских языков. Нейтральный термин *matka* используется реже чем *ojciec*. В одном идиолекте, даже в одном предложении, можно встретить несколько наименований напр.: *tak, matka była pat'omstfennaja dvaranka, ješče dokumenty są mamuši mojej (...), a uojc'ec był ves'nak prosty (...), a mama znała navet jenzyki*.

Развитие названия *mati* < **mātēr* связано с исчезновением конечного *-r*. Именно от этой формы путем прибавления и. е. суффикса **-in-* возникло литовское название *mótina* [Трубачёв 1959: 31]. В латышском языке функционирует термин *māte* и ласкательное *māmiņa*. В латгальском имеется *muote*, а в детской речи *mama*, *māma*, *mameņa*.

⁶ Вытеснение *mac* // *macierz* словом *matka* объясняется морфологическими факторами — тенденцией к единой основе. Исторически *matka*, *macica* имели гипокористический (положительный) оттенок, но с XVI в. являются нейтральными [Szymczak 1966: 21].

RODZICE

У термина *rodzice* 'родители' нет праславянского эквивалента. В польском литературном языке он сформировался в конце средневековья, вероятно, под влиянием языка католической церкви. В говорах он известен, но используется редко, более распространёнными являются *ojcowie, ojce, ojcy* [Szymczak 1966: 30]. В языке поляков Латвии обозначение отца и матери названием *rodzice* появляется часто, но иногда оно может быть вызвано/подсказано вопросом исследователя, в котором данное название употреблено. Примеры: *roźice, tam roź'ice naše kupili z'emá, du ruź'iców, џи ruź'iców тух*. Кроме того, зафиксированы следующие описательные наименования: *џojc'ec y matka, џojc'ec z mamo, tatuś z mamo, a tu moja tatuś i mamuśa, našy mama i papa, papa i mama, ojcové – a vaše ojco vé pracujo, na il'e muvili moje ojcové*.

SYN

Название *syn* восходит к и.-е. *sūnus*, из которого образовалось славянское *synъ*, существующее по сегодняшний день во всех славянских языках, в том числе и в польском. К той же основе восходит лит. *sūnus*⁷, в латышском языке функционирует термин *dēls*, в латгальском *dāls*, восходящие к и.-е. **dhē(i)* 'кормить грудь' [Трубачёв 1959: 50].

Поляки Латвии чаще всего пользуются литературным *syn* (*u mnie jeden syn, jego syny i curka, troje synov*). Очень редкими являются ласкательные *synek, synku*. Несколько раз зафиксированы формы *xłopęc, xłopęcyk*, в этнической Польше известные на юге – в Келецкой и Люблинской областях (*dwa xłopęcuki zostali s'e, u niej był xłopęc od tamtego męża*). Эти лексемы свойственны также белорусскому языку: *хлонец, хланец* [Яшкин 1965: 148].

⁷ Литовское *sūnūs* 'сын', по мнению Трубачева, фонетически является архаизмом, но по отношению к ударению, оно является результатом местного перемещения ударения из *sūnus* под влиянием близких форм на *-ūs* [Трубачёв 1959: 50].

CÓRKA

Название *córka* восходит к и.-е. *dhughatēr и принадлежит к группе слов с основой на *-r-*, обозначающих степени ближайшего родства: *pātēr, *mātēr, *bhrātēr [Трубачёв 1959: 54]. По мнению Шимчака современная форма является польским неологизмом, потому что ожидаемым продолжением славянского *čьkti должно быть *су, род. *cerze*, вин. *cerz* [Szymczak 1966: 42]. Однако такие формы не засвидетельствованы даже в древнейших польских письменных памятниках. Форма *cera* образовалась путем прибавления *-a* к основе косвенных падежей (**cer-*). После перегласовки она стала словообразовательной основой производственного слова *córka*. Архаическое состояние отражает литовское *dukt*, в котором *k* возникло из *g [Трубачёв 1959: 55]. В латышском и латгальском языках существует название *meita*, ласкательное *meitiņa*.

В польском языке в Латвии чаще всего употребляется лексема *curka* (*curka vyučylas 'sama, Magdy curka też podgogo vilam, zavešcañe my zrobili na curke, curkum dali žemā*), реже встречаются ласкательные формы: *curečka* (*f takim věku byla curečka*).

DZIECKO

Лексема *dziecko* не имеет общего соответствия ни в индоевропейском, ни в праславянском, о чем свидетельствуют расхождения среди славянских и балтийских языков: сл. *děte*, лит. *vaikas*, лтш. *bērns*, латг. *bārns*. Общее название появилось, вероятно, после распада балтийской общности. Самым старшим общеславянским термином является *děte* 'выкормленный грудью', возникшее из причастия *dētent 'выкормленный'. По мнению Шимчака, литературная форма *dziecko* проникла из малопольского диалекта около XVI в. и распространилась в XVIII в. [Szymczak 1966: 53].

Поляки в Латвии используют литературные слова *š'ecko*, *š'ec'i* (*š'ec'i vél'ke*). Один раз зафиксирована уже устаревшая форма *šatki*, являющаяся польским неологизмом [Szymczak 1966: 54]: *š'atki*, *š'etnas 'c'e minut* [продолжится молитва]. Два раза записана лексема *š'ec'aki*, которая могла

образоваться на основе *dzieć-* или основе существительного *dzieci-ę* [Szymczak 1966: 51]. В современном польском языке эта форма является довольно употребительной и популярной.

Вторая степень кровного родства включает следующие термины: *dziadek* ‘дедушка’, *babka* ‘бабушка’, *dziadek* и *babka* ‘дедушка и бабушка’, *wnuk* ‘внук’, *wnuczka* ‘внучка’, *wnuk* и *wnuczka* ‘внук и внучка’.

DZIADEK

Название *dziadek* этимологи [Трубачёв 1959: 69; Szymczak 1966: 57; SESławski] производят от слав. *dě-d-ъ ‘дед, отец матери или отца; пожилой мужчина; старик; предок; нищий’, которое является общеславянским названием пожилого человека [SESławski]. В эпоху родового строя, опирающегося на матриархат, отец моего отца потенциально мог быть и моим отцом. Специального названия для десигната ‘дед’ не было. Поэтому в большинстве индоевропейских языков используются сложения ‘старый отец’, ‘лучший отец’: нем. *Grossvater*, англ. *Grandfather*, латышское *vectēvs, vectētiņš*, латгальское *vacais tāvs*⁸. Так было и в польском литературном языке до XVI в. и по сегодняшней день осталось в некоторых говорах, напр., в Силезии, Великой Польше и Поморье, где можно услышать: *stary tata, stary tacik, tacik, staruszek, starusiek* и т. п. Форма *dziadek* распространилась в XVII в., в начале как ласкательная, сегодня – нейтральная, как в литературном языке, так и в говорах (за исключением Силезии и Кашубии) [Szymczak 1966: 64].

В польском языке в Латвии зафиксированы следующие обозначения деда: бессуффиксальное *dziad* (*ʃ'ad, ruʒeņi*

⁸ В латгальском языке бытуют также другие термины для обозначения деда: *vac's', dzeds, dāds*. Два последних могут быть связаны с восточнославянским влиянием, как и литовские *diėdas* ‘ребенок’ и *dėdė* ‘дядя’, которые не обозначают деда, которые, по мнению Трубачева, проникли из восточнославянских языков [Трубачёв 1959: 70].

brac'a mego ŝ'ada, on mojemu ŝ'adu poveŝ'al), нейтральное, тождественное с общепольским *ŝ'adek* (*ŝ'adek – to mamu ojc'ec, u mego ŝ'atka*), а также разнообразные ласкательные формы: *ŝ'aduño, ŝ'aduńek, ŝ'aduńka* (*ŝ'aduńka – ojca ojc'ec, ŝ'aduńka – papin juš ojc'ec*), *ŝ'adul'a*. Лексемы *ŝ'aduńek, ŝ'aduńka* и *ŝ'adul'a* являются региональными инновациями, широко распространенными как в польском языке Латвии, так и во всем северо-восточном диалекте и возникшими под влиянием восточнославянских языков. По всей вероятности, к славянским формам восходят латгальские *dzeds, dāds, dzeden'š*.

БАВКА

Название *babka* развивалось таким же образом, как и *dziadek*. В его основе находится слово *baba*, унаследованное из древнеславянской эпохи. В такой форме слово просуществовало до XVII в., хотя встречалось еще и в XVIII и XIX вв. Параллельно употреблялось ласкательное слово *babka*, которое в XVI и XVII вв. стало нейтральным и бытует по сегодняшний день [Szymczak 1966: 64]. Одновременно с распространением лексемы *babka* произошло семантическое перераспределение: *baba* – это 'пожилая женщина; нищая' также 'каждая женщина, жена', *babka* – это 'мать отца или матери'. Такая ситуация наблюдается по сегодняшний день как в польском литературном языке, так и в говорах.

В польском языке в Латвии нейтральное *babka* употребляется очень редко: *do tej bapki*. Чаще встречается ласкательное *babc'a* (*bapc'a ixna, tak bapc'u, du svoji bapc'i*). Наиболее употребительной лексемой является *babuńa* (*babuńa muvila po prostu, z babuño i z ŝ'aduño to juš po pol'sku muvili*) или производное *babuńka* (*babuńka z'berala mne poz'umki, babuńka to byla vejska ŝ'efčyna*); спорадически появляются *babul'a, babul'ka* – из восточнославянских языков, хотя и польских говорах встречается *babulka* [Szymczak 1966: 65].

DZIADEK И БАВКА

В польском литературном языке и в говорах, как и в других славянских языках, нет отдельного наименования

деда и бабушки вместе. И это не удивительно, поскольку не было также первобытного термина для обозначения отца и матери вместе. Таким образом, основным обозначением деда и бабушки вместе являются, как в литературном языке, так и в говорах, формы множественного числа слова со значением 'дед': *dziadkowie, dziadki*. Причем в литературном языке преобладает окончание *-óvé*, а окончание *-i* встречается реже, в говорах же они распределены в зависимости от района⁹. В Латвии форма множественного числа встречается редко: *no byli ķedys' ņ'adové*. Чаще употребляются описательные: *baņc'a z ņ'atkem raz byli tam, ņ'aduņa z babuņej tam žyli, ņ'aduņka z babuņkoj žyli v drugim dome*. Один раз зафиксировано *ruņ'icuf ruņ'ice*.

WNUK

Термин *внук* как обозначение сына дочери или сына Трубачев и Шимчак считают довольно поздним, так же как *ded*. Трубачев считает, однако, что оба названия могли быть образованы из древних морфем, в том числе и славянская форма *вънукъ* [Трубачёв 1959: 73]. Шимчак относит это название к праславянской эпохе, но среди польских этимологов нет единого мнения, откуда произошло слово *внук*, так как в истории польского языка и в некоторых польских диалектах известна форма *wnęk* [Szymczak 1966: 71]. Некоторые польские исследователи считали, что *wnuk* является результатом влияния, напр. чешского, старославянского, древнелехитского [Nitsch: 103; Rozwadowski 1923: 135], другие [напр. Sławski 1939: 265¹⁰] утверждали, что *wnuk* и особенно *wnęk* польского

⁹ Окончание *-owie* преобладает в южной и западной Малой Польше, в Великой Польше а также в диалектах Крайны и Тухоли; окончание *-i* – в центральной и северной Малой Польше, а также в Мазовии, Вармии и Мазурии, в Серадзском, Лэнчицком, Ловицком районах и в Хелминско-Добрынской земле [Szymczak 1966: 67].

¹⁰ По мнению Славского, форма *wnęk* возникла в самом начале самостоятельного развития польского языка путем назализации

происхождения. Трубачев не считает форму *wnuk* очень древней, по его мнению это всего лишь «случай поздней местной польской назализации *wnęk < wnuk>*» [Трубачёв 1959: 74].

Название внука в польском языке Латвии тождественно польскому литературному: *wnuk (vnuk, to vnuk do lotefskiej (szkoły chodzi), kedy vnuk był mal'eńki, vnuku udala dom)*. Употребляется также ласкательная форма *vnuček: vnuček, vnuček juš ni muvi po polsku*. Поскольку польское *wnuk* фонетически и семантически сходно с русским, интерференции здесь не отмечены.

WNUCZKA

Дочь сына или дочери в польском литературном языке и в говорах с древних времен обозначается термином *wnuczka* (до XVII в. *wnęczka*), возникшим из прежнего нейтрального названия. Форма *wnuczka*, вероятно, была образована от мужской формы *wnuk* путем прибавления суффикса *-ka*, который не имеет в этом случае деминутивного значения, а является всего лишь показателем женского пола, также как, напр., *пионер – пионерка* [Szymczak 1966: 73].

В польском языке Латвии, как и в литературном польском, и в говорах, повсеместно употребляется *wnuczka (moja vnučka, u curki vnučka)*. Один раз зафиксирована гипокористическая форма *vn'učečka*, являющаяся примером влияния русского языка: *vn'učečka tež du rusyjskaj xujila (školy)*.

WNUKI I WNUCZKA

Внука и внучку вместе в польском языке называют формой множественного числа лексемы *wnuk*, т. е. *wnukowie* или *wnuki*. Когда в XVII в. лексема *wnuczek* потеряла свое гипокористическое значение, рядом с формой *wnuki* появилась форма *wnuczki*, реже *wnuczkwie*. В современном литературном языке нейтральным является название *wnuczki* или *wnuki* [Szymczak 1966: 72]. Латышские поляки пользуются терминами, тождественными общепольским, и

ртового гласного после носового согласного.

их ласкательными формами: *vnuki* (*i vnuki pol'acy*), *vnučki* (*ǰ'ec'i i vnučki i bapc'a ixna lатыška, juš my fšystke dorosle, juš o vnukuv dužo*).

Третья степень кровного родства включает следующие термины: *pradziadek* 'прадедущка', *prababka* 'прабабушка', *pradziadek i prababka* 'прадедущка и прабабушка', *prawnuk* 'правнук', *prawnuczka* 'правнучка', *prawnuk i prawnuczka* 'правнук и правнучка', *prawnuki* 'правнуки'.

Терминология третьей степени родства в польском языке в Латвии наблюдается довольно редко и обычно она сходна с польской литературной, унаследованной из праславянской эпохи – *pradziad*, *prababa* < *pradědfь, *prababa. Суффикс *pra-* < и.-е. **pro-* 'перед' соединялся первоначально с именными корнями и в древнепольском языке ограничивался лишь степенями родства. Но понятия данного типа характерны для большинства славянских языков [Трубачёв 1959: 70].

Примеры для третьей степени родства:

прадед – *praǰ'adek opovadał, pšeǰ'ad¹¹ mój – ojca ǰ'ad, pšeǰ'adek*

прабабушка – *prabapc'a z baržo starožytneho rodu*

прадед и прабабушка – *praǰ'aduli*

правнук – *pravnuček, ǰ'ec'i jest, vnuki jest juš i prawnukuf mamy*

правнуки – *pravnuki moje pošli v łotewfski saǰ'ik, z'beram vnukuf i prawnukuf, vnuki jest juš i prawnukuf mamy*.

Единичная фиксация понятия 'прапрадед' – *proproǰ'adek*

¹¹ В XVI в. для обозначения *pradeda* появились новые словообразовательные типы: *naddziad*, *przeddziad*//*przeddziadek*, *przedziad* и *zadziad*. По мнению исследователей? источником этих новых префиксов является латынь, в которой *pradeda* обозначает *abavus* (где *avus* 'дед'). Префикс *ab-* переводился как *nad-*, *za-*, *przed-*, *prze-*. Отсюда такое многообразие названий *pradeda* в это время. Таким образом, формы *przedziad* и *przedziadek* в польском языке Латвии могут быть архаизмами [Szymczak 1966: 76].

с префиксальным *o* может быть гиперкорректной формой или результатом интерференции с латинским языком, в котором имеется *pro-avus*.

Интересны названия *предков* в польском языке латышских поляков: *ujcy i prauojcy, ź'ady i praź'ady (moje ź'ady i praź'ady tuty juś uroźone)*. В польском литературном языке они обозначают каждого давнего предка, особенно во множественном числе – давних, точнее не определяемых предков, ср. *ojcowie, dziadowie, praojcowie* [Szymczak 1966: 81].

Степени кровного родства в боковой линии – это брат и сестра, братья и сестры вместе¹² (вторая степень), брат отца, брат матери, сестра отца или матери (третья степень в восходящей линии), дети брата/братьев и сестры/сестер. Наименования брата и сестры в латышской польщизне тождественны с общепольским языком. Поэтому в настоящей работе подробнее рассмотрены лишь термины третьей степени, представляющие много различий между польским литературным языком и «польщизной латышской».

BRAT

Современное название *brat* восходит к и.-е. **bhrātēr* и слав. *bratrъ* а после диссимиляции *bratъ*¹³. Трубачев полагает, что и.-е. **bhrātēr* «означало нечто гораздо более широкое, чем просто 'родной брат'...», т. е. члена мужского союза фратрии [Трубачёв 1959: 59]. Такого же мнения придерживается и Исаченко [Исаченко 1953: 65].

В древнепольском языке понятие *brat* имело также более широкое значение – оно обозначало не только брата

¹² В польском литературном языке для названия брата и сестры вместе существует отдельное понятие – *rodzeństwo*, которого нет в польском языке Латвии. Его нет также ни в русском, ни в латышском, где используются описательные формы: русск. *братья и сёстры*, лтш. *brāļi un māsas*.

¹³ Некоторые языки сохранили старые недиссимилированные формы, напр., чешский – *bratr*.

(родного, по отцу, по матери, двоюродного и т. п.), но также каждого члена рода, каждого родственника. Чтобы назвать кого-нибудь братом, достаточно иметь общий герб и фамилию [Szymczak 1966: 86]¹⁴. В современном польском языке название *brat* кроме родного брата (по отцу, по матери, двоюродного и т. п.) обозначает также человека близкого (по судьбе, интересам, по социальному или национальному происхождению) – друга.

Функцию множественного числа в польском языке, так же как и в других славянских языках, выполняет форма *bracia* < *bratъja. Наиболее распространенной уменьшительно-ласкательной формой является *braciszek*, популярны также *brach* и *bratek*.

Поляки в Латвии употребляют названия тождественные с польскими литературными: *brat*, *był jeden brat*, *staršy brat*, *mego ružunego brata*, *brac'a moje*. Иногда появляются формы множественного числа с окончанием *-i* вместо *-a*: *moji s'ostry i brac'i juš ne take male byli*.

Названия брата в языках, находящихся в контакте с польским в Латвии, восходят к индоевропейской основе (*bhrātēr > *bratъ* > *bratъ*), ср. русск. и белорусск. *брат*, но латышское и литовское, по мнению Трубочева [Трубочёв 1959: 60], представляют собой более поздние образования – лит. *brólis*, лтш. *brālis*, латг. *bruoļs*. Славянским влиянием можно объяснить другое латгальское название – *brats*.

SIOSTRA

Термин *siostra* 'сестра', унаследован из праславянской эпохи и широко распространен в славянских языках. Он восходит к и.-е. *suésor и слав. *sestra* [Трубочёв 1959: 59] и

¹⁴ Таким образом, использование названия *brat* в данном значении ограничивалось лишь дворянским кругом. С XVI в. *brat* является формой непосредственного обращения среди дворян (шляхты). Со временем он стал сопровождаться словом *pan*: *panie bracie i mości panie bracie*. В слове *brat* имелось тогда определенное общественное содержание – равенство и кастовая принадлежность к дворянству [Szymczak 1966: 87].

принадлежит к словам с основой на *-r*¹⁵.

В польском литературном языке и в говорах употребляется *siostra*. Так было и в древнепольском языке.

Латышские поляки пользуются названиями тождественными общепольским: *s'ostra*, *s'ostra sama mlóčša*, *mlučša s'ostra*, *starša s'ostra*, *muve šošče*, *dve s'ostry*, *rožone s'ostry*, *oni byli rožone s'ostry i bliz 'nontki*.

WUJEK

Wujek 'дядя' в современном польском языке расширяет круг своего значения – он обозначает несколько десигнатов: брата матери, брата отца, мужа сестры отца или матери, иногда друга семьи, хотя в польском языке с давних времен для брата отца существует название *stryj*, восходящее к славянскому **stryjь*, а для брата матери *wuj* < **ujь*.

'БРАТ ОТЦА'

Этимологию слова **stryjь* одним из первых выдвинул И. Миккола [Mikkola: 124–125], который сближает его с латинским *pater*, *patruus*, которое в свою очередь продолжает и.-е. **ptr-* > **ttr-* > **str-*, затем *stryjь* < **ptrujo-*. Такую этимологию подтверждают Трубачев [Трубачёв 1959: 80], Исаченко [Исаченко 1953: 56–57] и Шимчак [Szymczak 1966: 95]¹⁶.

¹⁵ Различия в оформлении названий сестры в литовском и славянском вызвано разницей между «слабыми» и «сильными» падежами (им. пад. ед. ч. – косвенные падежи ед. ч.). Литовский язык сохранил архаическую флексию (им. п. ед. ч. *sesuo*, род. п. *sesešs*) в то время как в славянском на всю парадигму распространилась слабая падежная форма (**sesr-* > **sestr-*). Одновременно наступило переименование с *-r* на *-a* основу [Трубачёв 1959: 80]. Латышский язык в значении *сестры* употребляет названия матери – *māsa*, латг. *tuosa*.

¹⁶ Существуют также объяснения других ученых: Миклошича, Буги, Брюкнера, Вальде-Покорного, Барича, см. Трубачёв 1959: 81 – их взгляды и источники. История славянского названия представлена в монографии А. Обребской *Stryj, wuj, swak w dialektach i historii języka polskiego* (Обребская 1929).

В польских этнических говорах функционируют следующие названия для брата отца: *stryj* (ласкательное *stryjek*), *stryja*, *stryjo*, *stryjko* [Szymczak 1966: 96–98; Obrębska 1929]. Надо подчеркнуть, что этот термин выходит из употребления, несмотря на то, что все осознают его значение. При обращении к брату отца, особенно среди молодого поколения, преобладает *wujek* ‘дядя’. Только в семьях интеллигенции все еще сохранилась давняя традиция именовать брата отца *stryj* или *stryjek*.

‘БРАТ МАТЕРИ’

В польском литературном языке брата матери обозначает лексема *wuj*, чаще всего употребляемая в ласкательных формах: *wujek*, *wujcio*, *wujaszek*.

Название *wuj* восходит к праславянскому **ujь < *aujos* [Obrębska 1929; Szymczak 1966: 99, Трубочёв 1959: 81–82]. В говорах употребляются фонетические и словообразовательные варианты – *ujec*, *ujek*, *wuja*, *wujak*, *wujo*, *wujko*, исторически являющиеся гипокористиками [Szymczak 1966: 100–102].

В современном польском языке в Латвии лексема *wuj*, *wujek* употребляется очень редко – она записана нами всего лишь два раза (*vujek*). Зафиксировано также единичное название *wujaszek* (*vujášek – mamin brat*). Зато широко распространено обобщающее название *dziadzia*. Здесь, несомненно, сказалось влияние восточнославянских языков, в которых *стрыи* был весьма употребительным лишь вплоть до XIV в. а позже стал архаизмом [Трубочёв 1959: 79].

Примеры: *ŝ'aŝ'a vic'a; ten ŝ'aŝ'a, no jak to ojca brat; ŝ'aŝ'a, ŝ'aŝ'o; ŝ'aŝ'a, mamy brat ŝ'aŝ'a, du ŝ'aŝ'i vyjxali; tam ćoci, ŝ'aŝ'i fšystike; u mnie ŝ'aŝ'a – mamin brat; pšyšet ten ŝ'ačka, ktury krat; moj ŝ'aŝ'a teš umar.*

Обобщающая тенденция наблюдается не только в польском языке, но и, например, в литовском, в котором устаревшее *avūnas* вытесняется словом *dė-dė* [Трубочёв 1959: 83], и, как было выше сказано, в восточнославянских. Латышский язык не имеет отдельного названия для брата

отца: оба понятия – брат отца и брат матери – обозначаются лексемой *tēvocis*. В латгальском диалекте, вероятно, под воздействием русского языка функционирует слово *dz'jadz'ja*.

BRAT STRYJECZNY // SIOSTRA STRYJECZNA

Стоит также упомянуть понятие ‘сын брата отца’ – несмотря на то, что лексема *stryj* обозначающая брата отца в польском языке в Латвии не употребляется. Довольно часто наблюдается название *brat stryjeczny: stryječni brac'a; dva brata stryječne; mój stryječny brat; żona mojego stryječnego brata; śčšyječne brac'i*. То же самое можно сказать о термине ‘дочь брата отца’ – *stryieczna siostra: stryječna s'ostra; mojej stryječnej siostry mąż, śčšyječne s'ostry*.

PLEMIENIK

А. Исаченко полагает, что названия «племянник», «племянница» по значению сходны с и.-е. **nepot-*, которое обозначало внучатых племянников, т. е. внуков и внучек сестры мужчины или брата женщины [Исаченко 1953: 68]. Поэтому древнее **nepot-* в одних случаях стало «внуком», в других «племянником». Результатом последовавших семантических сдвигов является отсутствие общиндоевропейских названий племянника и племянницы. По мнению Исаченко, эти названия бытовали, когда племянники и племянницы были одновременно кросскузенами¹⁷ – мужьями и женами моих «детей» [Исаченко 1953: 68–69; Трубачёв 1959: 77]. В настоящее время «племянниками» называются дети сестры (если говорящий мужчина) и дети брата (если говорящий – женщина). В польском языке Латвии *plemienik* и *plemienica* и их фонетические варианты употребляются довольно часто и являются результатом контакта с русским языком. Примеры:

Kedy muj pl'emeńik był proboščem; u mnie jest pl'emeńik

¹⁷ Кросскузены – ‘перекрестные кузены’ между которыми в родовом обществе были возможны брачные отношения [Трубачёв 1959: 77].

i jest šoščšyńec, šoščšyńec stryječny, a te pl'emėniki to ruźunego brata ź'ec'i, mego ruźunego brata ź'ec'i, ońi ni tylko že moje pl'emėniki, ony moje jest xšes'ńiki; pl'emėnik – no dwajurodny brat mojej żony;

brata syn – plimėnik – my tak nazywali; jednemu plimińiku żona zabili; pilińiki; brata curka – plimińica.

Вероятно, русский язык повлиял также на латгальский диалект, в котором в том же значении имеется *pleminiķs, plemineica*.

В польском литературном языке для обозначения *племянников* существуют названия, производные от обозначения их родителей, т. е. *siostrzeniec/siostrzenica, bratanek/bratanica, brat stryjeczny/siostra stryjeczna, brat cioteczny/siostra cioteczna* и т. п. Аналогично в литовском языке *brolynas, seserynas*, в латышском *brāļadēls, brāļameita, māšasdēls, māšasmeita*, в латгальском *bruolāns, bruolinīks, muoseica, muosiniška*.

В настоящей статье представлены лишь основные названия степеней кровного родства, которые встретились в речи поляков Латвии. Большинство из них лексически совпадают с польскими литературными, различия появляются лишь на уровне фонетики (мягкое *l'*, аканье) или морфологии (именительный падеж мн. ч. *cioci* вместо *ciocie*, предложный падеж ед. ч. *z tamoj* вместо *z tama*). Эти черты возникли под влиянием восточнославянских языков, главным образом русского, с которым польщизна в Латвии находится в постоянном контакте с давних времен. Это не только территориальный контакт, но и персональный вытекающий из билингвизма поляков.

Чтобы получить полную картину терминологии родства в польском языке в Латвии, следует провести еще дополнительно специальные исследования.

Условные сокращения

слав. – славянский

праслав. – праславянский

и.-е. – индоевропейский
лтш. – латышский
лит. – литовский
латг. – латгальский
русск. – русский
белорусск. – белорусский
род. – родительный падеж
вин. – винительный падеж

Литература

- Brückner 1925 – Brückner A. *Dzieje języka polskiego*. Warszawa.
- Brückner 1957 – Brückner A. *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Warszawa.
- Фасмер 1973 – Фасмер М. *Этимологический словарь русского языка*. Т. 1–4. Москва, 1964–1973.
- GHJP – Klemensiewicz Z., Lehr-Spławiński T., Urbańczyk S. *Gramatyka historyczna języka polskiego*. Warszawa, 1981.
- Гюлюмянц 1983 – Гюлюмянц К. Терминология родства в польских говорах прибалтийско-белорусской зоны. – *Studia nad polszczyzną kresową*, т. II.
- Исаченко 1953 – Исаченко А. В. Индоевропейская и славянская терминология родства в свете марксистского языкознания. – *Slavia, rocznik XXII*. Praha, s. 43–80.
- Яшкин 1965 – Яшкин И. Я. *Назвы роднасці, сваяцтва, сяброўства і суседзяў на тэрыторыі Слаугарадчыны*, Сб. Беларуская мова. АН БССР. Мінск.
- Łoś (1914) – Łoś J. *Nazwy stopni pokrewieństwa i powinowactwa w dawnej Polsce*. – *Język Polski II* (1914), s. 1–7.
- Моисеев 1963 – Моисеев А. И. *Термины родства в современном русском языке*. – *Филологические науки*, 3 (23). Москва, с. 120–132.
- Nitsch K. *Wybór pism polonistycznych*, т. I–IV. Wrocław, 1954–1958.
- Obreńska 1929 – Obreńska A. *Stryj, wuj, swak w dialektach i historii języka polskiego*. Краков.
- Rozwadowski 1923 – Rozwadowski J. *Historyczna fonetyka czyli*

głosownia. *Gramatyka zbiorowa PAU*. Kraków.

Sławski (1939) – Sławski F. Oboczność ą:u w językach słowiańskich. – *Slavia Occidentalis XVIII* (1939).

SESławski – Sławski F. *Słownik etymologiczny języka polskiego*. A–K. Kraków, 1952–1963.

Szymczak 1966 – Szymczak M. *Nazwy stopni pokrewieństwa i powinowactwa rodzinnego w historii i dialektach języka polskiego*. Warszawa.

Szymczak 1959 – Szymczak M. Słownictwo Warmii i Mazur. – *Stopnie pokrewieństwa*. SWM V, 1–34.

Трубачёв 1959 – Трубачёв О. Н. *История славянских терминов родства и некоторых древнейших терминов общественного строя*. Москва.

The Names of Relationship in the Polish Dialect of Latvia

Summary

The goal of the paper is to present the names of relationship within family that are used in the active layer of the lexicon of Poles in Latvia as well as to find whether, and if so, to what degree, those names differ from the names that function in the general contemporary Polish language.

The material was analysed by applying a number of methods:

1. defining the designation and studying of names referring to it,
2. defining the name and studying the designations that it designates.

Also, the cognitive approach was applied – diachronic findings that referred to the Polish language and Baltic and Eastern Slavonic languages were compared to synchronic ones, and those in turn were compared to the findings of research in Latvia. Thus each entry in the study is bi-bipartite – at first, a short etymology of the name is given, next examples from the Latvian Polish are given together with the context and, inasmuch as it is possible, their Baltic (Lithuanian, Latvian, Latgalian) and Eastern Slavonic equivalents follow.

The analysis allows to conclude: the names of family relationships that are in use among Poles in Latvia are in most cases identical with those used in the general Polish; sometimes phonetic differences

occur (for example, pronunciation of the soft *l* in every position – *ł*'*adul'a*, semi-soft consonants *s'*, *z'*, *c'*, *ł'*), also some morphological differences occur (for instance, the ending of Instrumentalis singularis *z mamoj* instead of *z mama*);

- some of them are innovations introduced to the Polish language under the Eastern Slavonic influence – *dziadzia* in place of *wujek* [*uncle*], *stryj*, *przyjacieli rodziny*, *plemienik*, *plemienica* to mean *bratanek* [*brother's son*], *bratanica* [*brother's daughter*], *siostrzeniec* [*sister's son*], *siostrzenica* [*sister's daughter*], *papa* – in lieu of *tata*;

- most of those names constitute the common Indo-European heritage – from the domain of the tribal period based on matriarchal system the following names are derived: *matka* [*mother*], *ojciec* [*father*], *brat* [*brother*], *syn* [*son*]; and others, such as: *dziecko* [*child*], *rodzice* [*parents*] *dziadkowie* [*grandparents*] and *pradziadkowie* [*great grandparents*] come from later periods, hence difference between the roots of Polish names and, for instance, Lithuanian or Latvian names.

In order to obtain a full description how the names of relationship function in Latvia, more detailed questionnaire study is needed.

Dite LIEPA**Latvijas preses valodas sociolingvistiskais raksturojums Trešās atmodas laikā**

Prese, tāpat kā pārējie plašsaziņas līdzekļi, ietilpst oficiālajā komunikācijas sistēmā. Tā kā cilvēkam pašam vienmēr nav iespējas atrasties visu notikumu vietā, informācija tiek iegūta ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību.

Mediju un politiķu savstarpējās attiecības visās demokrātiskajās valstīs ir attīstījušās nevienmērīgi. Latvijā ilgu laiku – 45 padomju gadus – kad mediji citēja un slavināja politiķus, citiem vārdiem sakot – runāja viņu valodā un neredzēja (nedrīkstēja redzēt) viņu divkosīgo morāli. Preses oficiālā valoda bija partijas funkcionāru runas plūdi, kas tika piesātināti ar atsaucēm uz marksisma-ļeņinisma klasiķu atziņām, dažādu kongresu norādījumiem un saimniecisko plānu izpildes sasniegumiem. Kopumā šie raksti bija primitīvu frāžu savirkņējumi, kurus tauta neuztvēra nopietni, un tos varēja viegli atšķirt pēc atrašanās vietas – laikrakstu pirmajās lappusēs vienmēr bija tā sauktie ievadraksti un valdības ziņojumi, politiskiem saukļiem piesātinātas tukšvārdīgas frāzes, «vareno» tautsaimniecības sasniegumu tendenciozs atspoguļojums. Lasītāji prata piemēroties šīm oficiālajām tradīcijām un nostādņēm. Tieši stabilās stagnācijas laikā izstrādājās pati par sevi saprotama tradīcija presi lasīt, sākot no pēdējās lappuses – vismaz par nebūtiskiem tematiem tur varēja lasīt patiesā un dzīvā valodā.

Kad 1985. gada 15. martā PSKP CK ārkārtas plēnumā par ģenerāļsekretāru tika ievēlēts M. Gorbačovs, PSRS tika uzsākta tā sauktā pārbūves un atklātības ēra. M. Gorbačova nepārtrauktie aicinājumi uz demokrātiju padarīja cilvēkus drošākus. Padomju Latvijā un visā Padomju Savienībā sākās politisko, saimniecisko, ideoloģisko reformu un dzīvesstila pārmaiņu laiks. No plašsaziņas līdzekļiem jaunā politiskā stratēģija prasīja politiskā kursa pamatprincipus – demokrātiju, kritiku, atklātību. Pārmaiņas valsts politiskajā un sociālajā dzīvē būtiski ietekmēja plašsaziņas līdzekļu saturu, savukārt

plašsaziņas līdzekļu saturs, protams, – arī sabiedrības sociālo dzīvi. Plašsaziņas līdzekļi runāja par sarežģītām sabiedrības problēmām kopumā. Bija iestājies politiskās un garīgās atmodas laiks.

Latvijas valsts un tās plašsaziņas līdzekļu sistēma (neatkarīgi no tā, par cik spēcīgu valsts varu mēs to uzskatītu) pēdējo 20 gadu laikā piedzīvojusi radikālas pārmaiņas. Tieši Trešās atmodas gadu laikā tika pilnībā nojaukts ne tikai valsts politiskais, sociāli ekonomiskais modelis, bet līdz ar to arī visa līdzšinējā vērtību sistēma.

«Jaunā sociālā, lingvistiskā, sociolingvistiskā un informatīvā situācija, kā arī mainījusies sabiedrības vērtīborientācija veicina jaunu izteiksmes līdzekļu izvēles un atlasē principu rašanos un ievērošanu. [...] rodas sajūta, ka ir atvērtas slūžas visu valodas slāņu komponentu ieplūdumam publicistikas rakstu valodas stilā.» (Pavlovskā 2004, 374)

Totalitārās sistēmas preses standartu pārvarēšanu, deideoloģizāciju un satura deoficializāciju, dažādu iepriekš neskartu jautājumu atbrīvošanu no tabu statusa, informācijas avotu paplašināšanos žurnālisti saista ar vārda brīvības iegūšanu. Patlaban preses brīvība ir viens no žurnālistu darbības pamatorientieriem.

Tieši tā valoda, kas tika radīta atmodas gados, kļuva par pamatu nākamās demokrātiskās žurnālistikas valodai, respektīvi, preses valodai pēc Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanas.

20. gs. 80. gadu beigās un 90. gadu sākums ir nopietns vēsturisko pārmaiņu laiks, kam raksturīgi jaunās sabiedriskās un politiskās dzīves reformu ietekmē radušies īpaši sociolingvistiskie apstākļi (Сметанина 2002, 67). Tieši šādos – nozīmīgu vēsturisku pārmaiņu periodos paaugstinās sociālo faktoru nozīme valodas procesa analīzē. Sociolingvistikas mērķis šādā laikposmā ir meklēt atbildes uz jautājumiem – kā sabiedrības vēsture izraisa valodas pārmaiņas un kā valodā atspoguļojas sabiedrības attīstība. «Sociolingvistisko procesu nozīmes palielināšanās liecina par valodas sabiedrisko dabu, sociālo faktoru mijiedarbību uz valodu un nozīmi sabiedrības dzīvē. Svarīgāka nekā jebkad agrāk kļuvusi saikne starp sabiedrībā

notiekošo un tā atspoguļojumu valodā. Sociolingvistiskie pētījumi kļūst īpaši nozīmīgi, jo tie neaprobežojas tikai ar empīrisku materiālu faktu konstatācijas līmenī, bet meklē skaidrojumus un cēloņsakarības, analizējot valodas ārējo un iekšējo faktoru savstarpējo iedarbību un ietekmi uz valodu.» (Валгина 2001, 8–9)

Kad sabiedrības dzīvē sākas, turpinās un īstenojas pārmaiņas gan politikā, gan ekonomikā, gan kultūrā, rodas nepieciešamība rast apzīmējumus daudzām jaunām lietām, jēdzieniem, procesiem u. tml. Valodas lietotāji pieprasa un meklē jaunus izteiksmes veidus, arī pati valoda cenšas piemēroties jaunajām sabiedrības prasībām. Vienlaikus saasinās mūžsenās pretrunas starp jaunrades izpausmēm un tradīciju ievērošanu, kā arī starp sociālajiem un kultūras faktoriem (Pavlovska 2004, 374).

Pārejas periodā plašsaziņas līdzekļi rāda patiešām iespaidīgu laikmeta valodas ainu, kas sabiedrībā izraisa pretrunīgu vērtējumu. Daži skrupulozi vāc valodas kļūdas un gremdējas «pagātnes zelta laikmeta idealizācijā un pārspīlētā cieņā pret pagātnes lingvistisko mantojumu, kas izpaužas arī kā pārlietu konservatīvisms attiecībā pret inovācijām valodā» (Thomas 1991, 76), citi bez ierunām pieņem un apsveic verbālo brīvību, atmetot jebkurus valodas lietojuma ierobežojumus.

Tā kā Trešās atmodas gadiem raksturīga dinamiska notikumu attīstība, šo laikposmu varētu dalīt sīkāk:

1) agrīnās atmodas laiks, par kuru nosacīti varētu uzskatīt 1986. un 1987. gadu – lēna, tad arvien straujāka tautas masu politizēšanās un strukturēšanās, nelielai cilvēktiesību grupai pāraugot nacionālajā kustībā;

2) īpašais 1988. gads ar nozīmīgajiem «kalendāra datumiem»;

3) laiks no 1989. gada līdz 1991. gadam.

Pirmais periods. Sākotnējos atmodas uzdevumus noteica politiskā situācija un tautas kustības uzdevumi, un tie bija saistīti ar lielāku patstāvību un brīvību PSRS sastāvā, ar atgriešanos pie revolūcijas klasiķa Ļeņina, kā toreiz teica, dziļā stagnātisma laikā sakropļotajām un deformētajām idejām.

1986. gadā izveidojās grupa «Helsinki-86» – pirmā politiskā

grupa, kas uzdrošinājās atklāti izvirzīt politiskas prasības un radīja pamatu Latvijas valstiskās atjaunošanas idejai.

Perioda sākumā žurnālisti bija ne tikai sargsuņi, bet arī «dziesmotās revolūcijas» iniciētāji un virzītāji, kolektīvās motivācijas veidotāji un uzturētāji, cīņā saucēji. Žurnālisti bija tautas mīlēti varoņi, īsti līderi, *gaišie prāti*, *gaišo domu generatori*, sabiedrība tos idealizēja, romantizēja, pacēla vēl neredzētos kinozvaigžņu augstumos (Dainis Īvāns, Elita Veidemane, televīzijas raidījuma «Labvakar» trijotne utt.). D. Īvāns vēlāk šos gadus nosaucis par atmodas rītausmu.

Pirmajā atmodas periodā sākās neatgriezeniskas pārmaiņas Latvijas dzīvē. Latvijā neoficiālos pasākumos arvien biežāk bija dzirdamas reālas, atklātības un brīvības alku pilnas runas, izveidojās slepeni domubiedru pulciņi, arvien jūtāmāka bija padomju iekārtas pretinieku darbība pagrīdes organizācijās, šo ideju uzplūdu laikā pieauga sociālās komunikācijas un plašsaziņas līdzekļu nozīme.

No tematiskā viedokļa plašsaziņas līdzekļi tika iekļauti milzīgās aplūkojamo jautājumu skavās, taču drosmes un praktiskās pieredzes, kā to atspoguļot, nebija. Presei tika uzticēts ārkārtīgi svarīgs uzdevums – tieši plašsaziņas līdzekļi tika izvirzīti par aktīviem jaunā laikmeta notikumu atspoguļotājiem un iedvesmotājiem, kas propagandētu visu ar pārbūves idejām saistīto pozitīvo un progresīvo.

Pirmie *perestroikas* vēstneši Latvijas plašsaziņas līdzekļos bija temati un idejas, kas tika gan tieši tulkoti no vissavienības izdevumiem, gan netieši pielāgoti un attiecināti uz Latvijas situāciju: vēstures noklusētie (kā toreiz teica – neizpētītie) baltie plankumi, sasāpējušie, noklusētie un sāpīgie jautājumi, kurus toreiz, baidoties kādu aizskart vai nepareizi nosaukt, nodēvēja par kalendāra datumiem (turpmāk tekstā šādi apzīmējumi saukti arī par eifēmismiem), bet kurus apspriest un aizskart aicināja jaunais domāšanas veids; nepelnīti noniecinātais kultūras mantojums un simbolika (valoda, heraldika, ornamenta), nemākulīgi un stihiski plānotās padomju tautsaimniecības realitāte un ar to saistītā neprognozējamā migrācija (akcija pret Rīgas metro celtniecību 1986. gadā), dabas aizsardzība un

ekoloģijas jautājumi (cīņa pret Daugavpils HES izbūvi).

Atmodas gados plašsaziņas līdzekļos tiek aplūkots tematiskajā ziņā visdažādākais jautājumu klāsts. Krievu sociolingvists V. Alpatovs (Алпатов, 2000,136) to skaidro ar faktu, ka Baltijas valstīs vēl nav uzdrošināšanās izvirzīt nacionālā valstiskuma atjaunošanas ideju, daudz kas no politiski tik nozīmīgā joprojām – līdzīgi kā padomju gados – tiek vēstīts zemtekstos.

Atklātība – *glasnostj* – pilsoņos radīja brīvības izjūtu, paplašināja viņu tiesības, ļāva kritiski runāt sapulcēs, izteikties presē par noklusētām problēmām, piedalīties demonstrācijās, radīt neformālas organizācijas, iestāties pret migrāciju, dabas piesārņošanu, par latviešu valodas statusa nostiprināšanu.

1987. gadā latviešu valodā tika izdotas tikai divas lielās dienas avīzes: «Padomju Jaunatne» (LĻKJS CK izdevums) un «Cīņa» (LKP CK un LPSR AP un MP kopīgs izdevums). Taču sabiedriskajā un politiskajā dzīvē šis gads bija īpašs: «Tikai daudz vēlāk es aptvēru, cik daudz notika šajā vienā gadā. Visu šo notikumu jūras šalkoņa iezīmēja patiesās XX gadsimta beigas un XXI gadsimta sākumu.» (Bankovskis 2005)

1987. gada 28. februārī Arvīda Ulmes vadībā tika nodibināts Vides aizsardzības klubs (VAK). VAK guva lielu atsaucību, piesaistot sabiedrības uzmanību tieši ar ekoloģijas jautājumiem. Tikko beidzās cīņa pret Daugavpils HES aplamo projektu, tā sākās aktivitātes Jūrmalā, Olainē, Taurupē, Ventspilī, lai novērstu apkārtējās vides piesārņošanu.

Kad 23. augustā pie Brīvības pieminekļa notika, mūsdienu valodā runājot, nesankcionēts mītiņš, kurā grupa «Helsinki-86» publiski pieminēja Molotova-Ribentropa pakta gadadienu, pirmā komjauniešu avīze notikumus tikai pieminēja, protams, neizteikot bez vārdiem «darbaļaudis nosoda huligānus» u. tml. Savukārt LKP oficiālie laikraksti «Cīņa» un «Sovetskaja Latvija» uz šiem notikumiem reaģēja plašāk. 1987. gada 28. augustā «Cīņa» publicē rakstu «Kā akli dunduri karstā laikā», kurā gān gan helsinkiešus kopumā, gan katru atsevišķi, nosaucot viņus par sabiedrības pabirām, liekēžiem, analfabētiem, kuru rakstītie memorandi izskatās «pēc papīra strēmeles un ar burtiem, ar

kādiem vecs lauku onkulis driķē lūgumrakstu vietējās govju fermas vadītājam piešķirt viņam kūtsmēslus mazdārziņam». Gan «Cīņa», gan «Sovetskaja Latvija» bija pilna ar «darba tautas un inteligences pārstāvju sašutuma pilnām nosodījuma» vēstulēm. Protams, šis sašutums bija kompartijas inspirēts. Propagandas nolūkos daļa sašutušo bija latvieši, jo bija svarīgi aptvert visus sabiedrības slāņus. Par vēstuli saturu liecina virsraksti: «Kategorisks nosodījums», «Svešzemnieku pamācību mums nevajag», «Ar viņiem mums nav pa ceļam».

Pēc mēneša, 1987. gada 18. septembrī, laikrakstā «Literatūra un Māksla» publicēts I. Auziņa raksts «Tas laiks, kad visam klāt laiks». Lūk, neliels šā darba citāts, kam raksturīga pilnīgi cita – emocionāla, metaforām un zemtekstiem bagāta valoda:

«Šī laika galvenā zīme ir – pats šis laiks. Ne jau velti tik bieži dzirdam un sakām: klāt laiks, pienācis laiks, ir laiks. Laiks darīt nepadarīto, atmudžināt sarežģīto, nenoklusēt ilgi noklusēto, nepieļaut demagogam, birokrātam, mantrausim lemt mūsu vietā. Laiks atdot cieņu un lielumu visam, kas bijis cieņas un lielumu vērts.

Laiks rādīt neiznīcināmas piemiņas zīmes visur, kur tām jābūt, bet kur to vēl nav: mūsu piejūras smiltājos, kara ceļu pelnos, Ziemeļu mūžīgajā sasalumā. Bet vispirms – mūsu dzīvajās sirdīs.»

Otrais periods. 1988. gads Latvijā bija vēsturisku notikumu piesātināts. «Formāli atklātības politika Centrālkomitejai un Preses nama 19. stāvam tiesības jaukties preses lietās vairs nedeva. Tomēr meli un smadzeņu skalošana joprojām noteica masu mediju saturu. Vēl ilgāk un pat efektīvāk Patiesību smacēja pašu bailes. Sistēmas iepotētais pašcenzors klanījās oficioza ievadrakstam, telefona zvanam, mutiskam brīdinājumam. Šai vārdos brīvajā, bet dīvainajā laikā tomēr pastāvēja neskaitāmi aizliegumi un atļautības devas, par ko neviens it kā nezināja.» (Īvāns 1995, 112)

Dažādos tālaika pasākumos – mītiņos, demonstrācijās, ziedu nolikšanas ceremonijās – bieži vien skanēja tautasdziesmas vai tautā iemīļotu komponistu dziesmas, kuras parasti dziedāja paši pasākumu dalībnieki. «Dziedāšana vienoja un

uzmundrināja, jāva tautai apzināties savu spēku, bet pretiniekus tā nereti apmulsināja un psiholoģiski atbruņoja. Nozīmīga loma bija parakstu vākšanas kampaņām – gan par latviešu valodas tiesiskā statusa nodrošināšanu, par sarkanbaltsarkanā karoga atjaunošanu, gan par padomju konstitūcijas demokratizāciju. Šajās kampaņās tika savākti simtiem tūkstošu parakstu, ar kuriem varas institūcijām bija grūti nerēķināties.» (Jundzis 2006, 17)

Lūk, galvenie 1988. gada kalendāra «nemiera datumi»: Lāčplēša simtās jubilejas gads, 25. marts (tieši 25. marta sēru manifestācija izvērtās par grandiozu tautas atmodas pasākumu visā Latvijā), 19. aprīlis (Meža kapos tika guldīts Gunārs Astra), 1.–2. jūnijs (Latvijas radošo savienību plēnums), 14. jūnijs, 16. jūlijs, 23. augusts, 7.–8. oktobris, 11. novembris, 18. novembris, kā arī 21. jūlija un 7. novembra pret demonstrācijas. Visi minētie notikumi kļuva par atmodas uzplūdiem, kas nesa līdzīgu ideoloģisko slodzi un emocionālo lādiņu. Šie sabiedriskās aktivitātes datumi liecina, ka 1988. gads bija vēsturiskās patiesības atjaunotnes gads, nacionālo emblēmu, simbolu un zīmju atgriešanās gads (Zīle 1998, 108).

Protams, nav iespējams vienā rakstā apskatīt visus šos t. s. kalendāra datumus, var tikai norādīt uz atsevišķu notikumu atspoguļojumu dažādos preses izdevumos.

Tajā pašā laikā arī 1988. gadā bez CK atļaujas nekas nevarēja notikt. Lai prese varētu pastāvēt, vajadzēja izmantot gan valodisku drosmi, gan kompromisus. Lai tauta spētu noticēt saviem spēkiem un kļūtu drosmīgāka, presei bija jārunā. Par visu, visvairāk – agrāk noklusēto. Arī opozīcija nesnauda.

1988. gada 29. janvārī laikrakstā «Cīņa» rakstā «Ko aklie dunduri dara ziemā?» kārtējo reizi tika lamāti helsinkieši. Grupas dalībnieks tika nosaukts «par cilvēku, kas galīgi nojūdies. Tas – labākajā gadījumā. Bet sliktākajā – tādu rīcību varētu pamatoti klasificēt kā politisku šantāžu ar visām izrietošajām sekām.»

Paradoksāli, bet tieši LKP bija tā, kas provocēja presi uz atklātību – šīs pirmās kyslās un, no šodienas viedokļa raugoties, pat muļķīgās publikācijas piespieda LKP CK parādīties progresīvākā gaismā. Sabiedrībā briestošās noskaņas nevarēja

noklusēt. Presei atļāva strādāt atklātāk un patiesāk. Sabiedrības netiešais spiediens piespieda runāt par notiekošo. Galvenais bija drosmē un uzdrīkstēšanās pateikt patiesību.

Bezgalīgā runāšana par demokrātiju cilvēkus padarīja drošākus. Solīti pa solītim preses valodā jūtama mazāka piesardzība vārdu izvēlē un nominācijā. 1988. gadā, kad jau sāka runāt ne tikai maskētās izteiksmes formā, tiek diskutēts par samilzušām, sasāpējušām problēmām, par problēmu sastrēgumu, tiek nosodīti noklusējumi, puspatiesības, baltie plankumi un *pusperestroika*. Preses valoda jau kļuvusi drosmīgāka, maskētās izteiksmes veids – skaidrāks, emocionālāks un tēlaināks. Piemēram, aicinājumā pulcēties piemiņas pasākumā, kas veltīts 1941. gada 14. jūnijā deportētajiem Latvijas iedzīvotājiem, 1988. gada 11. jūnija laikrakstā «Padomju Jaunatne» rakstīts:

«Savā vēstures grāmatā šķirsim vēl vienu lapu. Aizšķirot balto un izlasot nebalto. Izzinot un izjūtot, un atceroties. Ar atzišanu un apjaušanu. Ar sāpi. Ar šodienas izpratni un vērtējumu. Ar rītdienas mērauklu. Ar domu par savu zemi un savu tautu. Katrs atsevišķi un visi kopā.

Lai pieminam 1941. gada 14. jūniju un citu gadu citus datumus. Lai ir piemiņas diena un apņēmības diena. Visur un visi. Kam sāp vakardiena un rūp rītdiena. ieteikumus un vēlējumus uz klausot – visā republikā.

Arī Rīgā...

Ar mītiņu pie LKPCK Politiskās izglītības nama. Ar gājienu līdz A. Upīša LPSR Valsts Akadēmiskajam drāmas teātrim un garām Bastejkalnam. Ar klusuma brīdi pie Brīvības pieminekļa. Ar sāpi. Un ar ziediem. Piemiņu katram sevī kopjot...

Un pie Raiņa pieminekļa. Par lauztajām priedēm domājot. Tos kapus pieminot...

Ar ziedu Daugavas ūdeņiem... Un Jukumam Vācietim... Un Jēkabam Alksnim... Un Jānim Rudzutakam... Un Mātei Latvijai... Un visos kapos, kur mūsu kritušie... Lai nebūtu jaunu!

...un ne zariņa nenolaužot...»

Paradoksāli, tikai citā nozīmē par «nenolauztiem zariņiem» runā arī toreizējais LKP CK pirmais sekretārs B. Pugo.

Raksturojot 14. jūnija mītiņa gaitu, B. Pugo uzsvēra: «Mītiņā bija saglabāta kārtība, netika nolauzts neviens zariņš, neviena zālīte netika samīdīta. Tikai žēl, ka zaļie, dabas aizsardzībnieki, ar šo ideālo kārtību ievainoja galveno koku – draudzības koku.»¹ (Zīle 1998, 122)

Eifēmismiem un metaforām caurvīts ir arī Jāņa Petera teksts rakstā «Es ticu veselīgajiem spēkiem» (Peters 1988). «Izrādās, mūsu pārbūvējamā sociālisma ēkā vienā gadījumā iepriekšējo gadu neprāša jeb ļaundaris ir paguvis cieši aizmūrēt vai vismaz aizrestot revolūcijas pirmajos gados izcirstu gaišu un platu logu, bet citreiz atklājam durvis, kas ne tikai nav vajadzīgas plašām tautas masām, bet gluži otrādi – tās tiek virinātas tikai tādēļ, lai labi paēdušai birokrātijai būtu ko virināt, lai būtu pa kurām no rīta ieiet un vakarā iziet ārā. Atklājam arī līdz šim nevienam nezināmus apartamentus, kuros valda pilnīgs tukšums un visaptveroša tumsa. Visbīstamākās ir mūsu ēkas apakšzemes komunikācijas, jo pagrabos rūs mīnas. Pie pirmās vēja pūsmas tās var sprāgt no vecuma, eksplozijā līdzī paņemot daudz pārbūves laika dzīvību.»

«Eifēmismi ir emocionāli neitrāli vārdi vai izteicieni, ko lieto rupju, nepatīkamu vai pārāk tieši sinonīmu vietā.» (Veisbergs 2002, 64) Valodnieks A. Veisbergs uzskata, ka šie vārdi ne tik ļoti vērsti uz sliktā vārda aizstāšanu, cik sliktā jēdziena nepieminēšanu, lai neradītu nepatīkamu tēlu vai ideju. Skaidrs, ka 1988. gadā vēl nedrīkstēja saukt lietas īstajos vārdos, tāpēc tika izmantoti vispārīgāki un abstraktāki vārdi un frāzes – runājot par komunistiskā terora upuriem, tika minēta baltā un nebaltā vēstures lapa, mūsdienu izpratne un vērtējums, piemiņas diena un apņēmības diena, visi tie, kam sāp vakardiena un rūp rītdiena, rītdienas mēraukla, citu gadu citi datumi. Savukārt, lauztās priedes un nenolauztos zariņus pieminot, bez eifēmistiskās izteiksmes minama stabila asociāciju aktualizācija un konotācija.

Lai novērstu Latvijas neatkarības idejas aktīvo pretinieku uzmanību, Jānis Peters izmanto metaforas un netiešas perifrāzes: aizmūrētais vai aizrestotais, izcirstais, gaišais un platais logs,

¹ Latvijas Valsts arhīvs PA, 101. f., 61. apr., 7.l., 8. lapa.

birokrātijas durvis, nezināmi apartamenti, visaptveroša tumsa, apakšzemes komunikācijas, rūsējošas mīnas, vēja pūsma utt.

«Kontrolējot medijus, totalitārisms var atļauties noklusēt, cenzēt, izlaist. Demokrātijai jārunā, tāpēc eifēmismu izplatība ir daudz plašāka.» (Veisbergs 1999, 17)

Raksturojot šā laikmeta valodu, S. Ēlerte atzīst: «Padomju gados gandrīz vai galvenais uzdevums žurnālistiem bija atrast pietiekami veiklus un aptuvenus vārdus, kuros iepīt savu domu, lai tā vispār taptu publicēta, lai izietu cauri vairākām kontroles slūžām, no kurām tikai pirmā bija redakcija. Tā bija žurnālistam pietiekami sarežģīta spēle, kurā ietilpa arī pašcenzūra. Pasauli izzināt, balstoties uz faktiem, nebija iespējams, varēja tikai uzdrīkstēties to kaut cik aptuveni aprakstīt.» (Ēlerte 1998, 351)

Analizējot rakstu fragmentus sintakses līmenī, redzams, ka šajos tekstos ir daudz stilistisku aprāvumu un parcelātu – īpaši tādu, kuros teikuma struktūra un tās saturs tiek realizēts divās vai vairākās saturiski intonatīvās vienībās, kas seko cita aiz citas. Parcelācija ir gramatiski stilistisks process. Tā raksturīga sarunvalodai, it īpaši dialogam, bet ir sastopama arī rakstu valodā – daiļliteratūras, publicistikas un citos tekstos (Ceplītis, Rozenbergs, Valdmanis 1989, 189).

1988. gada 7. un 8. oktobrī (Latvijas Tautas frontes (LTF) 1. kongresa laikā) iznāk laikraksta «Atmoda» 1. numurs. Arī šajā Tautas frontes laikrakstā (sākotnēji informatīvajā biļetenā) valoda vērtējama atbilstoši sabiedrības noskaņām un uzdrīkstēšanās līmenim – gan zemtekstiem un domu apjausmām bagāta, gan arvien tiešāka un asāka, arī liriska un tēlaina, eifēmismiem caurvīta. Piemēram, laikraksta 2. numurā, kas iznāca tā paša gada 16. decembrī, varam lasīt, ka Ziemassvētku noskaņās «ir grūti būt mierīgiem, kad nemanāma, taču spēcīga, it kā nevainīga, taču dziļumā nešpetna vārās, gumzās un cīnās pretstraume. Kā pretosimies, kā pieveiksīm to? Kopā. Tikai visi kopā. Nešķeļoties. Nedaloties. Vienoti. Vienoti Latvijai un Latvijā.» (Veidemane 1988)

Arī šajā piemērā, līdzīgi kā laikrakstā «Padomju Jaunatne», parcelāti liecina par raksta autora aicinājumu apdomāt,

iedzījināties, izprast. «Izteiktās informācijas saturu parcelāts var uzsvērt, izcelt, paskaidrot, precizēt, raksturot, var pievērst uzmanību un norādīt uz emocionāli intelektuālo attieksmi, subjektīvo pārdzīvojumu un dažādām gribas izpausmēm.» (Ceplītis, Rozenbergs, Valdmanis 1989, 192)

Abos minētajos laikrakstos stilistiski krāšņākie bieži vien ir ievadraksti, kurus nav parakstījusi konkrēta persona. Taču pēc stila «rokaksta» domājams, ka raksta autore ir Elita Veidemane.

Šo laiku vēlāk atceras pati «Atmodas» redaktore: «Mums nebija problēmu uzrunāt lasītāju – mūsu avīze bija tāda pati kā cilvēks: tā priecājās, sašuta, dusmojās, līksmoja, domāja. Atšķirībā no mūsdienu preses, kas ir bezpersoniski atsvešināta (protams, gudra, protams, intelektuāla un inteligenta!), «Atmoda» bija kā tavš un mans sarunu biedrs, kā draugs, no kura nevajag kautrēties, kuram var uzticēties, kuram var uz pleca paraudāt vai kopīgi pasmieties, kā mīlestība, kuru nav iespējams nodot.» (Veidemane 2004, 197)

Trešais periods. Laiks no 1989. līdz 1991. gadam vainagojās ar valstiskās neatkarības pasludināšanu. Tieši neatkarība tika izvirzīta par šā perioda centrālo notikumu un galamērķi, un ar tās sekmīgu īstenošanu atmoda tika simboliski pabeigta.

Preses izdevumi rakstīja par jaunu Tautas frontes nodaļu izveidošanu, un 1990. gadā AP vēlēšanu laikā publicēja gandrīz visu LTF atbalstīto kandidātu programmas vai intervijas ar tiem.

Kā pretspars 1988. gadā dibinātajai Tautas fronte 1989. gada janvārī tiek sasaukts Internacionālās frontes dibināšanas kongress. Šī – tautā par Interfronti dēvētā organizācija citu pēc citas pieņem rezolūcijas pret valdības lēmumiem par migrācijas pārtraukšanu, pret valsts valodas statusa piešķiršanu latviešu valodai, tā atklāti un nenovēršami pretstatot sabiedrības demokrātiskos spēkus sociālisma laiku idealizētājiem un apjūsmotājiem. Presē tāpat kā iepriekšējos gados tiek pieminēta komunistiskā terora upuri, turklāt ar valsts varas atļauju šīs dienas nu jau tiek atzīmētas kā staļiniskā terora upuru piemiņas dienas.

1989. gada 3. aprīlī laikraksts «Atmoda» publicē Gunāra Astras pēdējo vārdu tiesā. Tā kā šī runa tika teikta dziļākajos stagnācijas gados 1983. gadā, turklāt numurs iznāca tieši pēc Komunistiskā terora upuru piemiņas dienas – 1989. gada 25. martā, kad bija apritējuši 40 gadi kopš otrās lielās deportācijas Latvijā –, tā uzskatāma par satriecošu un emocionālu vēstījumu nākamajām paaudzēm. «Es ticu, ka šis laiks izgaisīs kā ļauns murgs. Tas dod man spēku šeit stāvēt un elpot. Mūsu tauta ir daudz cietusi un tādēļ iemācījusies, tā pārcietīs arī šo tumšo laiku.» G. Astra lieto skaidras un nepārprotamas metaforas «ļauns murgs» un «tumšais laiks», savukārt Elita Veidemane jautā tieši: «Par ko tā sodīta mana tauta? Ar kangariem un melnajiem bruņiniekiem, ar varmākām, kas nākuši i no rietumiem, i no austrumiem. Bet ziemcietīga ir mana tauta, jo kaut kur dziļi saknēs sulo spītības pilna dzīvība. Tāpēc mēs nemirsim nekad. To es sapratu 25. martā. Caur asarām un domām, caur naidu un saplosītām atmiņām es redzēju lepnu tautu, kuru nekad vairs nenoliekt uz ceļiem. Nekad.»

Par grandiozāko 1989. gada notikumu izvērsās Latvijas Tautas frontes, Igaunijas Tautas frontes un Lietuvas kustības *Sajūdis* rīkotā akcija «Baltijas ceļš». Cilvēku ķēde, kas vienoja Lietuvas, Igaunijas un Latvijas iedzīvotājus 600 km garā posmā, kļuva par visas Baltijas vienotības un neatkarības simbolu, savukārt pats notikums par nevardarbīgās pretošanās kulmināciju.

«Baltijas ceļš bija kaut kas tāds, ko neviens un nekādā veidā nespētu atkārtot. Klusējot un smaidot mēs demonstrējām pasaulei, ka esam vienoti. Toreiz nezinājām, ka vienotība nav tikpat neapšaubāma kā saule, kas rītos uzaust un vakarā noriet. Toreiz mūsu rokasspiediņš nesa citu informāciju: mēs uzvarēsim tik un tā.» (Veidemane 2004, 69)

Tajā pašā laikā pastiprinās Padomju Savienības un Latvijas kompartijas līderu bļautīšanās, jau pēc «Baltijas ceļa» 26. augustā tika izplatīts PSKP CK paziņojums par stāvokli Baltijas republikās. Šajā paziņojumā «Baltijas ceļš» tika nosaukts par «separātiskās līnijas apoteozi», piebilstot, ka 1989. gada 23. augusta notikumu organizētāji pacentās sakāpināt

noskaņojumu līdz «īstai nacionālistiskai histērijai», tika runāts par «pilsoņu kara draudiem», «masveidīgām ielu sadursmēm ar smagām sekām», turklāt pie visa vainīgi ir «nacionālistiskie līderi».

1990. gada sākumā LPSR AP pieņem likumu par oficiālo valsts simboliku: sarkanbaltsarkano karogu, valsts ģerboni un himnu «Dievs, svētī Latviju!», 11. martā Lietuva pasludina valsts neatkarību, bet 4. maijā toreizējā LPSR AP pieņem deklarāciju «Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu». It kā saprazdams, ka pēdējā vara slīd ārā no rokām, pēdējos spēkus sasprindzina LKP CK birojs, kas nosoda pieņemto deklarāciju un uzdod visām LKP struktūrām vērsties pret to. Aktīvi šajā pretrīnā iesaistās arī Interfronte: organizē mītiņus, rīko AP ēkas aplenkumu, 27. septembrī Preses namā ielaužas *OMON*, lai «aizsargātu» kompartijas īpašumu.

Pēc neatkarības pasludināšanas nevardarbīgā pretošanās vērsās pret tām PSRS institūcijām, kuras nevēlējās atzīt Latvijas neatkarību un turpināja īstenot PSRS varas funkcijas Latvijā.

Preses valoda kļuva mazāk eifēmiska un aizplīvurota, tagad tā bija tieša un kategoriska. Emocionālo ekspresivitāti pastiprina vārdu atkārtojumi un jau ierastie parcelāti, kā arī vārdu un vārdu savienojumu otrreizējā vispārināšana, attiecinot uz lielāku cilvēku grupu visai individuālas parādības (kangari, varmākas) un izmantojot to nosaukšanai politiskos disfēmismus (Veisbergs 2002, 57).

Šajā – trešajā – atmodas periodā valodā īpaši tiek aktivizēta tikko minētā leksikas grupa – disfēmismi. Atmodas sākuma gados atklāti un tieši lietoti aizskaroši vārdi vai izteicieni nebija tik bieži sastopami, jo dominēja netiešais izteiksmes veids. Patiesās demokrātijas un atklātības apmēri vēl nebija pat apjaušami, nebija arī īstas skaidrības – cik un ko drīkstēs teikt. 1990. un 1991. gadā pozīcijas ir noskaidrotas, tāpēc maskēšanās vairs nav vajadzīga.

Disfēmismi preses valodā nav nekas jauns un neparasts. A Veisbergs ir plaši aprakstījis gan nacistu, gan padomju disfēmismus, jo «Latvijai un latviešu valodai, pārdzīvojot nacistu un padomju režīma laikus, bija jāpiemērojas un jāuzsūc

sevē krietna ideoloģizēta naida deva» (Veisbergs 2007), tāpēc nav ko brīnīties, ka pagājušajā gadsimtā, kas vēsturē iegājis ne tikai kā zinātnes un tehniskās revolūcijas, bet arī divu pasaules karu, totalitāro ideoloģiju un varmācīgāko režīmu gadsimts, «Jaunu domu un darbu slēpšanai plaši izmantoja eifēmismus, bet to attaisnošanai derīgāki bija disfēmismi – aizskaroši, aizvainojoši vārdi, kas ar nolūku pastiprina negatīvos jēdzienus, pārspīlē to, ko lietotājs demonstratīvi grib parādīt negatīvā gaismā» (Veisbergs 2007).

Par novitāti disfēmismu lietojumā atmodas gados var uzskatīt tieši šo atklāto polaritāti, jo līdzšinējie 20. gs. politiskie režīmi tos izmantoja vienpusēji. Precīzāk sakot, otrai pusei netika dotas izteikšanās iespējas. Taču 1990. un 1991. gadā aizejošais un spēkus zaudējušais politiskais režīms un jaunā demokrātiskā politiskā vara savu ietekmi nostiprināja tieši ar valodas līdzekļiem, dalot sabiedrību neatkarības piekritējos un pretiniekos. Par sarkanajiem tika saukti komunisti, bet par brūnajiem – fašisti.

Šim atmodas posmam raksturīgas arī politisko krīžu situācijas – 1991. gada janvārī un augusta puča laikā, kad neatkarības pretinieki centās atjaunot lielā mērā zaudēto padomju varu. «Barikādes apkārt Augstākajai Padomei un Ministru Padomei, citiem stratēģiski svarīgiem objektiem Rīgā, Ulbrokā, Siguldā, Liepājā, Kuldīgā un dažviet citur 1991. gada janvārī nepārprotami apliecināja pasaulei neatkarības aizstāvju miermīlīgos nolūkus un gatavību aizstāvēties pat bez ieročiem.» (Jundzis 2006, 17) Turpmākajam ieskatam – daži piemēri no LKP CK izdevuma laikraksta «Cīņa».

1991. gada 11. janvārī laikraksts atzīst, ka «nav efektīva mehānisma, kas dotu pienācīgu pretsparu parlamenta antikonstitucionālai darbībai, separātiskie un ekstrēmie elementi, kuri uzņēmuši kursu uz atdalīšanos no PSRS, pēdējā laikā savā taktikā uzsākuši atklātu konfrontāciju ar padomju varas atbalstītājiem. [...] Visu Baltijas republiku komunistu pienākums ir atmaskot separātisko vadītāju, nacionālistisko organizāciju prettautisko politiku, dot enerģisku pretsparu reakcionārajiem spēkiem un fašistiskajiem elementiem».

Šajā LKP CK paziņojumā ir gan eifēmismi: «efektīvs mehānisms», «pienācīgs pretspars», «kurss uz atdalīšanos no PSRS», «enerģisks pretspars», gan disfēmismi – «fašistiskie elementi». Pēdējo piemēru var klasificēt kā disfēmisku eifēmismu, jo disfēmisms «fašisti» mīkstināts ar eifēmismu «elementi».

1991. gada 19. janvārī Kompartijas rupors «Cīņa» runā par stāvokļa destabilizāciju, destabilizācijas perēkļiem, masu psihozi, nacionālajiem ekstrēmistiem ar savu diktatūru, tautfrontiešu līderus sauc par morālajiem kamikadzēm – psihopātiem, bet barikāžu laiku nodēvē par žonglieriski veikto propagandas manevru, butaforiskās barikādēšanās drudzi. Tāpat tiek runāts par destruktīviem spēkiem, avantūrisku, bezatbildīgu rīcību, politisko piesmiešanu, iedzīvotāju biedēšanu, nepamatotiem uzbrukumiem PSRS Bruņotajiem Spēkiem, atklātu nacionālisma un neofašisma propagandu.

1991. gada 21. augustā, puča laikā, lamas nerimstas: lasām par partijas žņaugšanu, nacionālistiskām ambīcijām, ekstrēmiskiem spēkiem, kas mīda kājām tikko uzdīgušus demokrātijas asņus, bet dārznieka amatos redzam jaunus āžus ar asiņiem nacionālisma raģiem. Okazionāli lietotie frazeoloģismi ir ieguvuši jaunu un naidīgu nokrāsu.

19. janvāra numurā laikraksts uztraucas, ka Latvija virzās pa profašistiskā režīma ceļu, ko veicina valdošā kliķe, apsedzoties ar neapturamas demagoģijas melu plīvuru. Savukārt 20. augusta «Cīņa» ir spiesta atzīt, ka vainojamas arī sastinguma laika sūrās sakņes. Nedrīkst taču pieļaut padomju valsts ārdīšanu!

Lai vēl vairāk kāpinātu spriedzi, blakus disfēmismiem tekstā tiek izmantoti pozitīvi ietonēti vārdi, veidojot asus kontrastus.

21. augusta laikraksta numurā ir gan dramatiskas bažas, ka «valsts grimst vardarbības un patvaļas bezdibenī, miljoniem cilvēku prasa savaldīt šo noziedzības un kļiedzošas nelikumības astoņkāji», bet A. Rubiks sarunā ar žurnālistiem saglabā mieru, kaut arī atzīst, ka «ir politiska un ekonomiska krīze, tas ir dzīves strupceļš».

Laikraksta «Cīņa» žurnālisti, paši būdami rakstītāji,

interesanti izsakās par saviem amata brāļiem citos preses izdevumos. Barikāžu laikā 16. janvāra «Cīņa» raksta: «Tās ir LTF padevīgo diktatoru un žurnālistu stāstītās pasacīņas par sarkano fašistu iebrukumu Preses namā, melno berešu piekautajiem cilvēkiem, šāvieniem un upuriem.» 19. janvārī laikraksts turpina «izglītēt», ka LTF diktāta ietekmē žurnālisti esot kļuvuši melīgi, bezgaumīgi, viņi esot galvenie spriedzes radītāji, kas būvē barjeras cilvēku sirdīs, veidojot gara bastīliju. Augusta puča laikā (21. augusta numurā) prese tiek atklāti nosaukta par «mūsu melno avīžniecību ar visiem saviem pilsonības noalgotiem šmokiem. [...] ar melnsimtnieciskiem teorētiskās akrobātikas līdzekļiem sociālisms tiek izdeldēts fiziski. Melnsimtnieciskā prese kūda uz strādniecības vajāšanu. Nekulturāla, akla un mežonīga ir mūsu melnsimtnieciskā prese.»

Kā zināms no vēstures, šie bija gluži vai pēdējie izmisīgie «Cīņas» palīgā saucieni un lamas. 1991. gada 21. augustā Latvijas Republikas AP pieņēma Konstitucionālo likumu par Latvijas Republikas valstisko statusu, bet 24. augustā – lēmumu apturēt to sabiedrisko un sabiedriski politisko organizāciju darbību, kas izteikušas atbalstu valsts apvērsumam; šis lēmums skāra LKP, LPSR Darbaļaužu internacionālo fronti, Darba kolektīvu apvienoto padomi, kara un darba veterānu organizāciju, LĻKJS. Šā paša gada 21. decembrī beidza pastāvēt PSRS.

Preses valodā notiekošo nedrīkst analizēt atrauti no šā laika norisēm. Sociāli politiskie un ekonomiskie procesi, kas notika atmodas laikā visās dzīves jomās, nodrošināja daudziem darbības veidiem, to skaitā žurnālistikai, īpašu attīstības dinamiku. Oficiālas, dzelžainas partejiskās piederības nostiprinātas ideoloģijas trūkums, atteikšanās no totalitāras valodas klišejiem vienubrīd profesionālajā žurnālistu valodā radīja apjukumu un leksisku vakuumu. Nogurums, ko radīja totalitārā sistēma, un apzināts savas brīvības apliecinājums no jebkādiem ideoloģiskiem žņaugiem parādījās kā līdzšinējo normu noliegums un publicistikas tekstu kanonu pārvarēšana (Сметанина 2002, 91).

Atmodas gadi ir samērā īss laika periods, kurā tik aktīvi kā vēl nekad iepriekš notika plašsaziņas līdzekļu un politiskās varas

demokrātiskā sadarbība, ko, no mūsdienu viedokļa raugoties, politiķi dēvē par izslimotu bērnišķīgu slimību.

Īsi raksturojot preses valodu šajā laikā, varētu teikt, ka tā laika zīmes ir sajūsma un patoss, svinīgi cildenais stils, protesta un cerību vārdi «brīvība», «neatkarība», «Latvija», «Tautas fronte», «gara spēks», «dziesmotā revolūcija», kas radīja ļoti spilgtu emocionālu ekspresivitāti. Emocionālā ekspresivitāte vērojama visdažādākajās noskaņās – gan emocionāla un krāšņa, gan traģiska un dažkārt pat traģikomiska. Plaši izmantojot poētisko un patriotisko valodu, laikraksti ir patiesi dziesmotās revolūcijas veidotāji un cīņā saucēji.

Plašs un daudzveidīgs atmodas gados ir eifēmismu un disfēmismu lietojums. Eifēmismi raksturīgi ar plašu un daudzpusīgu metaforu izmantojumu, perifrāzēm, savukārt disfēmismi piedzīvo pēdējo tik plašo sava lietojuma kulmināciju, jo pēc valstiskās neatkarības atgūšanas, īpaši pēdējo gadu laikā, plašsaziņas līdzekļos dominē eifēmiskā valoda – tā kā demokrātiskas valsts plašsaziņas līdzekļiem ir jārunā par visu un visur, eifēmismu izmantošanas iespējas ir daudz plašākas, turklāt aicinājumi būt politikorektiem to tikai pastiprina.

Valodas dažādību raksturo arī pašu žurnālistu centieni padarīt savu valodu interesantu, saprotamu, atšķirīgu, vēl nebijušu – brīvu no totalitārā režīma cenzūras un ierobežojumiem. Žurnālisti savos domu meklējumos izaicināja politiķus, bet lielākoties tā bija līdzvērtīga partneru domu apmaiņa, mērķtiecīgas debates labāku risinājumu meklējumos. Te gan jāpiebilst, ka tieši strauju sociālo pārmaiņu laikā intelektuāļi ir pārmaiņu rosinātāji, jo, notikumiem tik strauji attīstoties, politiskajai elitei parasti pietrūkst prasmes iedzīvotājiem saprotamā veidā sniegt viņiem informāciju, to izskaidrot un motivēt cilvēkus turpmākai darbībai, tāpēc talkā nāk žurnālisti, kaut gan demokrātiska žurnālistika tolaik Latvijā vēl bija tikai attīstības pirmsākumos.

Pārmaiņas un jauninājumi preses valodā būtu dalāmi trijos līmeņos:

- 1) leksiskajā līmenī (jauni vārdi, vārdu savienojumi, kategorijas);

2) sintaksē – stilistiski aprāvumi, izteikumi, parcelāti;

3) stilistikā – tēlainās izteiksmes līdzekļu bagātība, maskēts domu izteiksmes veids.

Trešā atmoda vēsturē ieies ne tikai kā Baltijas valstu dziesmotās revolūcijas laiks, bet arī kā īpašs politiskas sadarbības un koordinētības paraugs. 1990. gada 1. decembrī – vēl pirms 1991. gada janvāra krīzes Viļņā – notika triju Baltijas valstu parlamentu kopīga ārkārtas plenārsēde. Šajā sēdē tika pieņemta virkne svarīgu dokumentu, kas aicināja PSRS sākt sarunas par Baltijas valstu neatkarības atgūšanu un nerisināt jautājumus ar spēku. «**Šādai akcijai līdz šim nav precedenta pasaules vēsturē**, un tā jau toreiz pievērsa pasaules sabiedrības uzmanību. (..) Nevardarbīgās akcijas visā neatkarības atjaunošanas periodā tika cieši koordinētas gan starp Baltijas tautu kustībām, gan vēlāk – starp to valsts institūcijām. Tā bija reāla kopīga ārpolitika un drošības politika, **kuru pagaidām neizdodas panākt Eiropas Savienības ietvaros.**» (Jundzis 2006, 17; izcēlumi mani – *D. L.*)

Saīsinājumi

AP – Augstākā Padome

CK – Centrālā Komiteja

HES – hidroelektrostacija

PSKP – Padomju Savienības Komunistiskā partija

LĻKJS – Latvijas Ļeņina Komunistiskās Jaunatnes Savienība

LKP – Latvijas Komunistiskā partija

LPSR – Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika

MP – Ministru Padome

VAK – Vides aizsardzības klubs

PSRS – Padomju Sociālistisko Republiku Savienība

Literatūra

Bankovskis 2005 – Bankovskis, P. 1987 // *Kultūras Diena*, 2005. g. 19. novembrī.

Zīle 1998 – Zīle, Ļ. Politiskās norises sabiedrībā 1988. gada pirmajā pusgadā // *Latvijas valsts atjaunošana 1986–1993*. Rīga: LU žurn. «Latvijas Vēsture» fonds, 1998

Ceplītis, Rozenbergs, Valdmanis 1989 – Ceplītis, L., Rozenbergs, J., Valdmanis, J. *Latviešu valodas sintakse*. Rīga: Zvaigzne, 1989.

Ēlerte 1998 – Ēlerte, S. Jaunas avīzes nepieciešamība. Cenzūra un šķēres // *Latvijas tautas fronte*. Rīga: Jāņa sēta, 1998.

Īvāns – Īvāns, D. *Gadījuma karakalps*. Rīga: Vieda, 1995.

Jundzis 2006 – Jundzis, T. Nevardarbīgās pretošanās veidu un paņēmieni daudzveidība neatkarības atjaunošanas laikā // *Nevardarbīgās pretošanās Latvijas pieredze*. Rīga: LZA, 2006.

Pavlovskā 2004 – Palvlovskā, D. Mūsdienu plašsaziņas līdzekļi un valodas normu veidošanās process // *Vārds un tā pētīšanas aspekti 8*. Liepāja: LiePA, 2004, 370.–376. lpp.

Peters 1988 – Peters, J. Es ticu veselīgajiem spēkiem // *Padomju Jaunatne*, 1988. gada 3. septembrī.

Thomas 1991 – Tomass, Dž. *Linguistic Purism – Longman*. London and New York, 1991.

Veidmane 1988 – Veidmane, E. [Ievadraksts] // *Atmoda*, 1988. gada 16. decembrī.

Veidmane 2004 – Veidmane, E. *Atmoda. Mani dārgumi*. Rīga: Jumava 2004.

Veisbergs 2002 – Veisbergs, A. Naida un aizplīvurotības vārdi manipulācijas valodā // *Kentaurs XXI* 2002, Nr. 29, 54.–72. lpp.

Veisbergs 1999 – Veisbergs, A. Politikorekcijas // *Rīgas Laiks*, 1999, Nr. 9, 17.–19. lpp.

Veisbergs 2007 – Veisbergs, A. Naida vārdi // *Kultūras Diena*, 2007. gada 27. aprīlī.

Алпатов 2000 – Алпатов, В. М., *150 языков и политика 1917–2000*. Москва: Крафт + ИВ РАН, 2000, 136. lpp.

Валгина 2001 – Валгина, Н. С. Активные процессы в современном русском языке. Москва, 2001, 8.–9. lpp.

Сметанина 2002 – Сметанина, И. С. *Медиа-текст*. Санкт-петербург, 2002, 67.

A Sociolinguistic Characterization of Latvian Press during the Third Awakening

Summary

Latvia and its system of mass media have undergone radical changes within the period of the last twenty years. The period of the third awakening, in particular from 1986 to 1991, transformed not only the existing political and socio-economical model of the country but also abandoned the former system of values.

Due to the developmental dynamism, the above-mentioned period can be further subdivided into three stages:

- 1) 1986–1987, the early period when Latvian population got involved in politics,
- 2) 1988 with its specific «calendar dates»,
- 3) the period from 1989 to 1991.

By offering a brief insight into the language of mass media that characterize the period from 1989 to 1991, it can be seen that the language gradually became variable: from a range of emotional and colourful to a range of tragic or even tragicomic. Patriotic and poetic language prevails, the newspapers provide the so-called Singing Revolution with fresh inspirations; however, the democratic journalism in Latvia is still at the early stage of development.

Accordingly, changes and innovations introduced into the language of mass media can be viewed at three levels:

- 1) at the lexical level (neologisms, compound words, categories),
- 2) at the syntactic level (stylistic shortenings, expressions), at the stylistic level (rhetorical devices, subtext).

Dace STRELĒVICA-OŠIŅA

Valodas preskriptīvismā izpaušmes Latvijā un tā pozitīvās blakusparādības

Kā visiem zināms, Latvijas kultūrvidē vai pat latviskajā dzīvesziņā vienmēr (t. i., kopš latvieši apzinās sevi kā neatkarīgu, pilntiesīgu nāciju – apmēram pusotra gadsimta garumā) neatņemama loma ir bijusi rūpēm par valodu, par savas lingvistiskās identitātes saglabāšanu un arī bažām par valodas «pareizību» un «tīrību». (Pēdiņas lietotas tāpēc, ka šie jēdzieni bieži ir visai subjektīvi un relatīvi, ja tos attiecina uz valodas parādībām.) Kā teikusi Ina Druviete: «Latvieši vismaz pārskatāmā pagātnē vienmēr ir bijuši izteikti valodcentrēti.» (Druviete 2005, 53)

Pastiprinātas rūpes par valodas «pareizību» un valodas sargāšanu no šķietami degradējošām pārmaiņām sauc par preskriptīvismu. Britu sociolingvists Pīters Tradžils (*Peter Trudgill*) raksta: «Jebkurš uzskatu kopums par valodu, kas balstās uz pareizības jēdzienu, var tikt uzskatīts par preskriptīvu» (Trudgill 2003, 107; šeit un turpmāk – raksta autorei tulkojums, ja nav norādīts citādi). Preskriptīvisms ir plašs jēdziens un neapšaubāmi ietver arī pūrismu – rūpes par valodas «tīrību», visbiežāk no leksiskiem un sintaktiskiem citvalodu aizguvumiem. (Reizēm pūrisma jēdzienu attiecina arī uz literārās valodas jeb standartvalodas sargāšanu no sarunvalodas, slenga vai apvidvārdiem.)

Preskriptīvisma izpaušmes bija un ir sastopamas gandrīz visos laikos un kultūrās, jo, kā uzsvēris britu sociolingvists Džons Ērls Džozefs (*John Earl Joseph*), – kaut arī ne katrai etniskai grupai pasaulē ir sava standartvaloda eiropēiskā izpratnē, visām etniskajām grupām ir savi valodas standarti (1987). Kanādiešu sociolingvists Dž. K. Čamberss (*J. K. Chambers*) izsaka domu, ka vērtējumi par valodas lietojumu ir cilvēka komunikatīvās kompetences neatņemama daļa (2002). Vārdu sakot, visas etniskās un lingvistiskās kopienas lielākā vai mazākā mērā ir norūpējušās par valodas lietojuma pareizību – dažas, tiesa gan, izteikti lielākā mērā nekā citas (par to skat. raksta turpinājumā).

Pūrisms, šķiet, ir viens no visnenāk apzinātajiem preskriptīvisma paveidiem. «Oksfordas angļu valodas vārdnīca» (*Oxford English Dictionary*) citē dažādu autoru izteikumus par pūrisma un pūrista jēdzienu jau kopš 18.–19. gs., taču izpratne par preskriptīvismu kā lingvistisku parādību un pats preskriptīvisma jēdziens ir relatīvi jauni. Par preskriptīvismu sāka runāt ASV 20. gs. 30. gados, strukturālisma un antropoloģiskās lingvistikas laikmetā. Terminu «preskriptīvisms» radīja jau ar negatīvu nokrāsu – kā pretstatu tālaika jaunajam virzienam deskriptīvismam, kas iestājās par to, ka valodniekam valoda tikai jāapraksta, viņš nedrīkst sniegt nekādus ieteikumus vai kritiku un vērtēt, kas ir pareizs vai nepareizs, kā tas tradicionāli bija darīts.

No tā laika Rietumu – it īpaši anglofonajā pasaulē preskriptīvisms un arī pūrisms bieži tiek vērtēti negatīvi – kā nezinātniski, vecmodīgi, arī neiecietību veicinoši. Britu valodnieks Deivids Kristāls (*David Crystal*) savā valodniecības terminu vārdnīcā uzsver, ka «preskriptīvisms tiecas saglabāt iedomātus standartus» (Crystal 1997, 305), un kādā intervijā pūrismu nosauc par «lingvistisku rasismu». Viņš apgalvo, ka «pūristi (..) ir ļoti netoleranti un citiem liek justies lingvistiski mazvērtīgākiem» (Crystal 2003). ASV psiholingvists Stīvens Pinkers (*Stephen Pinker*) uzskata, ka «preskriptīvie likumi ir psiholoģiski nedabiski» (Pinker 1994, 374), bet valodnieks Džefrijs Pulems (*Geoffrey Pullum*) – ka «preskriptīvie likumi šķiet bezcerīgi muļķīgi» (Pullum 2004, 3). Savukārt franču sociolingvists Filips Blanšē (*Philippe Blanchet*) pat apgalvo, ka «mēs sākam ar valodas pūrismu, bet pēc tam pārejam uz (..) etnisko tīrīšanu» (Blanchet 2001).

No vienas puses, var piekrist, ka pārspīlēts preskriptīvisms vai pūrisms tiecas uz visai nereālu mērķi un ka cenšanās valodu «iekonservēt» kādā attīstības stadijā vai pilnībā attīrīt no visa svešā nevar dot labu rezultātu, jo – kā uzsvērusi I. Druvieta – «valodas sastingums parasti iestājas valodas izmiršanas pēdējās stadijās» (Druvieta 1991, 29). Arī Kārlis Mīlenbahs gandrīz pirms gadsimta sacījis: «Mūžīga attīstība, mūžīgas pārmaiņas ir valodas dzīvība, miers un sastingums ir viņas nāve.» (Mīlenbahs

1911) Tas nozīmē – dzīvai valodai raksturīgas gan pārmaiņas sintaktiskās konstrukcijās un ortogrāfijā, gan vārdu aizgūšana no citām valodām, gan daudzi citi attīstības procesi.

Taču, no otras puses, nebūtu pamata steigties nosodīt nereālos preskriptīvistu vai pūristu centienus tik radikāli, kā to dara D. Kristāls, S. Pinkers un daudzi citi Rietumu valodnieki. Jāpiebilst, ka anglofonajā pasaulē arī valodniecības interesenti – nespeciālisti bieži pauž šādu viedokli. Piemēram, kādas interneta diskusijas dalībnieks Deivids Džonatans Džastmens (*David Jonathan Justman*) jautā: «Es gribētu zināt, ar kādu elektronikas, ķīmijas vai ģenētikas brīnumu palīdzību ir saglabājusies ideja par «valodas tīrību» (un preskriptīvā valodniecība kā tāda), ja valodnieki taču jau sen tās satrūdējušo līķi ir izbarojuši maitu lijām.» (Justman 1998) Tiesa gan, Latvijā tik kategoriskus antipreskriptīvus un antipūristiskus uzskatus dzird retāk. Reizēm gan interneta diskusijās par valodas jautājumiem ir sastopama visai nihilistiska attieksme pret valodas kultūras un pētniecības jautājumiem kā tādiem (par šo tēmu skat., piemēram, Hirša 2007, 17–23, Strelēvica-Ošiņa 2007 u. c.). Gadās dzirdēt un retumis lasīt arī tādu viedokļu izpausmes, kas, kā šķiet, ir anglofonās pasaules pieredzē un avotos balstītu secinājumu tiešs pārcēlums uz Latvijas situāciju, neiedziļinoties atšķirībās. Piemēram, Gatis Dilāns apgalvo, ka «valodas pārvēršana par varas un kultūras simbolu dod atsevišķām preskriptīvo valodnieku un to piekritēju grupām privileģētu ietekmi un arī varu» (Dilāns 2005).

Jāapzinās, ka dažādās zemēs un kopienās preskriptīvismam un arī tā redzamākajam paveidam pūristam mēdz būt dažādi cēloņi, dažādi kultūrvēsturiskie foni. Latviešu preskriptīvisms no britu preskriptīvisma vai anglofonā preskriptīvisma tomēr pamatos atšķiras, kaut arī daudzas ārējās izpausmes var būt līdzīgas – piemēram, Džeimsa un Leslijas Milroju (James and Lesley Milroy 1985) pētītā un aprakstītā «sūdzību vēstuļu» (*complaint letters*) tradīcija (respektīvi, vēstuļu rakstīšana plašsaziņas līdzekļiem vai kādām iestādēm, sūdzoties par novērotām valodas kļūdām un par valodas «degradēto» stāvokli kā tādu; Lielbritānijā šāds paradums pastāvēja jau kopš viduslaikiem).

Pirmkārt, britu kultūrā valodas «pareizība» (un līdz ar to «nepareizas» valodas kritika) vēsturiski ir bijusi saistīta ar sociālo stratifikāciju. Gadsimtu un paaudžu gaitā ir veidojusies situācija, ka ekonomiski un sociāli privileģētākais sabiedrības slānis arī ir tas, kam tradicionāli ir pieejama labāka izglītība un kas runā prestižajā angļu standartvalodā (ne velti to mēdza saukt arī par *King's / Queen's English* – «karaļa / karalienes angļu valodu») un varbūt patiešām uztver šo valodas paveidu par savas varas vai pārkūma simbolu. (Par to rakstījuši daudzi autori, piemēram, Linda Maglstona (Mugglestone 1995), Džons Hanijs (John Honey 2000) u. c.; pierādījumi tam atrodami arī britu daiļliteratūrā un citos avotos.) Iespējams, tādēļ angļu valodas vidē antipreskriptīvistu preskriptīvistiem pārmet demokrātijas trūkumu, diskrimināciju pret zemāku sabiedrības slāņu cilvēkiem, pret dialektu un sociolektu runātājiem; visā visumā – neiecietību pret citādajiem.

Otrkārt, jāpiemin, ka tieši pūrisms anglofonajā kultūrā izpaužas minimāli. Katrā ziņā tai nav raksturīgs ksenofobiskais pūrisms, kurš vērsas pret citvalodu leksiskiem aizguvumiem un, saskaņā ar kanādiešu valodnieka Džordža Tomasa (Thomas 1991, 200–205) atziņām, ir tipiskākais pūrisma paveids. Angļu valodā jau izsenis lielāko daļu vārdu krājuma veido aizguvumi, kuru skaits nemitīgi pieaug. Angļu valodas vidē izplatītākās preskripcijas ir saistītas ar sintaktisku konstrukciju «pareizību» vai «nepareizību», ar vārdu nozīmes maiņām, ar izrunas atbilstību / neatbilstību pieņemtajam standartam (t. s. *Received Pronunciation*) u. c.

Bet kādas ir latviešu valodas vidē sastopamā preskriptīvisma raksturīgākās iezīmes? Kāpēc tam nevajadzētu nekritiski pielāgot anglofono antipreskriptīvistu vērtējumus? Kādi ir Latvijā valdošā preskriptīvisma sociopolitiskie cēloņi un sekas?

Tos analizējot, jāpievēršas tiem pētījumiem, kuros aplūkoti preskriptīvisma aspekti un izpausmes dažādās valstīs un etniskās kopienās. Dž. K. Čamberss (Chambers 2003) piedāvā «klasificēt valstis vai kopienas pēc to apdzīvošanas modeļa (*settlement pattern*) un atrast tā saistību ar dažādām

lingvistiskām un sociālām pazīmēm, ieskaitot preskriptīvismu, attieksmi pret aizguvumiem, [...] reliģisko iecietību» u. c. Viņš piedāvā trīs galvenās grupas – insulāras jeb salas tipa (*insular*), tranzicionālas jeb pārejas tipa (*transitional*) un uz imigrāciju balstītas (*immigrant-based*) kopienas. Insulārās kopienas, kā jau rāda nosaukums, tiecas norobežoties no ārējām ietekmēm, to skaitā lingvistiskām ietekmēm, un saglabāt savu identitāti. Dž. K. Čamberss kā insulāru zemju piemērus min Japānu, Horvātiju, Ungāriju u. c. un salīdzina tās ar Kanādas provinci Kvebeku – frankofonu kopienu, kas gadsimtu gaitā centusies nosargāt savu nacionālo identitāti zem anglofonās kultūras spiediena.

Dž. Tomass savā plašajā pētījumā par valodas pūrismu analizē dažādus pūrisma veidus – arhaizējošo pūrismu, elites pūrismu (*elitist purism*; vēršanās pret nestandarta valodas variantiem), ksenofobisko pūrismu u. c. (Thomas 1991, 76–81). Viņš uzsver, ka ksenofobisks pūrisms visvairāk raksturīgs tām etniskajām grupām, kas bijušas citu tautu pakļautībā, un, uzskaitot piemērus, citu Centrāleiropas un Austrumeiropas tautu vidū piemin arī latviešus (Thomas 1991, 204–205).

Pūrisma tendences Latvijas kultūrvidē palīdz izprast arī Dž. Ē. Džozefa sniegtais apraksts par tipisku valodas standartizācijas procesu apspiestā etniskā grupā, kad tā pamazām iegūst nacionālo pašapziņu un tiecas pēc neatkarības (Joseph 1987, 49–55). Šis apraksts precīzi atbilst tam procesam Latvijas vēsturē, ko mēs saucam par Pirmo atmodu jeb jaunlatviešu kustību. Dž. Ē. Džozefs runā par superpozīciju – situāciju, kad vienā teritorijā ir divas kopienas un valodas; viena ar augstāku un otra ar zemāku prestižu (šādā superpozīcijas situācijā Latvijā 19. gs. un senāk bija vācu un latviešu valoda). Kad «zemākajā» grupā rodas arvien vairāk izglītotu pārstāvju, kas veido tādu kā kulturālās attīstības avangardu, viņi apzinās atšķirību starp «augstākās» un «zemākās» grupas valodas statusu un funkcijām un tiecas panākt, lai arī viņu valodu sasniegtu tikpat prestižu stāvokli kā «augstākās» grupas valoda (sal. Jura Alunāna vēlmi «rādīt, cik latviešu valoda spēcīga un jauka» (Alunāns 1856)). Tā sākas «zemākās» grupas valodas standartizācija, attīstīšana

un citi ar to saistīti procesi. Piemēram, kulturālais avangards sāk kritizēt tos savas grupas pārstāvjus, kas integrējušies «augstākajā» grupā, atteikdamies no savas valodas un nacionālās piederības (sal. jaunlatviešu kritiku par «kārkluvāciešiem», «kaunīgajiem latviešiem» u. c.). Pamazām tiek izklaidēti maldi par savas grupas valodas zemāko vērtību un spējām, pierādot, ka gan pati valoda, gan tās runātāji spēj darboties tajās pašās funkcijās kā «augstākā» grupa. Rūgtums pret dominējošo «augstākā» prestiža grupu liek apzināti atbrīvoties no šīs grupas valodas ietekmes uz savējo, pēc iespējas atmetot aizguvumus no «augstākās» valodas (sal. J. Alunāna apņemšanos «latviešu valodu [...] no svešiem grabažiem iztīrīt» (Alunāns 1856)). Tos aizstāj, darinot jaunvārdus, standartvalodā ieviešot apvidvārdus ar jaunām nozīmēm vai aizgūstot vārdus no citām, piemēram, klasiskajām valodām. Arī Aina Blinkena uzsvērusi, ka ģermānismus no latviešu valodas centās izskaust politisku iemeslu dēļ, bet klasisko valodu aizguvumi izraisījuši maz iebildumu (Blinkena 1997, 84). Taču katrā ziņā pūrisms šādos apstākļos ieņem svarīgu vietu valodas standartizācijas procesā un arī attiecīgās tautas lingvistiskajās attieksmēs. (Jāpiemin, ka pūristiskās un preskriptīvās attieksmes latviešu valodas un valodniecības vēsturē vispirms pauduši nelatviešu tautības autori, un arī šis fakts ir interesants no sociolingvistiskā viedokļa – par to skat. Strelēvica 2000b un 2001 un Strelēvica-Ošiņa, 2007).

Latvijas situācija, protams, nav unikāla – citādi jau Dž. Ē. Džozefs savā pētījumā nevarētu iekļaut tipisku šāda valodas standartizācijas procesa aprakstu... Bet, lai izprastu pūristisko un vispār preskriptīvo tendenču lomu Latvijā, svarīgi ir runāt par to, kā šīs tendences nostiprinājās arī tālāko sociopolitisko notikumu iespaidā.

Latvijas pirmās brīvvalsts laiks bija pārāk īss, lai nodrošinātu faktorus, kas mazina tautas un valodas apdraudētības sajūtu. Šo jautājumu ir aplūkojusi arī Vineta Poriņa (Zoldnere). Viņa uzsver, ka Latvijā nacionālās literatūras tradīcija vēl bija relatīvi jauna un latviešu valodai līdz pat 1935. g. vēl nebija oficiāla valsts valodas statusa, kā arī konstatē, ka «pūrisms

Latvijā 20.–30. gados bija nenovēršams» (Zoldnere 1996, 50). Citiem vārdiem sakot, valodas jautājumu nevarēja uzskatīt par atrisinātu un tādējādi nebūtisku, un latviešu apziņā nostiprinājās viedoklis, ka valoda un tās sargāšana no nevēlamām ietekmēm ir neatņemama nacionālās identitātes sastāvdaļa. Tāpēc samērā preskriptīva un pūristiska pieeja valodai bija raksturīga daudziem tālaika valodniekiem, arī Jānim Endzelīnam. Atcerēsimies kaut vai bieži citēto viņa kritiku par salikteņu darināšanas modeli «lietvārds + īpašības vārds» (piemēram, *sniegbalts, asinssarkans*), kas pārņemts no vācu valodas (Endzelīns 1932, 47–48; 1940, 16 u. c.). (Taču tai pašā laikā viņš asi vērsās pret agrīno politkorektuma aizstāvju mēģinājumiem uzspiest nedabiskas preskripcijas. Piemēram, J. Endzelīns nosodīja sieviešu uzvārdu lietošanu vīriešu dzimtē (Endzelīns 1932, 50), kā arī dažu nevalodnieku centienus aizstāt latviešu valodai dabisko konstrukciju «uzvārds ģenitīvā + *kungs*» ar šķietami loģiskāko «*kungs* + uzvārds nominatīvā» (Endzelīns 1979, 74–76)).

Katrā ziņā var konstatēt, ka vācu valodnieka Vilhelma Humbolta (*Wilhelm Humboldt*) slavenā tēze, ka valoda ir tautas gars (Humbolts 1836), 19. gs. līdz ar citām tālaika Rietumeiropas filoloģijā valdošām tendencēm neapšaubāmi bija atstājusi iespaidu jau uz jaunlatviešiem un turpināja ietekmēt latviešu lingvistiskās attieksmes arī pirmās republikas laikā un turpmāk. Jāpiemin, piemēram, Ernesta Bleses raksts «Valoda un tautas gars» (jau virsraksts runā pats par sevi), kurā autors saka: «Valodas uzglabāšana un tālākā izveidošana ir garantija tautas pastāvēšanai un tālākai attīstībai.» (Blese 1940)

Vēlākie vēsturiskie notikumi apstiprināja šo ideju vai vismaz veicināja tās iesakņošanu. Padomju okupācijas gados pūristisms un preskriptīvisms ieguva jaunu ideoloģisku funkciju – tas kļuva par tādu kā slepenu pretestības ieroci pret rusifikāciju. Valodnieki, izglītības darbinieki, grāmatizdevēji un citi, kam rūpēja latviešu valodas stāvoklis, varēja netiešā veidā protestēt pret padomju varu, kritizējot vai cenšoties likvidēt krievu cilmes aizguvumus latviešu valodā. Aplūkojot ilggadīgo krājumu «Latviešu valodas kultūras jautājumi» (LVKJ), katrā

numurā redzam vairākus rakstus par dažādām krievu valodas ietekmēm uz latviešu valodu – lai gan reizēm aizguvumu cilme nav minēta, zinātājs taču atpazīna, no kuras valodas cēlušās ar piemēriem ilustrētās konstrukcijas. Dažreiz pirms konkrēto krievu aizguvumu analīzes un kritikas raksta autors vispirms diplomātiski izteicies par krievu valodas vērtību vai arī citējis kādus krievu autorus par valodas kultūras un pareizības jautājumiem...

Daudzas tālaika un vēl tagad saglabājušās preskripcijas no tīri valodnieciskā viedokļa varētu uzskatīt par nedaudz pārspīlētām un iracionālām – piemēram, frāzes «runa *iet*» nīdēšanu, kas kā krievu valodas aizguvums nedrīkstot tikt lietota pareizās «runa *ir*» vietā. Taču, no sociolingvistiska skatpunkta raugoties, mēs nevaram noliegt to pozitīvo sociālo funkciju, kāda bija pūristiskajām un preskriptīvajām attieksmēm padomju laikā. (Jāuzsver tieši valodas jautājuma kā tālaika *slepena* protesta loma – atšķirībā no jaunlatviešu laikmeta, jo jaunlatvieši ar saviem idejiskajiem un politiskajiem pretiniekiem varēja polemizēt samērā atklāti, nebaidoties no tāda veida represijām, kādas apdraudēja cilvēkus Padomju Savienībā.)

Vērtējot padomju laika lingvistiskās attieksmes Latvijā un izteikti pūristisko pieeju valodai, iespējams, var runāt par etnisko antipātiju sublimēšanu valodas sfērā, jo kopš 2. pasaules kara beigām (pieskaitot vēl nedaudzos gadus, kad turpinājās nacionālo partizānu jeb mežabrāļu darbība) Latvijas sabiedrībā praktiski nav bijusi nekāda vardarbīga konfrontācija starp latviešiem un krieviem. Varbūt tiešām latviešu inteligence un arī pārējā sabiedrība pamazām atklāja valodas kopšanas jomu kā veidu, kur ļaut negatīvajām emocijām izpausties nekaitīgā veidā?...

Jāņem vērā arī tas, ka padomju laikos par vēsturiskajiem un politiskajiem notikumiem daudzos gadījumos atklāti nerunāja – piemēram, vecāki nereti baidījās stāstīt bērniem par okupācijas faktu, izsūtīšanu u. tml. Taču valodas jomā notiekošais (krievu valodas privileģētais stāvoklis, latviešu valodas un tās runātāju diskriminācija, sadzīvīskie ar valodas [ne]lietošanu saistītie konflikti un pazemojumi) bija visiem, arī bērniem un vēstures

nepārzinātājiem, acīmredzams fakts. Tādējādi (kā šķiet, abās «frontes» pusēs) izauga paaudzes, kuru apziņā etniskā identitāte un līdz ar to starpetniskie konflikti vispirmām kārtām saistās ar valodu. Katrā ziņā Trešās atmodas jeb Dziesmotās revolūcijas laikā latviešu valodas oficiālā statusa atgūšana kļuva par neatkarības kustības galveno mērķi un virzītājspēku, bet pati valoda – par tautas brīvības simbolu.

Šeit būtu vietā salīdzināt mūsdienu Latvijas situāciju (kad latviešu nācija relatīvi nesen atguvusi politisko neatkarību un joprojām atrodas zināmā konfliktsituācijā ar bijušo «apspiedēju» kopieni) ar citām etnisku konfliktu situācijām pasaulē. Ziemeļīrijā un bijušajā Dienvidslāvijā (Izraēlā un Palestīnā) nesaskaņas ir (vai ir bijušas) diezgan agresīvas, ar terora aktiem un karadarbību... Taču ir arī nevardarbīgi konflikti – piemēram, Kvebekas province Kanādā, kur valda nesaskaņas starp frankofonajiem un anglofonajiem iedzīvotājiem. 18. gs. pēc angļu uzvaras Septiņgadu karā franču Kvebeku pievienoja anglofonajai, britu pārvaldītajai Kanādai. Kopš tā laika oficiālā valoda bija angļu valoda un tās runātāji – līdzīgi kā krievu valoda un rusofoni Padomju Savienībā – bija privileģētā stāvoklī, kamēr frankofonie kvebekieši tika pakļauti un diskriminēti. Savukārt 20. gs. 60. gados sākās kvebekiešu neatkarības kustība jeb Klusā revolūcija (*la Revolution Tranquille*; sal. ar latviešu Dziesmoto revolūciju... Abi šķietami pretējie nosaukumi patiesībā izsaka vienu – revolūcijas nevardarbīgo raksturu). Tās rezultātā pieņēma likumus franču valodas tiesību atjaunošanai Kvebekā, kuri patiešām ir efektīvi, kaut arī valstisku neatkarību Kvebekai vēl nav izdevies iegūt. Kopš tā laika anglofonie iedzīvotāji Kvebekā izjūt līdzīgu rūgtumu par savu un savas valodas agrāko privilēģiju ierobežošanu kā rusofoni Latvijā. Taču, kaut arī starp kvebekiešiem un anglofoniem valda saspringtas attiecības, fiziskas agresijas tur nav. Konflikts, tāpat kā Latvijā, galvenokārt izpaužas valodas jomā. Un netrūkst arī pūristiskās un preskriptīvās attieksmes, cenšoties sargāt Kvebekas franču valodu no angļu aizguvumiem.

Dažādo konfliktsituāciju salīdzinājums ļauj novērot interesantu kopsakarību – etniskās grupas, kuras savu identitāti

vispirmām kārtām balsta uz valodu un kuru domstarpības galvenokārt ir par valodas jautājumiem, parasti spēj izvairīties no fiziskas vardarbības un saglabāt civilizētas, lai arī antipātiju pilnas savstarpējās attiecības.

Citos iepriekš minētajos gadījumos attiecīgās kopienas savu nacionālo identitāti balsta galvenokārt uz reliģisko, reizēm pat uz konfesionālo piederību vienas reliģijas ietvaros (kā Ziemeļīrijā), nevis uz lingvistisko piederību, un tas arī kļūst par naida un konflikta pamatu. Turpretim Latvijā kopš dažām izpausmēm 16. gs. – reformācijas un t. s. «svētbilžu grautiņu» laikā – uz reliģiskām atšķirībām balstītu agresīvu konfliktu tikpat kā nekad nav bijis. Mūsdienu postpadomju sabiedrībā, kad Latvija atguvusi neatkarību un arī reliģijas brīvību, latviešu un krievu kopienai nereti palīdz labāk saprasties un atrast kopīgas vērtības tieši apziņa, ka abas pieder pie kristīgās kultūras, neraugoties uz atšķirīgajām konfesijām. Tas iespējams pat tad, ja vienlaikus pastāv lingvistisks konflikts – gan ārējs (valodu konkurence un konflikts starp valodu runātājiem), gan iekšējs (pūrisms; nepatika pret «naidīgās» valodas elementiem savā valodā).

Vai varam secināt, ka valodcentrētība un nevardarbīgs konflikts-ir nevis nejauša sakritība, bet ka otrā parādība izriet no pirmās? Vai varam minēt, ka tieši koncentrēšanās uz valodas jautājumiem un it īpaši valodas pūrisma izpausmes ļauj sublimēt negatīvās izjūtas, kuras viena etniska grupa jūt pret otru, un tādējādi mazināt spriedzi starpetniskajās attiecībās? (Šī hipotēze vispirms tika ieskicēta Kembridžas universitātē izstrādātajā maģistra darbā par valodas preskriptīvisma lomu Latvijā (Strelēvica 2000a) un vēlāk, strādājot pie doktora disertācijas par šo pašu tēmu, pausta dažādos rakstos un referātos, piemēram, Strelēvica 2006a, 2006b un 2007 un Strelēvica-Ošiņa 2007.)

Protams, negribētos apgalvot, ka tagad par pareizām vai zinātniski pamatotām jāatzīst tādas pārspīlētas preskriptīvisma un pūrisma izpausmes, kādas regulāri ir dzirdamas, piemēram, radio raidījumā «Mūsu valoda» vai arī lasāmas plašsaziņas līdzekļos publicētajās «sūdzību vēstulēs» (lietojot Dž. un L. Milroju ieviesto terminu). Šāds pūrisms, ja vien tas būtu

sekmīgs, patiešām varētu noplicināt valodu un kavēt tās attīstību. To vairākkārt ir uzsvērusi I. Druvieta, A. Blinkena, A. Veisbergs un citi ievērojami valodnieki.

Taču, ņemot vērā visus šai pētījumā aplūkotos apstākļus, jāatzīst tās labvēlīgās sociālās blakusparādības, kas var būt preskriptīvām un pūristiskām attieksmēm. Varbūt tādējādi mēs varam piedāvāt Latvijas sabiedrībai jaunu, pozitīvu veidu, kā aplūkot un novērtēt mūsu situāciju. Tā, lai saskatītu ne tikai pirmām kārtām slikto – to, ka pastāv saspringtas attiecības starp latviešiem un krieviem; notiek daudzi ar valodu saistīti konflikti; daudzi latvieši ir pārspīlēti pūriski un nepietiekami izprot valodas procesus –, bet arī labo, kas no šiem faktoriem izriet. Konflikti ir visā visumā civilizēti; agresija izpaužas gandrīz tikai verbālā līmenī; valodas jautājumi (attiecībā gan uz valodas lietojumu, gan valodas kvalitāti) vairākkumam sabiedrības locekļu liekas svarīgi utt.

Protams, tā ir tikai hipotēze – bet varbūt tā varētu būt? Un varbūt valodcentrētās un nevardarbīgās Latvijas sabiedrības tēls varētu būt par pozitīvu paraugu konfliktu risināšanā citām etniskām kopienām pasaulē?...

Literatūra

Alunāns 1856 – Alunāns, J. *Dziesmiņas, latviešu valodai pārtulkotas*. Citēts: *Rītausmas raksti. Latviešu literatūras darbinieki 19. gs. 40.–70. gados*. Rīga: Zvaigzne, 1984, 79. lpp.

Blanchet 2001 – Blanchet, Ph. *Langues, identités culturelles et développement: quelle dynamique pour les peuples émergents?* <http://www.la-science-politique.com/revue/revue0/langues.htm>.

Blese 1940 – Blese, E. Valoda un tautas gars. // *Rīgas Latviešu Biedrības Zinātņu Komitejas rakstu krājums*. www.liis.lv/latval/Valoda/Teksts/2nodalja/Citati/12htm.

Blinkena 1997 – Blinkena, A. *Attieksme pret svešvārdiem latviešu literārās valodas vēsturē*. // *Savai valodai*. Rīga: Latviešu valodas institūts, 1997.

Chambers 2002 – Chambers, J. K. Studying Language Variation: an Informal Epistemology. // *The Handbook of Language Variation*

and Change. Blackwell Publishers, 2002.

Chambers 2003 – Chambers, J. K. Sociolinguistics of Immigration. // *Social Dialectology: Studies in Honour of Peter Trudgill*. http://www.york.ac.uk/depts/lang/Jack_Chambers/sociolinguistics/ofimm%23639F6.pdf.

Crystal 1997 – Crystal, D. *Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Blackwell Publishers, 1997.

Crystal 2003 – Crystal, D. [Intervija portālā *ELT News* 2003. gadā.] http://www.eltnews.com/features/interviews/028_david_crystal1.shtml.

Dilāns 2005 – Dilāns, G. «Eirotulkošana» un valodas preskriptīvisma kustība Latvijā. // *Diena*, 2005. gada 22. augusts.

Druviete 1991 – Druviete, I. Mērķi, nodomi, iespējas latviešu valodas vienotībai. // *Valodas aktualitātes – 1990*. Rīga: Zinātne, 1991.

Druviete 2005 – Druviete, I. Lingvistiskās identitātes daudzveidīgie aspekti. // *Valsts valodas komisijas raksti. 1. sējums. Latviešu valoda – robežu paplašināšana*. Rīga: Valsts valodas komisija, 2005, 51.–60. lpp.

Endzelīns 1932 – Endzelīns, J. *Dažādas valodas kļūdas*. Rīga: A. Gulbis, 1932.

Endzelīns 1940 – Endzelīns J. *Valodas un rakstības jautājumi*. Rīga: Ramaves apgāds, 1940.

Endzelīns 1979 – Endzelīns J. «Kungam direktoram, kungam Gailītim» // *Darbu izlase III*. Rīga: Zinātne, 1979.

Hirša 2007 – Hirša, Dz. *Plašsaziņas līdzekļi par latviešu valodu*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2007.

Honey 2000 – Honey, J. The Establishment of the English RP Accent: a Flawed Interpretation? // *Bulletin of the International Association of University Professor of English*. <http://www.phon.ucl.ac.uk/home/estuary/honey-muggles.htm>.

Humboldt 1836 – Humboldt, W. *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*. Citēts: Law, V. *The History of Linguistics in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

Joseph 1987 – John, E. *Eloquence and Power. The Rise of Language Standards and Standard Languages*. London: Frances

Pinter Publishers, 1987.

Justman 1998 – Justman, D. J. [Komentārs diskusijā 1998. gada 17. februārī.] <http://shakti.trincoll.edu/~mendele/vol07/vol07.151>.

Mīlenbahs 1911 – Citēts: Druviete, I. Valodas attīstība un standartizācija: valsts vai sabiedrības atbildība? // *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. 10. Liepāja: LiePA, 2006, 162. lpp.

James and Lesley Milroy 1985 – Milroy, J.; Milroy, L. *Authority in Language*. London, etc.: Routledge and Kegan Paul, 1985.

Mugglestone 1995 – Mugglestone, L. *Talking Proper': the Rise of Accent as Social Symbol*. Oxford: Clarendon Press, 1995.

Oxford English Dictionary. Volume VIII. Oxford: Clarendon Press, 1961, 1621. lpp.

Pinker 1994 – Pinker, S. *The Language Instinct*. London: Penguin Books, 1994.

Pullum 2004 – Pullum, G. K. *Ideology, Power, and Linguistic Theory*. <http://people.ucsc.edu/~pullum/MLA2004.pdf>.

Strelēvica 2000a – Strelēvica, D. *The Role of Prescriptive Linguistics in Latvia*. MPhil. Thesis. University of Cambridge, 2000.

Strelēvica 2000b – Strelēvica, D. *The Role of Outsiders in Developing Linguistic Self-Confidence (Native Canadian and Latvian Experience)*. Baltijas Kanādas studiju konference, Viļņa, Lietuva, 2000. gada 11. novembris.

Strelēvica 2001 – Strelēvica, D. Foreign Linguists as Initiators of Language Standardisation in Underprivileged Ethnic Groups. // *Valoda 2001*. Daugavpils: Saule, 2001, 111.–115. lpp.

Strelēvica 2006a – Strelēvica, D. Can Linguistic Purism Minimize Ethnic Conflicts? The Experiences of Latvia and Quebec. // *Canada: Society and the Individual*. Šiauliai: VŠI Šiauliu universiteto leidykla, 2006, 64.–71. lpp.

Strelēvica 2006b – Strelēvica, D. *The Positive Side-Effects of Linguistic Conflicts: The Cases of Latvia and Quebec*. / *Canadian Mosaic*. Baltijas Kanādas studiju konference, Rīga, 2006. gada 6.–8. oktobris.

Strelēvica 2007 – Strelēvica, D. Valodas pūrisma tendences sabiedrībā: spriedzi mazinošs faktors starpetniskajās attiecībās? // *Mūsdienu valoda mūsdienu sabiedrībā*. J. Endzelīna 134. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Rīga:

Latviešu valodas institūts, 2007, 66.–67. lpp.

Strelēvica-Ošiņa 2007 – Strelēvica-Ošiņa, D. Lingvistiskais preskriptīvisma Latvijas sabiedrībā: trūkumi un priekšrocības. // *Valsts valodas komisijas raksti. 3.sējums. Latviešu valoda – pastāvīgā un mainīgā*. Rīga: Valsts valodas komisija, 2007, 113.–135. lpp.

Thomas 1991 – Thomas, G. *Linguistic Purism*. London and New York: Longman, 1991.

Trudgill 2003 – Trudgill, P. *A Glossary of Sociolinguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2003.

Zoldnere 1996 – Zoldnere, V. Valodas kultūras jautājumi 20.–30. gados Latvijā. // *Valoda – 1996*. Daugavpils: Saule, 46.–51. lpp.

Linguistic Prescriptivism in Latvia and Its Positive Side-Effects

Summary

The Latvian society traditionally links its national and ethnic identity with language, and is quite concerned about its «correctness» and «purity». In Western linguistics, prescriptivism and purism are nowadays often regarded as rather negative, intolerance-based and outdated phenomena, even though some experts realize the historical background of prescriptivism and purism in certain political contexts (i.e., it is often typical in communities which have suffered foreign domination).

This paper, looking at the case of Latvia and giving a brief comparison with Quebec, is a step towards a hypothesis: concentration on language issues (regarding both its use and quality) rather helps to maintain tolerance and peace in a multiethnic society. Ethnic conflict cases where most attention is paid to language issues (Latvians and russophones in Latvia; Quebecois and anglophones in Quebec) usually do not develop into violence and aggression (while, e.g., religion-based ethnic conflicts often do).

Andra KALNAČA

Nominatīva stilistiskās funkcijas prozas tekstos

Valodas līdzekļu stilistisks lietojums vērojams ne tikai leksikas, bet arī gramatikas līmenī. Gramatiskajām formām tāpat kā valodas vārdu krājumam iespējamas dažādas stilistiskas funkcijas, kas cieši saistītas ar noteiktu saziņas situāciju un izsakāmo informāciju. Gramatisko formu stilistiskais lietojums ir daudzveidīgs. Tas balstās gan uz valodas līdzekļu variatīvu un resp. gramatisko polisēmiju, sinonīmiju, vārdformu un vārda formālajiem variantiem, gan uz gramatisko formu lietojumu dažādās sintaktiskās konstrukcijās un stilistiskās figūrās teksta līmenī.

Lietvārda locījuma kategorijai tāpat kā citām morfoloģiski sintaktiskajām kategorijām latviešu valodā ir dažādas stilistiskā lietojuma iespējas, kas realizējas noteiktos kontekstos. To nosaka pirmām kārtām locījuma kategorijas apjoms – septiņi locījumi *nominatīvs, ģenitīvs, datīvs, akuzatīvs, instrumentālis, lokatīvs* un *vokatīvs*. Locījumu stilistiskā lietojuma iespējas ir atšķirīgas un cieši saistītas ar katra locījuma semantiku un sintaktiskajām funkcijām. Latviešu valodas locījumu stilistiskās potences īstenojas galvenokārt sintagmatiski, izņēmums ir vokatīvs. Var uzskatīt, ka, piemēram, vokatīva stilistiskās funkcijas noteiktas jau paradigmātiski – neatkarīgi no konteksta tas ir locījums, kurš nepieciešams, lai uzsāktu saziņas procesu, pievēršot teksta adresāta uzmanību – gan runātā valodā resp. sarunvalodā, gan rakstītos tekstos. Tātad vokatīvs lielā mērā ir saistīts ar sarunvalodas stilu un ir tā neatņemama daļa.

Nominatīva pamatfunkcija valodā ir dzīvas būtnes, nedzīva priekšmeta, dabas parādības, abstraktu nojēgumu nosaukšana (Kalme, Smiltiece 2001, 95; Paegle 2003, 38). Sintaktiski nominatīvs latviešu valodā tiek lietots galvenokārt teikuma priekšmeta funkcijā vai kā nomināla izteicēja daļa. Atšķirībā no ģenitīva, datīva, instrumentāļa un lokatīva nominatīvam nav raksturīga gramatiskā polisēmija, tas daļēji ir saistīts ar nominatīva ierobežotajām sintaktiskajām funkcijām. Vienīgais šā locījuma polisēmijas gadījums ir lietojums vokatīva

funkcijā (Kalnača 2001, 41–47). Taču ierobežotais nominatīva sintaktiskais lietojums vienlaikus ir priekšnoteikums plašām stilistiskajām funkcijām dažādos latviešu valodas stilos – daiļliteratūrā, sarunvalodā, publicistikā un lietišķajos tekstos. Šajos stilos atkarībā no tekstu tipa tiek izmantota nominatīva nosaucējfunkcija, jo tā saziņas procesā ir īpaši būtiska.

Nominatīvs kā stila elements daiļliteratūrā funkcionē divējādi:

- 1) kvalitatīvi – nominatīvteikumu lietojumā;
- 2) kvantitatīvi – nominatīva formu blīvējumos.

Nominatīvteikumi ir nomināli nepaplašināti vai paplašināti vienkopas teikumi ar lietvārda nominatīva formu kā galveno locekli (Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika 1962, 486). Nominatīvteikumiem ir dažādas attieksmes ar kontekstu – tie var būt gramatiski strukturējami kā reducējumi vai parcelāti un gramatiski nestrukturējami – kā nosaucējvienības vai izsacījumi. Nominatīvteikumi kā viena no vienkopas teikumu grupām analizēti «Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatikas» sintakses daļā (Mūsdienu latviešu literārā valodas gramatika 1962, 485–494). Teksta vienību sakarā daži nominatīvteikumu funkcionēšanas gadījumi iztirzāti Jūlija Kārklīņa, Jāņa Rozenberga un Ilzes Lokmanes pētījumos (Kārklīņš 1972, 449–450; Rozenbergs 1989, 150; Lokmane 1997, 35–43), tāpēc šeit detalizēta vienkopas teikumu analīze nav veikta. Šai pētījumā uzmanība pievērsta nominatīva ločījuma stilistiskajām funkcijām, ne teikumu sintaktisko sakaru un struktūras analīzei, tāpēc termins *nominatīvteikums* izmantots kā nosacīts apzīmējums dažādām teksta vienībām.

Nominatīva stilistisko funkciju sakarā prozas tekstos visnozīmīgākie ir tieši gramatiski nestrukturējamie nominatīva lietojuma gadījumi – retoriskie izsaučieni un retoriskie jautājumi, tēmas nominatīvi un t. s. sprieduma nominatīvi (šā termina skaidrojumu skat. tālāk rakstā). Nominatīvteikumi ir cieši saistīti ar autora individuālo izteiksmi un tekstveides īpatnībām. Turklāt nominatīvteikumos, kuros nav eksplicīti izteikta izteicēja, jēdzieniskais un emocionālais akcents balstās uz lietvārdu nominatīvā, tāpēc teksts kopumā iegūst lielāku

ekspresiju (Брандес 2004, 365). Tā kā katram gramatiski nestrukturētajam nominatīvteikumam lietojuma gadījumam ir īpaša stilistiska funkcija, tos var uzskatīt par kvalitatīviem stila elementiem prozā.

Retoriskos jautājumus un retoriskos izsauceņus tradicionāli uzskata par stilistiskām figūrām, kuru galvenā funkcija ir pievērst teksta adresāta uzmanību teikumā izteiktajai informācijai, jautājuma vai izsauceņa formā pastiprinot teksta radīto iespaidu (Арнольд 2002, 225–228; Göttert, Jungen 2004, 143). Retoriskie jautājumi un izsauceņi var būt gan vienkāršu paplašinātu teikumu formā, gan gramatiski nestrukturējamu teksta vienību veidolā. Daiļliteratūrā retoriska jautājuma vai izsauceņa funkciju bieži veic tieši lietvārds nominatīvā.

Arī latviešu prozas tekstos ir plaši sastopami retoriskie izsauceņi nominatīvteikumu formā, piemēram:

Viņa atkal sajēdz visu to lielo nelaimi, kas ar viņu notikuse: viņa ir salaulāta, viņa ir sieva! Ak, nelaiimes stunda! Ak, bēdu leja!! (J. Janševskis)

Sniega čirkstoņa .. ārstam kā sāpju asmens griezās caur sirdi. Slimnieki un atkal slimnieki! Slimības un atkal slimības! (J. Poruks)

Viņš nopūtās: – Grēks, tāds grēks! Vai es būtu tas, pie kā tēva grēki taps pieminēti! (Ā. Erss)

Sādi izsauceņi ir retoriski, jo tie ne tikai akcentē un konkretizē prozas tēla pārdomu rezultātu, bet vienlaikus ir arī pozitīvas vai negatīvas ekspresijas apliecinātāji. Minētajos piemēros izsauceņi *Ak, nelaiimes stunda! Ak, bēdu leja!; Slimnieki un atkal slimnieki! Slimības un atkal slimības!; Grēks, tāds grēks!* norāda uz negatīvu parādību vērtējumu, to pastiprina arī izsauceņu atkārtojums. Taču, piemēram, Jāņa Poruka stāstā «Zuzīte» izsauceņš izsaka priecīgu pārsteigumu «Jēriņš! Vai, cik maziņš!» *Zuzīte iesaucas un sasiņ plaukstas.* (J. Poruks)

Retoriskajos izsauceņos, kuros ietverts kādas personas apzīmējums, nereti krustojas nominatīva un vokatīva funkcijas.

¹ Piemēros saglabātas teksta autoru valodas īpatnības. (Šeit un turpmāk pasvītrojums mans – A. K.)

Ne konteksts, ne teksta forma te nenorāda izsaučiena autora mērķi – vai nu vērsties konkrēti pie adresāta, vai arī minēto personu neuzrunāt tieši un viņu izmantot kā pārdomu objektu, piemēram:

Viņa [māte] apņēma mani kā meitenīti, kuŗu reiz autos tina, un es dzirdēju viņas balsi: «Neprātīgais bērns!» (J. Ezeriņš)

Reiz caur atslēgas caurumu dzirdēju, ka viņš [grāfs] staigāja pa istabu un deviņas reizes atkārtoja vārdu: «Elīza, Elīza, neaizmirstamā!» (Ā. Erss)

«Eleonora, Eleonora!» sava stāsta vidū iekliedzās Sofija. Viņa izbiedēja dzīves svinētājus, kā izbiedē, piesaucot vārdā to, ko nedrīkst piesaukt. (N. Ikstena)

Šādi retoriskie izsaučieni *Neprātīgais bērns!*, *Elīza, Elīza, neaizmirstamā!*, *Eleonora, Eleonora!* sastopami galvenokārt monoloģiskā tekstā, tāpēc tajos vērojams nominatīva un vokatīva sinkrētisms – abu locījumu funkcijas realizējas vienlaikus. Nominatīva un vokatīva funkciju saplūšanu veicina arī tas, ka mūsdienu latviešu valodā vairākās lietvārdu celmu grupās parastāka ir nominatīva forma vokatīva funkcijā, nevis paradigmatisks vokatīvs. It īpaši tas vērojams ā- un ē- celma sieviešu personvārdos, arī daļā o-celma vārdu, kas apzīmē cilvēku (par to plašāk skat. Kalnača 2001, 41–47).

Retoriskajos jautājumos nominatīva semantika – nosaukt kādu dzīvu būtni, priekšmetu vai parādību – ļauj akcentēt informatīvi svarīgu elementu, kas parasti tiek komentēts vai nu iepriekšējā, vai arī sekojošā kontekstā. Uz šādiem jautājumiem atbilde netiek dota, un tā arī nav nepieciešama, jo jautājuma forma norāda, ka teksta autors drīzāk šaubās vai ir neizpratnē par nominatīvā nosaukto faktu. To, ka nosauktais fakts ir ļoti svarīgs, apliecina izvēlēta stilistikā figūra – retoriskais jautājums (Götttert, Jungen 2004, 143). Turklāt kontekstuālā informācija lasītājam pietiekami skaidri norāda uz retoriskā jautājuma faktisko saturu – apgalvojumu, piemēram:

Gāja dažādas baumas, cilvēki pacēlās spārnos, zaldāti sīca un dancoja. «Revolūcija?» ausījās [krodzinieks] Pele. «Atkal? Ak tu tēvs!» (J. Ezeriņš)

Tur nebij šaubu: pārskatīšanās tā vairs nebij. Spēle? Rotaļa? Izaicinājums? (J. Ezeriņš)

Viņš mēģina runāt, nevienu neaizskarot. Vienmēr iznāk negribēti daudznozīmīgi. Proteīna trūkums? Vitamīnu trūkums? (Dz. Sodums)

Visos piemēros retoriskie jautājumi nominatīva formā funkcionē kā informācijas aktualizētāji. Tā Jāņa Ezeriņa piemērā krodzinieks Pele no ļaužu baumām un nemiera secina, ka atkal atnākusi revolūcija, kas viņam neko labu nenesīs. Taču uz krodzinieka apgalvojuma patiesumu te norāda stilistiskā figūra – retorisks jautājums nominatīvteikuma veidolā.

Latviešu prozā stilistiska izteiksmes līdzekļa funkcijā izmantota arī lietvārda nominatīva nošķiršana atsevišķās teksta vienībās *tēmas nominatīvos* un *sprieduma nominatīvos*. Tēmas nominatīvs parasti saistīts ar informācijas aktualizēšanu teksta sākumā, sprieduma nominatīvs – teksta vidū un beigās.

Tēmas nominatīvs izsaka zināmo informāciju jeb tēmu, kam turpmākajā tekstā seko jaunā informācija jeb rēma. Tāpēc, neraugoties uz segmentāciju, tēmas nominatīvs ir saturiski saistīts ar sekojošo teksta vienību (Kārklīšs 1972, 449–450). Tādējādi tēmas nominatīvi, parasti atradami teksta vai rindkopas pirmajā pozīcijā, kļūst par īpašiem vecās un jaunās informācijas marķēšanas līdzekļiem, kas teksta adresātu ievirza noteiktas tematikas gultnē (Розенталь, Теленкова 2001, 134). Tēmas pieteikums visbiežāk ir viens vārds nominatīvā, tam var būt pievienots arī apzīmētājs vai pielikums. Būdams intonatīvi vai grafiski norobežots, tēmas nominatīvs piesaista teksta adresāta uzmanību, piemēram:

Kamaniņas. Ragavas. Māte saudzīgi aizrāda, ka ragavas lieto baļķu vešanai. Cilvēki pārvietojas kamanās. Bet viņa ausās, vai viņas sacītais ir pieņemams. Viņa vairs nav tik latviski droša par savām zināšanām. Daudz kas no tām izrādījies nederīgs. (Dz. Sodums)

Viņa skaistā galva. Tā viņam bija. Ir vēl tagad, es to redzu vēl arvien, bet tas mani vairs neskaņ kā agrāk. (B. Veisberga)

Proska, Kivkuču Jaunava. Sarkanā istabā mēs redzēsīm skaistākās izdomas un mūsu sirdis nevēlēsies nekā no ārpasaules,

jo mēs paši būsim visu vēlēšanu piepildītājs. Zilās istabās mēs zināsim, cik skaists ir klusums un ka Dievs ar mums runājas tikai mūzikā un mīlestībā. (Ā. Erss)

Tēmas nominatīvs prozas tekstos var funkcionēt arī retoriska jautājuma vai retoriska izsaukuma veidolā. Tādos gadījumos ar nominatīva formu akcentētajai tematiskajai un informatīvajai aktualitātei pievienojas arī jautājuma vai emocionāla vērtējuma nosacīta modāla papildinformācija, piemēram:

Māte? Viņa, domājams, tik drīz neatbrauks. Ja Fraņa būtu muižniece, tad – jā, bet zemnieku ļaudis viņa necieta. (Ā. Erss)

Revolveris? Vecs draugs, būtisks punkts. Par to tev arī jāzina. Pie sāniem, pār plecu karājas diegā, pa ķērienam. (B. Veisberga)

Dzīves jēga? Nav nekādas jēgas dzīvei, nav. Labi, sniegpulksteņi ir forši un visas tās pavasara urgas, zin'. Tērcītes. Saule. Es neko nesaku. Tur varbūt ir jēga. (A. Neiburga)

Tēmas nominatīvs retoriskā izsaukenā var pozitīvi vai negatīvi noskaņot teksta adresātu attiecībā pret sekojošu tekstu, jo ietver teksta autora norādi uz aprakstīto faktu vērtējumu. Piemēram, ar atkārtojumu pastiprināts tēmas nominatīvs Jēkaba Janševska romānā «Dzimtene» saistīts ar pozitīvu attieksmi:

Nakts, ak, nakts, tu dieva nakts! Kāds neredzēts krāšņums, kāds neizprotams brīnums, kāds neaptverams, nenofaušams plašums tur augšām, mūžīgo zvaigžņu bezgalībā! Un tā viņas tur mirdz, zvēro un laistās bez mitēšanās no mūžības mūžībā. Kad un kur tam visam sākums, kur beigas? (J. Janševskis)

Turpretim tēmas nominatīvs *Trimdinieki!* Dzintara Soduma romānā «Jauni trimdā» izsaka kontekstā sekojošās parādības negatīvu vērtējumu:

Trimdinieki! Nevar pēc ārzemju ekskursijas ar busu aizbraukt mājā. Jādzīvo normāla ikdienu svešatnē. Rodas neapjausts spēks kārtot dzīvi. Bet intelekts dzīvo neatkarīgi no ikdienas. (Dz. Sodums)

Blakus tēmas nominatīvam latviešu prozas tekstos plaši izmantots arī sprieduma nominatīvs. Ar terminu *sprieduma nominatīvs* šai pētījumā apzīmēts nominatīvteikums, kas novietots teksta vidū vai beigās un kam atšķirībā no tēmas

nominatīva ir iespējama teikuma sintaktiskā struktūra. Ja sprieduma nominatīvs izmantots teksta vidū, tas, it kā pārcirzdams un apstādinādams prozas teksta plūdumu, pievērs lasītāja uzmanību spriedumam par iepriekšējā teksta saturu. Pēc nominatīvteikuma teksts turpinās tālāk, jaunā teksta vienībā informatīvi komentējot iepriekš izteikto spriedumu. Tādējādi teksta vidū iesprausts nominatīvs funkcionē kā svarīgas informācijas aktualizētājs, piemēram:

Strādnieki sveicinot zemāk norāva žokenes uz leju, mašīnu lepna spīdums arī viņiem bija acīs ieplaiksnījis. Nu jau te bija maza fabriciņa. Fabrika. Tas tā tad visnotaļ bija prieka pilns notikums un īstenībā būtu godam nosvinams. Viņi gāja uz augšu, tavu prieku! (D. Zigmonte)

Gaŗa zelta sloksne stiepās virs mežiem viņā krastā. Itin kā saule būtu pārtapusi par spoŗu stīpu, kas šajā rītā cieši apjoza zemi. Upe. Mierīgā upe. Viņa neplūda, bet apstājusies nogaidīja rīta atnākšanu. (N. Ikstena)

Lampa apgaismo drūmi istabiņu, un viņš [skolotājs] spieŗ jau vai simto reizi šovakar roku pie pieres. Nervozs, slims, vientulis! Ziedonī, tad vēl drīkst pasapņot par laimi, kura, kur nebūt apslēpusēs, to ķircina. (J. Poruks)

Sprieduma nominatīvs var arī noslēgt teksta autora domu, izsakot galveno secinājumu par iepriekšējā tekstā aprakstītajām parādībām. Tālāk doma vairs netiek turpināta, jo sākas vai nu jauna rindkopa, vai arī nodaļa ar citu saturu:

Tā bija stipra laime. Varbūt stiprāka nekā tavā reizē. Viss balstījās manī pašā. Es biju vaļā, manī nāca, man piederēja lielas lietas. Pērkons, augi, vasara. (B. Veisberga)

Smilts, vēja nopūsta gluda, cilvēku pēdas pa nakti aizvelk ciet, tikai tanku un bruņumašīnu sliedes smiltīs tik ātri neaizdzīst. Pierobeŗa. (A. Neiburga)

– Vai uz «Mērijas» [kuŗa] bija dumpis?

– Nē. Liekas, ka ne. Esmu pārliecināts, ka ne. Bet tur bija cita, gandrīz vēl lielāka nelaime. Sievišķis.

 (G. Janovskis)

Mūsdienu latvieŗu prozas īpaŗi raksturīga pazīme ir nominatīva blīvējumi. Te nominatīva stilistiskās iespējas tiek izmantotas ne tikai kvalitatīvi, bet arī kvantitatīvi. Lai panāktu

nominatīva formu dominanti tekstā, tiek izmantotas visas valodas piedāvātās iespējas – vienlīdzīgi teikuma locekļi, saitiņas vai palīgdarbības vārda nullforma, nominatīvteikumu kopas, parcelāti, reducējumi, tēmas nominatīvi u. c. Turklāt pēdējos gadu desmitos latviešu prozas tekstos vērojama tendence apzināti vairīties no tradicionālas teikuma struktūras – vienkāršiem vai saliktiem paplašinātiem teikumiem, kuros ir nepieciešamie teikuma struktūras shēmas un ārpusshēmas komponenti, teikuma virslocekļi un palīglocekļi. To vietā vērojamas nepaplašinātu un paplašinātu nominatīvteikumu virknes, kur nominatīva formu blīvējumi noder kā personāžu apziņas plūsmas un domu nepārtrauktības izteicēji (skat. arī Lokmane 1997, 42–43). Nominatīva formu blīvējumi sastopami galvenokārt monoloģiskos tekstos – ārējos vai iekšējos monologos, turklāt gan «es» formā, gan trešās personas formā rakstītos tekstos. Atsakoties no «tradicionālajām» verba finitajām un infinitajām formām, tiek iegūts ekspresīvs un ritmisks prozas teksts, kurā nominatīva formu blīvējumi zināmā mērā veic atskaņu funkciju dzejas tekstos. Tādējādi prozas teksta nominativizēšana funkcionē kā īpašs daiļdarba poētikas un reizē arī stilistisks līdzeklis.

Piemēram, Gundegas Repšes stāstā «Svešā māja» galvenās varones Olīvijas sapņu un rēgainības pārpilnās izjūtas, pārnakšņojot kopā ar draugu svešā lauku mājā, veiksmīgi attēlo tieši nominatīva blīvējumi:

Uz Vīnes, nē, Brīvdabas muzeja, nē, bīdermeiera krēsliem izsvaidītas mūsu, nē, viņu drēbes. Brodierēta zīda blūze, samta bikses, nē, linu ģērbs un pārrauta burbuļsakta, nē, krimplēna svārciņi un neilona kreklis, atkal nē, – smaržojošs hitons un armijas galifē. Uz grīdas vairogs jeb kocenes pa gludo dēļu grīdu? Nē, adidas čibiņas un sāti baltas puantes. Juku jukām.

Gadsimts? Gads? Sirakūzas vai Līvāni? Jēkaba Kurzeme vai katls?

Un šīs sejas zilsārtos gaismas staros dvašojas? Hannibala kareivis un daiļā kartāgiete? Jeb čekas ierēdnis un mežabrāļa līgava? Nē, mundrais jūras arājs un dzintarzemes patriote. Ak, nē jau nē, Jūnona un Jumis. Mirkli īstenajā, vienīgajā – starp miegu un nomodu. (G. Repše)

Nominatīva formas tikai nosauc plūstošus sapņu motīvus, lasītājam ļaujot pašam iztēloties laikmetu ainas un vēsturiskus notikumus, kas bijuši saistīti ar svešo māju un vienlaikus glabājas arī stāsta galvenās varones Olīvijas zemapziņā. Protams, te tiek izmantota arī lasītāja kultūrvēsturiskā kompetence – viņa zināšanas par Eiropas un Latvijas vēsturi, jo teksta jēga citādi nav uztverama.

Nominatīva blīvējumi var būt apvienoti ar īpašu teksta grafisku izkārtojumu. Tā Andras Neiburgas stāstā «Vasaras pieraksti. Zona» (stāstu krājums «Stum stum») nominatīva formas resp. nominatīvteikumi neveido vienlaidus tekstu – tie nošķirti ik jaunā rindā. Tas arī atbilst stāsta nosaukumā pieteiktajām vasaras piezīmēm – īsiem, viegli slīdošu domu uzmetumiem:

Daudz te purvu.

Nevienā virzienā caur mežu nevar iziet pa taisnāko ceļu – katrā ziņā priekšā kāds purvelis.

Grīslis un skosta. Vilkuvāles.

Satrunējušu koku stumbru un zemes asiņu smarža.

Melns, zaļš, pelēks, tumši brūns.

Cūkauši pavasarī, rudenī dzērvenes.

Biezas bērslapes gar purva malu. (A. Neiburga)

Dažādi nominatīva stilistiskā lietojuma gadījumi var arī kombinēties. Piemēram, nominatīva blīvējumi var būt lietoti kopā ar tēmas nominatīvu. Šāda tekstveides kombinācija izmantota Benitas Veisbergas romānā «Es, tavs maigais jērs» – rindkopu ievada tēmas nominatīvs, kas tiek atkārtots vēlreiz nākamajā teikumā, aizsākot nominatīva blīvējumu virkni. Te lielākas ekspresijas nolūkā romāna autore izvēlējusies tēmas nominatīvu paskaidrojošo tekstu neveidot ar tradicionāli strukturētiem teikumiem, bet gan izmantot nominatīva formu blīvējumu, kas palīdz radīt lietaina laika un viegli smeldzīgu sajūtu noskaņu:

Zari.

Zari, lapas, ēnas, lietus. Melni, salijuši stumbri, vasarā, zem pilošām lapotnēm. Ciekuri, skujas. Laiks, lietus, eikalīpti, rudenī, rīti, sazāgēti dēļi – miljoniem tādu lietu! No tā nāk stiprums. Tas noskalo dvēseli. (B. Veisberga)

Līdzīgs tekstveides paņēmies, izmantojot nominatīva blīvījumus kopā ar tēmas nominatīvu, vērojams arī iepriekš minētajā Andras Neiburga stāstu krājumā:

Sieviete smiltīs. Augums gar jūru no Kolka raga līdz Ventpīlij. Vaide. Saunags. Pitrags. Košrags. Mazirbe. Sīkrags. Jaunciems. Kesteri. Mikelbāka. Lūžņa. Oviši – dzimumzīmes uz viņas ādas. (A. Neiburga)

Tēmas nominatīvam retoriska jautājuma formā tālākajā tekstā var sekot nominatīva blīvējums, kas, pārtraucot teksta plūdumu, vienlaikus pievērš uzmanību svarīgai informācijai. Piemēram, Benitas Veisbergas romānā «Es, tavs maigais jērs», aprakstot romāna galvenās varones šķirto laulības dzīvi, viena no rindkopām iesākta ar retorisku jautājumu nominatīvā. Tam seko paskaidrojums, kādi bijuši šķirtā vīra paradumi, galvenās varones attieksme pret viņu. Stāstījumu pārtrauc vairāku nominatīvu blīvējums divos nominatīvteikumos, kas nosauc galvenās varones un Zigurda laulības garīgās vērtības:

Zigurds? Es tev pateikšu. Viņš no rītiem dušojās aukstā ūdenī. Tagad arī es tā daru, un tas ir viss, kas ir palicis. Vērtīga lieta, bez šaubām. Bet es vienmēr arī pabrīnos: man likās, ka paliks kas cits. Es viņu diezko nemīlēju, bet man tiešām likās, ka kaut kas starp mums paliks dzīvs. Gadi, gājieni, mārtinprozes. Vācijas baznīcas. Galvenais, kas bija aiz tā: kāpēc mēs gājām, kāpēc bija puķes, rudenī, visādas ēnas uz veciem mūriem. Beigts. (B. Veisberga)

Nominatīva stilistiskās funkcijas latviešu prozas tekstos īstenojas galvenokārt nominatīvteikumu lietojumā (kvalitatīvi) un nominatīva blīvījumos (kvantitatīvi). Aplūkojot dažādu laikposmu tekstus, redzams, ka šāds nominatīva stilistiskais izmantojums latviešu prozā ir tradicionāls un ka dažādi nominatīva sintaktiskā lietojuma veidi saistībā ar noteiktām stilistiskām figūrām (īpaši retoriskiem jautājumiem un izsaučieniem) un teksta vienībām (tēmas nominatīviem un sprieduma nominatīviem) vienmēr tikuši plaši izmantoti. Dažā mūsdienu prozas tekstu vērojams īpašs stilistisks paņēmiens – teksta nominativizēšana, kas, piešķirot īpašu ekspresiju un ritmu, palīdz attēlot personāža apziņas plūsmu un domu gaitu.

Avoti

- Erss Ā. *Muižnieki*. ASV: Grāmatu draugs [bez izdošanas gada].
Ezeriņš J. *Noveles*. Rīga: Atēna, 1998.
- Ikstena N. *Dzīves svinēšana*. Rīga: Atēna, 1998.
- Janševskis J. *Dzimtene*. I–IV sēj. Rīga: Zinātne, I–II sēj., 1986;
III–IV sēj., 1987.
- Neiburga A. *Stum stum*. Rīga: Valters un Rapa, 2004.
- Poruks J. *Raksti*. III sējums. Rīga: Liesma, 1972.
- Repše G. Septiņi stāsti par mīlu // Repše G., Rožkalne A. *Poētiskā anatomija*. Rīga: Pētergailis, 1999, 179.–285. lpp.
- Sodums Dz. *Jauni trimdā // Kopoti raksti*. IV sēj. Rīga: Atēna, 2003.
- Veisberga B. *Es, tavs maigais jērs*. ASV: Tilta apgāds, 1968.
- Zigmonte D. *Adieņi*. Rīga: Liesma, 1993.

Literatūra

- Арнольд И. В. *Стилистика. Современный английский язык*. Москва: Флинта. Наука, 2002.
- Брандес М. П. *Стилистика текста*. Теоретический курс. Москва: Прогрес – Традиция. ИНФРА – М, 2004.
- Götttert K.-H., Jungen O. *Einführung in die Stilistik*. München: Wilhelm Fink Verlag, 2004.
- Kalme V., Smiltņiece G. *Latviešu literārās valodas vārddarināšana un morfoloģija*. Liepāja: LiePA, 2001.
- Kalnača A. Vokatīvs un lietvārda locījuma formu konkurence latviešu valodā // *Acta Baltica 2001*. Kaunas: Aesti, 2001, 41–47.
- Kārklīšs J. Dažas teksta sintaktiskās struktūras īpatnības // *Veltījums akadēmiķim Jānim Endzelīnam 1873 – 1973*. Rīga: Zinātne, 1972, 445–457.
- Lokmane I. Teksta vienību tipoloģija // *Baltu Filoloģija*. VII. Rīga: Latvijas Universitāte, 1997, 35.–43. lpp.
- Mūdienu latviešu literārās valodas gramatika*. II. Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1962.
- Paeģle Dz. *Latviešu literārās valodas morfoloģija*. Rīga: Zinātne, 2003.

Rozenbergs J. *Latviešu valodas praktiskā stilistika*. II. Morfofostilistika. Rīga: Zvaigzne, 1983.

Rozenbergs J. Teksts // Cepļītis L., Rozenbergs J., Valdmanis J. *Latviešu valodas sintakse*. Rīga: Zvaigzne, 1989, 142.–224. lpp.

Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. *Словарь-справочник лингвистических терминов*. Москва: Астрель – АСТ, 2001.

Stylistic Functions of Nominative Case in Prose Texts

Summary

Stylistic functions of nominative case in prose texts manifest themselves in two ways – qualitatively – as particular nominative sentences and quantitatively as compaction of nominative forms. Both functions are traditional to the Latvian prose texts.

Nominative sentences in prose often represent such stylistic figures as rhetorical questions and rhetorical exclamations. These figures are especially characteristic of the fiction of the 19th and 20th centuries.

More contemporary Latvian prose texts from the second half of the 20th century often show compaction of nominative forms giving up traditional structure of a sentence. Two-part sentence construction is replaced by one-part construction. A big number of different quasi-sentences containing nominative forms are used as well. It is possible to classify this *nominalization* of the text as a particular stylistic method which helps to depict the train of thought or stream of consciousness more precisely.

Imants ŠMIDEBERGS**Par verbiem ar lieku vai šķietami lieku priedēkli**

Par lieku priedēkli parasti tiek runāts divos gadījumos. Pirmkārt, iebilstot pret dažiem atvasinājumiem ar diviem priedēkļiem (piem., *pārapbedīt*) un atsaucoties uz J. Endzelīna rakstīto: «Balti mēdz salikt verbu tikai ar vienu priedēkli. Tikai ja kāds verbs bez priedēkļa tagad ir pilnīgi vai gandrīz nelietojams, tad tam priekšā var būt arī divi priedēkļi, piem., lei. *išpazinti*, la. *iepazīties*, *iepatīkties* u. c. [pēdējais piemērs grāmatā bez kursīva – I. Š.]» (Endzelīns 1948, 232) Šādam gandrīz atbilst minētajam verbam *pārapbedīt* ieteiktais aizstājējs *pārbedīt*, jo tā pamatverbs *bedīt* ir novecojis (interneta pārlūkprogrammā *Google* (turpmāk: G), kas pagaidām jāizmanto latviešu valodas tekstu korpusa vietā, redzami tikai daži verba *bedīt* lietojumi reliģiska satura tekstā un Raiņa tulkotajā dzejā).

Otrkārt, ne reizi vien negatīvi vērtēta pieaugošā tendence pievienot priedēkli arī tādiem verbiem, kuru leksiskā nozīme tiek uzskatīta par perfektīvu un kuru pabeigtības nozīmes akcentējums ir lieks. «.. darbības vārdiem bieži bez vajadzības pievieno priedēklus, īpaši *no-*. Tas notiek, it kā atdarinot krievu valodas pabeigto darbības veidu.» (Kušķis 2001) Aplūkojot šādu un līdzīgu priedēkļverbu lietojumu valodas kultūras aspektā (Ozola 1984; Kalna 1988; Freimane 1993; Kušķis 2001; Eniņš 2002; Kušķis 2006), minēti darinājumi, kuru pamatverbi ir ne tikai svešvārdi, bet arī latviskas cilmes vārdi.

Valodas kultūras kopšanai veltītu darbu īpatnības (piem., dažkārt praktiskos ieteikumos jālieto pēc iespējas vienkāršāka izteiksme) ir ierobežojušas šīs parādības vispusīgu atklāsmi. Ne vienmēr tiek atspoguļoti arī citi aplūkojamā priedēkļverba lietojuma gadījumi, kuros kritizētā atvasinātā vārda izvēlē saskatāma latviešu valodas izteiksmes iespējām atbilstoša motivācija. Vai lieka perfektivācija ir tikai krievu valodas ietekmē radusies kļūda, kurai nav sakara ar latviešu valodas prefiksācijas sistēmu, tās funkcionēšanu? To svarīgi zināt arī latviešu valodas skaidrojošo vārdnīcu izveidē, tādēļ šajā rakstā vēlreiz tiek aplūkota šādu priedēkļverbu semantika un lietojums

vidē, kur tie patlaban sastopami visvairāk – presē, kā arī dažādu tematu un saziņas atspoguļojumā interneta lapās latviešu valodā.

Sākumā nosauktajos darbos minēti samērā daudzi verbi ar lieku priedēkli *no-*; to pamatverbs parasti ir svešvārds: *noadresēt* (vēstuli), *noavarēt*, *nobankrotēt*, *nocitēt*, *nodebitēt*, *nodefinēt*, *nodeklarēt*, *nodekoncentrēt*, *nodelegēt*, *nodemonstrēt*, *nodeponēt*, *nodetalizēt*, *nodezinficēt*, *nodiskvalificēt*, *nodramatizēt*, *nofiksēt*, *nofinišēt*, *noformēt* (būvi), *noformulēt* (uzdevumu), *noinformēt* (skatītājus), *noignorēt*, (ne)nokļūdiities, *nokomentēt* (izrādi), *nokompensēt*, *nokomplektēt* (brigādi), *nokoncentrēties*, *nokonkretizēt*(ieš), *nokonspirēt*(ies), *nokonstatēt*, *nokontrolēt*, *nonivelēt* (personību), *nonivelēties*, *noorientēties* (tumsā), *nopamatot*, *nopārdot*, *nopasterizēt* (pienu), *noprecizēt* (grafiku), *nopublicēt* (rakstu), *noraksturot* (darbinieku), *noreagēt*, *norealizēt* (ieceres), *noriskēt*, *nosecināt*, *nostartēt* (sacensībās), *novienādot*, *novienkāršot*, *novienoties*, *novinnēt*, *novulgarizēt*, *novizēt* (ierakstīt vīzu) (sarakstā nav iekļauti daži priedēkļvārdi ar latviskas cilmes pamatverbu).

Lai kādu no šiem priedēkļverbiem atzītu par kļūdaini veidotu, jābūt pārliecībai, ka tā pamatverbs ir perfektīvs un ka priedēklis *no-* lietots tikai perfektivējošā nozīmē, nemainot pamatverba nozīmi (piem., attiecinot darbību uz citu darbības objektu vai subjektu). Darbības perfektivitāte vai imperfektivitāte, protams, nav saistāma ar latvisku vai svešu cilmi, tā izriet no pamatverba leksiskās nozīmes – «.. veida jeb aspekta kategorija latviešu valodā ir nesaraucjami saistīta ar darbības vārda saknes leksisko nozīmi, tās pārmaiņām saistībā ar noteiktu priedēkli kā vārddarināšanas līdzekli» (Nītiņa 1997, 204). Valodnieku viedokļu atšķirības par dažu atvasinājumu izveides pamatotību izraisa atšķirīgs pamatverba semantikas vērtējums. Verbā *nocitēt* priedēklis atzīts gan par lieku, jo verba pabeigtību apliecina paša verba semantika (Blinkena 1978, 37), gan par vajadzīgu, jo (arī priedēkļverbos *nodeklamēt*, *nodemonstrēt*) bezpriedēkļa verbs apzīmē darbību, ko veic citiem priekšā [tātad laika plūsmā ilgstošu, imperfektīvu darbību – I. Š.] un priedēkļa *no-* pievienojums

norāda, ka darbība ir pabeigta un aptver visu objektu (Ozola 1984, 127). Semantika [*darīt*] un *pabeigt* [*darīt*] (*ko*) vārdiem *nocītēt*, *nodeklamēt*, *nodemonstrēt* tika konstatēta arī priedēkļa *no-* verbu semantikas analizē (Bāliņa [1981], 94) un rādīta, skaidrojot šos vārdus «Latviešu literārās valodas vārdnīcā» (LLVV; 5. sēj. 1984. gadā). Negatīvs *nocītēt*, *nodemonstrēt* vērtējums ir saglabājies (piem., Kušķis 2001). Ja skata verba *citēt* skaidrojumu LLVV (2, 204) ‘vārdu pa vārdam atkārtot (kādu tekstu, teksta daļu)’ (ilustrācijā fragments no Aspazijas «Mana dzīve un darbi»: «.. viņš citēja dzejnieka pantus: Tur jūras dzelmē, pilsētā ..»), jāatzīst, ka imperfektivitāte (kas būtu nepieciešama, lai attaisnotu priedēkļa *no-* pievienojumu) šeit nav pierādāma, verbs *citēt* var būt uztverams arī kā pabeigta, rezultatīva darbība.

Ir kāda saikne, kas trīs minētos priedēkļverbus varētu saistīt ar latviešu valodas leksiku. V. Staltmane, analizējot verbus ar priedēkli *pa-* samazinātas intensitātes nozīmē, secina, ka priedēklis *pa-* «nesavienojas ar lielu nelatviskas cilmes verbu grupu, t. i., ar tiem vārdiem, kas paši par sevi, jau bez latviskas cilmes priedēkļa norāda, ka darbība var tikt uztverta tikai kā pabeigta un nav iedomājama attīstībā, piem., *dezertēt*, *denuncēt*, *demobilizēt*, *deklarēt*, *absolvēt*, *rekomendēt*, *garantēt*, *rekvizēt* u. c.» (Staltmane 1958, 39). Tātad – atvasinājumi *pacītēt*, *padeklamēt*, *pademonstrēt* varētu norādīt, ka to pamatverbi V. Staltmanes nosauktajā nelatviskas cilmes verbu grupā neietilpst, to apzīmētā darbība nav perfektīva. Priedēkļverbi *pacītēt*, *padeklamēt* ir iekļauti LLVV, sastopams verba *pademonstrēt* lietojums sarunvalodā samazinātas intensitātes nozīmē: «.. tu varētu būt tik laipns un kaut mazliet mums to pademonstrēt ..» (G). Tomēr *deklarēt* ir minēts gan V. Staltmanes nosauktajā verbu grupā, gan kopā ar citiem *no-* vārdiem (kā kritizētā atvasinājuma *nodeklarēt* pamatverbs). Iespējami vēl citi salīdzinājumi valodas leksiskajā sistēmā – *nodemonstrēt* / *demonstrēt* daļēji salīdzināms ar latviskas cilmes verbu *parādīt* / *rādīt* lietojumu. Lai gan priedēklim *pa-* piemīt pabeigtības semantika (*pagatavot*, *pateikt*), tomēr neviena priedēkļverba *parādīt* nozīme LLVV nav skaidrota

ar elementiem 'rādīt un beigt rādīt' – ir bijuši semantiski, perfektivitāti modificējoši komponenti; līdzīga perfektivējošas un modificējošas semantikas saplūsmē iespējama arī priedēkļverba *nodemonstrēt* lietojumā. Neturpinot šādus ekskursus, jāatzīst, ka visbiežāk lietoto aplūkojamās verbu grupas priedēkļverbu *nocitēt* runātāji lieto bez apzināta šķiruma no bezpriedēkļa formas *citēt*. Ar pārļūkprogrammu salīdzinot publiskām runām raksturīgo izteiksmi *atļaujiet man citēt* un *atļaujiet man nocitēt* (augsta līmeņa konferencēs, Saeimas runās u. tml.), redzams, ka apmēram ceturtdaļa lietojumu ir ar priedēkļvārdu (nav nošķirti gadījumi, kad frāzi veidojošie vārdi ir dažādos teikumos; citu šā tipa atvasinājumu un pamatverbu lietojumu salīdzinājums rāda mazāku priedēkļverbu daļu, piemēram, *publicēt* atrasts 1 250 000 lapās, *nopublicēt* – 935 lapās). Jāpiebilst, ka attieksme pret dažiem LLVV iekļautajiem atvasinājumiem ar *no-* mainījies «Latviešu valodas pareizrakstības un pareizrūnas vārdnīcā» (PPV 1995). Tajā nav šķirkļu *nocitēt*, *nopamatot*, *nopublicēt*, ir atstāti *nodemonstrēt*, *nodeklamēt*, *nonivelēt* (LLVV: *nivelēt* 'mazināt kā atšķirības', PPV arī *nonivelēt* 'samazināt, arī likvidēt (kā) atšķirības, daudzveidību' – priedēkļverbā modificēta pamatverba semantika).

Pārskatot iepriekš minēto autoru norādītos verbus ar priedēkli *no-* (un nenoliedzot, ka vairākumā gadījumu šo verbu lietojums ar priedēkli ilustrācijai sniegtajās vārdkopās un citātos ir nepamatots), semantikas maiņa priedēkļverbā nosauicama kā pirmā pazīme, kas atšķir tos no pamatverbiem.

Priedēkļverba lietojums *noadresēt* (*vēstuli*) ir nonsenss – komunikācijā nebūtu jānorāda, ka šāda darbība ilgst, beidzas. Runājot par procesu citā sfērā – datorikā (termins ir *adresēt*), sarunvalodas stilā norāde par ilgstošu un pabeigtu procesu ir iespējama: «.. nepieciešams noadresēt vairāk par 4 Gb operatīvās atmiņas ..» (G)

Verbam *fiksēt* LLVV dotajā pamatnozīmē 'atzīmēt, attēlot (kādu faktu)' priedēkļa *no-* pievienojums lieks: .. *visām pašvaldībām izsūtīju uzdevumus nofiksēt, cik viņiem ir tādu namīpašumu* (Rīgas Laiks, 1998. g. janvāris, 16. lpp.). Verba semantiskajā struktūrā ietilpst vēl nozīme 'nostiprināt, novietot

(noteiktā stāvoklī)'. Lai nianse komunikācijā būtu vieglāk šķiramas, šo nozīmi (pēc *piestiprināt*, *iestiprināt*, *nostiprināt* parauga) lieto arī ar priedēkli *no-*, kas priedēkļu kopumā ir vispiemērotākais: «.. nevar īsti kardānu nofiksēt nekustīgi.» (G)

Verbs *noorientēties* vairākumā gadījumā (netika gan skatīti visi ieraksti no 595 lapām un no 102 000 iespējamām lapām ar *orientēties*) apzīmē rezultatīvu darbību, ko persona veic (vai kas personai jāveic) noteiktā (ar konkrētu gadījumu saistītā) vietā, telpā, laikā, situācijā: «.. ar krogu meklētāja [elektroniskas ierīces] palīdzību noorientēties, kur šai svešajā zemē var pasēdēt pie alus kausa ..» (G); Mēģinām noorientēties, kur jāiet, lai dabūtu savu bagāžu ..» (G); «.. ja nepieciešams īsā laika sprīdī noorientēties lielajā lidostas teritorijā ..» (G) (šajā fragmentā iederas tikai priedēkļverbs – perfektivitātes dēļ?); «.. nav, kas palīdz adaptēties, nav cilvēka, kas, neprasot par to neko, palīdzētu noorientēties apstākļos, cenās ..» (G). Pamatverba *orientēties* lietojums (arī pamatnozīmē) saistīts ar vispārīgākas, pastāvīgākas īpašības izpausmi. Runa var būt par zināšanām, sapratni, spējām: «.. orientēties milzīgajā tirdzniecības centrā palīdzēs krāsas ..» (G); «.. prasme orientēties normatīvajos aktos un analizēt liela apjoma informāciju ..» (G); «.. orientēties tūrisma attīstības tendencēs pasaulē un Latvijā» (G); «Izglītības labirintos jāprot orientēties. Laikraksts norāda, ka Latvijā ir 77 izglītības programmas ..» (G).

Verba *reaģēt* parastākā rekcija ir *reaģēt (uz ko)*: «.. otrajā mēnesī bērns sāk reaģēt uz smaidu» (G); «.. mēs paši izvēlamies, kā reaģēt uz apkārtējiem notikumiem» (G); «.. jaunā regula dos iespēju darboties efektīvāk un ātrāk reaģēt uz draudiem» (G). (Lai gan ar šo verbu būtu gaidāma interneta «ķimizācija», tomēr starp tēmām, kuru sakarā izmantots minētais verbs, vēl dominē cilvēks un sabiedrība.) Priedēkļverbam *noreagēt* rekcija (*uz ko*) sastopama pavisam reti, tas tiek lietots, runājot par fizioloģiskas reakcijas ātrumu: «.. vadītājs .. braucis pa otro braukšanas joslu un nav paspējis noreagēt uz jau pieminēto VAZ ..» (Diena, 1998. g. 237. nr., 10. lpp.). Pamanāms, ka atvasinājums *noreagēt* rada iespēju lietot momentānas darbības apzīmēšanai nepieciešamo noliegto formu: «Parasti acīgais

Kulakovs [vārtsargs] nenoreagēja uzreiz, un bumba atradās vārtos.» (G) Adverbs *uzreiz* pastiprina iespēju šajā teikumā lietot priedēkļverbu. Bezpriedēkļa verbs vairāk iederas šādā izteikumā: «.. suns tiek radināts mierīgi reaģēt uz instruktora šāvieniem» (G).

Iespējams (varbūtība gan ir samērā neliela), ka atvasinājums ar priedēkli *nobankrotēt* sarunvalodā iegūst no verba *bankrotēt* atšķirīgu semantiku 'bankrotēt ar noziedzīgu nolūku': «.. īpašnieku plāni bija uztaisīt veikalu, sacelt cenas un nobankrotēt ...» (G); «.. kazino nopelnīja savus 3–4 miljonus un nobankrotēja, lai nebūtu jāmaksā nodokļi» (Rīgas Laiks, 1997. g. 4. nr., 30. lpp.). Taču šādā nozīmē lietots arī bezpriedēkļa verbs: «Kad paredzēts bankrotēt un pazust ar galiem ūdenī?» (G)

Verba *nokontrolēt* lietojums rosina domu, ka priedēkļverbi ar *no-* darbības pabeigtību var izsacīt kā mērķa, pietiekami pilnīga rezultāta sasniegšanu: «Nokontrolējusi situāciju [tuvākajā apkārtnē], sieviņa pievērsās savai sarunas biedrenei ...» (Rīgas Laiks, 2000. g. novembris, 11. lpp.) Šāds priedēkļverbs var šķist defektīvs, ar lieku priedēkli, jo parastāks ir *izkontrolēt*, kas LLVV skaidrots 'kontrolēt un pabeigt kontrolēt', *izkontrolēt biļetes*. Liekas, ka šī vārdkopa un izteikumi «Nevar pāris cilvēku izkontrolēt to, ko dara pāris tūkstoši» (G); «Kurš tad to varēs izkontrolēt? Neviens!» (G) veidotu *izkontrolēt* citādi formulētu skaidrojumu 'pilnībā kontrolējot (ko), sasniegt (kādu mērķi)'. Pētījumā par verbiem ar priedēkli *no-* minēta verbu grupa, kura «apzīmē pabeigtu darbību, kas aptver darbības objektu vai darbības subjektu pilnīgi un kuru semantikā ir ilgāka laika vai intensitātes semantiskā pazīme vai abas» (Bāliņa [1981], 63), taču kā piemēri norādīti tikai subjekta verbi (*nogaidīties, nosolīties*).

Verbs *nofinišēt*, iespējams, radies pēc analogijas ar *nostartēt*. Verbs *startēt* nozīmē ne tikai 'sākt virzīties', bet arī 'piedalīties sacensībās'. Lai šīs divas nozīmes komunikācijā nejuktu, piedalīšanās, panākumu gūšanu atsevišķās sacensībās vairāk apzīmē ar priedēkļverbu *nostartēt*: «Gribu kārtīgi nostartēt vēl šogad.» (G) Savukārt *finišēt* (piem., vieglatlētikā) nenozīmē

tikai mērķa līnijas šķērsošanu, var arī *sākt finišēt*, kāpinot tempu pēdējā taisnē. Tomēr ar pārlūkprogrammu atrodamie lietojumi neliecina par apzinātu vārdu izvēli, un šie priedēkļverbi būtu skaužami.

Šādas ļoti hipotētiskas piezīmes varētu veltīt vēl dažam priedēkļverbam. Taču nesalīdzināmi vairāk ir to darinājumu, kuros priedēklis *no-* neapšaubāmi ir lieks. Krievu valodas ietekme aplūkotajā parādībā nav noliedzama. Bet iespējams arī vairāku faktoru mijiedarbes modelis – krievu valodas darbības vārda veida piemērs, minēto nelatviskas cilmes verbu lietojuma pieaugums 20. gs. otrajā pusē, vēlme komunikācijā atspoguļot augošo dzīves tempu un izteikt īsākos, punktteida posmos sadalītu darbības plūsmu, katrā valodā mītošā tieksme pēc sistēmiskuma.

Valodas kultūras aspektā analizēts priedēkļa lietojums arī tādos latviskas cilmes verbos, kas uzskatāmi par tradicionāliem, konstatēts priedēkļu kopums *at-, ie-, iz-, no-, pie-, sa-, uz-*, kurā ietilpstošie priedēkļi nepārdomātā izteiksmē var būt lieki, piem., *lietus izbeigsies tuvākajā laikā* (Freimane 1993, 157, 158). Priedēkļa vai bezpriedēkļa verba pareiza izvēle saskaras ar nepieciešamību pētīt tādas prefiksācijas īpatnības kā semantiski neitrālus priedēklus, priedēkļa un pamatverba semantiskās identitātes gadījumus (skat. Nītiņa 2001, 91; Staltmane 1958, 15), kas aktuāli skaidrojošai leksikogrāfijai. Piemēram, verbu *sākt* un *iesākt* skaidrojumos nepieciešams izprast priedēkļa *ie-* statusu priedēkļverba semantikā – vai šī morfēma semantiski papildina ar verbu *sākt* izteikto. Līdz šim leksikogrāfi rīkojušies pēc principa «ja ir priedēklis, tas kaut ko nozīmē» un *sākt* skaidro šādi: ‘veikt pirmo (pasākuma, darbības, norises) daļu, posmu’ (LLVV), bet *iesākt* – ‘veikt pašu pirmo (pasākuma, darbības, norises) daļu, posmu’.

Literatūra

Bāliņa [1981] – Bāliņa R. *Pārskats par verbu ar priedēkli no-semantiku un tās atveidi Latviešu literārās valodas vārdnīcā*. Npublicēts manuskripts (mašīnrakstā). 116 lpp. (ar pielikumu), bez gada.

Blinkena 1978 – Blinkena A. Interference un norma. – *Latviešu valodas kultūras jautājumi*. 14. laid. Rīga : Liesma, 1978, 27.–39. lpp.

Endzelīns 1948 – Endzelīns J. *Baltu valodu skaņas un formas*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1948.

Eniņš 2002 – Eniņš G. Tēvu zemes valodai kapu rok. – *Diena*, 2002. g. 30. marts, 2. lpp.

Freimane 1993 – Freimane I. *Valodas kultūra teorētiskā skatījumā*. Mācību līdzeklis latviešu valodas specialitātes studentiem. Rīga : Zvaigzne, 1993.

G – www.google.lv

Kalna 1988 – Kalna B. Kļūdas priedēk[verbu lietošanā. – *Latviešu valodas kultūras jautājumi*. 24. laid. Rīga : Avots, 1988, 124.–128. lpp.

Kušķis 2001 – Kušķis J. Noraksturot, nofinišēt? – *Neatkarīgā Rīta Avīze*, 2001. g. 9. oktobris (pielikumā «Hedvigas kundzes avīze», 2. lpp.).

Kušķis 2006 – Kušķis J. Nopublicēt, noraksturot, noreāģēt? – Kušķis J. *Mūsu valoda. Padomi valodas spodrināšanai*. Rīga: RLB Latviešu valodas attīstības kopa «Antava», 2006, 61.–63. lpp.

LLVV – *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. 1.–8. sēj. Rīga: Zinātne, 1972–1996.

Nītiņa 1997 – Nītiņa D. Dažas piezīmes par morfoloģijas jautājumiem. – *Savai valodai*. Latvijas ZA goda loceklim Rūdolffam Grabim veltīts piemiņas krājums. Rīga: LZA Vēstis, 1997, 201.–217. lpp.

Nītiņa 2001 – Nītiņa D. *Latviešu valodas morfoloģija (konspektīvs lokāmo vārdšķiru apskats)*. Mācību līdzeklis. Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte, 2001.

Ozola 1984 – Ozola Ā. Par priedēkļa *no-* lietošanu pabeigtības nozīmē vietā un nevietā. – *Latviešu valodas kultūras jautājumi*. 20. laid. Rīga: Avots, 1984. 123.–128. lpp.

PPV 1995 – Ceplītis L., Miķelsone A., Porīte T., Raģe S. *Latviešu valodas pareizrakstības un pareizrūnas vārdnīca*. Rīga: Avots, 1995.

Staltmane 1958 – Staltmane V. Verbu veidi mūsdienu latviešu literārajā valodā. – *Latvijas PSR ZA Valodas un literatūras institūta Raksti*. VII. Rīga, 1958, 5.–47. lpp.

Über Verben mit einem unnötigen Präfix

Zusammenfassung

Im Lettischen sind solche Verben (gewöhnlich fremder Herkunft) zu treffen, deren lexikalische Bedeutung, die mit einem Resultat verbunden ist, man sich nur als eine perfektive vorstellen kann, z. B. *definēt* 'definieren'. Im heutigen Sprachgebrauch wird (unter dem Einfluss der russischen Sprache) manchmal das Präfix *no-* mit einer perfektiven Bedeutung in Zusammensetzungen mit diesen Verben gebraucht; so entsteht ein Sprachfehler.

Im Artikel werden mehrere Beispiele angeführt, in denen die Verbindung ähnlicher Grundverben mit dem Präfix *no-* richtig gebraucht wird, weil dieses Präfix zusätzliche semantische Komponenten besitzt. Es wird die Aufnahme solcher Verben in die lettischen Wörterbücher analysiert.

Gita ELKSNĪTE

Netiešais pārvaldījums substantīviskajās
vārdkopās G. Manceļa darbos

Nominālo vārdkopu vairākumā atkarīgais komponents ir vai nu saskaņojumā, vai **tiešajā** pārvaldījumā, daudz retāk – **netiešajā** pārvaldījumā. D. Nītiņa darbā «Prievārdu sistēma latviešu rakstu valodā» dod prievārda konstrukciju raksturojumu: «Prievārda konstrukcijas galvenais komponents visbiežāk ir verbs, retāk [...] – lietvārds, vietniekvārds, adjektīvs, divdabis vai adverbs; atkarīgais komponents parasti ir lietvārdu, retāk [...] – vietniekvārdu, substantīvētu adjektīvu, divdabju vai skaitļa vārdu atkarīgo locījuma formas.» (Nītiņa 1978: 10) Līdz ar to var rast izskaidrojumu retajam netiešajam pārvaldījuma lietojumam substantīviskajās vārdkopās G. Manceļa tekstos.

Rakstā tiks skatīta daļa no nominālajām vārdkopām netiešajā pārvaldījumā – proti, substantīviskās – ar lietvārdu galvenajā komponentā.

Pētījuma pamatā izmantota G. Manceļa vārdnīca *Lettus*, tās papildinājums *Phraseologia Lettica* un otrs vārdnīcas papildinājums *Zehen Gespräche deutsch und lettisch...*

Ekscerpētas 35 substantīviskās vārdkopas netiešajā pārvaldījumā, kurās izmantoti šādi prievārdi: **apkahrt**, **appacksch**, **ar**, **beß**, **no**, **par**, **py**, **vs**.

Prepozicionālas konstrukcijas ar prievārdiem **apkahrt**, **appacksch**

Prepozīcijas **ap** nozīmē G. Manceļa vārdnīcā lietots prievārds **apkārt**, aiz kura seko akuzatīvs, uz ko norāda artikuls *to*. Vārds **apkārt** kā prievārds sastopams galvenokārt vecajos tekstos un tautasdziesmās, bet mūsdienās atpazīstams kā adverbs (Endzelīns 1951: 639). Reģistrētajos piemēros ar prievārdu **apkahrt** G. Mancelis centies aprakstīt dabas parādības, t. i., saules dārzu, mēness dārzu. Šīs konstrukcijas nosauc objekta atrašanās vietu, piemēram:

Dahrß apkahrt Mehneß. Kreiß vmb den Mon. (Lettus; 107)

Dahrß apkahrt to Mehnes. Hoff vmb den Mon. (Lettus; 92)

dahrß apkahrt to Šaul / jeb Mehneß. Der Hoff vmb die Sonne oder den Mond. (Ph L; 379)

Lettus ir pirmais valodnieciska rakstura darbs latviešu valodā, tāpēc šais vārdkopās vērojami Manceļa meklējumi vārdu darināšanā, t. i., nosaukumu veidošanā, izmantojot gramatiskos līdzekļus.

Vārdkopas ar prievārdu *apakš* rāda apakšēju novietojumu, un tās tiek lietotas visā rakstu pastāvēšanas laikā (Nītiņa 1978: 53–54). Ekscerpētajos G. Manceļa darbos prievārds *apakš* vienā gadījumā lietots ar nozīmi ‘zem’, kas ir Zemgales, Kurzemes un atsevišķu Vidzemes izlokšņu parādība. Atkarīgajā komponentā aiz prievārda *apakš* lietots ģenitīvs, piemēram:

kad jauneem Šunņeem Tahrps appacksch Mehles kļuhst ghreests vnnnd att=jämbs/ tad tee nhe tohp tracki. (Ph L; 294)

Prepozicionālas konstrukcijas ar prievārdu *ar*

G. Manceļa tekstā reģistrētās vārdkopas ar prepozīciju *ar* var iedalīt trijās grupās:

1) Neatkarīgais lietvārds nosauc dzīvu būtni vai priekšmetu, atkarīgais – priekšmetu, kas pieder ar neatkarīgo lietvārdu nosauktajai dzīvajai būtnei vai priekšmetam, pavada to vai ir tai līdzī (Mllvg II 1962: 76). Substantīviskās vārdkopas atkarīgais komponents ir apzīmētājs īpašības instrumentālī, piemēram:

Pawesta Rahtskunx ar šarkanu Mehteli. Cardinal. (Ph L; 401)

Šajā piemērā G. Mancelis aprakstījis vācu valodas baznīcas terminu *Cardinal*, kas nav minēts vārdnīcas tekstu latviskajā daļā.

leela Schurrka ar gharru Ast. Eine grosse Ratze mit eim langē [sic!] schwantze. (Ph L; 275)

Vārdam *Ast* nav galotnes, taču tā locījumu var noteikt pēc īpašības vārda, ar kuru tam būtu jābūt saskaņotam pēc latviešu valodas gramatikas likumiem. Jāņem vērā arī vidusdialekta īpatnība, ko min M. Rudzīte – gala zilbes patskaņa zudums (Rudzīte 2005: 53), ko G. Mancelis varētu būt novērojis, vārdnīcas tapšanas laikā dzīvojot un strādājot par pilsgalma mācītāju Jelgavā.

2) Divi piemēri konstatēti ar pavadoņa instrumentāli atkarīgajā komponentā, piemēram:

Ratti ar weenu / diweem / tschettreem / šesscheem Sirrghheem. ein Wagen mit einem / zwey / vier / sechs Pferden. (Ph L; 359)

[..] *Nu ko dohschu eß töw par diweem Sirrghheem ar Ratteem?* Nu / was geb ich dir für zweyen Pferden / vnd einem Wagen? (Zehen G; 6)

Šajā piemērā vācu valodā lietoti divi vienlīdzīgi teikuma locekļi, bet latviešu valodā – viens salikts teikuma loceklis *par Sirrghheem ar Ratteem*. J. Endzelīns par to rakstījis: «[..] *ar* un no tā atkarīgās locījuma formas savienojums dažreiz piebiedrojas ne subjektam, bet (tiešajam vai netiešajam) objektam vai kādam citam locījumam, kas atkarīgs no citas prepozīcijas, un tad tas dažreiz vislabāk tulkojams vāciski ar *und*.» (Endzelīns 1951: 644)

3) «Atkarīgais lietvārds instrumentālī nosauc priekšmetu, kas pieder pie priekšmeta, ko nosauc neatkarīgais lietvārds, ir šā priekšmeta detaļa» (Mllvg II 1962: 76), piemēram:

Wahrtis ar diweem Špahrneem. Thor mit zweyen Flügeln. (Lettus; 184)

Šajā vārdkopā ir divi apzīmētāji pakāpeniskā pakārtojumā: *Wahrtis ar Špahrneem* un *ar diweem Špahrneem*.

Nākamajā piemērā G. Mancelis apraksta ar kulināriju saistītu jēdzienu:

Šweests ar Mais. Butterbrod. (Ph L; 322)

Šajā konstrukcijā vērojama vācu valodas sintakses interference, jo latviski mēs teiktu *maize ar sviestu*. Tomēr ME, EH vārdnīcās atrodami saliktoņapvidvārdi *sviēstuřmaize* (EH II; 621), *sviēstarmāize*, *sviēstanmaize*, *sviēstamāize* (ME III; 1166), kuros vērojama vārdkopas pārtapšana par vārdu. ME vārdnīcā ievietota arī no K. Ulmaņa vārdnīcas aizgūta nomināla vārdkopa ar netiešo pārvaldījumu *sviests ar maizi* (ME III; 1166). Mūsdienās latviešu valodā ierastais saliktenis *sviestmaize* analizētajos G. Manceļa tekstos nav konstatēts.

Prepozicionālas konstrukcijas ar prievārdu *bes*

Nominālajās vārdkopās atkarīgais lietvārds kopā ar prepozīciju *bes* nosauc objektu, kuram ir atributīva funkcija un kura nav ar neatkarīgo lietvārdu nosauktajam priekšmetam, piemēram:

Zaurums beß dibbānu. grundloses Loch. (Ph L; 388)

Vācu valodā lietots adjektīvs un substantīvs saskaņojumā, bet latviešu valodā – netiešais pārvaldījums. Aiz prievārda *bez* seko vienskaitļa akuzatīvs. Akuzatīva lietojumu ģenitīva vietā skaidro valodniece D. Nītiņa: «Kurzemes un Zemgales vidusizlokšņu tradīcija rakstu valodā parādās prievārdu rekcijā. Tā, it sevišķi G. Manceļa darbiem raksturīga ir akuzatīva lietošana vienskaitlī aiz ģenitīva prievārdiem. Šādas rekcijas īpatnības vērojamas ne vien Kurzemē un Zemgalē, bet arī plašā apvidū Vidzemes ziemeļrietumos, tāpēc rakstu valodā tās noturas līdz 19. gs. otrajai pusei.» (Nītiņa 1978: 207)

Tomēr G. Manceļa darbā *Phraseologia Lettica* lietots arī vārds *Beßdibbens*. Abgrund (Ph L; 388). Mūsdienu tulkojošās vācu valodas vārdnīcās vārds *der Abgrund* tulkots kā 'bezdibenis'. A. Pūpolas maģistra darbā «Nominālās vārdkopas Jāņa Langija «Latviski-vāciskajā vārdnīcā»» (Pūpola 2003: 16–17) minēti divi šāda tipa piemēri:

Beddre bes Dubben' (Langijs; 32a)

Zaurums bes Dubben' (Langijs; 32a)

J. Langija vārdnīcā nav lietots vārds *bezdibenis*, bet gan prepozicionāls savienojums *bes Dubben'* (Langijs; 32). G. Manceļa vārdkopā *Zaurums beß dibbānu* atkarīgais komponents lietots vienskaitlī, bet konstatēts arī piemērs ar daudzskaitļa datīvu atkarīgajā komponentā, piemēram:

Puttnis beß Spallwahms. Vogel ohn Federn. (Ph L; 388)

Daudzskaitļa datīva seno formu ar galotni *-ahms* M. Rudzīte min pie vidusdialekta īpatnībām (Rudzīte 2005: 56). J. Langija vārdnīcā šāda vārdkopa nav lietota, taču vienā gadījumā konstatēts substantīva un adjektīva saskaņojums – antonīmiska vārdkopa:

Spalwain Putni. flücke Vögel. (Langijs; 140)

G. Manceļa vārdnīcā šāda vārdkopa nav konstatēta.

Prepozicionālas konstrukcijas ar prievārdu *no*

Šajās nominālajās vārdkopās tiek izteiktas atributīvas attieksmes ar *vietas*, *laika*, *izcelsmes*, *nošķiršanas*, *vielas* un *materiāla* nozīmes niansēm.

Vārdkopā ar *vietas* nozīmi izteikts attālums starp objektiem:

Eß Tährbatas Teesá dsiewoju / trieß Juhds=semmes no Tährbatas. Ich wohnete im Dörptischen Kreisse / drey Meilen von Dörpt. (Zehen G; 53)

Vārdkopai *Juhds=semmes* varētu atbilst vārds *jūdze* (ME II; 120). Par nominālo vārdkopu reducēšanos rakstījusi E. Soida. Valodniece pievienojas K. Mīlenbahā uzskatam, ka šāda tipa vārdkopas var nosaukt par apozīcijas ģenitīva konstrukcijām un šo vārdkopu vietā var sākt funkcionēt tikai to atkarīgie komponenti kā patstāvīgi nosaukumi (Soida 1968: 305).

Konstatētā nominālā vārdkopa *laika* nozīmē, šķiet, lietota mūsdienās pazīstamā vārda *gadsimts* vietā (vārds *gadsimts* G. Manceļa vārdnīcā nav minēts). Vārdkopa ir paplašināta ar diviem apzīmētājiem pakāpeniskā pakārtojumā:

Laix no šimbteem Ghaddeem. Hundertjährige Zeit. (Ph L; 382)

Vairāki piemēri lietoti *izcelsmes* nozīmē. Šīs vārdkopas ir dažu vācu valodas vārdu skaidrojumi, piemēram:

Taut=weets / no swesschas Semmes. Außländisch (Lettus; 110), sal. *svešzemnieks*.

iftäcka no Uppes. Außfluß. (Lettus; 63)

Vārds *svešzemnieks* G. Manceļa tekstos netika atrasts, tāpēc var secināt, ka minētā vārdkopa ir vārdu veidošanās vēstures paraugs.

Seeme no zirrtumu / no duhren / no šisschanu. Wundmahl. (Lettus; 214)

Šajā piemērā ar vārdkopu skaidrots vācu vārds *Wundmahl*, taču vārdnīcā *Lettus* lietots arī vārds *bruhtze* (Lettus; 159, 161, 178). Atkarīgajā komponentā ir trīs apzīmētāji akuzatīvā.

Viena prepozicionāla konstrukcija lietota *nošķiruma* nozīmē. Autors mēģinājis vārdos ietērt priekšmeta daļu, kura vācu valodā nosaukta vienā vārdā *die Scherbe*, kas

tulkojumā nozīmē 'lauska, drumsla'. G. Mancelis šā priekšmeta nosaukšanai lietojis tikai vārdkopu, un atkarīgais prepozicionālais komponents ir akuzatīvā, nevis ģenitīvā:

Ghabbals no šadausietu Pohdu. Scherb. (Lettus; 154)

Prievārdu **no** G. Mancelis lietojis arī *vielas, materiāla* nosaucēja nozīmē. Šajos piemēros pēc prepozīcijas **no** ģenitīva vietā lietots akuzatīvs:

Lohda no Šwinnu. Bleykugel (Lettus; 36), sal. *svina lode.*

Skreemelis no Kohku / Ruttku / Rahzini / Ackmini. Ein Wirbel von Holtz / Rettich / Rüben / Stein. (Ph L; 350) Šajā gadījumā tas varētu būt burtisks tulkojums no vācu valodas, uz ko norāda prepozīcija *von* vācu valodas piemērā.

Vienā piemērā pēc prepozīcijas **no** izmantota senā datīva forma ar galotni *-eems*:

Basniza no Ackmineems. Eine steinerne Kirche. (Ph L; 369)

G. Manceļa tekstos tiešajā pārvaldījumā veidota vārdkopa *Kohka Basniza.* Eine höltzerne Kirche (Ph L; 369), bet nav atrasti piemēri *Baznīca no koka* vai *Akmens baznīca.*

Konstatēts piemērs, kurā neatkarīgais lietvārds ir darbības nosaukums, kas atvasināts no verba ar atdalīšanas nozīmi, atkarīgais lietvārds kopā ar prievārdu ir vietas, respektīvi, vides nosaukums (Mllvg II 1962: 80):

iβ=slehkschana no Christitas draudsibas. Der Bann. (Lettus; 27)

Vācu valodas vārds *der Bann* tulkojumā arī nozīmē 'izslēgšana no baznīcas'. Vērojams, ka latviešu valodā šā baznīcas termina nosaukšanai vārdkopu izmanto jau kopš 17. gs.

Prepozicionāla konstrukcija ar prievārdu *par*

Minama substantīviska vārdkopa netiešajā pārvaldījumā ar prievārdu **par**. Atkarīgajā komponentā pēc prievārda **par** seko akuzatīva locījums. Piemērā ar prievārdu **par** norādīts uz samaksu, šajā gadījumā tas ir nolūka nozīmē lietots prievārds:

Nauda par ghaidijum. Rente. (Ph L; 374)

Prepozicionālas konstrukcijas ar prievārdu *py*

G. Mancelis konsekventi izmantojis formu **py** ar

nenosakāmu i kvantitāti, kas 16.–17. gadsimta tekstos bieži sastopams prievārda *pie* vietā. (Nītiņa 1978: 136) J. Endzelīns uzskata, ka «šis *pi* var arī (..) būt saīsināts no *pie* (sal. lei. *pri* blakus *priē*), par ko liecina tas, ka šās prepozīcijas sastopamas tādās izloksnēs, kur arī citas prepozīcijas ir saīsinātas» (Endzelīns 1951: 679). Prievārdu *pie* lieto vietas nozīmē, lai nosauktu teritoriju, kuras tuvumā kaut kas atrodas.

Prepozīcija *py* izmantota *Phraseologia Lettica* nodaļu nosaukumos (43. un 44. nodaļa). Šajās nodaļās autors runā par amatu nosaukumiem baznīcā un galmā. Nodaļu nosaukumiem ir vispārīgā nozīme, un tie veidoti ar atšķirīgiem prievārdiem vācu un latviešu valodā:

Ghodus Wahrdi py Basnicas. Ehren Ämpter Nahmen in der Kirchen. (Ph L; 401)

Ghodus Wahrdi py Pasśaules Laudeems. Ehren Ämpter Nahmen im Weltlichen Stande. (Ph L; 401)

Netika konstatēta neviena nomināla vārdkopa netiešajā pārvaldījumā, kas nosauktu kādu amatu vai profesiju. Arī Iveta Pūtele savā pētījumā «Dažas seno darītājevārdu īpatnības 17.–18. gs. rakstu avotos» šāda tipa konstrukcijas nav analizējusi, taču norāda, ka «sastopamas arī vārdkopas, kas apzīmē cilvēku nodarbošanos», un min piemērus tiešajā pārvaldījumā, piemēram: *akmiņu kallejs*, *bendes kalps*, *dzeesmu darritajs* ('dzejnieks'), *meža sargs*, *zahļu boh dneeks* (Pūtele 1999: 158).

Vienā vārdkopā *py* lietots prievārda *pa* nozīmē. Ar šo prepozicionālo vārdkopu skaidroti divi vācu valodas sinonīmi, un aiz prepozīcijas lietots akuzatīvs:

Plickis py Ausši. Backenstreich. Maulschelle (Lettus; 123, 178), sal. *pliķis pa ausi*.

Vienā prepozicionālā konstrukcijā pēc prievārda *py* lietots gan akuzatīvs, gan ģenitīvs:

Kaja py Rattinju / jeb py Prehßlizas. Der Fuß an einer Wocken. (Ph L; 348)

Prepozicionālas konstrukcijas ar prievārdu *vz*

Visos ekscerpētajos piemēros prievārds *uz* kopā ar substantīvu atkarīgajā komponentā lietots vietas nozīmē, piemēram:

Pligkis vs Muttes. Backenstreich (Lettus; 26), sal. *plīkis sejā, pļauka*.

Vienā gadījumā dots apgērba raksturojums:

Raxti vs Drehbem. Bram auffm Kleide. (Lettus; 39)

Ilga Jansone rakstā «Apgērbu nosaukumi 17. gs. latviešu valodas vārdnīcās» šo piemēru nav minējusi, taču G. Manceļa vārdnīcā lietotos vārdus *drahna*, *drehbe* grupējusi pie tematiskas grupas «Vispārināti apgērbu nosaukumi» (Jansone 1998: 108).

Vienā piemērā raksturots cilvēka ķermenis un pēc prievārda *uz* lietots daudzskaitļa datīvs:

Matti vs Atzim. Augbran (Ph L; 247), sal. *uzacis*.

Vienā gadījumā lietots frazeoloģiska rakstura salikts nosaukums:

Nauda vs Rohku. Gottespfennig. Hafftgeld. (Lettus; 78, 73)

Vācu vārds *das Hafftgeld* tulkojumā nozīmē 'rokasnauda'. Mūsdienu valodā šī vārdkopa tiek lietota arī ar nozīmi 'alga, ko saņemam uz rokas'. ME vārdnīcā ne pie šķirkļa *nauda*, ne arī pie *ruoka* nav dots prepozicionāls savienojums šajā nozīmē, taču ir atrodama vārdkopa *ruokas nauda*, *das An-*, *Handgeld* (ME II; 695). Varētu domāt, ka prepozicionālais savienojums G. Manceļa vārdnīcā radies vācu valodas ietekmē, vai arī tā ir senāka latviešu valodas forma, kuru nomainījis tiešais pārvaldījums ar atributīvu ģenitīvu atkarīgajā komponentā.

Vācu valodas ietekmē radušies prepozicionālie vārdu savienojumi nosauc ar cilvēka ķermeni saistītus fiziskus procesus. Šajā gadījumā latviski būtu jālieto bezprievārdisks savienojums ar lokatīvu. D. Nītiņa norāda, ka pirmo tekstu autori ir vācieši, tāpēc «prievārdu lietojums šajos rakstu avotos nereti ir citvalodu, parasti vācu vai arī latīņu u. c. valodu, konstrukciju atveidojums ar latviešu valodas līdzekļiem, t. i., izmantojot latviešu valodas prievārdus resp. prievārda funkcijā lietotos vārdus pēc vācu vai kādas citas valodas prievārdisko savienojumu parauga» (Nītiņa 1978: 209). Piemēram:

Negg tam Waina vs Mugguru? Hats nicht einen Schaden auffm Rücken? (Zehen G; 18) Sal. *vaina mugurā*.

Ghallwa=šahpe vs weenu puß. Hauptwehe an einer seiten (Ph L; 394), sal. *galvas sāpes vienā pusē*.

Nominālās vārdkopas netiešajā pārvaldījumā G. Manceļa tekstos nav bieži sastopamas, taču atrastie piemēri sniedz bagātu materiālu vārdu veidošanas vēsturē.

Bieži vien nominālās vārdkopas netiešajā pārvaldījumā veidotas tāpēc, ka G. Mancelis nav varējis atrast piemērotu latviešu vārdu vācu vārda skaidrojumam. Viņš galvenokārt veidojis saliktus nosaukumus vai konkrēto jēdzienu raksturojis ar aprakstu, bet ir arī piemēri, kuros paralēli prepozicionālai konstrukcijai lietots viens vārds tajā pašā nozīmē.

Valodniece E. Soida uzskata, ka nomināla vārdkopa «valodas pamatvienību sakarā [...] tiek uzlūkota par starpvienību starp vārdu un teikumu» (Soida 1968: 299). G. Manceļa vārdnīcas *Lettus* tekstos bieži vien ir grūti nošķirt robežu starp vārdu un vārdkopu vai vārdkopu un teikumu. Rakstā analizētajiem vārdu savienojumiem pārsvarā ir nosaucoša funkcija, citur prepozicionālos vārdu savienojumos pamatā ir predikatīvitate, ko rāda vācu konstrukcijas ar **ist**, **hat**, **hab**, piemēram:

kam Krantzis ap Kacklu. Der ein Halßband an **hat**. (Ph L; 275)

taß Allus ar peepehm. das **ist** kannicht Bier. (Ph L; 321)

man Zellsch pa Kajahm. ich **hab** eine Reise vor mir (Zehen G; 10), sal. *man jādodas ceļā.*

Avoti

Lettus – *LETTUS, Das ist Wortbuch Sampt angehengtem täglichem Gebrauch der Lettischen Sprache; (..) durch GEORGIVM MANCELIVM.* Erster Theil. Riga: durch GERHARD. Schröder/ Anno 1638. // *Altlettische Sprachdenkmäler in Faksimiledrucken.* Herausgegeben von August Günther. II. Band. Heidelberg: Carl Winters Universitätsbuchhandlung, 1929, 2.–222. lpp.

Ph L – *PHRASEOLOGIA LETTICA, Das ist: Täglicher Gebrauch der Lettischer Sprache.* Versertigt durch GEORGIUM MANCELIUM (..). Ander Theil. Zu Riga Gedruckt vnnnd Verlegt durch Gerhard. Schröder / 1638. // *Altlettische Sprachdenkmäler in Faksimiledrucken herausgegeben von August Günther.* II. Band. Heidelberg: Carl Winters Universitätsbuchhandlung, 1929, 223.–414. lpp.

Zehen G – Mancelis G. *Zehen Gespräche Deutch und Lettisch ..* Riga, 1685. Ekscerptiem izmantots klišeju novilkums, Rīga, 1942, 55 lpp.

Fennell T. G. – *A Latvian-German Revision of G. Mancelius' «Lettus»* (1638). Melbourne: Latvian Tertiary Committee, 1988, 110 lpp.

Fennell T. G. – *A Latvian-German Revision of G. Mancelius' «Phraseologia Lettica»* (1638). Melbourne: Latvian Tertiary Committee, 1989, 150 lpp.

Langijs – Fennell T. G. *An Alphabetical Re-organization of Johannes Langius' «Lettische-deutsches Lexicon»* (1685). Melbourne: Latvian Tertiary Committee, 1991, 448 lpp.

Literatūra

EH – Endzelīns J., Hauzenberga E. *Papildinājumi un labojumi K. Mūlenbaha Latviešu valodas vārdnīcai*. Rīga, 1934–1946.

Endzelīns – Endzelīns J. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: LVI, 1951, 1100 lpp.

Jansone – Jansone I. Apģērba nosaukumi 17. gadsimta latviešu valodas vārdnīcās. // *Baltistica. V Priedas. Baltu valodniecības žurnāls*. Vilnius: Vilniaus Universiteto Leidykla, 1998, 105.–117. lpp.

ME – Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca / Red., papild., turp.* J. Endzelīns. Rīga, 1923–1934, 1.–4. sēj.

Mllvg II – *Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika II*. Rīga, 1962, 932 lpp.

Nītiņa – Nītiņa D. *Prievārdu sistēma latviešu rakstu valodā*. Rīga: Zinātne, 1978, 249 lpp.

Pūpola – Pūpola A. *Nominālās vārdkopas Jāņa Langija «Latviskajā vārdnīcā»*. Maģistra darbs. Liepāja, 2003, 72 lpp.

Pūtele – Pūtele I. Dažas seno darītārvārdu īpatnības 17.–18. gs. rakstu avotos. // *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. 3. krāj. Liepāja, 1999, 154.–159. lpp.

Rudzīte – Rudzīte M. *Darbi latviešu dialektoloģijā*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2005, 256 lpp.

Soida – Soida E. Daži jautājumi par nominālo vārdkopu reducēšanos. // *Latviešu leksikas attīstība*. Zinātniskie raksti. 86. sējums. Rīga: Zinātne, 1968, 299.–317. lpp.

Indirekte Rektion in nominalen Wortgruppen in den Werken von G. Manzel

Zusammenfassung

In diesem Beitrag wurde ein Teil der nominalen Wortgruppen in G. Manzels Texten betrachtet, d. h., die indirekte Rektion in Nominalgruppen mit einem Substantiv in der Hauptkomponente.

Als Grundlage des Beitrags wurde das Wörterbuch «Lettus» von G. Manzel, seine Ergänzung «Phraseologia Lettica» (Ph L) und die zweite Ergänzung des Wörterbuchs «Zehn Gespräche Deutsch und Lettisch ...» ausgenutzt.

Es wurden 35 nominale Wortgruppen in indirekter Rektion erhalten, in denen folgende Präpositionen verwendet wurden: *apkahrt*, *appacksch*, *ar*, *beß*, *no*, *par*, *py*, *vs*.

Mit der Bedeutung der Präposition *ap* wird die Präposition *apkārt* gebraucht, danach folgt der Akkusativ, z. B. *Dahrß apkahrt to Mehnes*. Hoff vmb den Mon (Lettus; 92).

In Nominalgruppen mit der Präposition *ar* ist die abhängige Komponente ein Attribut im Eigenschaftsinstrumental, z. B. *liella Schurrka ar gharru Ast*. Eine grosse Ratze mit eim langē schwantze (Ph L; 275), *Wahrtis ar diweem Špahrneem*. Thor mit zweyen Flügeln (Lettus; 184).

In den Nominalgruppen nennt das abhängige Substantiv zusammen mit der Präposition *bes* das Objekt, das eine attributive Funktion hat und dem durch ein unabhängiges Substantiv genannten Gegenstand fehlt, z. B. *Zaurums beß dibbānu*. grundloses Loch (Ph L; 388).

Präpositionale Konstruktionen mit der Präposition *no* drücken attributive Beziehungen zu den Bedeutungsnuancen *Ort*, *Zeit*, *Herkunft*, *Abtrennung*, *Stoff* und *Material* aus, z. B. *Eß Tährbatas Teesša dsiewoju / trieß Juhds = semmes no Tährbatas*. Ich wohnete im Dörptischen Kreisse / drey Meilen von Dörpt. (Zehen G; 53). *Laix no šimbteem Ghaddeem*. Hundertjährige Zeit (Ph L; 382), *Seeme no zirrtumu / no duhren / no šisschanu*. Wundmahl (Lettus; 214), *Ghabbals no šadausietu Pohdu*. Scherb (Lettus; 154), *Basniza no Ackmineems*. Eine steinerne Kirche (Ph L; 369).

In der abhängigen Komponente folgt nach der Präposition *par* der Akkusativ, z. B. *Nauda par ghaidijum*. Rente (Ph L; 374).

=====

G. Manzel hat die Form *py* konsequent genutzt. Die Präposition *py* wird auch bei Benennung von Kapiteln (Kapitel 43 und 44) der «Phraseologia Lettica» angewandt. In diesen Kapiteln spricht der Autor über Berufsbezeichnungen in der Kirche und am Hof. Die Bezeichnungen der Kapitel haben eine verallgemeinernde Bedeutung, und sie sind mit unterschiedlichen Präpositionen in deutscher und lettischer Sprache gebildet, z. B. *Ghodaš Wahrđi py Basnिकास*. Ehren Ämpter Nahmen in der Kirchen (Ph L; 401), *Ghodaš Wahrđi py Passaules Laudeems*. Ehren Ämpter Nahmen im Weltlichen Stande (Ph L; 401).

In allen registrierten Beispielen wird die Präposition *uz* zusammen mit dem Substantiv in der abhängigen Komponente in der Bedeutung des Ortes gebraucht, z. B. *Raxti vs Drehbem*. Bram auffm Kleide (Lettus; 39), *Matti vs Atzim*. Augbran (Ph L; 247).

Valentīna SKUJIŅA, Anita ŠČUCKA

Vārds ar nozīmes pārnesumu termina funkcijā

Par semantiku dažādām valodniecības un tās saskarnozaru skolām bijuši atšķirīgi uzskati. Daļa valodnieku par galveno valodniecības objektu atzīst zīmi, saturu uzskatot par ekstralingvistisku parādību, kas uz valodniecību neattiecas. Citi teorētiski pētījuši un analizējuši zīmes resp. vārda formas un satura attieksmju modeļus, skatot vārda formu un saturu ciešā vienībā.

Terminoloģijas teorijā saturam ierādīta būtiska vieta. Terminoloģiskajā pētniecībā, skatot terminu un jēdzienu attieksmes, par terminoloģiskās analīzes sākumpunktu atzīts jēdziens (E. Visters, P. Veisenhofers, H. Pihts). Jaunu jēdzienu apzīmēšanai tiek darināti jauni termini, un terminu darināšanā tiek izmantoti dažādi paņēmieni, arī semantiskais. Proti: jauni termini tiek darināti, mainot vārda nozīmi, piemēram, datorikā termins *atmiņa* – ne tikai cilvēkam, bet arī elektroniskai ierīcei (Skujiņa 2002: 62).

Vārda nozīmes maiņa kā terminu darināšanas paņemiens var izpausties kā vispārlietojamā vārda nozīmes precizēšana, izmantojot šo vārdu kādas nozares termina funkcijā un piesaistot to noteiktai definīcijai, piemēram, vārds *laiks* valodniecībā kā darbības vārda gramatiskā kategorija, bet, piemēram, elektroenerģētikā kā noteikts laika ilgums (intervāls) vai laika moments (EPSV 1997: 73). Līdzīgs piemērs: internacionālisms *instruments* (lat. *instrumentum* ‘rīks’) mūzikā – ‘ierīce, ar kuru var iegūt ritmiski organizētas, augstuma ziņā noteiktas vai aptuvenas skaņas, kā arī nenoteikta augstuma trokšņus’ (SV 1999: 310), jurisprudencē – ‘juridiski korektā formā sagatavota oficiāla dokumenta, piemēram, akta, parādzīmes, juridisks apzīmējums’ (ESTV 2004: 100).

Analizējot tulkošanas praksi, Latvijā aktīvi tiek runāts par metaforām (un metaforizāciju) terminoloģijā. Un, kā zināms, ‘metaforas’ jēdziena skaidrojumā tiek izmantota vārdkopa «nozīmes pārnesums».

Shematisks vārda nozīmes maiņas veidu attēlojums (terminu darināšanā)

Tātad – izmantojot metaforu jeb nozīmes pārnese, darinām jaunu terminu, kas apzīmē citu, nevis līdz šim zināmo jēdzienu. Šāda pārvirze iespējama, jo starp valodas zīmes kā divpusējas vienības veidotājiem komponentiem – jēdzienu un akustisko tēlu – nav dabiskas determinācijas, ir tikai konvencija, kā to norādījis F. de Sosīrs. Tā kā sakars starp šiem komponentiem ir brīvs, akustiskais tēls var atbilst vienam vai arī kādam citam jēdzienam.

Metafora ir domāšanas un nominācijas līdzeklis, kas palīdz abstraktas lietas iztēloties ar konkrētu lietu palīdzību, jo apziņā vienlaikus ir divas lietas, kurās meklējam līdzīgo. Tiek uzskatīts, ka metaforas pirmsākumi saistīti ar mītisko pasaules uztveri, kad cilvēks apkārtējo pasauli uztvēra kā sevi pašu. Daudzus priekšmetus cilvēki nosaukuši, izmantojot sava ķermeņa daļu nosaukumus, piem., cilvēka *galva* un arī – *adatas galva*, *apraksta galva*, *atslēgas galva*, *cilindra galva*, *naglas galva* u. c., arī deminutīvs *galviņa* – *atskaņotāja galviņa*, *nošu galviņa*, *spolītes galviņa* u. c. (piemēri no akadēmiskās

terminu datubāzes <http://termini.lza.lv/akadterm>). Līdzīgus metaforizācijas piemērus varētu minēt arī vārdiem *kakls*, *vēders*, *ausis*, *acs(-is)*, *kājas*.

Tomēr terminoloģijas teorijā ar «nozīmes pārnese» saprot citu jēdzienu, kas nekādā ziņā nav saistīts ar metaforām kā vienu no tropu veidiem ar raksturīgo funkciju – pastiprināt izteiksmīgumu, māksliniecisko tēlainību u. tml.

No zinātniskā terminoloģijas viedokļa ir korekti runāt par nozīmes pārnese, tomēr – ne par metaforizāciju šā vārda (termina) līdzšinējā izpratnē.

Tā kā metaforu izmantošana ir aktuāla dažādos valodas funkcionālajos stilos jeb paveidos, svarīgi noteikt, ar ko metafora, kas izmantota terminoloģijā (t. i., zinātniskās valodas stilā), atšķiras no metaforas, kas izmantota citos valodas stilos, piemēram, poētiskās valodas stilā vai sarunvalodā. Terminoloģijā, izmantojot metaforizāciju, tiek salīdzināti divi jēdzieni, tomēr netiek izmantotas ekspresīvās asociācijas. Lietošanai zinātnes valodā un zinātniska termina funkcijā izvēlas terminu, kas pēc iespējas precīzāk atspoguļo jēdziena būtību (nevis pārspīlēt vai noniecināt, nevis izsmiet vai cildināt, nevis iedarboties uz jūtām, emocijām, bet gan – uz domu, prātu). Atšķirība starp metaforu vispārlietojamā valodā un terminoloģijā izsecināma no vispārlietojamās valodas vārda un termina satura atšķirības, proti, vārdam var būt gan jēdzieniskais, gan emocionālais saturs (jeb – leksisko nozīmi veido nozīmes pamatkomponenti un nozīmes papildkomponenti), savukārt terminā cenšas ietvert tieši jēdzienisko saturu, t. i., leksisko nozīmi pēc iespējas tuvinot jēdzienam. Piemēram, termins *galotņu tikšanās* (angļu termina *summit* ekvivalents), kurš darināts, izmantojot semantisko paņēmieni (vārds *galotne* lietots pārnestā nozīmē), nav uzskatāms par valodas vienību, kas lietojama izteiksmīguma pastiprināšanai, bet gan par vienību, kas izvēlēta jēdziena būtības atklāšanai.

Terminu darināšanā izmantojot nozīmes pārnese, pozitīvais ir tas, ka iegūst viegli iegaumējamu terminu, bet negatīvais ir tas, ka tiek vairots daudznozīmīgums, kas var mazināt izteiksmes skaidrību. Tāpēc ir svarīgi katru vārda

nozīmes maiņas gadījumu novērtēt atsevišķi, īpaši, ja runa ir par nozīmes pārnēsumu.

Terminoloģijas teorijā mēdz nodalīt trīs vārda nozīmes pārnēsuma pamatveidus:

- 1) nozīmes pārnēsums pēc jēdzienu pakļautības klasifikācijas sistēmā;
- 2) nozīmes pārnēsums pēc jēdzienu analogijas, resp., līdzības;
- 3) nozīmes pārnēsums pēc jēdzienu robežošanās.

1. Vārda nozīmes pārnēsums pēc jēdzienu pakļautības klasifikācijas sistēmā

Katrā nozarē ir savi virsjēdzieni un apakšjēdzieni, ko izsaka ar terminiem. Piemēram, jēdzienam, ko izsaka ar terminu *augšs*, ir vairāki apakšjēdzieni, kurus kā blaku terminus savstarpēji nošķir pēc būtiskām pazīmēm:

Vārda nozīmes pārnēsums var notikt no virsjēdziena nosaukuma uz apakšjēdziena nosaukumu un otrādi, un tas (šis pārnēsuma veids) notiek vienas nozares ietvaros un parasti – saistībā ar nozares attīstību.

Uzskatāms piemērs šādam nozīmes pārnēsumam ir termina *derivācija* nozīmes paplašināšanās latviešu valodniecībā:

Vārds *derivācija* ir internacionālisms, kas dažādu valodu valodniecības terminoloģijā sāistīts ar ‘atvasināšanas’ jēdzienu (kad vārda saknei pievieno dažādus afiksus). Jaunākajā laikā latviešu valodniecībā tas ir kļuvis par virsjēdziena ‘vārddarināšana’ sinonīmu, un to attiecina ne tikai uz atvasināšanu, bet arī uz sakņu vai celmu savienošanu salikteņos, t. i., uz salikteņu darināšanu. Pašreiz šis nozīmes pārnese ir radījis nenoteiktību attiecīgajā vārddarināšanas terminu apakšsistēmā. No terminoloģijas teorijas viedokļa šāds internacionālisma nozīmes pārnese nav vēlams.

2. Vārda nozīmes pārnese pēc jēdzienu analogijas

Ja kāds objekts kaut kādā ziņā atgādina otru – vai nu pēc ārējā izskata, vai pēc novietojuma attiecībā pret blakus objektiem, vai pēc funkcijas līdzības u. c., tas var būt par pamatu attiecīgam vārda nozīmes pārnesei gan vispārlietojamā valodā, gan terminoloģijā. Atšķirība tā, ka jauns vārds tādējādi nerodas, bet jauns termins var rasties, turklāt terminoloģijā par jauna termina pamatu šādos gadījumos var būt gan vispārlietojams vārds, gan citas nozares termins. Piemēram, valodniecībā ar nozīmes pārnesei pēc jēdzienu analogijas par terminiem izmantoti vārdi *sakne*, *celms*, *galotne*.

Sevišķi daudzveidīgs ir nozīmes pārnese pēc ārējās analogijas. Tas var būt:

- pēc ārējā izskata līdzības: *radioaktīvais mākonis, pele* (datoram)¹, *zobs* (zāģim), *ieraksta celiņš*;
- pēc novietojuma līdzības: *sviras pleci* (svariem);
- pēc funkcijas līdzības: *atmiņa; enkurs* (pulksteņim), *pastkastīte* (datoram), *barošanas vads*;
- pēc cilvēku nodarbošanās sal. ar tehniska objekta darbību: *mērītājs, skaitītājs, turētājs, uztvērējs*;
- pēc līdzības ar parādībām cilvēka dzīvē: *darbmūžs, novecošana*;
- pēc kvantitatīvās līdzības: *nogurums* (metāla), *pāļu puduris, radioaktīvās saimes, datoru vai automobiļu paaudzes*.

Nozīmes pārnēsums var īstenoties arī pēc vairākām pazīmēm, piemēram, *dzirnavu spārns* (gan pēc funkcijas, gan pēc izskata).

Līdzās nozīmes pārnēsumam pēc ārējās analogijas vērojams arī nozīmes pārnēsums pēc tehniskās analogijas (kas valodniecībā mazāk aktuāla):

- tvaiku elastība* – tāpat kā materiāliem priekšmetiem;
- vilnis* – akustikā (skaņas vilnis) un hidroloģijā.

3. Vārda nozīmes pārnēsums pēc jēdzienu robežošanās

Izšķir vairākus gadījumus.

- a) Pārnēsums no pazīmes vai procesa nosaukuma uz kvantitatīvo rādītāju: *ātrums, spiediēns, stiprums* — gan attiecīgu pazīmju, gan kvantitatīvo rādītāju nosaukumi (piem., *braukt ar ātrumu 60 km/st.*).
- b) Priekšmeta nosaukums ↔ mērvienības nosaukums: *metrs, litrs*.
- c) No pazīmes uz priekšmetu: *šķidrums, Berlīnes zilums, svina baltums*.
- d) Process vai rezultāts ↔ stāvoklis, pazīme, priekšmets: *dobums, urbums, būve, pāreja, audums, adījums*.

¹ Šādus terminus dažreiz mēdz dēvēt arī par semantiskajiem kalkiem (skat., piem., Kaulakiene 1983), resp., tiek uzskatīts, ka jauno vārda nozīmi aizgūstam no citas kontaktvalodas.

e) Personas vārds ↔ izgudrojums: *ampērs, džouls, volts, rentgens*.

*

Semantiskie procesi terminoloģijā ir daudzveidīgi, to pētniecība ir aktuāla. Tā prasa gan valodniecisko, gan speciālās nozares kompetenci.

Starptautiskā terminoloģijas teorijā atzīts, ka:

- ja nozīmes pārnesuma pamatā ir zinātnes nozares attīstība, tāds pārnesums atzīstams par pamatotu;
- nozīmes pārnesums pēc arējās analogijas nav pieļaujams vienas nozares ietvaros;
- bīstamākais ir nozīmes pārnesums pēc jēdzienu robežošanās, jo tas praksē rada pārpratumus un kļūdas;
- svarīgi atcerēties, ka termina nozīmei jābūt neatkarīgai no konteksta.

Literatūra

EPSV 1997 – *Elektroenerģijas pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Sast. Z. Krišāns, V. Skujiņa, I. Staltmanis, K. Timmermanis. Rīga: Jumava, 1997.

ESTV 2004 – *Angļu-latviešu Eiropas Savienības terminu vārdnīca*. Rīga: UNDP, 2004.

Laua 1981 – Laua A. *Latviešu leksikoloģija*. 2. papild. izd. Rīga: Zvaigzne, 1981.

Skujiņa 2002 – Skujiņa V. *Latviešu terminoloģijas izstrādes principi*. 2. lab. un papild. izd. Rīga: LVI, 2002.

SV 1999 – *Svešvārdu vārdnīca*. Sast. J. Baldunčiks, K. Pokrotiece. Rīga: Jumava, 1999.

Kaulakiene 1983 – Каулакене А. *Кальки в современной литовской технической терминологии*. Автореферат. Вильнюс, 1983.

The Word with a Transfer of Meaning in the Term Function

Summary

Different schools of linguistics have had various opinions regarding semantics. Some linguists acknowledge sign to be the main object of linguistics, considering the content to be an extra-linguistic phenomenon that does not apply to linguistics. Others have theoretically examined and analyzed models of relations of word form and content, viewing the word form and the content in close connection.

In theory of terminology content takes an essential place. New terms are created in order to denote new concepts, and different methods, including the semantic one, are used in creation of terms. In terminology, a distinction between two main types of word's meaning change is made – particularisation of word meaning (e.g., noun *instrument* as a term in music, jurisprudence and other sectors) and transfer of word meaning. Transfer of word meaning can be divided in three basic types – transfer of word meaning by concept subordination (e.g. the linguistic term *derivation*), transfer of word meaning by concept analogy (e.g., *mouse* (for a computer), *vehicle generations*, etc), transfer of word meaning by concept bordering (e.g. person's name ↔ invention: *ampere*, *joule*).

However, it should be kept in mind that in theory of terminology by «transfer of meaning» a different concept is understood, having no relevance to metaphors, which is one of the trope forms, having a characteristic function to intensify expressiveness, artistic figurativeness, etc. For use in science language and for a scientific term function, a term is chosen that represents the nature of the concept as precisely as possible (it does not exaggerate or derogate, does not scorn or eulogize, does not affect the feelings or emotions, but rather – influences the idea, the mind).

A positive aspect of using transfer of meaning in term creation is that a term, which is easy to remember, is acquired; yet a negative aspect is that polysemy is augmented, which can diminish the explicitness of expression.

Dangole MIKULĒNIENE, Anna STAFECKA
Latviešu un lietuviešu valodas leksikas un
semantikas atspoguļojums «Baltu valodu atlantā»

Latviešu un lietuviešu valodas ģeolingvistiskā izpēte aizsākusies 19. gadsimta otrajā pusē, kaut gan ziņas par valodu teritoriālajām atšķirībām atrodamas jau senākajās latviešu un lietuviešu gramatikās un vārdnīcās (piemēram, Georga Mancelja *Lettus* 1638 un Daniela Kleina *Grammatica Litvanica* 1653)¹. Pirmo lietuviešu valodas ģeolingvistisko karti ir izveidojis F. Kuršaitis. 1876. gadā tā publicēta viņa darbā *Grammatik der littauischen Sprache*², bet pirmās latviešu valodas ģeolingvistiskās kartes autors ir Augusts Biļenšteins, šī karte atrodama darbā *Die Grenzen des lettischen Volksstammes..* (Pēterburga, 1892)³. Mūsdienās šīs kartes ir nozīmīgs vēsturiskās dialektoloģijas avots.

Pirmās aptaujas tika sagatavotas lietuviešu izlokšņu pētīšanai. Par pirmo tiek uzskatīta Eduardam Volterim piedēvētā aptauja⁴, bet otro ir izveidojis Kazimirs Būga⁵. Diemžēl materiāls pēc šīm aptaujām netika savākts – pāragrā Kazimira Būgas nāve uz ilgu laiku apturēja izlokšņu materiālu vākšanu.

¹ Mancelius. *Lettus, das ist Wortbuch ..* Rīga, 1636; Klein D. *Grammatica Litvanica*. Regiomonti, 1653; *Pirmoji lietuvių kalbos gramatika. 1653 metai*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1957

² Kurschat F. *Grammatik der Littauischen Sprache*. Halle: Verlag der Buchhandlung des Waisenhauses, 1876.

³ Bielenstein Karte VI. Die lettischen Dialekte der Gegenwart: Iso-glossen – Karte // Bielenstein A. *Atlas der ethnologischen Geographie, des heutigen und des phraehistorischen Lettenlands: Beilage zu den Grenzen des lettischen Volksstammes und der lettischen Sprache in der Gegenwart und im 13. Jahrhundert*. St. Petersburg, 1892.

⁴ *Программа для указания особенностей говоров Литвы и Жмуди*. Санкт Петербург, 1886.

⁵ K. Būgas aptaujas lapa (*Klausimų lapas* Nr. 1, Nr. 2, Nr. 3) bija izdrukāta kā avīzes *Lietuva* pielikums (1924.06.23–25).

20. gadsimta 30. gados Jānis Endzelīns izvirza latviešu valodas izoglosu atlanta ideju, kura diemžēl netiek realizēta. 1940. gadā publicēta Veltas Rūķes sastādītā «Programma izlokšņu aprakstiem», kas faktiski ir viens no priekšdarbiem latviešu valodas dialektu atlanta izveidē¹.

Tikai kopš 1950. g. sāka sistemātiska latviešu un lietuviešu valodas faktu vākšana saskaņā ar speciālām programmām.²

Vācot izlokšņu materiālu lietuviešu un latviešu valodas atlantiem, kā arī Eiropas valodu atlantam, pamazām brieda kopēja «Baltu valodu atlanta» izveidošanas ideja. 1991. gadā 1. latviešu zinātnieku kongresā baltu valodu atlantu kā vienu no aktuālākajiem latviešu dialektologu uzdevumiem līdzās izlokšņu frazeoloģijas vākšanai un izpētei ir izvirzījusi Marta Rudzīte³. 1995. gadā Viļņā konferences *Lietuvių kalba: tyrėjai ir tyrimai* tēžu krājumā ir publicētas Antona Breidaka referāta tēzes «Baltu valodu atlanta izofonas», kurās piedāvāti daži kopīgi latviešu un lietuviešu valodas fonētikas jautājumi⁴, 1996. gadā II starptautiskā dialektologu un ģeolingvistu kongresa tēžu krājumā Amsterdamā – Annas Stafekas referāta tēzes «Baltu valodu dialektu atlanti – pieredze un perspektīvas»⁵. Pēdējā

¹ Rūķe V. *Programma izlokšņu aprakstiem*. Rīga: Ramaves apgāds, 1940.

² *Lietuvių kalbos atlaso medžiagos rinkimo programa*. Ats. red. J. Senkus. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1951 (2 leid.: 1956); Latviešu valodas dialektu atlanta materiālu vākšanas programma. Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1944.

³ Rudzīte M. Daži latviešu dialektologu uzdevumi // Vispasaules latviešu zinātņu kongress Rīgā 12.–17.7.1991. 2.

⁴ Breidaks A. Baltu valodu atlanta izofonas // *Lietuvių kalba: tyrėjai ir tyrimai. konferencijos pranešimų tezės*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 1995, p. 15.

⁵ Stafeka A. Atlas of Baltic Languages: Experience and Perspectives // *2nd International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Book of Abstracts*. Amsterdam, the Netherlands, July 28–August 1, 1997, p. 136.

laikā šī ideja ir atkal aktualizējusies. Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūtā Rīgā un Lietuviešu valodas institūtā Viļņā tiek plānots kopīgs projekts «Baltu valodu atlants»⁶.

Ideja veidot baltu valodu atlantu nebūt nav nejauša, jo latviešu un lietuviešu valodas atlantos publicētais un arī nepublicētais materiāls, Eiropas valodu atlantam savāktais latviešu un lietuviešu valodas izlokšņu materiāls uzrāda daudz kopīgā un liecina par nepieciešamību kompleksi pētīt abas valodas ģeolingvistiskā aspektā.

Apzinātais abu baltu valodu dialektu materiāls nosaka iecerētā baltu valodu atlanta koncepcijas pamatprincipus.

Leksikas materiāla izvēle. Atlanta kartēs paredzēts atspoguļot latviešu un lietuviešu valodas izlokšņu kopīgo leksiku, respektīvi, latviešu un lietuviešu valodas vārdus ar kopīgas cilmes sakni, pēc tradīcijas apvienojot to tematiskās grupās, kā tas, piemēram, ir «Latviešu valodas dialektu atlanta» (LVDA)⁷ un «Lietuviešu valodas atlanta» (LKA)⁸ leksikas daļā, Eiropas valodu atlantā (ALE)⁹ u. c. Topošajā baltu

⁶ Mikulēniene D., Stafecka A. Baltu valodu atlanta leksika: programmas izveides principi // *Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas*. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 31–32.

⁷ *Latviešu valodas dialektu atlants. Leksika*. Autores: B. Bušmane, B. Laumane, A. Stafecka. Darba zinātniskā vadītāja: B. Laumane. Rīga: Zinātne, 1999, 404 lpp., 102 kartes. Latviešu valodas materiāls atlantam ir vākts no apmēram 500 izlokšņiem.

⁸ *Lietuvių kalbos atlasas 1. Leksika*. Autoriai E. Grinaveckienė, A. Jonaitytė, J. Lipskienė, K. Morkūnas, M. Razmukaitė, B. Vanagienė, A. Vidugiris. Ats. red. K. Morkūnas. Vilnius: Mokslos, 1977, 296 lpp., 120 kartes. Lietuviešu valodas materiāls atlantam ir vākts no 720 punktiem (arī no 12 punktiem Baltkrievijā, 1 punktā – Polijā).

⁹ Materiāls «Eiropas valodu atlantam» (*Atlas Linguarum Europae*) Lietuvā un Latvijā sāks vākt apmēram vienā un tajā pašā laikā (kopš 1975. g.) saskaņā ar «Eiropas valodu atlanta» aptaujām (plašāk par projektu un

valodu atlantā paredzētas piecas leksikas tematiskās grupas, kas savukārt iedalāmas vairākās apakšgrupās (1. Daba. Telpa un laiks; 2. Augi un koki; 3. Dzīvnieki; 4. Ar cilvēku saistītā leksika; 5. Ar materiālo kultūru saistītā leksika).

Tā kā abu baltu valodu leksikā atrodams plašs kopīgais slānis (to veido galvenokārt mantotas cilmes vārdi, kā arī daži paralēli aizguvumi), katras leksikas tematiskās grupas karšu komentāros paredzēts aplūkot abām valodām kopīgos vispārlietojamās leksikas vārdus – gan tos, kuriem nav variantu izloksnēs, gan arī tos, kuriem izloksnēs ir citi leksiskie varianti. Gandrīz katras tematiskās grupas materiālā ir plašāks vai šaurāks atšķirīgās leksikas slānis, piemēram, svētku nosaukumi, dažādu abstraktu jēdzienu nosaukumi. Latviešu un lietuviešu valodas materiālā atrodams daudz semantisko atšķirību, kas semantikas pētniekiem palīdzētu risināt nozīmju attīstības problēmas. Arī tās iespēju robežās paredzēts parādīt kartēs un aprakstīt komentāros.

1. Daba. Telpa un laiks. Šajā tematiskajā grupā iekļauta ar dabas parādībām un meteoroloģiju, zemes virsmu, laiku un telpu saistītā leksika. Abām baltu valodām kopīgi vispārlietojamās leksikas vārdi šajā tematiskajā grupā ir, piemēram, *saule / saulē; vējš / vējas; sniegs / sniegas; silts / šilts; karsts / karštas; lietus / lietus; pārkuons / perkūnas, perkūnija; kalns / kalnas; jūra / jūra; ezers / ežeras; zeme / žemē; upe / upē; akmens / akmuo; ūdens / vanduo, dziļš / gilus*. Tos abās valodās pazīst kā vienīgos šo jēdzienu apzīmējumus.

Kā vienīgie attiecīgā denotāta apzīmējumi abās valodās tiek lietoti arī dažu laika vienību nosaukumi, piemēram, *diena / diena; nakts / naktis; rīts / rytas; vakars / vakaras; pērn / pernai; mēnesis / mėnuo*. Kopīgi abām baltu tautām ir gadalaiku nosaukumi: *pavasaris / pavasaris; vasara / vasara; rudens / ruduo; ziema / žiema*. Radniecīgi ir arī nedēļas dienu nosaukumi: *pirmdiena / pirmadienis; uotrdiena / antradienis; trešdiena / trečiadienis; ceturtdiena / ketvirtadienis; piektdiena / pentdadienis; sestdiena / šeštadienis*.

---

publikācijām skat. <http://www.iling-ran.ru/index.php?part=314>).

Taču abu valodu dialektos atrodami arī vairāki citi abām valodām kopīgi šīs leksikas tematiskās grupas vārdi un vārdkopas, piemēram, *saule tēk* / *saulē teka*; *saule laižas* / *saulē leidžiasi*; (pērkons) *grauž* / (perkūnas) *griaudžia*; mākoņa nosaukumi *padebesis*, *debesis* / *debesis*; varavīksnes nosaukumi *Dieva luoks* / *Dievo lankas*; meteoroloģisko laiku raksturojoši īpašības vārdi: *salts* / *šaltas* ‘auksts’; *silts* / *šiltas*; *karsts* / *karštas*.

Dažiem šīs tematiskās grupas vārdiem latviešu un lietuviešu valodā ir kopīgs viens apzīmējums, bet papildus tam lietuviešu valodā – vēl vairāki citi, piemēram, *migla* / *migla*, *rūkas*, *dumoka*, *tumanas*; *krusa* / *kruša*, *ledai*, *gruodas*.

Šajā leksikas tematiskajā grupā sastopami arī radniecīgi vārdi ar atšķirīgu semantiku. Uzmanību saista ar pazeminātu reljefu saistītie nosaukumi, kuriem abu valodu izloksnēs ir līdzīgs skanējums, bet atšķirīga nozīme. Tā, piemēram, vārdu *peļķe* latviešu valodā un lietuviešu žemaišu izloksnēs lieto ar nozīmi ‘neliela pazemināta vieta, kur sakrājas ūdens’, bet lietuviešu augštaišu vārds *pelkė* nozīmē ‘purvs’. Semantiski no attiecīgajiem latviešu valodas vārdiem atšķiras arī lie. *purvas* ‘dubļi’, lie. *kūdra* ‘dīķis’. Savukārt lietuviešu valodas vārda *duobė* ‘bedre’ ekvivalentam latviešu literārajā valodā nav šīs nozīmes, taču vārds *duobe* ar nozīmi ‘bedre’ pazīstams Latgalē un Lejaskurzemē.

Šajā grupā iekļaujami arī vairāki kopīgi skaitļa vārdi – pamata skaitļa vārdi no *viens* līdz *desmit*, desmitu nosaukumi (*desmit* / *dešimt*, *divdesmit* / *dvidešimt*, *trīsdesmit* / *trisdešimt*...), *simts* / *šimtas*, *tūkstuotis* / *tūkstantis*.

Vārdam *laiks* latviešu valodā ir divas nozīmes: 1) ‘viena no matērijas eksistences galvenajām formām, kas izpaužas likumsakarīgā koordinācijā, kādā parādības nomaina cita citu’ un 2) ‘nepārtraukti mainīgs atmosfēras stāvoklis’¹⁰. Lietuviešu valodā vārds *laikas* tiek lietots tikai latviskā analoga pirmajā nozīmē. Otrajā nozīmē lietuviešu valodā lieto vārdu *oras*.

Abās valodās var atrast vēl arī citus šīs tematiskās grupas

¹⁰ *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. Rīga: Avots, 2006, 576.

atšķirīgus vārdus, piemēram, *svētdiena / sekmadienis; pēdējais / paskutinis*.

2. Augi un koki. Latviešu un lietuviešu valodā kopīgi ir tādi ar augiem un kokiem saistīti vispārlietojamās leksikas vārdi kā *zāle / žolē; vārpa / varpa; zieds / žiedas, žaidas; rudzi / rugys, rugiai; mieži / miežis, miežiai; kāpuosts / kopūstas; bērzis / beržas; liepa / liepa; egle / eglē; uozuols / ažuolas; krūms / krūmas; lapa / lapas*.

Abu valodu dialektos atrodamas arī vairākas citas šīs leksikas tematiskās grupas paralēles, piemēram, pļavas āboliņa nosaukums *dābuols / dobilas*; ceļmallapas nosaukumi *ceļmallapa, dzīslene / gyslotis, kelio lapas* (lie. *kelias* 'ceļš'); avenes nosaukums *aviete / avietē*; zilenes nosaukums *girtuokle / girtuoklē*; zemenes nosaukumi *zemine, zemine uoga / žeminē, žeminē uoga*; dzērvenes nosaukums *spēnguole / spanguolē*; ērkšķogas nosaukums *agrīsta / agrastas*; kāļa nosaukumi *grieznis, griezinis / griežtis*; saulespuķes nosaukumi *saulgrieze / saulēgraža*; kartupeļa nosaukums *buļve / bulvē*; sīpola nosaukums *cibulis / cibulis*, ķiploka nosaukums *casnāgs / česnakas*, gurķa nosaukumi *gurķis, ogurcis, agurks / agurkas; kvieši, pūri* (ziemas kvieši) / *žieminiai kviečiai, pūrai*; bumbieres nosaukumi *krause, gruša, duļa* (koks) / *kriaušē, grūšia, dūlē*; plūmes nosaukumi *plūme, šliva / slyva, plūmē*; ķirša koka nosaukums *vīšņa / vyšnia*, koka stumbra nosaukums *stuobris / stuobrys*, koka galotnes nosaukums *viršūne / viršūnē*, ceriņu nosaukums *besi, besakuoki / bezai*, pīlādža nosaukums *sermūksnis / šermukšnis*.

Šīs leksikas tematiskās grupas izlokšņu materiāls uzrāda arī semantiskās paralēles un atšķirības. Tā, piemēram, augam, ko latviešu literārajā valodā saucam *pelašķis*, daļā augšzemnieku izlokšņu ir nosaukums *asinszāle* vai *ašņa zāle*, pelašķa nosaukums lietuviešu valodā ir *kraujažolē* (*kraujas* 'asinis' un *žolē* 'zāle'). Pienenes nosaukums *cūkpiene* semantiski saskan ar lietuviešu *kiaulpienē* (lie. *kiaulē* 'cūka'); kazenes nosaukums *melnie avieši* – ar lietuviešu izlokšņu *juoda avietē* (lie. *juodas* 'melns'); labības nosaukums *maize* semantiski atbilst lie. dial. *duona* 'labība'. Savukārt lie. *gervuogē* (sal. *gervē* 'dzērve'), kas

ir vispārlietojamās valodas vārds, nozīmē ‘kazene’.

Abās valodās vispārlietojamās leksikas vārdi ir *lazda* (sal. arī lie. *lazdynas*), bet vārdu *lazda* lietuviešu literārajā valodā lieto ar nozīmi ‘nūja’.

3. Dzīvnieki. Šajā tematiskajā grupā ir liela nosaukumu dažādība. Vispirms minami kopīgi abu valodu vispārlietojamās leksikas vārdi. Tie ir kukaiņu nosaukumi un ar kukaiņiem saistītā leksika, piemēram, *bite* / *bitė*; *kamene* / *kamanė*; *spiets* / *spiečius*, *spietis*; rāpuļu nosaukumi, piemēram, *slieka*, *šlieka* / *sliekas*; *krupis*, *rupucis* / *rupūžė*, *kriupis*; ar putniem saistītā leksika, piemēram, *spārns* / *sparnas*; *dadzītis* / *dagilis*; *strazds* / *strazdas*; *bezdelīga*, *bezdelinga* / *blezdinga*; *zvirbulis* / *žvirblis*; *pīle* / *pylė*; *zuoss* / *žąsis*; *baluodis* / *balandis*; *laktīngala* / *lakštingala*; *vista* / *višta*; zivju nosaukumi, piemēram, *vēdzele* / *vėgėlė*; meža dzīvnieku nosaukumi un ar lopkopību saistītā leksika, piemēram, *vilks* / *vilkas*; *stirna* / *stirna*; *ezis* / *ežys*; *lūsis* / *lūšis*; *lapsa*, *lapse* / *lapė*.

Daudz radniecīgu nosaukumu ir arī abu valodu dialektu leksikā. Tie ir, piemēram, kukaiņu nosaukumi: *svapstene* / *vapsva* ‘lapsene’; *širsūns* / *širšė* ‘sirsenis’; *skruзде*, *skruздеle* / *skruzdėlė*, *skruzdė* ‘skudra’; rāpuļa nosaukums *drieža* / *driežas* ‘ķirzaka’; putnu nosaukumi, piemēram, *kurapatka* / *kurapka*, *kurapatka* ‘irbe’; *starks*, *gandrs*, *bacjans* / *gandras*, *starkas*, *bacionas*; *kačka* / *kačka* ‘pīle’; *pīlins*, *kačars* / *pylinas*, *kačeras* ‘pīltēviņš’; *kauka*, *kuosa* / *kuosa*, *kauka* ‘kovārnis’; *peļēlda* / *pelėda* (lietuviešu valodā tas ir literārās valodas vārds un vienīgais pūces nosaukums); (olas) *dzeltenums* / *geltonimas*; mājdzīvnieku nosaukumi, piemēram, *bauža* / *bauža* ‘govs bez ragiem’; *avs*, *ave* / *avis*, *ave* ‘aita’; *ganīkla* / *ganykla* ‘ganības’.

Šajā leksikas tematiskajā grupā sastopamas arī vairākas semantiskās paralēles nosaukumu motivācijā, piemēram, *sienāzis*, *siena buks*, *kazaliņš* / *ožiukas*, *kazlas* ‘āzītis’. Jāņtārpiņa nosaukumu motivācijas pamatā abu valodu izloksnēs ir verbi ar nozīmi ‘spīdēt, vizēt, zibēt’: *jāņtārpiņš*, *spīgulis* / *jonvabalis* (*vabalas* ‘tārps, kukainis’), *žibute*, *naktižibute* (burt. ‘nakts spīgulis’). Kurmja rakumu nosaukums latviešu valodā atvasināts no vārdiem ar nozīmi ‘rakt’, ‘celt’, ‘dzīt’ –

rakumi, bēdakli, cēlums, dzinums, kausums, kupača, līdzīgi arī lietuviešu valodā – kurmiarausis (rausti ‘rakt’). Savukārt kukainim, ko latviešu literārajā valodā sauc mārīte, abu baltu valodu izloksnēs ir vairāki apzīmējumi, kuros konstatējamas semantiskās paralēles, – mārīte, dievguosniņa, bizmārīte, dieva guotiņa, grietiņa / boružē, dievo karvytė ‘dieva gotiņa’, petrukas, petronėlė, marytė, katrytė, barborėlė, barbuška, babuška. Kā redzams, mārītes nosaukuma motivācijas pamatā ir arī personvārdi – latviešu valodā tie ir sieviešu vārdi Mārīte, Grietiņa, bet lietuviešu valodā – gan sieviešu vārdi Petronėlė, Marytė, Katrytė, Barborėlė, gan arī vīrieša vārds Petrukas.

Dažu putnu un dzīvnieku nosaukšanai latviešu valodā ir viena leksēma, bet lietuviešu valodā – divas vai vairākas, piemēram, *baluodis / karvelis, balandis; lācis / lokys, meška; zaķis / zuikis, kiškis*. Savukārt vārdam *spalva* lietuviešu valodā ir nozīme ‘krāsa’.

4. Ar cilvēku saistītā leksika. Šī ir plašākā no leksikas tematiskajām grupām, saistīta ar cilvēka ārējo izskatu, fiziskajām īpašībām un darbībām, ar cilvēku kā garīgu un sabiedrisku būtņi. Šajā grupā iekļauta arī ar ģimeni, laulību un radniecību saistītā leksika.

Ar cilvēka ārējo izskatu, fiziskajām īpašībām un darbībām saistītajā leksikas tematiskajā grupā abās valodās kopīgi ir tādi vispārlietojamās leksikas vārdi kā, piemēram, *galva / galva; lūpas / lūpos; kakls / kaklas; ruoka / ranka; kāja / koja; acs / akis; auss / ausis; dzirdēt / girdėti; klausīties / klausytis*.

Taču vairākums radniecīgu vārdu atrodams abu valodu izloksņu leksikā, piemēram, *vīrišķis / vyriškis ‘vīrietis’; bāba / boba ‘(parasti) precēta sieviete’; kūds, liess / liesas, kūdas ‘vājš’; dikts / diktas ‘stiprs’; plānumi / plonimas ‘deniņi’; seiles / seilės ‘siekalas’; īkstis, īkši / inkštai ‘nieres’; blakstiņš, vāks / blakstiena, vokas ‘acs plakstiņš’; nāss / nosis, nosė ‘deguns’; ķeiris, levša / kairys, liaušys ‘kreilīš’.*

Vairāku jēdzienu un darbību apzīmējumi liecina par radniecīgu to motivāciju abās valodās, piemēram, jēdzienu ‘liela auguma cilvēks’ abās valodās izsaka adjektīvi *la. garš* un *lie. ilgas ‘garš’*; ‘vasaras raibumi’ – *bezdelīgas / kregždės*

(lie. *kregždē* 'bezdelīga'); 'dzeroklis' – *čeru zuobs / krūminis* (lie. *krūmas* 'krūms, cers'); 'slims' – *nevesels / nesveikas* (lie. *sveikas* 'vesels'); 'rudmatis' – la. *rudmatis, sarkanmatis* un lie. *rudaplaukis, raudonplaukis* (lie. *raudonas* 'sarkans', *plaukai* 'mati'). Turklāt lie. vārdam *plaukai* ir radniecīgs Latvijas austrumu daļā izplatītais vārds *plauki* 'blaugznas'.

Ar cilvēka sabiedrisko un garīgo dzīvi saistīto jēdzienu un darbību apzīmēšanai abās valodās kopīgi ir daži vispārlietojamās leksikas vārdi, ko lieto kā vienīgos (vai gandrīz vienīgos) noteiktu jēdzienu apzīmēšanai, piemēram, *atminēties / atsiminti; darīt / daryti; pasaka / pasaka; mīlēt / mylēti; mēluot / meluoti; kaimiņš / kaimynas; ceļš / kelias, kelys; taka / takas; sacīt / sakyti; tirgus / turgus; baznīca / bažnyčia; kapi / kapai; šūpuot, līgāt / supti, linguoti*. Abu valodu dialektos sastopami vēl daži citi kopīgi vārdi, piemēram, *ciems, sādža, sala / kiemas, kaimas, sala, sodzius; žīcīt / žyčyti* 'vēlēt'; *skuops, siksts, skaudīgs / šykštus, skūpus, skaugus; kaps, duobe / kapas, duobė*.

Savukārt atšķirīgi abās valodās ir tādi savstarpēji identiskas nozīmes vārdi kā, piemēram, *dārgs / brangus; lēts / pigus, pigas; nauda / pinigai*, kā arī svētku nosaukumi: *Ziemašvētki / Kalēdos; Lieldienas / Velykos; Vasarassvētki / Sekminės*.

Arī šīs tematiskās grupas vārdu kopumā abu valodu izloksnēs sastopamas dažas semantiskās paralēles, piemēram, *prasīt / prašyti* ar nozīmi 'lūgt', *grāmata / gromata* 'vēstule'. Lietuviešu valodas vārds *nauda* nozīmē 'labums'.

Ar ģimeni, laulību un radniecību saistītu kopīgu vārdu abās valodās ir maz. Tie ir, piemēram, *tēvs / tėvas; brālis / brolis, brolys; vīrs / vyras*.

Toties abu valodu dialektu leksika uzrāda visai plašu šīs tematiskās grupas kopīgās leksikas slāni. Tā, piemēram, ar nozīmi 'ģimene' pazīstams vārds *saime / šeima*, savukārt vārds *giminė* lietuviešu valodā nozīmē 'radi, dzimta'. Vēl būtu minami tādi abu valodu dialektu vārdi kā, piemēram, *tēte, paps, papus / tētė, tētukas, papa* 'tētis'; *opaps, dzeds / diedas, opapa, opapas* 'vectēvs'; *opapiņš, dzedeņš / diedukas* 'vectētiņš'; *babiņa, ōmīte / baba, bobutė, bobulytė, babukas, ūmama* 'vecmāmiņa'; *onkulis, unkulis, dzedze / dėdė, onkulis, unkulis* 'tēva vai mātes

brālis vai brālēns'; *ciocē, dzedziene / teta, dēdienē, ciocē* 'tēva vai mātes māsa vai māsīca'; *kozīns / kuzengis* 'brālēns'; *kozīna / kuzynē* 'māsīca'; *jauniķis / jaunikis* 'līgavainis'; *jaunuve / jaunoji* 'līgava'; *ženīties / ženytis* 'precēties', *bāba / boba* 'sieva'.

Latviešu literārās valodas vārdam *brālēns* atbilst lie. dial. *brōlēnas*. Semantiskās paralēles redzamas tādās vārdkopās kā *iziet pie vīra / eiti už vyro; paņemt (sievu) / imti* (ī žmonas); jēdzienu 'brāļa vai māsas meita' izsaka vārdi *brāļameita, māsasmeita, plemīnīca / brolio duktē* ('meita'), *sesers* ('māsa') *duktē / plemenykē*; 'brāļa vai māsas dēls' – *brāļadēls, māsasdēls, brālēns, plemīnīks / brolio sūnus* ('dēls'), *sesers sūnus, plemenykas*.

Vārds *pusbrolis*, kas formāli atbilst latviešu *pusbrālis*, lietuviešu valodā nozīmē 'brālēns, retāk brāļadēls', bet lietuviešu *pusseserē*, kas no iekšējās formas viedokļa atbilst latviešu *pusmāsa*, nozīmē 'māsīca'.

Salīdzinoši plašāks šajā grupā ir neradniecīgās leksikas slānis, piemēram, *kāzas / vestuvēs; bērnis / vaikas; dēls / sūnus; meita / duktē; māsa / sesuo; znuots / žentas, veđēkla / marti*.

5. Ar materiālo kultūru saistītā leksika. Šī ir viena no plašākajām leksikas tematiskajām grupām, tajā paredzēts atspoguļot ar mājokli, saimniecību un uzturu saistīto leksiku, kā arī amatu nosaukumus un lauksaimniecības leksiku.

Kopīgie vispārlietojamās leksikas vārdi kā vienīgie attiecīgās nozīmes izteicēji abās baltu valodās šajā tematiskajā grupā ir, piemēram, *luogs / langas; suols / suolas*; (maizes) *krāns / krosnis*; (maizes) *sluota / šluota; degt / degti; apdzīvot, dzīvot / apgyventi, gyventi; cept / kepti; milti / miltai; vakariņas / vakarienē; palaunags, launags / palaunagē, launagas; ķīselis / kīselius; vērduošs / verdqs, verdanti; mazgāt (veļu), velēt / mazgoti, velēti*.

Ar materiālo kultūru saistītajā leksikas tematiskajā grupā vairāk kopīgu vārdu ir abu valodu dialektos. Šajā grupā izdalāmas vairākas apakšgrupas, piemēram, ar mājokli un saimniecību saistītā leksika: *ustuba / lie. dial. stuba; la. dial. duris / duryis; la. dial. komins / kaminas* 'skurstenis'; *krēsls / li.*

dial. *krēslas*; *velētuve* / lie. dial. *velētuvē*; la. dial. *pleķis*, *bleķis*, *pļama* / *plēmas*, *plētma*, *flekis*, *plekys* 'traips'; *skaluot* / lie. dial. *skaluoti*; la. dial. *viedris* / lie. dial. *viedras*, *spainis*. Atšķirīgi abās valodās ir tādi mājsaimniecības priekšmetu nosaukumi kā *galds* / *stalas*; *krēsls* / *kēdē*; *pusdienas* / *pietūs*.

Daudz kopīgu vārdu ir arī ar ēdienu gatavošanu un uzturu saistītas leksikas grupā, piemēram, *lize* / lie. dial. *ližē*; *abra* / lie. dial. *abrē*; la. dial. *batviņi* / *batviniai* 'biešu zupa'; la. dial. *kreķins*, *kreķens*, *kreķe*, *molozejs* / *krekenos*, *kreķina*, *malodzyvas* 'jaunpiens'; la. dial. *rūgusis* / *rūgusis* 'rūgušpiens'; *baltais sviests*, la. dial. *kasinis* / *kastinis*, lie. dial. *baltasis sviestas*; la. dial. *lašīne* / *lašīnīai* 'speķis'; la. dial. *spirģiņi*, *škvarkas* / *spirģiai*, lie. dial. *kresnos*, *škvaruškos*.

Daži ar lauksaimniecību saistītu nosaukumu piemēri: la. dial. *aruods* / *aruodas* 'apcirknis'; la. dial. *avilis*, *mājiņa*, *namiņš* / *avilys*, *namelis* 'bišu strops'; *kūts* / lie. dial. *kūte*; la. dial. *diendārzs* / *diendaržis* 'aploks'; la. dial. *sutra*, *strutas* / *strutos*, li. dial. *sutros* 'virca'.

Eiropas valodu atlanta materiālos atrodami arī kopīgi vārdi jaunāku reāliju un darbību apzīmēšanai: *aizdedzināt* (elektrisko spuldzi), *iedegt*, *uzdegt* / *uždegti*, *aždegti*; *piltuve*, dial. *leika*, *treķeris* / *piltuvēlis*, *leika*, *trīktoris*; la. dial. *gapele*, *videlcs* / *videlkos* 'dakšiņa'; (māju) *krāsuot*, dial. *maļavāt* / *maliavoti*, *krosyti*.

Vairākos ēdienu nosaukumos konstatējamas arī semantiskas paralēles. Tā, piemēram, daži kartupeļu (vai kartupeļu un miltu) biezputras nosaukumi, kā liecina Brigītas Bušmanes savāktie un apkopotie materiāli, radušies pastarpinātas nominācijas rezultātā, kad motivējošā pazīme balstās uz asociatīvu saikni starp ēdienu un audumu¹¹. Abu valodu dialektos reģistrēti vairāki biezputru nosaukumi, kas saistīti ar audumu nosaukumiem, piemēram, *nātna biezputra* / *marškonē košē* (*marškonis*,

¹¹ Sīkāk skat. Bušmane B. Dažas semantiskas paralēles latviešu un lietuviešu ēdienu leksikā // *Paribio tarmių ir kalbų problemas*. Tarptautinēs konferencijās, skirtos Europos kalbų metams, pranešimai. Šiauliai, 2001, p. 20–29.

marškonas ‘nātns, lina audums’, *košē* ‘biezputra’); *pusnātnā biezputra* / *pusmarškonē košē* (*pusmarškonis* ‘pusvilnas audums’); *vadmalas, pusvadmalas biezputra* / *milakošē, milinē košē* (*milas* ‘vadmala’); *pusdamašķis* (*pusdamašķis* ‘pusvilnas audums’), *bukstiņputra* (*bukstiņš* ‘fabrikā austa vilnas drāna’) / *vilnonē košē* (burt. *vilnas biezputra*); *zīda putra* / *šilkinē košē* (*šilkas* ‘zīds’).

Lietuviešu valodā vārds *sūrus* nozīmē ‘sāļš’. Arī daļā augšzemnieku izlokšņu pazīstams vārds *sūrs* ar nozīmi ‘sāļš’. Savukārt vārds *duona*, kam lietuviešu valodā ir nozīme ‘maize’, latviešu valodā nozīmē ‘maizes klaipa galiņš’.

Arī dažiem žogu nosaukumiem abās valodās ir līdzīgas nosaukumu motivējošās pazīmes, piemēram, la. dial. *statinis* / *statinē tvora* (*tvora* ‘žogs’), *riķu žuogs* / *riķiņ tvora*; *kāršu žuogs* / *karčiņ tvora*¹².

Arlauksaimniecībasaistītājāleksikākopīgi vispārlietojamās leksikas vārdi abās valodās ir, piemēram, *līdums* / *lydimas*; *arkls* / *arklas*; *vērstuve* / *verstuvē*; *ecēšas* / *akēcios*; *sprigulis* / *spragilas*; *kult* / *kulti*; *plaut* / *pjauti*; *peļūde* / *peludē* ‘telpa pelavu glabāšanai’. Abu valodu dialektos šajā leksikas tematiskajā apakšgrupā ir samērā daudz paralēlnosaukumu, daļa no kuriem ir kopīgi vārdi, piemēram, la. dial. *dirvans* / *dirvonas* ‘atmata’; la. dial. *pūdējums* / *pūdyms*; *velēna* / lie. dial. *velēna*; *lemesis* / *lemežys*; *atvals*, la. dial. *bleķis* / *blēka*, *atvolas* ‘arkla vērstuve’; la. dial. *ragulis*, *ragi*, *ručka* / *ragai*, *ručkos* ‘arkla rokturi’; la. dial. *dīsele*, *dišlis* / lie. dial. *dišlius*, *dīselys* ‘arkla dīstete’; la. dial. *daļģis* / *dalgis*, *dalgē* ‘izkaps’; *sirpis*, la. dial. *plautivis* / *pjautuvas*, lie. dial. *serpas*; la. dial. *rudzu guba* / *guba* ‘stats’; *kūlis* / lie. dial. *kūlyls*; *rugaine* / *rugiena*; la. dial. *grūds* / *grūdas* ‘grauds’; la. dial. *kupata*, *čupa* / *kupeta*, lie. dial. *čiupa* ‘siena gabana’; *stirta* / *stirta* ‘garens siena krāvums’; la. dial. *stāģene*, *dārzene* / *stoginē*, *daržinē* ‘siena šķūnis’.

Semantiski atbilstoši ir la. *labības plauja* un lie. *javapjūtē*

¹² Skat. arī Kurzemiece I. *Žogu nosaukumi latviešu valodas izlokšnēs*. Promocijas darba kopsavilkums filoloģijas doktora grāda iegūšanai. Rīga: LU Baltu valodu katedra, Latviešu valodas institūts, 2003.

(*javai* 'labība', *pjūtis* 'pļauja').

No lietuviešu valodas attiecīgajiem vārdiem atšķirīgas nozīmes latviešu valodā ir vārdiem *kluons*, *kuls*, *pads*, *plāns* (sal. lie. *kluonas*, *klojimas* (*klaimas*), *grendymas*, *laitas*, *plonas*, *padas* u. c.¹³). Latviešu valodā ar nozīmi 'māla grīda' lieto vārdus: *kluons* – izplatīts samērā plašā teritorijā Kurzemē, Zemgalē un Rietumvidzemē; *kuls* – Vidzemē; *pads* – galvenokārt Latgalē; *plāns* – Kurzemē, Zemgalē, Augšzemē, Vidzemes dienvidos gar Daugavu. Ar nozīmi 'piedarbs jeb piebūve pie rijas labības glabāšanai' lieto nosaukumus: *kluons* – Zemgalē un Vidzemes dienvidos; *kuls* – galvenokārt Latgalē¹⁴.

Lielākajā daļā lietuviešu valodas izlokšņu (augštaišu izloksnēs) tiek lietoti darbības vārda *kloti* 'klāt, segt' atvasinājumi *kluonas* (*kluonai*), *klojimas* (*klaimas*). Vārdi *daržinė* un *skūnia* (*skūnė*) tiek uzskatīti par jaunākiem variantiem. Žemaišu izloksnēm raksturīgi nosaukumi *jauja* (jaujē) un *reja*¹⁵ (sal. *reja* arī Latgales izloksnēs).

Savukārt lietuviešu *daržas* un Latgales izlokšņu vārds *dārzs* ir saglabājis senāko nozīmi – 'sakņu dārzs'.

Ar amatiem saistītās leksikas tematiskās apakšgrupas «Baltu valodu atlantam» paredzētais materiāls ir galvenokārt atbildes uz «Eiropas valodu atlanta» aptaujas jautājumiem. Pamātā tie ir amatu nosaukumi un ar tiem tematiski radniecīgā leksika.

Kopīgie vispārlietojamās leksikas vārdi ir, piemēram, *šūt* / *siūti*; *adata* / *adata*; *cirvis* / *kirvis*; *skaldīt* / *skaldyti*; *cirsti* / *kirsti*; *vērpēja* / *verpėja*; *audējs* / *audėjas*; *mūrnieks* / *mūrininkas*.

¹³ Morkūnas K. Dėl javų kraunamo trobesio kai kurių pavadinimų semantikos // *Lietuvių kalba: tyrėjai ir tyrimai*. Konferencijos pranešimų tezės. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 1994, p. 18.

¹⁴ Skat. *Latviešu valodas dialektu atlants. Leksika...* 58. un 59. karti.

¹⁵ Plašāk skat.: *Lietuvių kalbos atlasas. I. Leksika*. Autoriai E. Grinaveckienė, A. Jonaitytė, J. Lipskienė, K. Morkūnas, M. Razmukaitė, B. Vanagienė, A. Vidugiris. Ats. red. K. Morkūnas. Vilnius: Mokslas, 1977, p. 53, žemėl. Nr. 14.

Abu valodu dialektos kopīgās leksikas slānis ir plašāks. Tie ir gan amatu un profesiju nosaukumi, piemēram, la. dial. *dakteris*, *dokteris* / lie. dial. *daktaras*; la. dial. *kalvis* / *kalvis* ‘kalējs’; *malkas cirtējs*, *meža cirtējs* / *medkirtys*, *miškakirtys*, *miško kirtējas*; la. dial. *bondars* / *bandorius*, *bandorius* ‘mucenieks’; *kurpnieks*, la. dial. *saučs* / dial. *kurpius*, *šiaučius*; la. dial. *zvejs*, *ribaks* / *žvejys*, lie. dial. *ribokas* ‘zvejnieks’; *ratnieks*, la. dial. *ratu meisters*, *riteņu meisters*, *štelmākers* / lie. dial. *ratininkas*, *ratų meistras*, *stelmokas*, *stelmakeris*.

Arī pārējā šīs tematiskās grupas leksikā paralēles atrodamas galvenokārt dialektu vārdu kopumā. Tie ir darbarīku un to detaļu apzīmējumi, kā arī dažādu darbību apzīmējumi, piemēram, *rati* / lie. dial. *ratai*; la. dial. *rats* / *ratas* ‘ritenis’; *riteņa luoks*, la. dial. *abads* / *ratlankis*, *lankas*, *abadas*; *spieķis* / lie. dial. *špykas*, *sprikas*; *tecila*, *tecele* / *tekėlas*, lie. dial. *tekilas*; *ratiņš* / *ratelis*; *pamina* / lie. dial. *pamina*; la. dial. *stāvi*, *stakles* / *staklės*, lie. dial. *stovai*; *atspuole*, la. dial. *šaudīkle*, *šautuve* / *šaudyklė*, lie. dial. *šautuvas*, *atšpuolė*; *šķiets* / *skietas*; la. dial. *dzirkles*, *zirkles* / *žirklės* ‘šķēres’; *zāgēt* / lie. dial. *žoguoti*.

Kā latviešu, tā lietuviešu valodā daudz nosaukumu ir vērpijamā ratiņa detaļai klanīnai: *kucīte*, *kaziņa*, *kājiņa*, *lāpstiņa* / *kalelė*, *lopetėlė*, *mentelė*, *kojelė*, *klapčius*, *cigonas*, *kazolėlis*, *vokerukas*. Abās valodās tie parasti ir deminutīvi un veidoti ar nozīmes pārnēsumu. Abās valodās vairākiem šīs detaļas nosaukumiem ir līdzīga motivācija. To pamatā ir dzīvnieku nosaukumi, piemēram, *kucīte*, *kuņa* / *kalelė*; *kaziņa* / *kazolėlis*, cilvēka vai dzīvnieka ķermeņa daļu nosaukumi, piemēram, *kājiņa* / *kojelė* ‘kājiņa’, latviešu valodā vēl arī putnu nosaukumi – *dzērvīte*, *dzilna*, *gārniņš*, *storķis* ‘stārķis’.

Savukārt atšķirīgi ir tādi nosaukumi kā, piemēram, *dzirnavnieks* / *malūnininkas*; (ratu) *rumba* / *stebulė*; (kalēja) *lakta* / *priekalas*, arī *diegs* / *siūlas*; *kabata* / *kišenė*.

Atlanta avoti un karšu grupas. «Baltu valodu atlantam» izvēlētais latviešu un lietuviešu valodas materiāls nav viendabīgs – tas ir vākts dažādos laikos un dažādiem mērķiem: «Latviešu valodas dialektu atlantam», «Lietuviešu valodas

atlantam», «Eiropas valodu atlantam». Tā kā katram atlantam ir atšķirīgs tīkls, izlokšņu skaits, no kā vākts materiāls, arī ir atšķirīgs. Balstoties uz LKA un LVDA materiāla vākšanas un publicēšanas specifiku, var tikt izšķirtas vismaz dažas iespējamās karšu grupas, piemēram, LVDA un ALE latviešu valodas materiāls un LKA un ALE lietuviešu valodas materiāls. Šīs grupas materiāls ir visplašākais un ļauj veidot detalizētas un precīzas «Baltu valodu atlanta» kartes un komentārus. Otrā karšu grupa tiks veidota no materiāla, kas savākts LVDA un LKA kartēm un komentāriem (te minams arī latviešu valodas dialektu atlanta leksikas nepublicētais materiāls), piemēram, *kartupelis / bulvė*. Atsevišķu grupu veidos abu baltu valodu materiāls, kas vākts pēc ALE leksikas aptaujas. Latvija ALE pārstāvēta ar 36 izloksnēm, Lietuva – ar 42 izloksnēm.

Paredzētas arī karšu grupas, kuru materiāls un līdz ar to arī apjoms nav līdzvērtīgs: piemēram, ALE lietuviešu valodas materiāls un LVDA latviešu valodas materiāls; ALE un LKA lietuviešu valodas materiāls un ALE latviešu valodas materiāls; ALE un LVDA latviešu valodas materiāls un ALE lietuviešu valodas materiāls; LKA lietuviešu valodas materiāls un cits latviešu valodas materiāls (piemēram, B. Bušmanes veidotās kartes); LVDA latviešu valodas materiāls un cits lietuviešu valodas materiāls (aptaujas).

Aplūkotā materiāla specifika (leksēmu un to variantu areālā izplatība Latvijā un Lietuvā, etimoloģijas norādes un avoti, norādes par attiecīgo vārdu senākajos lietuviešu un latviešu rakstu avotos, piezīmes par semantiskajām atšķirībām) ir jāatspoguļo arī «Baltu valodu atlanta» karšu komentāros, kas tiks publicēti latviešu, lietuviešu un angļu valodā.

Iecerētais atlants būs ieguldījums baltu tautu etnoģenēzes izpētē.

Saīsinājumi

dial. – dialekta-, dialektisms

burt. – burtiski

la. – latviešu

lie. – lietuviešu

Lexis and Semantics in the *Atlas of the Baltic Languages*: Principles of the Choice of Dialectal Data

Summary

The paper briefly introduces a research into Lithuanian and Latvian dialects in context of the geolinguistic studies as presented in the *Atlas of the Baltic Languages*. The intended *Atlas of the Baltic Languages* will be elaborated on the basic sources of already collected dialectal data for the *Dialectal Atlas of Latvian (Latviešu valodas dialektu atlants)*, *Atlas of the Lithuanian Language (Lietuvių kalbos atlasas)* as far as for the *Linguistic Atlas of Europe (Atlas Linguarum Europae)* stored at the Latvian Language Institute of the University of Latvia and the Institute of the Lithuanian Language.

The content of the maps and commentaries of the planned *Atlas of the Baltic Languages* depends on the specific character of the collected dialectal material on Latvian and Lithuanian dialects.

Lexical materials for the *Atlas of the Baltic Languages* are intended to be divided into six thematic groups:

1. Nature. Space and time (*saule / saulē* 'sun'; *vējš / vējas* 'wind'; *sniegs / sniegas*; 'snow'; *silts / šiltas* 'warm');

2. Plants (*zāle / žolė* 'grass'; *vārpa / varpa* 'ear'; *zieds / žiedas*, *žaidas* 'blossom'; *rudzi / rugys, rugiai* 'rye');

3. Animals (*vilks / vilkas* 'wolf'; *stirna / sterna* 'roe'; *ezis / ežys* 'hedgehog'; *lūsis / lūšis* 'lynx'; *lapsa, lapse / lapė* 'fox');

4. Vocabulary connected with persons (*galva / galva* 'head'; *lūpas / lūpos* 'lips'; *kakls / kaklas* 'neck'; *ruoka / ranka* 'arm, hand'; *kāja / koja* 'leg');

5. Vocabulary reflecting material culture (*luogs / langas* 'window'; *suols / suolas* 'bench'; (maizes) *krāsns / krosnis* 'bread-oven'; (maizes) *sluota / šluota* 'bread-shovel'; *degt / degti* 'to burn'; *apdzīvuot, dzīvuot / apgyventi, gyventi* 'to inhabit');

6. Vocabulary connected with work and professions (*šūt / siūti* 'to sew'; *adata / adata* 'needle'; *cirvis / kirvis* 'axe'; *skaldīt / skaldyti* 'to split'; *cirst / kirsti* 'to cut'; *vērpēja / verpėja* 'spinner'; *audējs / audėjas* 'weaver'; *mūrnieks / mūrininkas* 'bricklayer').

These thematic groups in their turn should be divided into smaller subgroups. Special attention has to be paid to identical words used in

both Baltic languages, but with quite different meanings, e.g. Latv. *peļķe* 'pool', Lith. *pelkė* 'marsh'.

Information on the specific peculiarities of the collected dialectal materials, on distribution of lexemes and their variants in Latvia and Lithuania, eventual semantic differences, notes about etymology and its sources, the use of Latvian and Lithuanian words in the old Latvian and Lithuanian texts will be reflected in the commentaries to the maps of the *Atlas of the Baltic Languages*. The commentaries will be published in Latvian, Lithuanian and English.

The authors hope that the *Atlas of the Baltic Languages* would be an important source for further studies in ethnic genesis of the Baltic nations.

Ojārs BUŠS

Ģermāņu cilmes barbarismi ceļā no 20. uz 21. gadsimtu

Ģermāņu cilmes (resp., no vācu valodas aizgūto) barbarismu kopums vairāku gadsimtu garumā ir bijis – visnotaļ pamatoti – viens no galvenajiem latviešu valodas kultūras kopēju rūpju cēloņiem un apkarošanas objektiem. Jau 18. gadsimta vidū, 1753. gadā, Frīdrihs Bernhards Blaufūss savā sacerējumā «Stāsti no vecas un jaunas būšanas to Vidzemes ļaužu» rakstīja, ka šie Vidzemes ļaudis latviešu valodu «caur to ļoti maitā un sajauc, ka viņi bez vajadzības no tīras lepņības dēļ daudz vārdu no vācas valodas latviešu valodā iejauc, ko viņi paši savā valodā jeb ar pašu valodas vārdiem varētu izsacīt» (citēts no Ozols 1965, 353, kur par šā teksta autoru uzskatīts Jēkabs Lange); starp citu, šis pirms nedaudz vairāk nekā 250 gadiem rakstītais aizrādījums skanētu pavisam mūsdienīgi, ja tajā vārdkopu «vācas [=vācu. – O. B.] valodas» nomainītu ar «angļu valodas». (Kā redzams, par šā sacerējuma – «Stāsti no vecas un jaunas būšanas ..» – autorību ir bijušas domstarpības, Arturs Ozols to, kā jau minēts, piedēvējis Jēkabam Langem (Ozols 1965, 353; sacerējuma virsraksts te minēts mazliet citādā redakcijā: «Vidzemes ļaužu vecas un jaunas būšanas stāsti»), savukārt Alvils Augstkalns savulaik domu par J. Langi kā iespējamu šā teksta autoru kategoriski noraidīja, uzskatīdams, ka par Blaufūsa autorību nevarētu būt šaubu [Augstkalns 1938, 678]).

Bet, atgriežoties pie ģermānismiem šā termina parastajā izpratnē, t. i., pie aizguvumiem no vācu valodas, jāsaka, ka – kā jau labi zināms – it sevišķi 19. gadsimta otrajā pusē un 20. gadsimta pirmajās četrās desmitgadēs ir daudz darīts, gan lai **nevēlamos** ģermānismus aizstātu ar latviskiem jaundarinājumiem (piem., *beķeris* → *maiznieks*, *duršlags* → *caurduris*, *trekteris* → *piltuve*), gan arī lai veidotu neiecietīgu psiholoģisko attieksmi pret šīs etimoloģiski stilistikās grupas vārdiem. Minētā darbība, resp., pretdarbība visā visumā arī sasniedza savu mērķi, un 20. gs. 60.–70. gados šķita, ka vācu

cilmes barbarismi no latviešu valodas jau gandrīz izskausti, kaut gan, protams, daļa no šiem vārdiem joprojām tika lietota slenga līmenī.

Taču 20. gs. 70.–80. gados neliterāro ģermānismu sociālajā prestižā, šķiet, bija vērojams lūzums, šie vārdi pamazām zaudēja lielu daļu no savas līdzšinējās odiozitātes. Vācu cilmes barbarismu prestiža relatīvajam kāpumam acīmredzot bija vairāki – galvenokārt sociolingvistiski – iemesli, no kuriem kā nozīmīgākos varētu minēt trīs. Pirmkārt (un tas ir visbūtiskākais), šo barbarismu cilmes valodu, resp., vācu valodu vairs nekādi nevarēja uzskatīt par reālu draudu latviešu valodas kvalitātei vai pat eksistencei: vācu valodas runātāju masveida klātbūtne Latvijā kļuva par arvien senāku vēsturisku faktu, arvien retāk bija sastopama īsta, pilnvērtīga latviešu–vācu divvalodība, samazinājās vācu valodas īpatsvars starp skolā mācāmajām svešvalodām. Otrkārt, samērā daudziem neliterārajiem ģermānismiem, kas bijuši plaši lietoti 19. gadsimta latviešu valodā, prestižs cēlās, pateicoties retromodes tendencēm sadzīvē un mākslā (šīs tendences latviešu prozā, piemēram, savdabīgi un interesanti atspoguļojis Marģeris Zariņš ar savām valodas rotaļām; M. Zariņa tekstos varbūt latviešu valodā reāli lietoto, populāro ģermānisko barbarismu ir pat mazāk nekā autora jaunradīto vai senās publikācijās atrasto vācu cilmes okazionālismu, taču šo tekstu leksiskais kolorīts – it īpaši romānā «Viltotais Fausts jeb Pārlabota un papildināta pavārgrāmata» [Zariņš 1973] – precīzi atspoguļo neliterāro ģermānismu iekļaušanos retromodes atribūtos). Treškārt, tolaik (t. i., 70.–80. gados) arvien sāpīgāk jūtami rusifikācijas procesi daļai latviešu sabiedrības radīja vēlmi iekšēji pretstatīt tiem vairāk vai mazāk nostalgiskas atmiņas par laikiem, kad galvenā kontaktvaloda bija vācu valoda, un par vienu no šī pretstatījuma ārējām izpausmēm kļuva arvien tolerantāka attieksme pret «vecajiem, labajiem» ģermāniskajiem barbarismiem.

Visi minētie procesi atspoguļojās gan ikdienas runā, gan literatūrā. Kamēr Marģeris Zariņš ģermānismus izmantoja savdabīgām, ne pārāk nopietnām inkrustācijām, citu autoru (60.–70. gados pirmām kārtām Harija Gāliņa un Visvalža

Lāma) darbos šis leksikas slānis daudz tiešāk liecināja par reālajiem procesiem latviešu valodā (tiesa, H. Gāliņa gadījumā ar hronoloģisku nobīdi, jo galvenokārt saistībā ar kara laika realitāti). Savukārt ikdienas runā, pašcenzūras līmenī kopumā vājinājās emocionāli negatīvā attieksme pret ģermāņu cilmes barbarismiem, taču šī tendence, protams, nebija visaptveroša, tai pretstāvēja latviešu valodas kvalitātes nodrošināšanai nepieciešamā veselīgā pūrisma izpausmes.

Ģermāņu cilmes barbarismu daļējas rehabilitācijas leksikogrāfisks atspoguļojums rodams 90. gadu vārdnīcās, piemēram, *Latviešu literārās valodas vārdnīcas* pēdējos sējumos, kuros itin daudzi vēl nesen par barbarismiem uzskatīti ģermānismi iekļauti starp (literārās) sarunvalodas stila vārdiem; tas gan saistīts ne tikai ar iepriekš minētajiem – tieši ģermānismu sakarā būtiskajiem – faktoriem, bet arī ar jebkurā normētā valodā vērojamo tendenci atzīt par normai atbilstošiem tos neliterāros vārdus (protams, izņemot vulgārismus), kas ilgstoši un regulāri tiek lietoti reālajos runas aktos. 1991. gadā izdotajā «Latviešu literārās valodas vārdnīcas» priekšpēdējā sējumā [LLVV 7₂] starp vārdiem ar stilistisko norādi *sar.* (sarunvalodas stilistiskā nokrāsa) varam atrast, piemēram, *šālis, šīberēt, šīberis* (deja), (hibrīdvārdu) *širgaļa, šlaga, šlepe, šleperis, šlipse, šlauka, šluka, šnabis* un *šņabis, šņore, špeile, šprice*, bet vispār bez stilistiska ierobežojuma norādēm – *šāberēt, šāberis, šķindelis, šlāgeris, šlute, špaktele, štāpelis*. No šiem 20 vārdiem 12 (tostarp daži ar mazliet atšķirīgiem fonētiskiem vai gramatiskiem variantiem) savulaik iekļauti Austrālijas latviešu I. Mirovica un A. Dubaua sastādītajā «Latviešu žargona vārdnīcā» [LŽV], ko ar zināmām atrunām var uzskatīt par 20. gs. 40.–50. gadu leksisko normu atspoguļotāju (kaut arī šīs vārdnīcas pirmais izdevums publicēts samērā nesen, 1990. gadā). Šis sastatījums – starp «Latviešu žargona vārdnīcu» un «Latviešu literārās valodas vārdnīcu» – uzskatāmi parāda pārmaiņas daudzu savulaik neliterāru leksisko ģermānismu normatīvajā vērtējumā 20. gadsimta nogalē, salīdzinot ar gadsimta vidu.

Tomēr arī 21. gadsimta sākumā starp latviešu valodā lietotajiem slengismiem vēl var pamanīt gana daudz ģermānismu

(kaut arī apmēram trīsreiz mazāk nekā pirms 25 gadiem) [Bušs 2005, 41]; populārākie jeb visbiežāk dzirdētie no tiem 2004. gadā bija *foršs*, *bišķi* (ar variantiem), *štrunts* [ibid., 42–43], piemēram, [no anekdotes avīzē:] *Ar šito štruntu tu ņemies visu dienu, it kā manis te nemaz nebūtu!*, [no publicistikas:] *Jaunība ir forša, tur nav ko teikt*, [no sarunas:] *Man tagad tā bišķiņ kruķijās galva*, [no intervijas avīzē:] *Esmu, tipa, latgaļu zēns. Tāds bišķiņ pa gaisu ..* Leksikogrāfiskā veidā vērojumi par ģermāņu cilmes barbarismu lietojumu 20. gadsimta otrajā pusē un 21. gadsimta pirmajā piecgadē, kā zināms, ir apkopoti (līdz ar citiem slengismiem) «Latviešu valodas slenga vārdnīcā» [Bušs, Ernstsone 2006]. Arī pēc šīs vārdnīcas iznākšanas neliterārie ģermānismi, protams, no latviskiem tekstiem nav pazuduši; pēdējā pusgada laikā ir gadījies dzirdēt vai lasīt gan ļoti bieži pamanāmos, jau pieminētos trīs vārduņus (līdz ar ne mazāk populāro *fikss*, piemēram, [no pusaudžu žurnāla:] .. [pundurkāmītis] *ir tik maziņš un fikss, ka var nemanāmi nozust vienā mirklī*), gan relatīvi retāk lietotos *bādēties* (piemērs no avīzes: *Deputāts bādējas zem klajas debess*), *borēt* (piemērs no žurnāla: *Stundu viņam borēju, kāda ir atšķirība starp Lettonie un Lituānie ..*), *fāters*, *šilte*, *šaize* (šis visai ekspresīvais ģermānisms iekļauts avīzē publicētā stilistes komentārā *Te nu gan ir notikusi šaize – uzlikt milzīgās brilles, seja ir pavisam nosepta un personība pazudusi*; par šo piemēru gribētos teikt, ka tāds lietojums nu gan izskatās pēc šaušanas ar lielgabalu uz zvirbuļiem – bet acīmredzot no stilistes vērtību sistēmas viedokļa tas nesmukums bijis tik briesmīgs, ka ar mazāk ekspresīvu vārdu to nemaz nevarēja raksturot). Neliterārie ģermānismi iekļaujas arī hibrīdvārdu sastāvā, galvenokārt priedēkļatvasinājumos, piemēram, *apštempelēt*, *izcakat*, *ieklemmēties*, *sariktēties* (*nevarēju tik ātri sariktēties uz aizskriešanu*), *izklapēt* un *paklapēt*, *apšmucēties* un *sašmucēties* utt. (tie visi ir pamanīti runātā vai rakstītā tekstā 2006. gada otrajā pusē vai 2007. gada sākumā).

Pašreizējam valodas lietojumam raksturīgi, ka palaikam ģermāņu cilmes barbarismi parādās arī rakstu valodā pilnīgi neitrālā kontekstā, izmantoti tikai nominatīvā funkcijā, bez

jebkādām funkcionāli semantiskām papildniansēm. Šāda veidā – tīri nominatīvā funkcijā – 20. gadsimtā tika lietoti ikdienas runā tā sauktie sadzīves barbarismi, piemēram, jau pieminētais *duršlaks* vai arī *šīberis* ar nozīmi ‘krāsns aizbīdnis, krāsns plāte’ – tajās ģimenēs, kuras nebija uzskatījušas par nepieciešamu neliterāros ģermānismus pilnīgi izskaust no savas valodas. Mūsdienās šā paša tipa barbarismi var kļūt par ražojuma nosaukumu – veikalos var atrast, piemēram, tādu ikdienā nepieciešamu izstrādājumu kā *virtuves švammes*. No šīs tematiskās grupas vārdiem, t. i., sadzīves priekšmetu nosaukumiem, šķiet, *švamme* un *birste* ir tie, par kuru neatbilstami literārajai normai priekšstats runātāju vairākuma apziņā ir visvājākais. To pašu varētu teikt arī par darbības vārdu *klapēt* un it sevišķi priedēkļatvasinājumu *izklapēt*, kurš laiku pa laikam tiek izmantots kulinārijas recepšu tekstā. Un te nu varētu jautāt: varbūt šie vārdi nemaz arī vairs nav neliterāri (un tātad nebūtu arī par barbarismiem dēvējami)? Jāatzīst, ka leksikas kodificēšana no latviešu literārās valodas normu viedokļa pēdējos gados tikpat kā nenotiek, ja neskaita nozaru terminoloģijas normēšanu; pēdējā normatīvā vai vismaz daļēji normatīvā vārdnīca bija «Latviešu literārās valodas vārdnīca», un tā joprojām ir galvenais avots, ja nepieciešams atrast kāda vārda normatīvo raksturojumu. Ja kāds ikdienas runā samērā **bieži** lietots vārds šajā vārdnīcā nav atrodams, ir pamats domāt, ka šis vārds atzīts par neliterāru. Pēc šā kritērija *švamme*, *birste* un *klapēt* ir neliterāri vārdi, resp., barbarismi. Vai būtu pienācis laiks pārskatīt šo vērtējumu, un vai vispār tāds izvērtējums kādam ir vajadzīgs? Jautājums par to, vai leksikas kodificēšana vispār ir nepieciešama, varētu rasties, galveno vērību pievēršot vācu cilmes barbarismiem (vai bijušajiem barbarismiem) latviešu valodā 21. gadsimta sākumā. Saistībā ar šiem ģermānismiem kodifikācijai patiešām, kā šķiet, vairs nav lielas nozīmes, šo vārdu asimilācijas vai atgrūšanas procesiem varētu ļaut norisināties stihiski. Taču mēs labi zinām, ka ir divi citi leksisko barbarismu slāņi – neliterārie aizguvumi no angļu un jo īpaši no krievu valodas –, kurus nedrīkst atstāt bez negatīvā normatīvā vērtējuma, un tātad uz jautājumu par leksikas kodificēšanas nepieciešamību jāatbild: jā, kodificēšana

ir nepieciešama. Starp citu, kā savdabīgs kodificēšanas instruments var funkcionēt arī slenga vārdnīcas, kas, **iekļaujot** kādu vārdu vai nozīmi savās slejās, līdz ar to arī it kā uzliek šim vārdam spiedogu «neliterārs».

Bet, vēlreiz atgriežoties pie ģermāņu cilmes barbarismiem latviešu valodā, jāteic, ka tie arī 21. gadsimta sākumā vēl nav izsmēluši savas stilistiskās un citas lingvistiskās potences. Varbūt varētu pat teikt, ka vismaz vienā no funkcijām tieši šie vācu cilmes barbarismi ir visnoderīgākie, un tā ir valodas rotaļas, valodas humora funkcija. Krievu cilmes barbarismi no šīs funkcijas viedokļa lielākoties ir pārāk odiozi, kaut arī dažkārt noder, neliterārie aizguvumi no angļu valodas – vēl pārāk svaigi un mazadaptēti, bet ģermānismi – tieši laikā, *ar tiem var visriktīgāk špāsēties, un, pat ja špāse sanāk tāda pašvaka, skāde nav liela.*

Literatūra

Augstkalns, Alvilis, 1938 – Blaufūsa «Stāsti no tās vecas un jaunas būsanas to Vidzemes ļaužu» (1753) // *Latvijas vēstures institūta žurnāls*, Nr. 4, 677.–696. lpp.

Bušs, Ojārs, 2005 – Pēc 25 gadiem jeb Barbarismi – 2005 // *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 39.–46. lpp.

Bušs, Ojārs; Ernstsone, Vineta, 2006 – *Latviešu valodas slenga vārdnīca*. Rīga: Norden AB.

LLVV 7₂ – *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. 7₂. Rīga: Zinātne, 1991.

LŽV – *Latviešu žargona vārdnīca*. Sastādītāji I. Mirovics, A. Dubaus. Mordialloc (Australia): AIVA, 1990.

Ozols, Arturs, 1965 – *Veclatviešu rakstu valoda*. Rīga: Liesma.

Zariņš, Marģeris, 1973 – *Viltotais Fausts jeb Pārlabota un papildināta pavārgrāmata*. Rīga: Liesma.

**Lexical Barbarisms of German Origin in Latvian between
the 20th and 21st Century***Summary*

Lexical barbarisms of German origin have for long been the main enemy of the care-takers of cultural Latvian. Nevertheless at the second half of 20 century the prestige of barbarisms (slang-words) of German origin had risen. There are at least 3 reasons for that: 1) the influence of German was no real threat for the existence of Latvian; 2) old German loanwords were in concord with the retro-fashion; 3) as the threat of russification was very real, the «old, good German time» seemed to have been far better. At the beginning of 21 century the process of the «rehabilitation» of slang-words of German origin in Latvian still continues.

Ilze ŠTRAUSA

Ko stāsta govju vārdi Ukru pagastā?

«Tev vienmēr jābūt atbildīgam par tiem, ko esi pieradinājis,» (de Sent-Ekziperī 1993, 71) – tā Antuāna de Sent-Ekziperī slavenajā grāmatā «Mazais princis» mazajam princim saka lapsa. Kā zināms, cilvēki laika gaitā ir pieradinājuši dažādus dzīvniekus – tostarp arī govi, kas jau vismaz vairākus tūkstošus gadu ir bijusi piena (un arī gaļas) devēja. Tā kā govij ir visai liela loma cilvēka dzīvē, šķiet pašsaprotami, ka saimnieki savām piena devējām dod vārdu.

Ir pierasts, ka vārdus dodam ne tikai govīm, bet arī suņiem, kaķiem, zirgiem, kā arī kādiem īpašiem, eksotiskiem dzīvnieciņiem, kas mīt kopā ar mums, kas mums ir īpaši mīļi (arī zooloģiskajā dārzā varam atrast vairākus mīluļus, kas tikuši pie sava vārda). Tomēr reizēm kādā vārdā nodēvēti arī citi mājdzīvnieki. Piemēram, Rūtas Kolužas grāmatas «Ķikuraina valodiņa. Kā runājam latviski 2000. gadā» nodaļā «Mājdzīvnieku vārdi» (tos iesūtījuši desmit skolu audzēkņi) ievietoti ne tikai govju (*Ūsiņa, Kalla, Zinība*), zirgu (*Igo, Vizla, Ekvators*), suņu (*Topsis, Ričards, Sproga*) un kaķu (*Boņuks, Poģis, Mjauka*) vārdi, bet arī 22 aitu (*Podziņa, Smukulīte, Betija*), 78 kazu (*Sniedze, Millija, Beibe*), 62 cūku (*Alise, Baltule, Pušķis*), 112 trušu (*Tipiņa, Robijs, Pupužieds*), 91 vistas un gaiļa (*Pļāpa, Spīdshalvis, Melnā berete*), 28 pīļu (*Anabella, Receklis, Kurkins*) un 12 zosu vārdi (*Knābis, Jusis, Giga*).

Diemžēl cilvēki bieži vien labo, skaisto, kas viņiem ir, novērtē tikai tad, kad nākas to zaudēt. Iespējams, ka brīžos, kad esam spiesti zaudēt kādu no saviem dzīvniekiem, dažkārt arī aizdomājamies par to, ka tieši vārda došana (un lietošana) rāda patiesībā tik lielo atšķirību, piemēram, starp trusi, kas ir tikai viens no trušu lielāka vai mazāka bara, un trusi *Sprīdīti*. Ne jau vienmēr saimnieki dzīvniekam vārdu dod, kādu īpašu motivāciju vadīti. Reizēm tā ir tikai formalitāte (nav nekāds noslēpums, ka dažādu «papīru kārtošana» tagad saimniekiem prasa gandrīz tikpat daudz laika, cik lopiņu aprūpēšana), reizēm tikai nepieciešamība ērtības labad, jo arī ar lopiņu jāsarunājas un

jāuzrunā, un kā gan citādi lai to izdara, ja ne kādā vārdā (varētu jau, protams, izmantot arī vienkārši numerāciju, bet ne tas latviešiem pieņemts, ne skaisti skan), tomēr bieži vien saimnieks savam mājdzīvniekam devis vārdu ne tikai ērtības labad. Tas ir gluži tāpat kā ar personvārdiem, par ko O. Bušs raksta: «Personvārds nav vis «lieka greznība», bet nepieciešamība: ja nebūtu personvārdu, kā gan varētu izdalīt, pieminēt vai pasaukt kādu vienu cilvēku no daudziem? Var, protams, izlīdzēties ar iesauku, palamu, taču arī tā no valodniecības viedokļa ir specifisks personvārdu paveids.» (Bušs 2003, 8)

«Govīm parasti dod vārdus pēc tām nedēļas dienām, kad viņas rādījušās: mandala jeb pirmala, otaļa, trešaļa, cekula, piektala, sestala, svētala. Tā kā nu ar šiem vārdiem vien nepietiek, tad viņas nosauc arī pēc spalvas: dumala (tumši brūna), slaune (ar raibumiem pie pakaļas sāna), raibala, zvaigala (ar laukumu pierē), zīmala (ar kādu sevišķu zīmi). Melnu govī mēdz saukt par vabuli jeb skudri, sirmu par briedalu un raibu arī par cielavu» – šāds ticējums no Raunas atrodams Pētera Šmita «Latviešu tautas ticējumos» (<http://www.ailab.lv/ticejumi>). Bet to, kā sauc govīs un telītes Dobeles rajona Ukru pagastā un ko šie vārdi stāsta, aplūkosim šajā rakstā. Jāpiebilst, ka šoreiz tik tiešām stāsta paši govju vārdi, jo tie iegūti tikai saraksta veidā un nesniedz saimnieku atbildi uz jautājumu: «Kāpēc jūsu govij ir šāds vārds?» Protams, būtu labi noskaidrot motivāciju, ar kādu dots govij vārds, arī laiks, kad tas darīts, varētu par šo to liecināt (piemēram, vārds *Zemene* varbūt nav radies no auga nosaukuma, jo prātā nāk arī 2004. gada 4. septembra starpgadījums futbolā, kad Latvijas un Portugāles spēles laikā uz laukuma izskrēja puskaila meitene ar iesauku (niku) *Zemene* – iespējams, ka govīs vārds radies pēc *Zemenes* «skrējiena»).

Uz 2006. gada 1. janvāri Dobeles rajona Ukru pagastā savu dzīvesvietu deklarējuši 546 iedzīvotāji. Lielākā daļa ģimeņu vai nu savām vajadzībām, savam priekam, vai iztikai, peļņai nodarbojas ar lauksaimniecību, zemkopību un piensaimniecību. 2006. gada martā pagastā bija 342 govīs un telītes, tātad vidēji 0,63 govīs uz vienu iedzīvotāju. Protams, atšķirīgu govju vārdu pagastā ir mazāk nekā pašu govju – attiecīgi 217 : 342.

Bieži dzirdēts tāds kā ticējums, ka sunim, lai tas būtu nikns, jāliek vārds, kurā ir skaņa «r». Domājams, ka tāpēc liela daļa suņu vārdu sākas ar burtu «R» (*Reksis, Rida, Rikis, Rembo*; arī R. Kolužas grāmatā no iesūtītajiem suņu vārdiem viena ceturtdaļa sākas ar burtu «R» (skat. Koluža 2000, 38)). Bet pārraudzībā esošām govīm vārda izvēlē ir kāds noteikums – meitai jāliek vārds ar to pašu burtu, kāds ir mātes vārda pirmais burts (piemēram, māte *Mūsa*, meita – *Mēmele*; māte *Barbara*, meita – *Bārta*). Visbiežāk Ukru pagastā govīm vārdi sākas ar burtiem «M» (50 reizes), «P» (33 reizes), «S» (32 reizes), «R» (30 reizes) un «G» (30 reizes). Līdzīgi ir arī ar savstarpēji atšķirīgajiem vārdiem, kur pirmo trijnieku veido govju vārdi, kas sākas ar burtiem «M» (35 reizes), «S» (22 reizes) un «R» (18 reizes). Savukārt ar burtiem «E», «F» un «H», kā arī ar visiem burtiem (izņemot «Š»), kas rakstīti ar diakritiskajām zīmēm (piemēram, «Ā», «Ī», «Ķ», «Ģ», «Ž» u. c.) Ukros nesākas neviens govju vārds. Nepopulāri ir arī vārdi, kas sākas ar burtiem «I» (*Iste*), «Š» (*Šarlote*), «J» (*Jūsma, Jūra* (2 ×), *Jalta* (2 ×)), arī ar burtkopu «Dz» Ukros sākas tikai 3 govju vārdi (*Dzelme, Dzīle, Dzirkstele*) – plašāk skatīt 1. tabulā!

Latvieši līdzās dažādiem citiem svētkiem svin arī vārdadienu. Kā zināms, īpaši pēdējā laikā bērniem liek dažādus interesantus, īpatnējus, retus vārdus, kas bieži vien oficiālajā kalendārā nemaz nav iekļauti. Tāpēc nu jau otro reizi iznācis arī «Tavs vārdadienu kalendārs», kur ierakstīti 960 tradicionālie kalendārvārdi un 4505 retāk sastopamie personvārdi (Timuška, Bušs 2004, 4). Izrādās, ka (mazāk vai vairāk nopietni vai nenopietni) sastopami arī kalendāri, kas ļauj svinēt vārdadienu dzīvniekiem. Piemēram, 1992. gadā toreizējā bērnu laikrakstā «LaBA» tika publicēti kaķu, bet 1993. gadā suņu vārdadienu kalendāri. Līvānu veterinārā servisa mājaslapā (<http://www.livet.lv>) izdevās atrast arī govju un zirgu vārdu kalendāru, kur katrā gada dienā vārdadiena ir vienai govij un vienam zirgam (septiņas reizes vienā dienā gan ievietots tikai pa vienam vārdam). Minētajā kalendārā vārdi nosacīti kārtoti alfabēta secībā – vienā mēnesī sākas ar vienu vai diviem trim burtiem, kas alfabētā seko cits pēc cita (piemēram, janvārī ar «A», «Ā»,

februārī – «B», «C», «Č», martā – «D», «E», «Ē» utt.; tiesa gan, ieviesušās arī dažas acīmredzot drukas kļūdas, piemēram, janvārī ierakstīti arī vārdi *Sadaļa* un *Kalmīte*, kam visdrīzāk vajadzētu būt **Adaļa* un **Almīte*; dažkārt viens un tas pats vārds (*Rasa*, *Vizbule*) ierakstīts divreiz – divos datumos), bet mēneša ietvaros alfabēta secībā vārdi gan nav kārtoti. Līvānu veterinārā servisa mājaslapas ievietotajā kalendārā iekļauti tikai nepilni 18% jeb 39 no 217 savstarpēji atšķirīgajiem Ukru pagasta govju vārdiem¹. Visbiežāk no Ukros reģistrētajiem govju vārdiem šajā kalendārā ir zoonīmi, kas sākas ar «B» (5 vārdi), «M» (4 vārdi), «P» (4 vārdi) un «U» (4 vārdi). Par to visu plašāk skatīt 1. tabulā!

1. tabula. Govju vārdi Ukru pagastā

Sākumburts	Savstarpēji atšķirīgi govju vārdi	Kopējais govju vārdu skaits	Ukru pagasta govju vārdi, kas atrodami arī Līvānu veterinārā servisa govju un zirgu vārdu kalendārā
A	7	10	<i>Abava, Avene, Auce</i>
Ā	0	0	
B	16	26	<i>Blese, Brūnaļa, Brūklene, Bella, Blāzma</i>
C	11	14	<i>Ciprese, Cielava</i>
Č	0	0	

¹ Šeit ieskaitīti arī tie trīs vārdi (*Blese*, *Blāzma*, *Jalta*), kas kalendārā attiecīgajā dienā ierakstīti kā otrie vārdi, tātad, visticamāk, domāti zirgu vārdi. Taču šeit netiek ieskaitīti tādi vārdi, kas atšķiras ar galotni (Ukros *Cauna*, kalendārā – *Caune*) vai sufiksu (kalendārā tikai *Venta*, bet Ukros arī *Ventiņa*), jo tie jau ir divi dažādi vārdi (sal., piemēram, personvārdus *Paulis* un *Paulis*; *Skaidra* un *Skaidrīte*). (Skat. arī Bušs 2003, 13)

D	5	11	<i>Daugava</i>
E	0	0	
Ē	0	0	
F	0	0	
G	14	30	<i>Gauja</i>
Ģ	0	0	
H	0	0	
I	1	1	
Ī	0	0	
J	3	5	<i>Jalta</i>
K	9	11	<i>Kaskāde</i>
Ķ	0	0	
L	15	19	<i>Liepiņa</i>
Ļ	0	0	
M	34	50	<i>Mētra, Mellene, Melne, Mirte</i>
N	5	5	
Ņ	0	0	
O	9	9	<i>Oga, Oglīte</i>
P	15	33	<i>Paija, Pērse, Pērle, Purene</i>
R	18	30	<i>Rasa, Roze, Raibaļa</i>
S	22	32	<i>Saksija</i>
Š	1	1	

T	9	11	
U	5	9	<i>Upene, Usma, Una, Upīte</i>
Ū	0	0	
V	9	19	<i>Venta, Vizbule, Venēra</i>
Z	6	13	<i>Zemene, Zīmaļa, Zvaigzne</i>
Ž	0	0	
Dz	3	3	
Dž	0	0	
KOPĀ	217	342	39

Runājot par Ukros reģistrēto govju vārdu garumu (2. tabula), jāatzīst, ka dominē divzīlbīgi vārdi (tātad īsi, lakoniski), kas pret trīs- un četrzīlbīgiem vārdiem ir attiecīgi 66,8% : 30,4% : 2,8%. Respektīvi, divzīlbīgi vārdi likti pat vairāk nekā divas reizes biežāk nekā trīs- un četrzīlbīgi vārdi (145 : 66). Tikai ar sākumburtiem «A» un «C» biežāk ir trīs- un četrzīlbīgi vārdi, ar pārējiem sākumburtiem visvairāk ir divzīlbīgu vārdu. Savukārt četrzīlbīgi vārdi ir tikai seši – tie sākas ar burtiem «A», «C» un «M».

2. tabula. Ukros reģistrēto govju vārdu garums

Sākumburts	Divzīlbīgi vārdi	Trīs- un četrzīlbīgi vārdi	Četrzīlbīgi vārdi
A	2	4	1
Ā	0	0	0
B	12	4	0
C	3	7	1
Č	0	0	0
D	4	1	0

E	0	0	0
Ē	0	0	0
F	0	0	0
G	12	2	0
Ģ	0	0	0
H	0	0	0
I	1	0	0
Ī	0	0	0
J	3	0	0
K	5	4	0
Ķ	0	0	0
L	10	5	0
Ļ	0	0	0
M	21	9	4
N	5	0	0
Ņ	0	0	0
O	5	4	0
P	11	4	0
R	14	4	0
S	15	7	0
Š	0	1	0
T	9	0	0
U	3	2	0
Ū	0	0	0
V	5	4	0
Z	3	3	0
Ž	0	0	0
Dz	2	1	0
Dž	0	0	0
KOPĀ	145	66	6

55 Ukros reģistrētie govju vārdi jeb viena ceturtdaļa no atšķirīgajiem vārdiem pagastā dota vismaz divām govīm

(3. tabula). Visbiežāk (32 reizes) viens vārds dots divām govīm. Popularitātes pirmajā trijniekā ierindojušies pieci govju vārdi – 1. vietu ieņem *Venta* (Ukros dots 11 govīm), 2. vietu – *Gauja* (9 govīs), bet 3. vietā ir trīs govju vārdi (*Daugava*, *Pērse* un *Zvaigzne*) – katrs no tiem dots septiņām govīm. Zīmīgi, ka četri no pieciem populārākajiem govju vārdiem veidoti no upju nosaukumiem (par govju vārdiem, kas darināti no upju nosaukumiem skat. arī tālāk!), tikai viens (*Zvaigzne*) norāda uz govīs izskatu.

3. tabula. Populārākie govju vārdi Ukru pagastā

Vārdošanas gadījumi	Govju vārdi
11	<i>Venta</i>
9	<i>Gauja</i>
7	<i>Daugava, Pērse, Zvaigzne</i>
6	<i>Magone</i>
5	<i>Grieta, Pērle, Rasa, Straume</i>
4	<i>Abava, Bārta, Mūsa, Plūme, Rota, Svēte</i>
3	<i>Banga, Bella, Ciecere, Lāse, Mellene, Migla, Pārsla, Pupa, Upīte</i>
2	<i>Bite, Brūklene, Brūne, Cielava, Ganga, Grieze, Goba, Gundega, Jalta, Jūra, Kamene, Knīpa, Lora, Lote, Maija, Melne, Mirte, Muša, Pujene, Renda, Rinda, Roze, Rumba, Rūsa, Salaca, Saule, Selga, Tērce, Tīna, Una, Usma, Zemene</i>

Sens govju vārdu darināšanas veids latviešu, krievu, poļu, Baltijas somu un citās valodās ir atvasinājumi no govju dzimšanas dienu nosaukumiem (Zemzare 1971, 189). Turklāt, kā norādījusi D. Zemzare, «salīdzinot ar citiem govju vārdiem, visvairāk variantu ir tieši govju vārdiem, kas doti pēc to dzimšanas dienām»; tas liecina, ka šādi pēdējos gadsimtos govīm vārdi doti visbiežāk (Zemzare 1971, 192–193), tomēr pēdējā

laikā tos lieto vismazāk (Zemzare 1971, 199). Iepazīstoties ar govju un telīšu vārdiem Ukru pagastā, jāatzīst, ka arī šeit šis govju vārdu darināšanas veids vairs nebūt nav populārs – ir pat gandrīz zudis. Šādi savu vārdu ieguvušas tikai divas govīs – vārdi *Uota* un *Uotava* varētu liecināt, ka telīte dzimusi otrdienā. Domājams, ka pēc līdzīga parauga dots arī vārds *Marta* – telīte varētu būt dzimusi martā. Iespējams, šeit iederētos arī vārds *Maija* (tomēr par šā vārda izvēli skat. arī tālāk!).

Divpadsmit gadījumos par govju vārdu izmantots kāda dzīvnieka (kukaiņa, putna, meža zvēra, zivs) nosaukums. No Tirzas gan ir pierakstīts ticējums, ka govīm nedrīkst likt putnu vārdus, tad tās ganos negantas, taču no dažādu putnu nosaukumiem Ukros darināti pieci govju vārdi – *Cīrule*, *Cielava*, *Gulbe*, *Grieze*, *Paipala*.

Diezgan parasts vārdošanas veids ir izmantot kāda dzīvnieka nosaukumu, kuram raksturīga attiecīga krāsa (Bušs 2003, 41) – par to liecina arī minētais ticējums no Raunas un vairākas latviešu tautasdziesmas, piemēram:

Nu vēl māte vārdus deva

Pērnajām telītēm:

Kura raiba, raibaļiņa,

Kura melna, vabulīte.

(www.dainuskapis.lv)

Iespējams, ka šādi veidoti vairāki govju vārdi Ukru pagastā, piemēram, *Cauna* (sal. *caune* ‘Name einer dunkelbraunen Kuh’ Varakļānos EH I 260), *Lapsa*, *Kamene* (sal. *kamene* «govs, kam strīpas šķērsām» Rubenē (Zemzare 1971, 194)), *Muša*; uz raibām govīm, iespējams, norāda putnu nosaukumi *Cīrule*, *Cielava* (sal. arī *ciēlava* «vairāk pelēka, ap galvu tumšumi» Rubenē un «raibumi cielavas krāsu sadalījumā» Viesienā (Zemzare 1971, 194)), *Grieze*, *Paipala* (varbūt saskatīta līdzība ar šo putnu raibajām olām, jo raibi ir ne tikai visi minētie putni, bet arī to olas).

Govs vārda izvēles motivācija redzama vēl kādā latviešu tautasdziesmā:

Viena pate man gotiņa,

Tai skudriti vārdu liku,

Lai telites vairojās
 Kā skudrites pūlitē.
 (www.dainuskapis.lv)

Par *skudru*, *skudriņu*, *skudrīti* u. tml. Ukros gan nav nosaukta neviena govš, taču vienai govij dots vārds *Bite*. Jāatzīst, ka te varētu saskatīt zināmu līdzību starp skudru un biti, jo abi šie kukaiņi latviešiem saistās ar čaklumu. Bites vārds govij varētu būt likts arī tādēļ, lai govš būtu čakla piena devēja – tā kā bite ir čakla medus vācēja.

Tomēr neapšaubāmi jāpiekrīt O. Buša rakstītajam: «Pēdējā laikā arvien populārāki kļūst tādi vārdi, kas atvasināti no dažādiem objektiem (visbiežāk augiem un dzīvniekiem) bez ciešāka sakara tieši ar tās gotiņas īpašībām, kuru šajā vārdā dēvē.» (Bušs 2003, 42) Tāpēc šķiet, ka *Gulbe* Ukros tomēr neliecina, ka šā vārda īpašniece ir balta (kā tas, piemēram, norādīts Zālītē D. Zemzares rakstā (skat. Zemzare 1971, 194)). Domājams, ka tiešas saistības starp dzīvnieku, kura vārdā nodēvēta gotiņa, un šā vārda nēsātāju nav arī *Circenei* un *Moivai*.

Vēl biežāk nekā no dzīvnieku nosaukumiem Ukros govju vārdi veidoti no dažādiem augu nosaukumiem. Tomēr tikai dažos gadījumos (daudz retāk, nekā runājot par govju vārdiem, kas darināti no dzīvnieku nosaukumiem) varētu saskatīt līdzību starp augu un gotiņas, kuru šajā vārdā dēvē, izskatu, piemēram, *Pupa* (sal. *pupa* «raiba govš» Gārsenē (Zemzare 1971, 196)), *Brūklene* (sal. *brūklenīte* Vecumniekos = *brūklene* «sarkanbrūna govš» Rūjienā (Zemzare 1971, 193)), *Mellene*, *Mētra* (sal. *mētra* Nīcā, *mētraļa* – «ja raibumi brūkleņu lapu izskatā» Viesienā (Zemzare 1971, 195), *Aronija*, *Upene*, ? *Lilija* (sal. *lilija* «balta govš» Bārtā (Zemzare 1971, 195)).

Flora Ukru pagasta govju vārdos pārstāvēta dažādi. Visbiežāk (15 gadījumos) izmantoti puķu nosaukumi: *Ciklamena*, *Cīnija*, *Gundega*, *Kreimene*, *Lilija*, *Madara*, *Magnolija*, *Magone*, *Neļķe*, *Pienene*, *Pujene*, *Purene*, *Roze*, *Samtene*, *Vizbule*. Kā redzams, par govju vārdiem izmantoti gan savvaļas puķu nosaukumi (piemēram, *Pienene*, *Madara*, *Gundega*), gan dārzos ziedošu puķu vārdi (*Neļķe*, *Roze*, *Lilija* u. c.).

Arī koku un krūmu nosaukumi Ukros izmantoti govju

vārdu darināšanā (*Ciprese, Goba, Liepa, Lazda, Liepiņa, Mirte, Palma, Vīksna*), turklāt lielākā daļa no šiem augiem bieži vien sastopami lauku māju pagalmos. Kaut gan koki nereti minēti arī folklorā (kā norāda J. Kursīte, «vidēji katrā desmitajā latviešu tautasdziesmā minēts kāds koks (...), tāpat koki bieži minēti arī pasakās, teikās, buramvārdos, ticējumos (Kursīte 1999, 178)), tomēr saistību ar govju vārdiem te nevar saskatīt. Koki, no kuru nosaukumiem veidoti govju vārdi, ir sieviešu dzimtē (jāteic, ka šāda tendence Ukros vērojama gandrīz visu govju vārdu darināšanā). Bet zīmīgi, ka nav izmantots neviens skujukoka nosaukums, kaut gan vairāki no tiem (egle, priede, īve) ir sieviešu dzimtes vārdi.

Govju vārdu izvēlē iecienīta ir arī augļu, ogu un ogulāju dažādība: *Aronija, Avene, Brūklene, Mellene, Oga, Olīve, Plūme, Upene, Zemene*. Tā kā ogām raksturīga apaļa forma, šķiet, ka šādu vārdu izvēle varētu stāstīt par saimnieku vēlmēm – lai vārda nēsātājas ir apaļas kā ogas, tātad arī lai labi vairojas.

Par govju vārdiem izmantoti arī dažu citu floras pārstāvju apzīmējumi: *Gārse, Mētra, Pupa, Smilga, Vārpa*.

Par govju vārdiem un to izvēles motivāciju stāsta vēl kāda latviešu tautasdziesma:

Parādi, māmiņa,
Kur manas gotiņas:
Zīmaļa, raibaļa,
Baltmugurite?

(www.dainuskapis.lv)

Vārdi, kas tieši norāda uz govju krāsu, ir arī Ukru pagastā, kaut gan šādi ir tikai septiņi vārdi: *Brūnaļa, Brūne, Margē, Mellīte, Melne, Raibaļa, Raibule*. Par govju krāsu varētu liecināt vēl daži vārdi: *Ogle, Oglīte, Rūsa, ? Zilgme, ? Blāzma, ? Dzirkstele*. Bet uz baltu laukumiņu pierē norāda četri Ukros reģistrētie govju vārdi: *Blese, Zīle, Zīmaļa, Zvaigzne*. Daži vārdi stāsta arī par govju augumu: *Kripata, Knīpa*. Uz govju raksturu (vai varbūt gaidāmo, vēlamo raksturu) norāda vārdi *Bulta, Maiga, Strauja*. Par govju izskatu stāsta arī vārds *Gražole* (ja vien tā nav gražīga govju).

Nereti govju nosauktas kādas upes vārdā. Tas saistīts ar

ticējumu, ka govys, kuru dēvē kādas upes vārdā, dos daudz piena. O. Bušs gan norāda, ka mūsdienās šāda vārda izvēles motivācija biežāk ir tradīcijas dēļ, nedomājot par minēto ticējumu (Bušs 2003, 42). No vispārīgās leksēmas *upe* Ukros radušies divi govju vārdi – *Upe* un *Upīte*. Galvenokārt (17 vārdi) govys nodēvētas kādas Latvijā tekošas upes vārdā: *Abava*, *Auce*, *Bārta*², *Ciecere*^{*}, *Daugava*, *Gauja*, *Mēmele*^{*}, *Mūsa*, *Misa*^{*}, *Pērse*^{*}, *Rauna*^{*}, *Svēte*^{*}, *Salaca*^{*}, *Tirza*^{*}, *Vaidava*^{*}, *Venta*^{*}, *Ventiņa*. Kā redzams, visbiežāk govys nosauktas lielu upju vārdā; tikai divas reizes (*Auce*, *Svēte*) tā nodēvēta upes vārdā, kas atrodas netālu no Ukriem. Vienā gadījumā govys vārds atvasināts no upes nosaukuma deminutīva – *Ventiņa* < *Venta*. Tomēr visai liela loma govju vārdu izvēlē Ukru pagastā ir bijusi arī citu valstu, pat citu kontinentu upēm. Šādi radušies septiņi govju vārdi: *Amūra*, *Ganga*, *Kama*, *Odra*, *Reina*, *Sēna*, *Tigra*. Domājams, ka ar līdzīgu motivāciju (tātad, lai govys dotu daudz piena) govīm likti arī vārdi, kas radušies no ezeru nosaukumiem – *Rāzna*, *Usma*^{*} (ezeri Latvijā), *Rica* (ezers Gruzijā); populāri ir arī tādi govju vārdi, kas, nebūdami veidoti no hidronīmiem, tomēr tā vai citādi saistīti ar ūdeņiem: *Banga*, *Boja*, *Dzelme*, *Dzīle*, *Grīva*, *Jūra*, *Kaskāde*, *Krāce*, *Lāse*, *Migla*, *Nāra*, *Pārsla*, *Rasa*, ? *Rāmava*, *Rumba*, *Selga*, *Straume*, *Tērce*, *Veldze*. Tātad varētu apgalvot, ka jau minētā ticējuma būtība ir plašāka, jo cerībā, ka govys dos daudz piena, to nodēvē ne tikai upes vārdā, bet bieži vien arī kā citādi ar ūdeņiem saistītā vārdā.

Vēl vienu grupu veido govju vārdi, kas radušies no dažādu apdzīvotu vietu (pagastu, pilsētu, novadu) nosaukumiem. Šādi Ukru pagastā darināti desmit govju vārdi: *Bēne*, *Glūda*, *Jalta*, *Male*, *Pilva* (bet sal. arī liet. *pilvas* ‘vēders’), *Renda*, *Saksija*, *Sece*, *Sēlija*, *Velsa*. Reizēm vārda izvēle bijusi par labu tuvumā esošām apdzīvotām vietām (*Bēne*, *Glūda*), reizēm tās varbūt ir saimnieku ilgas pēc bijušās dzīvesvietas vai vietas, ko gribas apmeklēt.

² Zvaigznīte aiz zoonīma norāda, ka Latvijā ir arī pagasts ar šādu nosaukumu, taču govju vārds, visticamāk, radies no potamonīma vai limnonīma.

Rūta Koluža savā grāmatā «Ķikuraina valodiņa» norāda, ka personvārdu došana mājdzīvniekiem liecina par saimnieka un saimes labajām attiecībām (Koluža 2000, 33). Savukārt kāda «Latvijas Avīzes» lasītāja savulaik laikrakstam nosūtījusi sašutuma pilnu vēstuli par dzīvniekiem, kas nosaukti cilvēku vārdos. Viņa ar ironiju jautā: «Varbūt arī, kad manai kucītei būs pēcnācēji, kādam no tiem dot vārdu, piemēram, Monika, jo man patīk Monikas Zīles raksti un stāstiņi. Vai tas neskanētu jauki, ja es pagalmā sauktu savu kucīti Moniku un kaimiņiene aicinātu pusdienās savu mazmeitiņu Moniku? (..) Cik pagodināta jūtas Esmeralda Ermale, ja viņai ar cūku ir vienāds vārds? Kāpēc nevaru atcerēties nevienu ģimeni, kur dzīvnieki būtu nosaukti to bērnu vai mazbērnu vārdā.» (Latvijas Avīze 2004, 24) Ielūkojoties kalendārā un Ukru pagasta govju vārdos, redzam, ka 21,2% jeb 46 savstarpēji atšķirīgie govju vārdi sakrīt ar kalendārā ievietotajiem sieviešu personvārdiem. Tiesa gan, no semantikas viedokļa nevar apgalvot, ka visi šie govju vārdi radušies no sieviešu personvārdiem (tāda gan varētu būt lielākā daļa: *Alta, Bella, Barbara, Dārta, Dana, Grieta, Ginta, Jūsma, Lote, Maija, Magdalēna, Milda, Malda, Meta, Malva, Margarita, Paija, Rota, Rūta, Silga, Samanta, Santa, Šarlote, Tīna, Una*), taču vairāk nekā vienai trešdaļai (*Auce, Banga, Dzīle, Gundega, Liesma, Lilija, Magone, Maiga, Marta, Mētra, Madara, Pārsla, Rasa, Reina, Roze, Selga, Strauja, Teika, Venta, Veldze, Zīle*) semantika, domājams, ir citāda.

Vēl 10,6% jeb 23 savstarpēji atšķirīgie Ukru pagasta govju vārdi sakrīt ar «Tava vārdadienu kalendāra 2005, 2006, 2007» papildinājumos atrodamajiem sieviešu personvārdiem (kaut gan arī šajā apakšgrupā apmēram puse ir citas semantikas vārdi): *Bonija, Blāzma, Beta, Deja, Grēta, Lāse, Lora, Lipija, Magnolija, Mija, Mīle, Nāra, Pērle, Renda, Saksija, Saulīte, Saule, Samija, Sēlija, Tīne, Venēra, Vizbule, Zilgme*.

Analizējot govju vārdus, kas ir vienādi ar sieviešu personvārdiem, varam vilkt paralēles, jo vārda (zoonīma un antroponīma) izvēles motivācija vairākkārt sakrīt:

1) Personvārda izvēli motivē saistība ar kādu reālu populāru personību. Piemēram, Ukros no 102 noskaidrotajiem

vārdošanas gadījumiem šāda motivācija personvārda izvēlei bijusi divos gadījumos. Vecākiem (vai vismaz vienam no viņiem) patikusi indiešu dejojāja *Maija* un aktrise *Līga* Liepiņa. Arī vairāki iepriekš minētie govju vārdi, kas sakrīt ar sieviešu personvārdiem, lasītājam vismaz asociatīvi saistās ar kādu populāru personību (tiesa gan, katram lasītājam var būt citas asociācijas ar kādu citu personību, turklāt emocijas var būt arī gluži pretējas – nepatika), piemēram, *Margarita* (sal. – latviešu dziedātāja Margarita Vilcāne, latviešu māksliniece Margarita Stāraste), *Gundega* (sal. – latviešu rakstniece Gundega Repše), *Lora* (sal. – ASV prezidenta kundze Lora Buša), *Grēta* (sal. – aktrise Grēta Garbo) u. c. Domājams, ka ar līdzīgu motivāciju pie saviem vārdiem tikušas arī divas gotiņas, kas nodēvētas kādas populāras personības uzvārdā: *Dāle* (sal. – latviešu dzejniece Austrā Dāle, latviešu filozofs, psihologs, pedagogs Pauls Dāle), *Klinka* (sal. – latviešu dziedātāja Auguste Klinka). Vēl kāda govjs Ukros tikusi pie slavenas dziedātājas pseidonīma – *Madonna*, bet *Zulfija* savu vārdu varētu būt aizguvusi no uzbeku dzejnieces Zulfijas (īstajā vārdā Zulfijas Israilovas) pseidonīma.

To, ka šāds zoonīmu darināšanas veids ir visai populārs, rāda arī radiostacijas *StarFM* un *DARLING* pirms kāda laika rīkotā akcija (konkurss) par suņu un kaķu vārdiem – slavenību vārdu nēsātājiem, kur tika iesūtīti 120 suņu un 172 kaķu vārdi. Jāatzīst gan, ka šeit atrodami arī tādi zoonīmi, kas konkursa tematikai atbilst tikai nosacīti. Slavenības, kuru vārdos (personvārdos, uzvārdos, pseidonīmos) nodēvēti suņi un kaķi, ir dažādu profesiju, nodarbošanos pārstāvji, piemēram, politiķi (*Krištopāns*³, *Emsis*, *Kārlis Leiškalns*, *Kalvītis*), aktieri (*Kerija Bredšova*, *Demija Mūra*, *Čārlijs Čaplins*, *Patrīcija Rūtledža*), mūziķi (*Ance*, *Bēthovens*, *Fredis*, *Mārtiņš Brauns*, *Madonna*, *Reiniks*, *Britnija Spīrsa*, *Elviss Preslijs*, *Tina Ternere*), mākslinieki (*Pikaso*), rakstnieki (*Čadarainis*, *Bairons*, *Jurga*), sportisti (*Prūsis*, *Šūmahers*, *Mika Hakinens*, *Taisons*), zinātnieki (*Ņūtons*). Īpaši pamanāmi ir vēl nesen populāro «Talantu

³ Iekavās norādīti akcijai iesūtītie suņu un kaķu vārdi tieši tādā veidā, kā tie minēti StarFM mājaslapā.

aģentūras» šovu dalībnieki (*Aisha, Rūdis, Lilly, Zix, Dons, U.C.I.S.*). Nereti minēti arī filmu un grāmatu varoņi, turklāt tie var būt arī dzīvnieki (*Makgawers, Šreks, Sallija Spensere, Zorro, Beiža, Bokas jaunkundze, Pifs, Grāfs Monte Kristo, Robinsons Kruzo, Boņuks*; no Ukros reģistrētajiem govju vārdiem te varētu minēt vienu – *Simba*, kas būtu iekļaujams nākamajā grupā).

2) Vārda izvēli motivē saistība ar literāru (mākslas) tēlu, šajā grupā iekļaujot arī filmu varoņu vārdus (šī tendence jau minēta iepriekš, sniedzot ieskatu par *StarFM* un *DARLING* rīkotajai akcijai iesūtītajiem suņu un kaķu vārdiem). Personvārdu izvēlē šāda motivācija Ukros bijusi septiņos gadījumos – *Laurijs, Ainārs, Aivars, Mārīte, Vineta, Baiba* un *Ārija*. No dažādu ārzemju seriālu varonēm savus vārdus, domājams, ieguvušas vairākas govīs, piemēram, *Barbara, Samanta, Bonija, Lora*, arī *Rūbija* (pēdējais gan pagaidām kā sieviešu personvārds nav iekļauts ne kalendārā, ne papildinājumos). Savukārt govīs *Maija* un *Paija* savus vārdus visdrīzāk «aizņēmušās» no Annas Brigaderes lugas «Maija un Paija». Literāri tēli ir vēl divu govju vārdu pamatā: *Ronja* (sal. A. Lindgrēnas grāmatu «Ronja – laupītāja meita») un *Tille* (sal. A. Neiburgas grāmatu «Stāsts par Tilli un Suņu vīru»).

3) Personvārdu izvēlē viens no aktuālajiem faktoriem, kas nosaka vārda izvēli mūsdienu Latvijā, ir vārda saistība ar pozitīvi vērtētu cilvēku no paziņu loka. Piemēram, Ukros no 102 zināmajiem vārdošanas gadījumiem šāda vārda izvēle bijusi 12 reizes: *Jānis, Ivars, Marta, Artūrs, Mareks, Edgars* u. c. (dažkārt to varētu uzskatīt arī par ģimenes tradīciju, jo sešas reizes vārds ielikts par godu vectēvam). Tā kā Ukru pagasts ir mazs un tajā ir arī maz iedzīvotāju, turklāt dažādu personvārdu ir vēl mazāk (izmantojot Ukru pagasta iedzīvotāju reģistru, 2005. gada sākumā iegūti 285 dažādi priekšvārdi – no tiem 135 vīriešu, 150 sieviešu antroponīmi), gadījumos, kad govīm doti sieviešu personvārdi, kas reģistrēti arī Ukros (sevišķi, ja tie nav latviešu cilmes onīmi), nereti šķiet, ka vārda devējs tādā veidā tomēr parādījis savu attieksmi pret kādu ukrenieku (tiesa gan, spektrs, kāda ir šī attieksme, var būt gana plašs – no patikas, cieņas līdz nepatīkai, pat riebumam). No Ukros reģistrētajiem

sieviešu personvārdiem un savāktajiem govju vārdiem sakrīt deviņi onīmi: *Ginta, Liesma, Lilija, Madara, Maija, Marta, Milda, Pārsla, Santa*.

Vairāku Ukru pagasta govju vārdu pamatā ir vārdi, kas saistīti ar mūzikas (*Cītara, Gamma, Opera, Meluzīne* (sal. Mendelsoņa uvertīru «Skaistā Meluzīne» un vokālo kvartetu «Meluzīne») un dejas pasauli (*Deja, Lambada, Salsa*).

Šķiet, ka daži vārdi radušies uz fonētisko līdzību pamata, jo sastopami vārdu pāri, kas atšķiras tikai ar vienu vai divām skaņām (*Tille – Pille, Tille – Tolla, Tīne – Tīna, Ringa – Rinda, Numa – Nusa*). Šādi – līdzīgi – govju vārdi varētu būt darināti vienā saimniecībā, nereti viens varētu būt mātes, otrs – meitas vārds.

Vairākiem no vēl neminētajiem govju vārdiem piemīt pozitīva konotācija – tie saistās ar mīļumu un skaistumu, var būt abstrakti jēdzieni, piemēram, *Buča, Laime, Mīle, Mīlule, Pērle, Saule, Saulīte, Prince, Venēra*.

Nereti saimnieki vēlas, lai viņu govīm būtu skaisti, skaņīgi vārdi, bet gaume, kā zināms, ir ļoti dažāda. Tāpēc varbūt govju vārdus, kas neietilpst nevienā no iepriekš minētajām grupām, varētu uzskatīt par vienkārši skaņīgiem vārdiem (īpaši skaņīgi šķiet tie, kuros ir vismaz viens skanenis – tāda ir lielākā daļa šīs grupas vārdu), dažkārt šeit parādās arī bērnu fantāzija un izdoma: *Colla, Iste, Lapa, Lēdija, Lelle, Maska, Meitene, Negre, Oma, Poga, Sakta, Sima, Stara*.

No vēl neminētajiem Ukros reģistrētajiem govju vārdiem vismaz divi zoonīmi (tiesa gan, kā apelatīvi) atrodami O. Buša un V. Ernstsones «Latviešu valodas slenga vārdnīcā», tomēr negribētos domāt, ka šie govju vārdi ir darināti no slengismiem, drīzāk arī šeit parādās bērnu izdoma: *Cīga* (sal. *cīga* ‘cigarete’ LVSIV 89), *Maika* (sal. *maika* ‘krekliņš; sporta krekliņš’ LVSIV 285, sal. arī vīriešu personvārdu *Maiks*).

Ukru pagasta nacionālajā sastāvā visai nozīmīga vieta ir lietuviešiem – uz 2006. gada 1. janvāri viņu bija 18,5% no visiem pagasta iedzīvotājiem. Tā kā pagasts robežojas ar Lietuvu, bet līdz 1921. gadam daļa tagadējā Ukru pagasta ietilpa Lietuvas sastāvā, šeit ir ne tikai ievērojams lietuviešu

īpatsvars, bet arī samērā daudz lietuviešu cilmes onīmu (vietvārdu, personvārdu un uzvārdu). Arī trim govju vārdiem ir lietuviska cilme (tie darināti no lietuviešu valodas apelaīviem): *Gražole* (liet. *gražuolė* 'skaistule', *gražus* 'skaists, daiļš, jauks'; arī D. Zemzare min no lietuviešiem aizgūtus govju vārdus, kas sastopami Lietuvas pierobežā, piemēram, *Graža* (Zālītē), un salīdzina to ar liet. *gražus* 'skaists' un *gražiulė* 'graži karvē' ['skaista govš'] (Zemzare 1971, 199)), *Kampa* (liet. *kampa* 'ragavu) kūlenis, balziens', *kampas* 'stūris, kakts'), *Margē* (liet. *margas* 'raibs').

Septiņi govju vārdi Ukru pagastā ir deminutīvi – darināti ar sufiksu *-īt-* (*Acīte, Mellīte, Oglīte, Saulīte, Upīte*) vai *-iņ-* (*Liepiņa, Ventiņa*). Šāda govju vārdu izvēle liecina par divām tendencēm:

- 1) vārdi likti mazām telītēm, kas, domājams, nav paredzētas ilgai audzēšanai (turēšanai);
- 2) vārdi rāda mīlumu, ko pret savām gotiņām jūt to saimnieki.

Latviešu personvārdu pētnieks K. Siliņš savulaik ir norādījis: «Personvārdi ar laiku zaudē savu semantisko nozīmi. Tagad vecāki, izraugoties bērniem vārdus, vairāk pievērs uzmanību vārda labskaņai un ģimenes tradīcijām nekā vārda nozīmei. (..) Katrā laikmetā var runāt par vairāk vai mazāk iecienītiem vārdiem, kas raksturo sabiedrības gaumi. Laiks prasa jaunu sadzīves kultūru un arī jaunus personvārdus.» (Siliņš 1990, 22–23) Līdzīgi var teikt arī par govju vārdiem – laiks rit uz priekšu, un arī tradīcijas mainās. D. Zemzare, kā jau minēts, norādījusi, ka savulaik govīm visbiežāk deva vārdus pēc to dzimšanas dienu nosaukumiem, taču tagad šāds govju vārdu darināšanas veids ir gandrīz zudis (Zemzare 1971, 192–193). Arī Ukros šādas motivācijas govš vārda izvēlē faktiski nav. Savukārt govju vārdu izvēlē šeit ir iecienīti dažādi vietvārdi (īpaši jau upju nosaukumi), sieviešu personvārdi, augu un dzīvnieku nosaukumi, vārdi, kas liecinātu par govš izskatu vai uzvedību, kā arī dažādi ar ūdeņiem saistīti apelaīvi.

Literatūra

Bušs 2003 – O. Bušs. *Personvārdi, vietvārdi un citi vārdi: izpētes pakāpieni*. Rīga.

EHI-II – J. Endzelīns, E. Hauzenberga. *Papildinājumi un labojumi K. Mīlenbaha Latviešu valodas vārdnīcai I–II*. Rīga, 1934–1946.

Koluža 2000 – R. Koluža. *Ķikuraina valodiņa. Kā runājam latviski 2000. gadā*. Rīga [bez izdošanas gada].

Kursīte 1999 – J. Kursīte. *Mītiskais folklorā, literatūrā, mākslā*. Rīga.

Latvijas Avīze 2004 – Liepājnieces Brigītas vēstule. Katrai lietai sava vieta. – *Latvijas Avīze*. 15. marts, 24.

LVSIV – O. Bušs, V. Ernstsone. *Latviešu valodas slenga vārdnīca*. Rīga, 2006.

de Sent-Ekziperī 1993 – A. de Sent-Ekziperī. *Mazais princis*. Rīga.

Siliņš 1990 – K. Siliņš. Latviešu personvārdu cilme un attīstība. – *Latviešu personvārdu vārdnīca*. Rīga, 10–23.

Timuška, Bušs 2004 – A. Timuška, O. Bušs. Priekšvārds. – *Tavs vārdadienu kalendārs 2005, 2006, 2007*. Rīga.

Zemzare 1971 – D. Zemzare. Par govju vārdiem latviešu valodā. – *Baltistica* VII (2), 189–200.

Interneta adreses

<http://www.ailab.lv>

<http://www.dainuskapis.lv>

<http://www.livet.lv>

<http://www.pmlp.gov.lv>

<http://www.starfm.lv>

What do the Names of Cows from the Ukru Rural District Tell?

Summary

The paper analyses 217 names of Ukru rural district cows that have been collected in March 2006. Several Latvian national beliefs and folk songs tell about the names of cows and motivation for their choice, besides older research has been devoted to this motivation (e.g., Zemzare 1971) – thus it seemed interesting to find out whether the names collected in these folklore materials and stated in the aforementioned research can be referred to modern times. However it can be said that time flows and traditions are changing. A very popular way of creating names of the cows was derivations from the names of the birthdays of the cows but at present it is almost lost (in Ukri such motivation has been used only in twice – *Ota* and *Otava*).

The names of the cows can indicate the colour of the cow directly (*Brūne, Brūnaļa, Mellīte*) or indirectly (*Ogle, Rūsa*). Similarity between the appearance of an animal or plant and a cow which has been named so (*Cauna, Kamene, Cīrule, Cielava; Pupa, Brūklene, Mellene, Aronija*) can be observed very often. However, even more frequent are the cases when the names of the cows are derived from the names of the animals and plants without such relationship (*Circene, Moiva; Magone, Neļķe, Goba, Liepa, Avene, Vārpa*).

The names of the cows can also indicate the character of the cow (*Bulta, Maiga, Strauja*), its size (*Knīpa, Kripata*) or a white spot on a forehead (*Blese, Zīle, Zīmaļa, Zvaigzne*).

Very frequent is a belief that a cow with a name of some river will give a lot of milk. Due to this belief (or due to the tradition) 24 cows in Ukri have been named after some river (*Abava, Gauja, Mūsa, Ganga, Reina*). Supposedly that with similar motivation cows have been given names originating from lakes (*Rāzna, Usma, Rica*), but especially popular are names of cows more or less related to the waters (*Lāse, Rasa, Rumba, Straume, Tērce*).

Names of ten cows in Ukri are derived from the names of different populated areas (*Bēne, Jalta, Renda*).

Names of 46 cows (*Barbara, Grieta, Una, Rūta*) coincide with the personal names of women from a calendar although etymological

semantics of more than one third of these zoonyms does not directly relate to anthroponomy. Motivation for the choice of such name for a cow can be of a different character, for example, relation of a name to a real popular personality (*Grēta, Lora, Gundega*) or to a literary (artistic) hero (*Maija, Paija, Ronja, Tille*), etc. Some names relate to the world of music and dance (*Cītara, Gamma, Deja, Lambada*).

Some words have originated on the basis of phonetic similarities – there are pairs of the words that differ only with one or two sound (*Tille – Pille, Tille – Tolla, Ringa – Rinda, Numa – Nusa*). Such – similar-names of the cows could be formed in one farm, sometimes one of them being the name of a mother, the other – a daughter (the cows under one supervision should have the names starting with the same letter for both a mother and a daughter).

Names of several cows (*Gražole, Kampa, Marģe*) are coined from the appellatives of the Lithuanian language which in its turn indicate the influence that Lithuanians have upon the cultural environment of the Ukru rural district.

Valda SALMIŅA**Armēņu īpašvārdu atveide latviešu valodā**

Mūsdienās, pieaugot starpvalstu un starpkultūru sakariem, arvien nozīmīgāka kļūst īpašvārdu (personvārdu, vietvārdu) adekvāta atveide tulkojumos, uzziņu literatūrā, preses izdevumos, kā arī zinātniskajā literatūrā.

Iepriekšējās desmitgadēs izdotajā uzziņu literatūrā un presē Armēnijai veltītajos rakstos nācās sastapties ar neprecīziem īpašvārdu atveides variantiem, ko veicinājusi avota valodas nepārziņāšana, atveides normu trūkums, starpniekvalodas ietekme uz īpašvārdu atveidi, kā arī nepieciešamība atveidot latviešu valodai netipiskas skaņas.

Ja ģeogrāfisko nosaukumu oriģinālformu identificēšana ir kļuvusi vieglāka, pateicoties tīmeklī pieejamajiem vietvārdu sarakstiem transliterētā formā, kā arī karšu izdevumiem, kur līdzās armēniskajiem nosaukumiem dota arī to latīņalfabētiskā transliterācija, citādi tas ir ar personu priekšvārdiem un uzvārdiem, kas parasti atveidoti saskaņā ar armēņu īpašvārdu atveides noteikumiem krievu valodā (pēdējos gados – arī angļu valodā).

Lai gan latviešu valodā citvalodu īpašvārdi tradicionāli tiek atveidoti pēc fonētiskā principa, t. i., sekojot to izrunai oriģinālā, konsekventa tā ievērošana praksē ne vienmēr ir iespējama. Latviešu alfabēta grafiskās iespējas neļauj pilnīgi precīzi atveidot armēņu valodas skaņas – daļai ir rodamas tikai aptuvenas atbilstmes latviešu valodā.

Divu literāro valodu (austrumarmēņu, turpmāk tekstā AA, un rietumarmēņu – RA) līdzaspastāvēšana rada priekšnosacījumus paralēlu atveides formu lietošanai: *Tigrans – Digrans, Karo – Garo, Pltjans – Beledjans*. Vārdu ortogrāfiskā forma AA un RA valodā atšķiras tikai nedaudz. Tomēr RA valodā savdabīgās fonoloģiskās sistēmas dēļ pastāv ļoti lielas neatbilstmes starp vārda ortogrāfisko formu un tā reālo izrunu.

Šajā rakstā tiks pievērsta uzmanība galvenokārt īpašvārdu atveidei no austrumarmēņu literārās valodas (*arevelahayeren*), kurai ir valsts valodas statuss Armēnijas Republikā (*Hayastani Hanrapetut'yun*) un Kalnu Karabahā (*Lernayin Gharabagh*).

Armēņu alfabēts. Transkripcija

Armēņu alfabētā ir **39 burti**, kas apzīmē **36 skaņas**. Tas ir fonētisks alfabēts, respektīvi, katrs burts apzīmē vienu skaņu. Bet trīs burti – Է [ye], Ն [vo], Լ [(y)ev] – apzīmē skaņu savienojumus. Armēņu rakstību (*hayoc gir*) ir radījis **Mesrops Maštocs** 406. gadā. Sākotnēji armēņu alfabētā bija 36 burti, pēdējie trīs alfabēta burti pievienoti vēlāk. Armēņu valodas skaņu aprakstīšanai tiek lietotas dažādu valodnieku (**Hibšmanis – Meijē – Benvenists, Marrs** u. c.) izstrādātās transkripciju sistēmas, kā arī **IPA** (*International Phonetic Alphabet*) – starptautiskais fonētiskais alfabēts.

Armēņu valodas starptautiskās transkripcijas un transliterācijas pamatā ir latīņu alfabēts, taču latīņu alfabēta 26 burti nespēj apzīmēt visas 36 armēņu valodas fonēmas, tāpēc, izstrādājot transkripciju, ir radusies nepieciešamība ieviest digrafus un diakritiskās zīmes, kā arī grieķu alfabēta burtus.

Pirmo armēņu valodas transkripciju (transliterāciju) uz latīņu alfabēta bāzes izstrādāja **Heinrihs Hibšmanis**, to pilnveidoja **Antuāns Meijē**, vēlāk dažas pārmaiņas tajā veica **Emils Benvenists**. Šī sistēma, saīsināti **HMB**, tiek plaši lietota armēnistikas pētījumos gan Armēnijas Republikā, gan ārzemēs. Tā tiek uzskatīta par zinātnisku, jo konsekventi īsteno principu: viena fonēma – viena grafēma – un paredzēta šauram lietotāju lokam (kulturologiem, filologiem, vēsturniekiem). Tā neņem vērā armēņu vārdu reālo izrunu gadījumos, kad vārda grafiskais attēls nesaskan ar tā izrunu, tāpēc autori paši to dēvējuši par transliterācijas sistēmu. Taču tas nerada lielas nekonsekvences, jo austrumarmēņu valodā rakstība pamatos ir fonoloģiska, t. i., vārda ortogrāfiskā forma atspoguļo tā reālo izrunu. Tikai noteiktos gadījumos zilbi veidojošais patskanis ը [ə] rakstos netiek attēlots, bet tiek izrunāts:

Մխիթար [məχit^haɹ] – *Mkhitar*, Մարտիչ [məkəɹit^h] – *Mkrtich*.

Paralēli šai sistēmai iepriekšējās desmitgadēs lietota arī Starptautiskās fonētiķu asociācijas izstrādātā fonētiskās transkripcijas sistēma, kas dažkārt armēņu valodas skaņas atveidoja ar burtkopām, kurās izmantotie burti katrs atsevišķi

savukārt tika izmantoti citu skaņu atveidē. Tā, piemēram, armēņu afrikātas δ [c], g [c'] tika atveidotas ar burtiem **ts**, **tsh'**; vibrants η [r] – ar **rr**, aspirētie līdzskaņi φ [p], θ [t], φ [k] attiecīgi – **ph**, **th**, **kh** (skat. 1. tabulu). Bet šāds fonētisko simbolu lietojums ir pretrunā ar valodas lietotāju valodas izjūtu, jo katra atsevišķā burta apzīmētās skaņas funkcionē kā patstāvīgas fonemātiskas vienības. Valodniece **A. Hačatrjana** norāda, ka šāda «šauri fonētiska» (Hačatrjana 1973, 35) pieeja transkripcijai var traucēt atveidotā vārda identificēšanu, jo ir iespējami vairāki tā lasījumi: *thas* – *t'as* (b)oda, *t'ə* – *has* (za)loksns, nenobriedis).

Armēņu valodas dažādu posmu aprakstīšanai tiek izmantota arī **H. Ačarjana** izstrādātā *zinātniskā* transkripcija. Tā lietota «Armēnijas vietvārdu vārdnīcā» (1.–5. sēj.), kur katram vietvārdam dota armēņu transkripcija un transkripcija krievu valodā.

Līdztekus zinātniskajai transkripcijai (transliterācijai) plaši lieto arī *praktisko* transkripciju, kas atspoguļo katras konkrētās mērķvalodas iespējas atveidot tai svešās skaņas. Šādu atbilstmju tabulu armēņu valodas skaņām Eiropas tautu valodās izstrādājusi **A. Hačatrjana** (Hačatrjana 1973, 34). Atšķirībā no zinātniskās transkripcijas, kurā ir ieviestas jaunas grafēmas un diakritiskas zīmes, praktiskajā transkripcijā tipogrāfiska rakstura grūtības un plaša lasītāju loka nesagatavotība liek avota valodas īpašvārdos un vietvārdos sastopamās svešās fonēmas mērķvalodā atveidot ar tai pieejamām grafēmām un grafēmu kombinācijām. Tādējādi praktiskā transkripcija balstās uz katras konkrētās mērķvalodas alfabētu, izmanto tā grafiskās iespējas svešo skaņu atveidei, dažkārt arī grafikas atveidei. Praktisko transkripciju lieto presē, literāro darbu tulkojumos, sarunvalodas vārdnīcās, armēņu valodas mācību grāmatās, kas domātas ārzemniekiem, atveidojot īpašvārdus un kultūrvidei raksturīgu reāliju apzīmējumus.

Lai armēņu īpašvārdu grafisko attēlu padarītu pieejamu valodas nepratējiem, šajā rakstā kā ģeogrāfiskie nosaukumi, tā arī personvārdi tiek doti *IPA* transkripcijā (skat. 1. tabulu). Gadījumos, kad izruna atšķiras no rakstības, kvadrātiekvās

tiek dota vārda izruna.

Atveidojot armēņu personvārdus, izmantoti **H. Barsegjana** un **G. Mazmanjana** sastādītie biežāk lietoto personvārdu saraksti ar **G. Džahukjana** izstrādātām transkribētām formām, kā arī H. Barsegjana sniegtie piemēri un norādes par armēņu līdzskaņu **b**, **d**, **g**, **dz**, **dž** izrunu pēc armēņu līdzskaņiem **r** un **gh**.

Armēņu īpašvārdu latviskas atveidošanas pamatprincipi

1. Armēņu īpašvārdi latviešu valodā tiek atveidoti saskaņā ar to izrunu (pēc transkripcijas, nevis transliterācijas principiem, atsevišķos gadījumos pieļaujot transliterācijas elementus), piemēram, armēņu *Sargsyan* [saɾk^hsjan] – *Sarksjans*.

2. Gadījumos, kad vārdam iespējami izrunas varianti vai nav skaidri zināma tā izruna, priekšroka dodama atveides variantam, kas tuvāks vārda grafikai oriģinālā: ՍԵՂՐԱԿ *Sedrak* / *Set'rak* – *Sedraks*.

3. Tās armēņu valodas skaņas, kurām nav precīza ekvivalenta latviešu valodā, tiek atveidotas ar grafēmu, kuras apzīmēta latviešu valodas skaņa vistuvāk atdarina šo armēņu valodas skaņu. Tā, piemēram, aspirētās skaņas tiek atveidotas ar attiecīgajām neaspirētajām skaņām **t'** – **t** vai **t^h**, **p'** – **p** vai **p^h**, **k'** – **k** vai **k^h** (**th**, **ph**, **kh** lietojums problemātisks, tuvāk skat. piezīmēs par **h** lietojumu), ԹԱՂԼՆՈՒ *T'adevos* [t^hat^hevos] – *Tatevoss*, ՓԱՂԹԱՄ *P'art'am* – *Partama* vai *Part^hama*, bet skaņām, kurām grūti rast pietuvinātu ekvivalentu, par atveides pamatu tiek ņemta fonēma, uz kuras bāzes tā veidota: piemēram, **gh** – **g** ՇՈՂԻԿ *C'oghik* – *Cogika*, ՂԱՂԻԲՅԱՆ *Gharibyan* – *Garibjans*; transkribējot minētā skaņa bieži tiek attēlota ar grieķu alfabēta burtu **γ**.

4. Armēņu īpašvārdu atveidošanā tiek ņemti vērā latviešu valodas pareizrakstības un pareizrunas noteikumi. Nelabskanīgi, latviešu valodai neraksturīgi burtu savienojumi tiek aizstāti ar optimālu ekvivalentu: ԵՂԵԳՆԱԺՈՐ *Yeghegnadzor* – nevis *Jehegnadzora*, bet *Jehegnadzora*; ՄՈՒՂ *Mush* – nevis *Muša*, bet *Muše*.

5. Vēsturisku personu (valdnieku, kultūras darbinieku u. tml.) pievārdi netiek tulkoti, izņemot gadījumus, kad tradicionāli

iegājusies tulkotā forma:

Աշոթ Երկաթ *Ashot' Yerkat'* – *Ašots Jerkats* (nevis *Dzelzs Ašots* vai *Ašots Dzelžainais*)

Դավիթ Անհաղթ *Davit' Anhaght'* – *Dāvids Anhahts* vai *Neuzvaramais Dāvids*

6. Vietvārdus uzziņu literatūrā, kartogrāfijā lieto transliterētā formā, izņemot gadījumus, kad tradicionāli izvēlēta cita forma: Երևան *Yerevan* – *Erevāna*, Մասիս *Masiss* – *Ararats*.

7. Armēņu īpašvārdi tiek gramatizēti, izņemot tos īpašvārdus, kas armēņu valodā beidzas ar patskaņiem **e, i, u**, kas uzsvērtajā galazīlē atveidojami **kā gari patskaņi**: Գայանե *Gayane* – *Gajanē*, Արժրունի *Arcruni* – *Arcrunī*, Գարզու *Garzu* – *Garzū*. Netiek gramatizēti arī vārdi, kas beidzas ar patskani **o [ō]**: Կամո *Kamo* – *Kamo*.

8. Armēņu īpašvārdiem latviešu atveidojumā uzsvars ir uz pirmās zilbes, lai gan armēņu valodā parasti tiek uzsvērtā vārda pēdējā zilbe.

9. Lai gan armēņu valodā netiek šķirti īsie un garie patskaņi, latviešu atveidojumos dažos gadījumos lietojami gari patskaņi (parasti izskaņā vai galotnē), tādējādi pietuvinot to izrunu oriģinālam un padarot tos atpazīstamākus (Էրեբունի *Erebuni* – *Erebunī*, Հրիսուսե *Hripsime* – *Hripsimē*) vai arī, nedaudzos gadījumos, sekojot cittautu īpašvārdu atveides tradīcijai latviešu valodā (skat. piezīmē par patskaņu kvantitāti).

1. tabula. Armēņu valodas transliterācija un transkripcija

Armēņu alfabēta burts	Burts zinātniskā transliterācijā (ISO 9985)	Transkripcija		Starptautiskā transkripcija (1966)	IPA transkripcija un izruna	
		Hibšmanis	Meijē AA		AA	RA
Ա ա	a	a	a	a	a	
Բ բ	b	b	b	b	b	p [p ^h]
Գ գ	g	g	g	g	g	k [k ^h]
Դ դ	d	d	d	d	d	t [t ^h]

ᵉᵇ	e	e	e	E (je)	(y) e	
ᶇᶇ	z	z	z	z	z	
ᵉᵉ	ē	ē	ē	e	e	
ᶈᶈ	ē	ə	ə	ə	e	
ᶋᶋ	t'	t'	th	th	t	
ᶌᶌ	ž	ž	ž	ʒ	zh	
ᶎᶎ	i	i	i	i	i	
ᶏᶏ	l	l	l	l	l	
ᶑᶑ	x	x	x	x	kh	
ᶒᶒ	ç	c	c	ts	ts	dz
ᶔᶔ	k	k	k	k	k	g
ᶕᶕ	h	h	h	h	h	
ᶖᶖ	j	j	dz	dz	dz	ts [ts ^h]
ᶘᶘ	ġ	ɣ	ɣ	ɣ	gh	
ᶙᶙ	.č	č	č	tʃ.	ch	j, dj
ᶛᶛ	m	m	m	m	m	
ᶜᶜ	y	y	Y (vārda sāk. [h])	j	y	Y (vārda sāk. [h])
ᶜᶜ	n	n	n	n	n	
ᶜᶜ	š	š	š	ʃ	sh	
ᶜᶜ	o	o (vo)	o	o (vo)	(v) o	
ᶜᶜ	č	č'	čh	tʃh	ch	
ᶜᶜ	p	p	p	p	p	b
ᶜᶜ	j	j~	dž	dʒ	j	ch [tʃ ^h]
ᶜᶜ	r	r	ρ	rr	r	
ᶜᶜ	s	s	s	s	s	
ᶜᶜ	v	v	v	v	v	
ᶜᶜ	t	t	t	t	t	d
ᶜᶜ	r	r	r	r	r	
ᶜᶜ	c'	c'	ch	tsh	ts	dz
ᶜᶜ	ow	-*	u**	u	u, ou	

Φ η	p'	p'	ph	ph	p	
Ρ ρ	k'	k'	kh	kh	k	
υ	ew	(ew, yew)	(ew, yew)***	ev (jev)	(y) ew	
Ο ο	o	-	ô	o	o	
Φ ϕ	f	-	-	f	f	

* Hibšmanim η [u] burta vietā ir ι [w].

** Meijē η [u] burtu novietojis tūlīt pēc n [o], aplūkojot to kā grafēmu kombināciju o+w.

*** Meijē transkripcijā nav arī η [ew], tā vietā ir grafēma ι [w].

2. tabula. Tabula armēņu valodas skaņu atveidošanai

Armēņu alfabēta burts	Skaņa – transkripcijas zīme	Atveides varianti latv. val.	Atveides varianti vācu valodā	Atveides varianti angļu valodā	Atveides varianti franču valodā	Atveides varianti krievu valodā	Piemēri – armēņu īpašvārda transkribētā forma (IPA) un tās atveidojums latviešu valodā
Ա ա	[a]	a, ā	a	a	a	a	Ararat – Ararats Anania – Anānija Naira – Naira
Բ բ	[b]	b	b	b	b	б	Berd – Berda Bagratuni – Bagratunī Babken – Babkens
Գ գ	[g]	g / k	g	g	g, gu	г	Gar’ni – Garnī Gagik – Gagiks Gohar – Gohāra Sargis [saɪ kʰis] – Sarkiss
Դ զ	[d], [tʰ]	d / t	d	d	d	д	Dilidjan – Dilidžana Vardan [vaɪtʰan] – Vartans Zardar [zaɪtʰaɹ] – Zartara
Ե ե	[jɛ], [ɛ]	e (je), ē	e(je)	e(je)	e(ye)	e	Yerevan [jɛɹɛvan] – Erevāna (trad.) Yervand – Jervands Lusine – Lusinē

Ƨ ɔ	[z]	z	s	z	z	з	Zvartnoc – Zvartnoca Zaven – Zavens Zara – Zara
Ƨ ɛ	[ɛ]	e	e	e	e	э	Edjmiatsin – Ečmiadzina (trad.) Emin – Emins Elinar – Elināra
Ƨ ɐ	[ə]	–, e	–, e	–, e	e	–, ы, e, ъ	Er'eshtunik' – Ereštunika Endzak – Endzaks Eghdzuhi – Ehdzuhī Nrnadzor [nərnadzoɹ] – Nrnadzora
Ƨ ɸ	[tʰ] aspirēts	t	t	t	t	т*	T'alın – Talina T'adeos – Tadejs T'aguhi – Taguhī
Ƨ ɖ	[ʒ]	ž	tsch / sh	zh	j	ж	Zhirayr – Žirairs Zhasmen – Žasmena
Ƨ ɨ	[i]	ī, ī, j	i	i	i	и	Idjevan – Idževāna Mariam [maɹjam] – Marjama Iskuhī – Iskuhī
Ƨ ɹ	[l]	l	l	l	l	л	Lor'i – Lorī T'at'ul – Tatuls Lilit' – Lilita

խ խ	[χ]	h	kh / ch	kh	kh	x	Khlat' – Hlata Khosrov – Hosrovs Khasik – Hasika
Մ ծ	[ts] neaspi- rēta afrikāta	c	ts	ts	ts	ц	Aragatsotn – Aragacotna Tsovak – Covaks Tsovinar – Covināra
Կ կ	[k]	k	k	k	k	к	Kilikia – Kilikija Karapet – Karapets Karine – Karinē
Հ հ	[h] dvesma	h	h	h	h	–, x, r, [h]	Balahovit – Balahovita Hrach – Hrača Hasmik – Hasmika Tigranuhi – Tigranuhī
Զ ձ	[dz]	dz	dz	dz	dz	дз	Tsaghkadzor – Cahkadzora Dzonik – Dzoniks P'ar'andzem – Parandzema
Ղ ղ	[ɬ] līdzīgi franču r	g, h, k	gh	gh	gh	г, x [γ]	Geghark'unik' – Geharkunika Gharabagh – Karabaha Ghazaros – Gazaross Heghine – Heginē
Ճ ճ	[tʃ] neaspirēta afrikāta	č	tch	ch	tch	ч	Chambarak – Čambaraka Achar.yan – Ačarjans Chaghar – Čagars Perchanush – Perčanuša

Մ մ	[m]	m	m	m	m	М	M asis – Mašisa M ambre [ˈmampʰɛ] – Mambre / Mambre Armine – Arminē
Յ յ	[j]	j , i, – (div- skaņos)	j	y	y	й	Hayastan – Hajastāna Hayk – Haiks Aramayis – Aramaiss Leyli – Leilī
Ն ն	[n]	n	n	n	n	н	Nakhidjevan – Nahidževāna Nver – Nvers Nune – Nunē
Շ շ	[ʃ]	š	sch	sh	ch	ш	A shtarak – Aštataka S hahumyan – Šahumjans S hantʻ – Šants S hushan – Šušana
Ո ո	[vo] (vārda sāk.), [o] (citur)	o, vo	o (vo)	o (vo)	o (vo)	o, (bo)	Noravankʻ – Noravanka Voskan – Voskans Voskinar – Voskināra
Չ չ	[tʃʰ] aspirēts	č	tsch	ch	tch	ч*	C harencavan – Čarencavāna Mkrtich – Mkrtičš C hinar – Čināra

Պ պ	[p]	p	p	p	p	п	Aparan – Aparāna Mets Parni – Mecparnī Paruyr – Paruirs Perchuhi – Perčuhī
Ջ ջ	[dʒ]	dž	dsh	j	dj	дж	Dilidjan – Dilidžāna Djanik – Džaniks Djavahir – Džavahira
Ր ր	[r] vibrējoša skaņa	r	rh	rh	rh	p+	R' azmik – Razmiks R' uzan – Ruzanna
Ս ս	[s]	s	ss	s	s / ss	c	Sevan – Sevans Sahak – Sahāks Sat'enik – Satenika
Վ վ	[v]	v	v	v	v	в	Vayk' – Vaika Vardanyan [vaɹtʰanjan] – Vartanjans Nvard [nvatʰ] – Nvarta
Տ տ	[t]	t	t	t	t	т	Taron – Tarona Trdat – Trdats Tiruhi – Tiruhī
Ր ր	[ɹ]	r	r	r	r	p	Lor'i Berd – Loriberda Barsegh – Barsegs Varsagegh – Varsageha

ʒ ɟ	[tʰ] aspirēta afrikāta	c	z	ts	ts	ц*	Vayots' dzor – Vajocdzora Ts'olak – Colaks Ts'oghik – Cogika
ŋ ɳ	[u]	u	u	u	ou	y	Urmia – Urmija R'uben – Rubens Srbuhi[səɽp ^h uhi] – Srpuhī
Φ ɸ	[p ^h] aspirēts	p	p	p	p	п*	P'arvana lich – Parvanas ez. P'aylak – Pailaks P'art'am – Partama
Ɔ ɸ	[k ^h] aspirēts	k	k	k	k	к*	K'asakh – Kasaha Kotayk' – Kotaika K'ochar – Kočars K'narik – Knarika
ɭ	[jɛv] – saiklis, [ɛv] – vārda vidū	ev (jev)	ev (yev)	ev (yev)	ev (yev)	ев (йев)	Tat'ev – Tateva Pargev[paɽ k ^h ɛv] – Parkevs Pargevuhī – Pargevuhī
О о	o	o	o	o	o	o	Ohan – Ohans Okta – Okta
ʒ ʒ	f	f	f	f	f	ф	Farhat – Farhats Ofik – Ofika

A. PATSKAŅU ATVEIDE

1. Armēņu burts ա [a] apzīmē [a], latviešu valodā tiek atdarināts ar burtu **a**, dažkārt **ā** (gadījumos, kuros tradicionāli lietots garais patskanis), piemēram, izskaņu -ստան [stan], -եվան [-evan] atveidojumos.

Ալվար *Alvar* – *Alvara* a.v.

Արագած *Aragats* – *Aragacs* k.

Իջևան *Idjevan* – *Idževāna* p.

Հայաստան *Hayastan* – *Hajastāna* siev. v.

2. Armēņu burts ե [e] vārda sākumā tiek izrunāts kā [ye], atveidojams ar burtkopu **je**:

Երիզակ *Yerizak* – *Jerizaka* a. v.

Երասխ *Yeraskh* – *Jerasha* u.

Եղիշե *Yeghishe* – *Jegišē* vīr.v.

Izņēmumi: Երևան *Yerevan* – *Erevāna*, Եզրա *Yezra* – *Ezra*, Եստեր *Yester* – *Ēstere*.

ե [e] vārda vidū latviski tiek atdarināts ar burtu **e**:

Արեգնադեմ *Aregnadem* – *Aregnadema* a.v.

ե [e] uzsvērtā pozīcijā vārda beigās atdarināms ar latviešu burtu **ē**:

Վահե *Vahe* – *Vahē* vīr. v.

Հրիսիմե *Hrip'sime* – *Hripsimē* siev. v.

Arī siev. dz. izskaņā -ինե [-ine] burts ե [e] atdarināms kā garš patskanis **-inē**:

Լուսինե *Lusine* – *Lusinē* siev. v.

Կարինե *Karine* – *Karinē* siev. v.

3. Armēņu burts է [ē] kā fonēmas /e/ varianta apzīmējums sastopams vārda sākumā, latviešu valodā tas atveidojams ar burtu **e**.

Էմին *Ēmin* – *Emins* vīr. v.

Էլբակյան *Ēlbakyan* – *Elbakjans*, -a uzv.

Էվլու *Ēvlu* – *Evlu* a. v.

4. Armēņu burts ի (apzīmē /i/ un nedaudzos gadījumos pirms patskaņa tā pozicionālo variantu [y]) latviešu valodā

atdarināms ar burtiem **i, ī, j**.

Դիլիջան *Dilidjan* – *Dilidžana* p.

Մարիամ *Mariam* [Maɹ'jam] – Marjama siev. v., bibl.

Marija

Մարիամաձոր *Mariamadzor* [Maɹjama'dzoɹ] –
Marjamadzora a. v.

Izskanā փա [-ia] armēņu **i** tiek izrunāts kā [y], latviski šī izskaņa atveidojama ar **-ija**.

Մալաւրիա *Malatia* [Ma'latja] – *Malatija* v. v.

Սեբաստրիա *Sebastia* [se'bastja] – *Sebastija* v. v.

Ուրմիա *Urmia* [ˈuɹmjɑ] – *Urmija* v. v.

Եվդոկիա *Yevdokia* [Jev'dokja] – Jevdokija siev. v.

Bet apdzīvota vieta Եդեսիա *Edesia* [e'desja] – *Edesa*,
Նոր Եդեսիա *Nor Edesia* – *Noredesa*.

Vārda beigās uzsvērtā pozīcijā փ [i] atveidojams kā garš patskanis.

Ուշի *Ushi* – *Ušī* a. v.

Վերդի *Verdi* – *Verdī* a. v.

Arī izskanās -նի [-ni], -ունի [-uni], -ուհի [-uhi] šis burts latviski atveidojums ar **-ī: -nī, -unī, -uhī**.

Առզնի *Arzni* – *Arznī* a. v.

Արժրունի *Arcruni* – *Arcrunī* uzv.

Իսկուհի *Iskuhi* – *Iskuhī* siev. v.

Dinastiju nosaukumos sastopamās armēņu izskaņas -ունի [-uni], -ունեաց [-uneac] (daudzsk. ģen.) tradicionāli atveido ar aizgūto izskaņu **-īds, -īdi**.

Արշակունի *Arshakuni* – *Aršakīds*

Արշակունեացհարստութիւն *Arshakuneac harstut'yun* –
Aršakīdu dinastija

5. Armēņu burts **n** [o] apzīmē fonēmu /o/ un /œ/, kā arī skaņu savienojumu [vo], tā izruna ir pozicionāli un tradicionāli nosacīta.

Fonēmu /o/ apzīmē arī armēņu burts **o**. Tādējādi skaņu [o] armēņu valodā apzīmē ar diviem burtiem: **n** un **o**. Tos parasti izrunā vienādi. Burts **o** ir aizgūts no grieķu alfabēta. Mesropa alfabētā šāda burta nebija, tas ieviests 13. gs., lai apzīmētu

patkāni, kas 11. gs. attīstījies no *u*l [aw], un to šķirtu no senākā monoftongiskā *n* [o].

n [o] ir sastopams senos aizguvumos Ովսաննա *Ovsanna – Ozianna*, Ոլիմպիա *Olimpia – Olimpija*, Ողիսևս *Odisevs – Odisejs*. Jaunākos aizguvumos burts *n* aizstāts ar *o*: օազիս *oazis – oāze*. Mūsdienās aizgūtajiem vārdiem rakstība atbilst izrunai.

Vārda sākumā burtu *n* izrunā kā [vo]:

Ոսկեհար *Voskehat – Voskehata* a. v.

Ողջաբերդ *Voghdjaberd – Vohčaberta* a. v.

Vārda vidū *n* izrunā kā [o]:

Չովաբեր *Zovaber – Zovabera* a. v.

Չոլաքար *Zolakar' – Zolakara* a. v.

Vārda beigās *n* izrunā kā [ō]:

Սերո *Sero [serō] – Sero* vīr. v.

Կամո *Kamo [kamō] – Kamo* vīr. v.

6. Armēņu burts ու [u] (kombinēta grafēma) apzīmē fonēmu /u/, latviski tas atveidojams ar burtiem *u* vai *ū* (vārda beigās uzsvērtā pozīcijā). Ուղեձոր *Ughedzor – Ugedzora*, Ակունք *Akunk' – Akunka*, Բերդուկ *Berdunk' – Bertunka*, Ագիտու *Aghitu – Agitū* a. v.

Senajā armēņu alfabētā atsevišķas rakstuzīmes /u/ apzīmēšanai nebija, izmantoja grafēmu kombināciju *n+w*. Lai izruna atbilstu rakstībai, 1922. gada reformā *ևյ [jun]* vietu alfabētā ieņēma ու [u]. Austrumarmēņu valodā ու [u] rakstība atbilst izrunai.

Franču valodas iespaidā ու dažkārt tiek transliterēts kā *ou*, piemēram:

Արշալույս *Arshalouys – Aršaluiss* vīr. v., *Aršaluisa* siev. v.

7. Grafēmu և [ev] vārda vidū un beigās izrunā kā [ev]:

Բեթևան *K'et'evan – Ketevana*, Տաթևիկ *Tat'evik – Tatevika* siev. v.

Արևշապ *Arevshat – Arevšats*, Պարտև *Partev – Partevs* vīr. v.

Տաթևի վանք *Tat'evi vank'* – *Tatevas klosteris*

Արևիս *Arevis* – *Arevisa* a. v.

8. Armēņu patskanis [ɛ], kam latviešu valodā nav tieša ekvivalenta, **vārda sākumā** atveidojams ar burtu **e**. Krievu valodā šādos gadījumos tiek rakstīts **i**, norādot uz fonētisko pārmaiņu neskarto formu (h [i], zaudējot uzsvaru, kļūst par [ɛ]).

Ըհձուհի *Eghdzuhi* – *Ehdzuhī* (kr. *Ихдзуи*) siev. v.

Ընձակ *Endzak* – *Endzaks* (kr. *Индзак*) vīr. v.

Vārda vidū starp patskaņiem [ɛ] parasti izrunā, bet neraksta:

Նռնաձոր *Nrrnadzor* [nərnadzɔɹ] – *Nrnadzora* a. v.

Ննգի *Nngi* [nəngi] – *Nngī* a. v.

Krievu valodas iespaidā atveidojumos dažkārt parādās fonētisko pārmaiņu neskartā forma – [ɛ] vietā patskanis [u] vai [i].

Latviešu valodā šādos gadījumos [ɛ] rakstos neatveido, piemēram, խաչատրյան *Khachatryan* [χatʰatəjjan] – *Hačaturjans* (krievu val. ietekmē atveidots arī Hačaturjans), Մկրտչյան *Mkrtchyan* [məkɹtʃʰjan] – *Mkrtčjans* (krievu val. ietekmē – arī Mkrtičjans), Սարգսյան *Sargsyan* [sarɤksjan] – *Sarksjans* (krievu val. ietekmē – arī Sarkisjans).

Rietumarmēņu valodā [ɛ] pozīcijā starp līdzskaņiem parādās grafikā, arī latviski šādos gadījumos vēlams to atveidot ar **e**:

Այթնյան *Ayt'ənyan* – *Aitenjans* (krievu val. *Айтынян*)

Չալխյան *Chaləkhyan* – *Čalehjans* (krievu val. *Чалыхян*)

Patskaņu kvantitāte

Armēņu valodā nešķir īsos un garos patskaņus. Parasti armēņu valodas patskaņi latviešu valodā tiek atveidoti ar atbilstošiem īsajiem patskaņiem; dažreiz garš patskanis tradicionāli lietots svešas cilmes īpašvārdu atveidojumos: *Demostenes* – *Demostēns*, *Sasanyan harstuthyun* – *Sasanīdi*, *Tiberios* – *Tibērijs*, *Demostenes* – *Demostēns*. Bibliiskas cilmes

personvārdu atveidojumos patskanis **e** izskaņā **-el** tradicionāli ir garš: *Gabriel – Gabriēls, Daniel – Daniēls* u. c.

Uzsvērtās galazilbes patskanis nereti atveidots kā garais patskanis.

Չանգեզուր *Zangezur – Zangezūra* v. v.

Գոհար *Gohar – Gohāra* siev. v.

Lai tuvīnātu vārdu skanējumu oriģinālam, kur vārda uzsvars vienmēr ir uz pēdējās zilbes, **vārda beigās uzsvērtā pozīcijā**, piemēram, personvārdu izskaņās, **ieteicams lietot garu patskani**:

Տիգրանուհի *Tigranuhi – Tigranuhī* siev. v.

Վանուհի *Vanuhi – Vanuhī* siev. v.

Նարինե *Narine – Narinē* siev. v.

Կարինե *Karine – Karinē* siev. v.

Գայանե *Gajane – Gajanē* siev. v.

Վաչե *Vače – Vačē* vīr. v.

Վահե *Vahe – Vahē* vīr. v.

Գարզու *Garzu – Garzū* mākslinieks

Šie paši noteikumi attiecināmi arī uz vietvārdu atveidi: Մուղնի *Mughni – Mugnī*, Ալավերդի *Alaverdi – Alaverdī*, Ակորի *Akori – Akorī*, Լորի *Lorri – Lorī*.

B. DIVSKAŅU ATVEIDE

Divskaņus veido patskaņi **u** [a], **ե** [e], **ը** [ə], **ի** [i], **ու** [u], **ո** [o] savienojumā ar līdzskani **յ** [y].

Līdzskanis **յ** [y] ieņem vidusstāvokli starp patskaņiem un līdzskaņiem (*kisadzayn – pusskanenis*). Pēc vairākām pazīmēm, **յ** [y] veido opozīciju ar līdzskaņiem **ր**, **լ** un atšķiras no tiem ne tikai ar artikulācijas vietu, bet arī tās veidu. Dažkārt izrunā tas pietuvojas patskanim **ի**.

[y] veido **divskaņus** ar visiem patskaņiem, pozīcijā pēc [ay], [ey], [uy], [oy] vai pirms tiem [ya], [ye], [yu], [yo] (ar patskaņiem [ə], [i] – tikai pozīcijā pirms tiem – [yi], [yə]).

[y] parasti tiek izrunāts starp patskaņiem, bet to raksta tikai pēc [a], [o]: հայերեն *hayeren* [haje.ɾɛn] – armēņu valoda, Հայաստան *Hayastan* [hajastan] – Armēnija.

Pēc patskaņa vārda vidū **y** izruna tuvojas **i** (**glajds**), veidojot

diftongu. Latviski šāds diftongs atveidojams ar burtkopu, kuras otrais komponents ir **i**: Վրուլյո *Vruyl – Vruirs*, Սիրանույշ *Siranuysh – Siranuiša*, Պարուլյո *Paruyr – Paruirs*, Հայկ *Hayk – Haiks*, Նորայր *Norayr – Norairs*.

1. Armēņu burtkopa այ [ay] apzīmē divskani [ai] un atveidojama ar **ai**:

Վայք *Vayk' – Vaika* (nevis *Vajka*) novads

Կոտայք *Kotayk' – Kotaika* novads

Այգեստան *Aygestan – Aigestāna* a. v.

Bet: Գայ *Gay – Gajs* v. v., *Gaja* a. v.

Armēņu patskanis ի [i] pēc ա [a] divskani neveido, piemēram, personvārdā Նաիրա *Naira – Naira (Na-i-ra)*.

2. Burtkopu յա [ya] atveido ar **ja**.

Ախուրյան *Akhuryan – Ahurjana* u.

Հայրիկյան *Hayrik'yan – Hairikjans* (nevis *Hajrikjans*)

Հայանիստ *Hayanist (Ha-ja-nist) – Hajanista* a. v.

Ալագյազ *Alagyaz – Alagjaza* a. v.

Գետարնյա *Getap'nya – Getapnja* (ģen. forma -ea / -ya)

a. v.

Հայրենյաց *Hayrenyac – Hairenjaca* (nevis *Haireņaca*)

a. v.

Uzvārdus veidojošās izskaņas յան [-yan], յանց [-yanc] atveidojamas ar **-jans, -jana; -jancs, -janca**.

Գյադուլյան *Gyadunyan – Gjadunjans* (nevis *Gjaduņans*)

Մալյան *Malyan – Maljans* (nevis *Maļans*)

Ստեփանյան *Step'anyan – Stepanjans* (nevis *Stepaņans*)

Պարոնյանց *Paronyants' – Paronjancs*

Դարիբջանյան *Gharibdjanjan – Garibdžanjans*

Դեմիրճյան *Demirchyan – Demirčjans* (nevis *Demirčans*)

Խանջյան *Khandjyan – Handžjans* (nevis *Handžans*)

3. Burtkopa ույ [uy] aprzīmē divskani [ui], kas atveidojams ar **ui**.

Ույտ *Uyts – Uica* (nevis *Ujca*) a. v.

Թեժարուկը *T'ezharruyk'* – *Težaruika* a. v.
 Չույգաղբյուր *Zuygaghbyur* – *Zuigahpjura* a. v.
 Արտաբունկը *Artabuynk'* – *Artabuinka* a. v.

4. Divskanis jn [ju] atdarināms ar ju.
 Սյունիք *Syunik'* – *Sjunika* novads
 Բյուրական *Byurakan* – *Bjurakana* a. v.
 Լուսագյուղ *Lusagyugh* – *Lusagjuha* a. v.
 Գյուլիստան *Gyulistan* – *Gjulistāna* a. v.
 Dažkārt jn [ju] atveidojams kā u.
 Սյուրմելյան *Syurmelyan* – *Surmeljans*

5. Divskanis jn [jo] tiek atveidots jo.
 Գյոզալյան *Gyozalyan* – *Gjozaljans*

6. Divskaņi jե [ye], jի [yi] atveidojumos nereti zaudē komponentu j [y].

Ռաբայել *Rrap'ayel* – *Rafaēls*

Միքայել *Mik'ayel* – *Mihaēls*

Արամայիս *Aramayis* – *Aramaiss* (*ai* nelasa kā divskani)

vīr. v.

Հմայիլ *Hmayil* – *Hma'ils* (*ai* nelasa kā divskani) vīr. v.

Մայիս *Mayis* – *Ma'iss* (*ai* nelasa kā divskani) vīr. v.

Մայիսյան *Mayisyan* – *Maisjana* a. v.

Grabarā (senarmēņu valodā) pirms patskaņa burts y tika lietots i vietā un lasīts kā h. i un y bija līdzīga artikulācija un lietošanas funkcijas. Յակոբ *Yakob* [hakop^h]. Tradicionālā pareizrakstība saglabāta rietumarmēņu literārajā valodā.

C. ARMĒŅU UN LATVIEŠU VALODAS LĪDZKAŅU SISTĒMAS ATŠKIRĪBAS, ARMĒŅU VALODAS LĪDZKAŅU LATVISKAS ATVEIDES IESPĒJAS

Armēņu valodā atšķirībā no latviešu valodas ir:

a) ar spriedzi izrunātās neaspirētās nebalsīgās afrikātas
 ð [ts], ḍ [tʃ], kas veido opozīciju afrikātām ḍ [dz], ɟ [dʒ].
 Līdz šim pirmās no pieminētajām atveidotas tāpat kā aspirētās

afrikātas g [ts^h], [tʃ^h], proti, ar grafēmu c .

b) nebalsīgie aspirētie līdzskaņi [p^h], [t^h], [k^h] līdz šim atveidoti tāpat kā neaspirētie nebalsīgie [p], [t], [k].

c) velārais balsīgais η [ʁ] (veido ar mēles pakajējo daļu un mīkstajām aukslējām), kura nebalsīgais variants ir latviešu valodā pārstāvētais velārais h , tuvs franču r [R].

Velārais balsīgais η [ʁ] parasti ticis atveidots ar g vai h : Աղվան *Aghvan* – *Agvans*, Եղիշե *Yeghishe* – *Jehiše / Jegiše*, Գեղամ *Gegham* – *Gehams*, Նաղաշ *Naghash* – *Nagašs*, Դեվոնդ *Ghevond* – *Hevonds*, Բաղրամյան *Baghramyān* – *Bagramjans*, Կողբացի *Koghbeci* – *Kohbaci*.

Nedaudzos svešas cilmes vietvārdos η [ʁ] atveidots ar k , piemēram, Դարաբաղ *Gharabagh* – tradicionāli *Karabaha*.

d) uvulārais nebalsīgais dvesmas h (rīklenis) ir patstāvīga fonēma (L. Muižniece latviešu valodā to aplūko kā /x/ pozicionālo variantu). Dvesmas h latviski atveidots ar h , krievu valodas ietekmē dažkārt – ar g vai *atmests*.

Armēņu valodā, kā jau minēts, atšķirībā no latviešu valodas **nav mīkstināto līdzskaņu** ģ, ք, լ, դ.

Ieteikumi līdzskaņu atveidei

1. Nebalsīgo līdzskaņu atveide

Nebalsīgie aspirētie līdzskaņi latviešu alfabēta ierobežoto iespēju dēļ tiek atveidoti tāpat kā atbilstošie nebalsīgie neaspirētie līdzskaņi.⁴

1.1. Armēņu alfabēta burti η [k] un ρ [k'] latviski tiek atveidoti ar burtu k .

η [k'] – k

⁴ Atveidojot aspirētos līdzskaņus, aspirāciju varētu atveidot ar h pēc attiecīgā līdzskaņa: **ph**, **th**, **kh**. Taču tas praksē radītu pārpratumus, jo varētu būt par iemeslu atšķirīgiem lasījumiem. Transliterācijā uz aspirētajām skaņām norāda apgriezts komats p' , t' , k' augšā labajā pusē pēc līdzskaņa (šajā rakstā ērtības labad lietota apostrofa zīme p' , t' , k'). Uzziņu literatūrā kā alternatīvu aspirēto līdzskaņu atveidē varētu lietot grafēmas p^h , t^h , k^h .

Մակար *Makar* – *Makars* vīr. v.
 Իսահակ *Isahak* – *Isahaks* / *Īzaks* vīr. v.
 Անդոկ *Andok* – *Andoka* v. v.
 Կիլիկիա *Kilikia* – *Kilikija* v. v.
 Եզնիկ Կողբացի *Yeznik Koghbaci* – *Jezniks Kohbaci*
 theologs

թ [k'] – k

Ավետիք *Avetik'* – *Avetiks* vīr. v.
 Քուչակ *K'uchak* – *Kučaks* dzejnieks
 Աղձնիք *Aghdznik'* – *Ahdznika* v. v.
 Արաք *Arak's* – *Araksa* u.
 Քասախ *K'asakh* – *Kasaha* u.

Dažos gadījumos k' un k vienāda atveide var radīt pārpratumus, tā, piemēram, Հայկ *Hayk* – *Haiks* armēņu mitoloģiskais ciltstēvs, Մեծ Հայք *Mets Hayk'* – *Lielā Armēnija*.

1. 2. Armēņu alfabēta burti տ [t] un թ [t'] latviski tiek atveidoti ar burtu t.

տ [t] – t

Վ. Տերյան *V. Teryan* – *V. Terjans* dzejnieks
 Տաշիր *Tashir* – *Tašira* novads
 Տալվորիկ *Talvorik* – *Talvorika* v. v.
 Մատենադարան *Matenadaran* – *Matenadarans* grāmatu

krātuve Erevānā

թ [t'] – t

Մխիթար *Mkhit'ar* – *Mhitars* vīr. v.
 Սայաթ Նովա *Sayat'Nova* – *Sajats Nova* dzejnieks
 Աղթամար *Aght'amar* – *Ahtamara* sala
 Գողթն *Goght'n* – *Gohtna* v. v.

Dažos gadījumos t' un t vienāda atveide var radīt pārpratumus, tā, piemēram, Թալին *T'alin* – *Talina* pilsēta Armēnijā, Տալին *Talin* – *Tallina* Igaunijas galvaspilsēta.

Izņēmums ir personvārds Դավիթ *Davit'*, ko tradicionāli atveido *Dāvids*, – salikteņos un atvasinātos vārdos saglabājama

armēniskā forma: Դավթաշեն *Davt'ashen* – *Davtašena* a. v.

1. 3. Armēņu burti պ [p] un փ [p'] latviski tiek atveidoti ar p.

պ [p] – p

Լեռնապար *Lerrnapar* – *Lernapara* a. v.

Գ. Զոհրապ *G.Zohrap* – *G. Zohraps* rakstnieks

Ն. Մեղապարտ *H. Meghapart* – *H. Megaparts* izdevējs

Ղ. Պարպեցի *Gh.Parpeci* – *G. Parpecī* rakstnieks

փ [p'] – p

Արարա *Arp'a* – *Arpa* u.

Հովսեփ *Hovsep'* – *Hovseps* / bibl. *Jāzeps*

Ստեփան *Step'an* – *Stepans*

Վ. Փարազյան *V. P'ap'azyan* – *V. Papazjans* rakstnieks

Նաչարար *Hachp'ar* – *Hačpara* a. v.

2. Balsīgo līdzskaņu atveide

Balsīgo līdzskaņu izruna armēņu valodā pamatos atbilst rakstībai un nerada atveides grūtības, tomēr dažās pozīcijās balsīgie līdzskaņi tiek izrunāti kā **nebalsīgi aspirēti** līdzskaņi, kā rezultātā radušies divi atveides varianti (transliterētais un transkribētais). Turpmāk dots tikai izrunai atbilstošais atveides variants.

2.1. Armēņu burti բ [b], դ [d], գ [g] **pēc patskaņa** tiek izrunāti kā փ [p'], թ [t'], ք [k']:

a) vārda beigās: Սերոբ *Serob* [sɛɾɔp^h] – *Serops*, Կերոբ *K'erob* [k^hɛɾɔp^h] – *Kerops*, Վարդ *Vard* [vaɾt^h] – *Varts*;

b) dažkārt arī vārda vidū pēc patskaņa – vārdos: Գաբրիել *Gabriel* [gɑp^hɾiɛl], գրաբար *grabar* [gɾɑp^hɑɾ], Օգսեն *Ogsen* [ok^hsen], Գրիգոր *Grigor* [gɾik^hɔɾ]; tomēr latviski šie vārdi atveidojami *Gabriēls*, *grabars*, *Grigors*.

2.2. Balsīgie līdzskaņi բ [b], դ [d], գ [g], ձ [dz], ջ [dʒ] pēc ր [r] palaikam tiek izrunāti kā [p^h], [t^h], [k^h], [ts^h], [tʃ^h] un latviski šajos gadījumos atveidojami **p, t, k, c, č**.

2.3. Armēņu burts բ [b] tiek izrunāts kā [p^h] pēc ր [r] vārdos, kas atvasināti no saknes դարբին *darbin* – *kalējs*, սուրբ *surb* – *svēts*, ուրբաթ *urbat*’ – *piektdiena*:

Դարբինյան *Darbinyan* [darp^hinjan] – *Darpinjans*

Դարբնիկ *Darbnik* [darp^hnik] – *Darpnika* a. v.

Սրբուհի *Srbuhi* [səɪp^huhi] – *Srpuhī* siev. v.

2.4. Armēņu burts դ [d] tiek izrunāts kā [t^h] īpašvārdos, kuru sastāvā ir vārds բերդ *berd* [bɛɪt^h] – *cietoksnis*, զարդ *zard* [zart^h] – *rota*, մարդ *mard* [mart^h] – *cilvēks*, որդի *vordi* [voɪt^hi] – *dēls*, վարդ *vard* [vart^h] – *roze*.

Vietvārdos:

Բերդիկ *Berdik* [bɛɪt^hik] – *Bertika*

Ջրաբերդ *Djraberd* [dʒɪabɛɪt^h] – *Džraberta*

Վարդաձոր *Vardadzor* [vart^hadzɔɪ] – *Vartadzora*

Ներք. Տաղավարդ *Nerk*’. *Taghavard* [nɛɪ k^h. t^hakavart^h] – *Lejas Tagavarta*

Ջարդախաչ *Zardakhach* [zart^haxat^h] – *Zartahača*

Burtu դ [d] izrunā kā [t^h] pēc r arī šādos personvārdos:

Բարդուղիմեոս *Bardughimeos* [bart^huʁimeos] –

Bartugimeoss, tradicionāli arī *Bartolomejs*

Նվարդ *Nvard* [nəvart^h] – *Nvarta*

Վարդան *Vardan* [vart^han] – *Vartans*

Ջարդար *Zardar* [zart^haɹ] – *Zartara*

Վարդգես *Vardges* [vart^hk^hɛs] – *Vartkess*

Վարդուհի *Varduhi* [vart^huhi] – *Vartuhī*

Թութևորդի *Tutevordi* [t^hut^hevɔɪt^hi] – *Tutevortī* (Tuteva dēls)

Līdzīgi atveidojami arī no šiem personvārdiem darinātie apdzīvotu vietu nosaukumi:

Վարդանաշատ *Vardanashat* [vart^hanaʃat] – *Vartanašata*

Վարդեր *Varder* [vart^hɛɹ] – *Vartera*

Վարդաբլուր *Vardablur* [vart^hablur] – *Vartablura*

Personvārds Տրդատ *Trdat* tiek izrunāts divējādi: [tɹɪdat] / [tɹɪt^hat], atveidojams – *Trdats*, līdzīgi arī Սեդրակ *Sedrak* [sedɹak] / [set^hɹak] – *Sedraks*. Šajos gadījumos priekšroka

dodama transliterētajai formai.

Burtu **η** [d] izrunā kā [t^h] personvārdā Թադևոս *T'adevos* [t^hat^hevos] – *Tatevoss*, bet Armēnijas kristianizētājs ir apustulis *Tadejs*.

2.5. **զ** [g] tiek izrunāts kā [k^h] pēc **ր** personvārdos Մարգար *Margar* [maɪk^haɪ] – *Markars*, Մարգիս *Sargis* [saɪk^his] – *Sarkiss*.

2.6. Armēņu burts **ձ** [dz] tiek izrunāts kā [ts^h] pēc **ր** īpašvārdos, kas darināti no vārdiem համբարձում *hambardzum* ‘augšāmcelšanās’ (Համբարձումյան *Hambardzumyan* [hambaɪ ts^humjan] – *Hambarcumjams*), բարձր *bardzr* ‘augsts’ (Բարձրաշեն *Bardzrashen* [baɪ ts^hɪaʃɛn] – *Barcrašena*).

2.7. Armēņu burts **ջ** [dž] tiek izrunāts kā [tʃ^h] pēc **ր** īpašvārdos, kas darināti no vārdiem արջ *ardj* ‘lācis’ un վերջ *verdj* ‘beigas’: Արջահովիտ *Ardjahovit* [aɪ tʃ^hahovit] – *Arčahovita* a. v., Վերջալույս *Verdjaluis* [vɛɪ tʃ^haluis] – *Verčaluisa* siev. v., kā arī pēc **պսկաթա** vārdos արջ *adj* ‘labais’, արջ *arradj* ‘priekšā, agrāk’, մեջ *medj* ‘vidū, iekšā’: Աջարնյաք *Adjap'nyak* [atʃ^hap^hnjak] – *Ačapnjaka*, Անտարամեջ *Antarramedj* [antaramɛ tʃ^h] – *Antarameča*, Գեդամեջ *Getamedj* [getamɛ tʃ^h] – *Getameča*.

Vārdā իջնել *idjnel* – ‘nokāpt, nolaisties’ šo burtu lasa abējādi – kā **dž** un kā **č**, bet իջևան *Idjevan* [idʒevan] – *Idževāna*, Նախիջևան *Nahidževan* – *Nahičevāna*, Եջմիածին *Edjmiatsin* [etʃ^hmiatsin] – *Ečmiadzina*.

3. Afrikātu atveide

3.1. Armēņu burti **ծ** [ts] un **ց** [tsʰ] latviski tiek atveidoti ar burtu **c**, piemēram:

Մեծարենց *Metsarents* – *Mecarencs* rakstnieks

Ուրծաձոր *Urtsadzor* – *Urcadzora* a. v.

Ուրցալանջ *Urcalandj* – *Urcalandža* a. v.

Ծաղկաձոր *Tsaghkadzor* – *Cahkadzora* v. v.

Ծովասար *Tsovasar* – *Covasara* a. v.

Արագած *Aragats – Aragacs* k.
 Ծերունի Ծաղկող *Tseruni Tsaghkogh – Cerunī Cahkohs*
 miniatūru gleznotājs

g [tsʻ] – c

Ցուր *Tsʻur – Cura* a. v.

Սվարանց *Svarantsʻ – Svaranca* a. v.

Մ. Մաշտոց *M. Mashtotsʻ – M. Maštocs* alfabēta
 izveidotājs

Ե. Չարենց *Y. Charentsʻ – J. Čarencs* dzejnieks

Վ. Սուրենյանց *V. Surenyantsʻ – V. Surenyancs*
 gleznotājs

3.2. Armēņu burti ճ [tsh] un չ [tshʻ] tiek atveidoti ar burtu č.

ճ [tsh] – č

Արուճ *Arutsh – Aruča* v. v.

Ակնալիճ *Aknalitsh – Aknaliča* a. v.

Կարճաղբյուր *Kartshaghbyur – Karčahbjura* a. v.

Գառնարիճ *Garnarritsh – Garnariča* a. v.

Աճառյան *Atsharryan – Ačarjans*

Դեմիրճյան *Demirtshyan – Demirčjans*

չ [tchʻ] – č

Խաչեն *Khachen – Hačena* a. v.

Լաչին *Lachin – Lačina* a. v.

Չիվա *Tchiva – Čiva* a. v.

Չինչին *Tchintchin – Činčina* a. v.

Հրաչյա *Hrachya – Hračja* vīr. v.

Չինար *Tchinar – Čināra* siev. v.

Չնաշխարհիկ *Tchnashkharik – Čnašharika* siev. v.

ձ [dz] – dž

Չորագետ *Dzoraget – Dzorageta* a. v.

Ծաղկաձոր *Tsaghkadzor – Cahkadzora* v. v.

Աղձնիք *Aghdznikʻ – Ahdznika* v. v.

Ըղձուհի *Eghdzuhi – Ehdzuhī* (kr. *Ixðzyu*) siev. v.

ջ [dž] – dž

Ջրաբերդ *Djraberd* [dʒɹabɛ.ɹ^h] – *Džraberta* a. v.

Իջևան *Idjevan* – *Idževāna* p.

Խանջյան *Khandjyan* – *Handžjans*

Դիլիջան *Dilidjan* – *Dilidžana* p.

4. Frikatīvo līdzskaņu (berzeņu) atveide

Armēņu alfabēta burti *h* [h] un *խ* [kh] latviešu valodā tiek atveidoti ar burtu **h**. Latviešu valodā burts **h** apzīmē fonēmu /x/ un tās pozicionālos variantus, tostarp arī dvesmas skaņu [h], kas tiek izrunāta **patskaņa priekšā vārda vai morfēmas sākumā** [Muižniece 2002, 61].

Խարբերդ *Kharberd* – *Harberda* v. v.

Քասախ *K'asakh* – *Kasaha* u.

Նախիջևան *Nakhidjevan* – *Nahidževāna* v. v.

Խոսրով *Khosrov* – *Hosrovs* vīr. v.

Աշխեն *Ashkhen* – *Ašhena*, siev. v.

Վ. Խամբարձումյան *V. Khambardzumyan* [xamba.ɹts^humyan] – *V. Hambarcumjans* zinātnieks

Dvesmas [h] tiek atveidots visās pozīcijās (krievu valodas iespaidā bieži ticis atmests vai atveidots ar **g**, skat. piezīmi par īpašvārdu atveidi krievu valodā), izņēmums ir **vārda (arī salikteņa daļas) beigās pēc līdzskaņa r**, kur to nedzird (Աշխարհուհի *Ashkharuhi* [aʃxɑ.ɹu'hi] – *Ašharuhī*).

Սանահին *Sanahin* – *Sanahina* a. v.

Հահպատ *Haghat* – *Hahpata* a. v.

Հրոմկլ *Hromkl* – *Hromkla* a. v.

Հովհաննես *Hovhannes* – *Hovhanness* vīr. v.

Հասմիկ *Hasmik* – *Hasmika* siev. v.

Չնաշխարհիկ *Tch'nashkharhik* – *Čnašharika* siev. v. (no vārda *ashkharh* [aʃxɑ.ɹ] ‘pasaule, zeme’)

Հոնարհ *Honarh* – *Honara* siev. v.

Ներսես Շնորհալի *Nerses Shnorhali* – *Nersess Šnorali* (no vārda *shnorh* ‘velte, balva, svētība’)

Dvesmas [h] saglabājams visos darinājumos (sieviešu personvārdos) ar sieviešu dzimtes izskaņu **-uhi**, kas latviski atveidojama **-uhī**:

Բերկրուհի *Berkruhi* – *Berkruhī* ‘auglīgā’ siev. v.

Իմաստրուհի *Imastuhi* – *Imastuhī* ‘viedā’ siev. v.

Վանւրհի *Vanuhi* – *Vanuhī* ‘vaniete, meitene no Vana’ siev. v.

Krievu valodā, atveidojot armēņu īpašvārdus ar dvesmas [h] vārda sākumā, tas tiek **atmests** [skat. Barsegjuns 2006, 78–101]. Latviešu atveidojumos to saglabā.

Vīriešu vārdos:

Համո *Hamo* – kr. *Амо*, latv. *Hamo*

Հովսեպ *Hovsep* – kr. *Овсен*, latv. *Hovseps*, bibl. *Jāzeps*

Հայկազ *Haykaz* – kr. *Айказ*, latv. *Haikazs*

Հրայր *Hrayr* – kr. *Раӳр*, latv. *Hrairs*

Հայրապետ *Hayrapet* – kr. *Այրանեմ*, latv. *Hairapets*

Հրազդան *Hrazdan* – kr. *Раздан*, latv. *Hrazdans*

Հայրիկ *Hayrik* – kr. *Айрик*, latv. *Hairiks*

Հրաչյա *Hrachya* – kr. *Рачя*, latv. *Hračja*

Հարազար *Harazat* – kr. *Аразам*, latv. *Harazats*

Հուսիկ *Husik* – kr. *Усук*, latv. *Husiks*

Հարուրյուն *Harutyun* – kr. *Арутюн*, latv. *Harutjuns*

Հովիկ *Hovik* – kr. *Овук*, latv. *Hoviks*

Sieviešu vārdos:

Համէստ *Hamest* – kr. *Амест*, latv. *Hamesta*

Հրածին *Hratsin* – kr. *Рацун*, latv. *Hracina*

Հայաստան *Hayasta* – kr. *Айастан*, latv. *Hajastāna*

Հրեղեն *Hreghen* – kr. *Рехен*, latv. *Hregena*

Հայկանուշ *Haykanush* – kr. *Айканыш*, latv. *Haikamuša*

Հուրիեր *Hurher* – kr. *Урер*, latv. *Hurhera*

Հասմիկ *Hasmik* – kr. *Асмик*, latv. *Hasmika*

Հերմինե *Hermine* – kr. *Эрминэ*, latv. *Herminē*

Հրիսիմե *Hripsime* – kr. *Рунсимэ*, latv. *Hripsimē*

Krievu valodā [h] atmēt vārda vidū, latviešu atveidojumos saglabā.

Vīriešu vārdos:

Նահապետ *Nahapet* – kr. *Наанем*, latv. *Nahapets*

Շահազիզ *Shahaziz* – kr. *Шаазуз*, latv. *Šahazizs*

Շահեն *Shahen* – kr. Шашен, latv. *Šahens*
 Իսահակ *Isahak* – kr. Исаак, latv. *Isahaks*, bibl. *Īzaks*
 Վահագն *Vahagn* – kr. Ваагн, latv. *Vahagns*
 Վահան *Vahan* – kr. Ваан, latv. *Vahans*
 Վահե *Vahe* – kr. Ваэ, latv. *Vahē*

Sieviešu vārdos:

Անահիթ *Anahit* – kr. Анаит, latv. *Anahita*
 Գոհար *Gohar* – kr. Гоар, latv. *Gohāra*
 Մեհրանուշ *Mehranush* – kr. Мегрануш, latv. *Mehranuša*
 Visos vārdos, kas darināti ar izskaņu **-uhi**, krievu atveidojumos **h** tiek atmests. Latviešu valodā tas ir saglabājams.

Ազատուհի *Azatuhi* – kr. Азатуи, latv. *Azatuhi*
 Նշանուհի *Nshamuhi* – kr. Ншамуи, latv. *Nšamuhī*
 Տիգրանուհի *Tigranuhi* – kr. Тигрануи, latv. *Tigranuhī*
 Glotālais dvesmas **[h]** krievu valodā tiek atveidots ar **g** šādos vīriešu vārdos:

Հայկ *Hayk* – kr. Гаїк (bet atvasinājumos Հայկազ *Haykaz* – kr. Аїказ, Հայկարամ *Haykaram* – kr. Аїкарам)
 Հրայր *Hrayr* – kr. Граїр
 Հրանտ *Hrant* – kr. Грант
 Հրաչ *Hrach* – kr. Грач (bet atvasinājumā Հրաչյա *Hrachya* – kr. Рачя)

Միհրան *Mihran* – kr. Мигран
 Մեհրաբ *Mehrab* – kr. Меграб
 Ահարոն *Aharon* – kr. Агарон
 Զոհրաբ *Zohrab* – kr. Зограб
 Վահրամ *Vahram* – kr. Ваграм
 Վահրիչ *Vahrich* – kr. Вагрич
 Šo vārdu latviskojumos saglabājams **h**: *Haiks, Haikazs, Haikarams, Hrairs, Hrants, Hračs, Hračja, Mihrans, Mehrabs, Zohrabs, Vahrams, Vahričs*. Bibliskais *Aharon* – nevis *Aharons*, bet *Ārons*.

Sieviešu vārdi Հմայիլ *Hmayil* – kr. Гмаул, Հնազանդ

Hnazand – kr. *Гназанд* latviskojami: *Hmaila* (*Hma-i-la*), *Hnazanda*.

5. Armēņu η [gh] atveide

Armēņu frikatīvi uvulārā skaņa [ɣ] nav sastopama latviešu valodā, tai nav arī aptuvena ekvivalenta. η izrunā līdzīgi franču [R]; no velārās [χ] skaņas, ko grafiski apzīmē ar burtu [u, tā atšķiras ar balsīgumu. Tā kā skaņa [ɣ] veidota uz **g** bāzes, dažkārt to transkribē ar grieķu alfabēta burtu γ (gamma).

Sistēmiskuma labad ieteicams to atveidot ar **g** (ar burtu **h** latviešu valodā jau tiek atveidoti velārais un glotālais h), pieļaujot arī **h** lietojumu gadījumos, kad vārdā jau ir burts **g** vai arī tajā ir vairāki **gh**. Tādējādi atveidojums būs vieglāk izrunājams un labskanīgāks.

5.1. Vārda sākumā:

Ղազար *Ghazar* – *Gazars*, bet bibl. *Lācars*

Ղազարապատ *Ghazarapat* – *Gazarapata* a. v.

Ղազարավան *Ghazaravan* – *Gazaravāna* a. v.

Ղալումյան *Ghalumyan* – *Galumjans*

Ղարիբ *Gharib* – *Garibs* vīr. v.

Ղևոնդ *Ghevond* – *Gevonds* vīr. v.

5.2. Vārda vidū:

Աղայան *Aghayan* – *Agajans*

Աղասի *Aghasi* – *Agasī* vīr. v.

Աղվերան *Aghveran* – *Agverāna* a. v.

Ջյուղա *Djugha* – *Džuga* v. v.

Եղիշե *Yeghishe* – *Jegišē* rakstnieks

Նաղաշ *Naghash* – *Nagašs* vīr. v.

Վաղարշակ *Vagharshak* – *Vagaršaks* vīr. v.

5.3. Vārda beigās [gh] izruna vairāk tuvinās [x], bet sistēmiskuma labad pirms galotnes **-s** saglabājams **g**.

Բարդուղ *Bardugh* [baɪt^hux] – *Bartugs* vīr. v.

Մուշեղ *Mushegh* [muʃex] – *Mušegs* vīr. v.

Բարսեղ *Barsegh* [baɪsɛx] – *Barsegs* vīr. v.

5.4. Ja vārdā ir vairāki [gh] vai g, skaņa [ʁ], ko transkribē gh, tiek atveidota ar h.

Պաղաղբյուր *Paghaghbyur* [pɑkɑʁp^hyɑ] – *Pagahpjura*
a. v.

Արա Գեղեցիկ *Ara Geghecik* – *Ara Geheciks* mitoloģisks
tēls

5.5. Dažos vārdos ņ [gh] tradicionāli atveidots ar k.

Ղարս *Ghars* – *Karsa* p.

Ղարաբաղ *Gharabagh* – trad. *Karabaha* v. v.

Ղազար *Ghazar* – *Kazars* (kr. val. iespaidā, pareizi būtu
Gazars)

Ղազարոս *Ghazaros* – *Kazaross* (kr. val. iespaidā, pareizi
būtu *Gazaross*)

Ղազարյան *Ghazaryan* – *Kazarjans* (kr. val. iespaidā,
pareizi būtu *Gazarjans*)

Ղահրամանյան *Ghahramanyan* – *Kagramanjans*
(kr. val. iespaidā, pareizi būtu *Gahramjans*)

Ղասաբյան *Ghasabjan* – *Kasabjans* (kr. val. iespaidā,
pareizi būtu *Gasabjans*)

5.6. Senos aizguvumos ņ [gh] atveidojams ar l.

Ղազար *Ghazar* – bibl. *Lācars*

Ղուկաս *Ghukas* – *Lūka*

Ղևոնդ *Ghevond* – *Levonds*

Եղյա *Yeghya* – *Elija*

Եղիսապետ *Yeghisabet'* – *Elizabete*

**5.7. Vārda vidū patskaņi b, dz, dž pēc gh nelielā skaitā
vārdu atveidojami šādi:**

[ghb] – khp'

Պաղաղբյուր *Paghaghbyur* [pɑkɑʁp^hyɑ] – *Pagahpjura*
a. v.

Ակնաղբյուր *Aknaghbyur* [aknɑʁp^hyur] – *Aknahpjura*
a. v. (darinājumi ar sakni աղբյուր *aghbyur* 'avots')

Աղբերք *Aghberk'* [ɑʁ p^hε.ɪk^h] – *Ahperka* a. v. (darinājumi
ar sakni եղբայր *yeghbair* – *aghber* 'brālis').

[ghdz] – khdz vai khts'Աղձնիկ *Aghdznik – Ahdznika* v. v.Ըղձուհի *Eghdzuhi – Ehdzuhī* siev. v.Bet: Դեղձանիկ *Deghdzanik* [deχts^hanik] – *Dehdzanika* siev. v. (դեղձ *deghdz* 'persiks')**[ghdž] – khch**Վողջաբերդ *Voghdjaberđ* [voχtʃ^habe.ɪt^h] – *Vohdžaberda* a. v. (*voghđj* 'vesels')**[gh] – kh arī pirms k, t, t'**Ծաղկածոր *Tsaghkadzor – Cahkadzora*; Ծաղկավանք *Tsaghkavank' – Cahkavanka* v. v. (sal. ծաղիկ *caghik* 'zieds', ծաղկել *caghkel* 'ziedēt')Աղթամար *Aght'amar – Ahtamara* sala Vana ez.Դավիթ Անհաղթ *Davit' Anhaght' – Dāvids Anhahts* (*Neuzvaramais*)Գողթանիկ *Goght'anik – Gohtanika* v. v.Ասրղիք *Astghik – Asthika* mīlas dieviete

5.8. gh atveide līdz šim pieejamajos latviešu rakstu avotos. Tulkotāja no armēņu valodas Silvija Ķuze (skat. G. Emins «Septiņas dziesmas par Armēniju», Rīga, 1988) ņ **[gh]** parasti atveido ar **h**: Եղվարդ *Yeghvard – Jehvarda*, Վաղարշապատ *Vagharshapat – Vaharšapata*, Գեղարդ *Geghard – Geharda*, Կարնաղբյուր *Katnaghbyur – Katnahbjurs*, Նոր Զյուղա *Nor Djugh – Jaundžuha*, Հաղպատ *Haghpat – Hahpata*, Ղարափախ *Gharakalis – Harakalisa*, Վաղինակ *Vaghinak – Vahinaks*, Բարդուղ *Bardugh – Bartuhs*, taču divos uzvārdos **[gh]** atveidots ar **g** (atbilstoši tradīcijai): Աղաջանյան *Aghadjanyan – Agadžanjans*, Նիկողոսյան *Nikoghosyan – Nikogosjans*.

Laikrakstā «Diena» (skat. Ata Kļimoviča rakstus par Armēniju 1992.–2006. gadā) **gh** tiek transliterēts tā, kā to dara lielākajā daļā Eiropas valodu, atdarinot armēņu īpašvārdus: Աղվան *Aghvan – Aghvans*, Բաղդասարյան *Baghdasaryan – Baghdasarjans*, Սողոմոն *Soghomon – Soghomons*, Եղվարդ *Yeghvard – Jeghvarta*.

6. Latviešu valodā nav cietā vibranta r [r], kuru dažkārt transliterē kā rr vai kā r ar punktiņu vai apostrofu. Armēņu burti ռ un ր latviski atveidojami ar burtu **r**.

ր [r] – r

Արեշ *Aresh* – *Areša* a. v.

Ակներ *Akner* – *Aknera* a. v.

Վարուժան *Varuzhan* – *Varužans* vīr. v.

Պերչ *Perch* – *Perčs* vīr. v.

ռ [rr] – r

Հռոմկլ *Hrromkl* – *Hromkla* a. v.

Սարնաղբյուր *Sarnaghbyur* – *Sarnahbjura* a. v.

Պ. Պրոշյան *P. Prroshyan* – *P. Prošjans* rakstnieks

Թորոս Ռոսլին *T'oros Rroslin* – *Toross Roslins* miniatūru gleznotājs

Ռուբեն *Rruben* – *Rubens* vīr. v.

D. ĪPAŠVĀRDU GRAMATIZĀCIJA

1. Apdzīvotu vietu (pilsētu, ciematu u. tml.), novadu, valstu un teritoriāli administratīvo vienību nosaukumi lietojami **sieviešu dzimtē**, iekļaujot **4. deklinācijā**, dažkārt stilistisku apsvērumu dēļ – **5. deklinācijā**.

Աշտարակ *Ashtarak* – *Aštaraka* p.

Վարդանավանք *Vardanavank'* – *Vardanavanka* a. v.

Վասպուրական *Vaspurakan* – *Vaspurakāna* novads

Շիրակ *Shirak* – *Širaka* teritoriāli administratīvs apgabals

Bet: Մուշ *Mush* – *Muše* v. v.

2. Arī no vīriešu dzimtes personvārdiem darināti apdzīvoto vietu nosaukumi ir lietojami **sieviešu dzimtē** un lokāmi pēc **4. deklinācijas** parauga.

Մարտիրոս *Martiros* – *Martirosa* a. v.

Քուչակ *K'uchak* – *Kučaka* (viduslaiku dzejnieks Nahapets Kučaks) a. v.

Բաղրամյան *Baghramjan* – *Bagramjana* (maršals Bagramjans) a. v.

Իսահակյան *Isahakyan* – *Isahakjana* (dzejnieks A. Isahakjans) a. v.

Շահումյան *Shahumyan* – *Šahumjana* (Šahumjans – viens no Baku 26 komisāriem) a. v.

Դավիթ Բեկ *Davit' Bek* – *Davidbeka* (Dāvids Beks – karavadonis) a. v.

3. Ģeogrāfisko objektu nosaukumi lietojami tādā dzimtē, kāda ir attiecīgajam **nomenklatūras vārdam**, un iekļaujami attiecīgi 1. vai 4. deklinācijā.

Արագած *Aragats* – *Aragacs* k.

Քուր *K'ur m* – *Kūra* u.

Սեվան *Sevan* – *Sevans* ez.

Վան *Van* – *Vans* ez.

Աղթամար *Aght'amar* – *Ahtamara* sala Vana ez.

4. Personvārdu dzimti nosaka attiecīgās personas dzimums. Armēņu valodā daži personvārdi var būt kā vīriešu, tā sieviešu vārdi un latviskojot tiem attiecīgi pievienojama 1. deklinācijas galotne -s vai 4. deklinācijas galotne -a.

Արշալույս *Arshalouys* – *Aršaluiss*, *Aršaluisa*

Երջանիկ *Yerdjanik* – *Jerdžaniks*, *Jerdžanika*

Վարդ *Vard* [vart^h] – *Vards* / *Varts*, *Varda* / *Varta*

4.1. Ja **vīriešu personvārds** beidzas ar patskani **a**, tas iekļaujams 4. deklinācijā un lokāms pēc šīs deklinācijas vīriešu dzimtes vārdu parauga.

Արա *Ara* – *Ara*

Հրաչյա *Hrachya* – *Hračja*

Շարա *Shara* – *Šara*

Nedaudzie **vīriešu personvārdi** ar izskaņu **-ija** arī lokāmi pēc 4. deklinācijas parauga.

Անանիա *Anania* – *Anānija*

Ամասիա *Amasia* – *Amasija*

Եղիա *Eghia* – *Ēlija*

4.2. Ja **vīriešu personvārds** beidzas ar neuzsvērtu **-e**, tas lokāms pēc 5. deklinācijas vīriešu dzimtes vārdu parauga.

Մամբրե *Mambre* [ˈmamp^hɪɛ] – *Mambre / Mampre*

Մանասե *Manase* – *Manase*

4.3. **Vīriešu personvārdi**, kas beidzas ar patskani [օ], ir nelokāmi.

Կոզմո *Kozmo* – *Kozmo*

Համո *Hamo* – *Hamo*

Սարո *Saro* – *Saro*

No šiem persovārdiem atvasinātie apdzīvoto vietu nosaukumi bieži vien izteiksmes ērtības labad lietojami kopā ar nomenklatūras vārdu. Կամո *Kamo* – *Kamo pilsēta*, Հակոբ Կամարի *Hakob Kamari* – *Hakobkamarī ciems*.

4.4. Tāpat dzimtes galotnes nav īpašvārdiem, kas beidzas ar **uzsvērtiem patskaņiem [i], [e]**, ko latviešu valodā atveido ar **ī, ē**. Šie īpašvārdi netiek locīti.

Էթերի *Et'eri* – *Eterī* siev. v.

Լյուսի *Lyusi* – *Lusī* siev. v.

Մարի *Mari* – *Marī* siev. v.

Նունե *Nune* – *Nunē* siev. v.

Մախրեսի *Mahtesi* – *Mahtesī* vīr. v.

Նաիրի *Nairi* – *Nairī* vīr. v.

Րաֆֆի *Rraffi* – *Raffī* vīr. v.

Մոսի *Mosi* – *Mosī* vīr. v.

Մուշե *Mushe* – *Mušē* vīr. v.

Վահե *Vahe* – *Vahē* vīr. v.

Վաչե *Vacvhe* – *Vaçē* vīr. v.

Արծնի *Artsni* – *Artsnī* a. v.

Աղավնի *Aghavni* – *Agavnī* a. v.

Գյումրի *Gyumri* – *Gjumrī* a. v.

Դիցմայրի *Dicmayri* – *Dicmairī* a. v.

Կոտի *Koti* – *Kotī* a. v.

Արայի *Arayi* – *Arajī* a. v.

Arī īpašvārdi, kas beidzas ar **[u]**, kurš uzsvērtā pozīcijā

vārda beigās atveidots ar garo patskani **ū**, netiek locīti.

Գարզու *Garzu* – *Garzū* mākslinieks

Ուրարտու *Urartu* – *Urartū*, bet: *urarti*, *Urartu valsts*

Աղիտու *Aghitu* – *Agitū* p.

Starp šai punktā minētajiem nelokāmajiem īpašvārdiem var izšķirt vairākas specifiskas apakšgrupas:

a) **īpašvārdi (uzvārdi un apdzīvotu vietu nosaukumi)**, kas beidzas ar izskaņām **-uni**, **-eni**, **-ni**, kurā uzsvērtais patskanis [i] atveidojams ar **ī**: Մանդակունի *Mandakuni* – *Mandakunī* uzv., kā arī apdzīvotu vietu nosaukumi Էրեբունի *Erebuni* – *Erebunī*, Տղունի *Cghuni* – *Cgunī*, Արեգունի *Areguni* – *Aregunī*, Մշենի *Msheni* – *Mšenī*, Արենի *Arteni* – *Artenī*, Արծնի *Artsni* – *Artsnī*, Աղավնի *Aghavni* – *Agavnī*;

b) **sieviešu dzimtes personvārdi**, kas beidzas ar izskaņu **-ine**, kurā uzsvērtais patskanis [e] atveidojams ar **ē**: Արմինե *Armine* – *Arminē*, Ազրինե *Argine* – *Arginē*, Արպինե *Arpine* – *Arpinē*, Գոհարինե *Goharine* – *Goharinē*, Եսմինե *Yesmine* – *Esminē*, Եվգինե *Yevgine* – *Jevginē*, Երմինե *Yermine* – *Jerminē*, Կարինե *Karine* – *Karinē*, Ջարինե *Zarine* – *Zarinē*;

c) **sieviešu dzimtes personvārdi**, kas darināti ar izskaņu **-uhi**, kurā uzsvērtais patskanis [i] atveidojams ar **ī**.

Սիսակունի *Sisakuhi* – *Sisakuhi* (no vīr. v. *Sisak*)

Սմբատունի *Smbatuhi* – *Smbatuhī* (no vīr. v. *Smbat*)

Վարդանունի *Vardanuhi* – *Vardanuhī* / *Vartanuhī* (no vīr. v. *Vardan*)

Nav vēlami atveidojumi ar -ija: Տիգրանունի *Tigranuhi* – *Tigranuhija*

Tekstā nelokāmos īpašvārdus nepieciešamības gadījumā ieteicams lietot kopā ar nomenklatūras vārdu:

Ուշի *Uši ciems*, Վեդի *Vedi pilsēta*, Նիզամի *Nizamī ciems*.

E. ĪPAŠVĀRDI, KAS SASTĀV NO VAIRĀKIEM KOMPONENTIEM

Saliktus ģeogrāfiskus nosaukumus var atveidot divējādi:

a) savruprakstījumā, ja pirmais komponents ir vairākzīlību

vārds un beidzas ar līdzskani, bet otrais sākas ar līdzskaņu sablīvējumu, kas apgrūtina vārda izrunu:

Վերին Պրղնի Ver. *Ptghni* – *Verin Ptgnī* a. v.

Ներքին Խնձորեսկ *Nerk' Khndzoresk* – *Nerkin Hndzoreska* a. v.

b) koprakstījumā, kas ieteicams, ja vārdu sadūrā neveidojas grūti izrunājami līdzskaņu sablīvējumi:

Մեծ Սարիար *Mets Sariat* – *Mecsariara* a. v.

Փոքր Սարիար *P'ok'r Sariat* – *Pokrsariara* a. v.

Հայ Պարիս *Hay Paris* – *Haiparisa* a. v.

Ռուս Պարիս *Rrus Paris* – *Rusparisa* a. v.

Մեծ Թաղեր *Mets T'agher* – *Mectagera* a. v.

Պարույր Սևակ *Paruir Sevaka* – *Paruirsevaka* a. v.

Սայաթ Նովա *Sayat'Nova* – *Sajatnova* a. v.

Ar defisi rakstāmi uzvārdi, kuru sastāvā ir komponents **տեր** [**ter**] ('kungs', kas norāda, ka dzimtā ir bijis kāds garīdzniecības pārstāvis): Տեր Պետրոսյան *Ter Petrosjan* – *Ter-Petrosjans*; Տեր Ավետիսյան *Ter Avetisyan* – *Ter-Avetisjans*.

F. GEOGRĀFISKO NOSAUKUMU TULKOŠANA

Salikti ģeogrāfiski nosaukumi, kuru pirmajā daļā ir vārdi *նոր* 'jauns', *վերին* *verin* 'augšas', *ներկին* *nerkin* 'lejas', *մեծ* *mets* 'liels', *փոքր* *p'ok'r* 'mazs' – Ն. Գերարար *N. Getarat* – *Nerkin Getarata*, Վեր. Գերաշեն *Ver. Getashen* – *Verin Getašena* – dažkārt (piemēram, daiļdarbos) var tikt daļēji tulkoti *Augšas Getarata*, *Lejas Getarata*.

Palaikam pirmo komponentu tulko un abus komponentus raksta kopā kā salikteni:

Նոր Նախիջևան *Nor Nakhidjevan* – *Jaunnahidževāna* a. v.

Նոր Ջուղա *Nor Djugha* – *Jaundžuga* a. v.

Նոր Արմավիր *Nor Armavir* – *Jaunarmavira* a. v.

Retāk lietotiem vārdiem pirmo komponentu netulko:

Նոր Խաչակապ *Nor Khachakap* – *Norhačakapa* a. v.

Նոր Սասունիկ *Nor Sasunik* – *Norsasunika* a. v.

Նոր Զնաբերդ *Nor Znaberd – Norznaberd* a. v.

Նոր Երզնկա *Nor Yerznka – Norjerznka* a. v.

Հին Թաղեր *Hin Tagher – Hintagera* a. v.

Փոքր Մասրիկ *P'ok'r Masrik – Pokrmasrika* a. v.

Մեծ Մասրիկ *Mets Masrik – Mecmasrika* a. v.

Փոքր Այրում *P'ok'r Airum – Pokrairuma* a. v.

Մեծ Մանթաշ *Mets Mantash – Mecmantaša* a. v.

Մեծ Թաղեր *Mets Tagher – Mectagera* a. v.

Dažkārt daļēji tulko arī tos saliktos nosaukumus, kuru pirmajā komponentā ietverts debesspuses nosaukums.

Nedaudzos gadījumos tiek tulkota arī nosaukuma īpašvārdiskā daļa:

Արևմտյան Հայաստան *Arevmtyan Hayastan – Rietumarmēnija*

Հյուսիսային Ասորիք *Hyusisayin Asorik' – Ziemeļsīrija*

Ir vēl daži salikti vietvārdi, kas atveidojami, tulkojot abus komponentus:

Մեծ Մասիս *Mets Masis – Lielais Ararats* k.

Մեծ Հայք *Mets Hayk' – Lielā Armēnija*

Փոքր Հայք *P'ok'r Hayk' – Mazā Armēnija*

Ja armēņu īpašvārdā ietilpst nomenklatūras vārds, šo īpašvārdu atveido kopā ar nomeklatūras vārda tulkojumu vai bez tā:

Սեվանա լիճ *Sevana lich – Sevana ezers* vai *Sevans* ez.

Ja nomenklatūras vārds iekļauts nosaukumā kā saliktna komponents, tas netiek tulkots:

Սևլիճ *Sevlich – Sevličs* (Melnezers) ez.

Սեպասար *Sepasar – Sepasara* a. v.

Վանքասար *Vank'asar – Vankasara* (sar 'kalns') a. v.

G. TULKOŠANAS ELEMENTI PERSONVĀRDU ATVEIDĒ

Personvārdu atveidē tradicionāli ir tikuši tulkoti uzvārdi, kas darināti ar izskaņu **-aci** / **-eci**, kas norāda uz izcelsmi:

Գրիգոր Նարեկացի (*Grigor Narekaci*) – *Grigors Narekaci* vai *Narekas Grigors*, *Grigors no Narekas* dzejnieks

Հովհան Օձնեցի (*Hovhan Odzneci*) – *Hovhans Odzneci* vai *Hovhans no Odzunas / Odzunas Hovhans* teologs

Gadījumos, kad vārddarināšanas procesā ir notikušas skaņu pārmaiņas, kas apgrūtina vietvārda identifikāciju, vēlamāka ir personvārda transliterēšana, piemēram:

Մովսես Խորենացի (*Movses Khorenaci*) – nevis *Horenas Mozus*, bet *Movsess Horenaci* 5. gs. rakstnieks (nav noskaidrots, vai šis literāts nāk no Horenas vai no Hornī ciema)

Պավստոս Բուզանդ (*Pavstos Buzand*) – *Pavstoss Buzands* 5. gs. rakstnieks (kļūdaini dēvēts par *Bizantijas Favetu*, taču pievārds *buzand* šajā personvārdā nav saistīts ar Bizantiju, persiešu valodā vārdam *bozand* ir nozīme ‘stāstnieks’)

Citos gadījumos pieļaujama gan transliterētā, gan tulkotā forma.

Dažos gadījumos tradicionāli tikuši tulkoti pievārdi. Tas ir akceptējams.

Արա Գեղեցիկ *Ara Geghecik* – *Ara Daiļais* mitoloģisks varonis

Գրիգոր Լուսավորիչ *Grigor Lusavorich* – *Grigors Apgaismotājs* Armēnijas kristianizētājs

Միքայել Մեծ *Mik'ayel Mets* – *Mihaēls Lielais* sīriešu patriarhs

Ներսես Շնորհալի *Nerses Shnorhali* – *Nersess Šnorali jeb Nersess Svētīgais* 12. gs. armēņu katolikoss

Saīsinājumi

apg. – apgabals

a. v. – apdzīvota vieta

bibl. – bibliskis

ez. – ezers

k. – kalns

kr. – krieviski, krievu-

latv. – latviski, latviešu-

p. – pilsēta

siev. v. – sieviešu personvārds

vīr. v. – vīriešu personvārds

- u. – upe
uzv. – uzvārds
val. – valoda
v. v. – vietvārds

Literatūra

Ačarjans–Ačarjans H. *Armēņu personvārdu vārdnīca* [Achar'aryan H. *Hayeren andznanneri bar'aran*]. 1.–5. sēj., Erevāna, 1942–1962 (armēņu val.).

Armēnijas un Kalnu Karabahas autoceļi. [Karte, apdzīvoto vietu saraksts.] Erevāna, 2005 (armēņu val. un angļu val.).

Barsegjans 2006 – Barsegjans H. [red.] *Terminoloģijas un pareizrakstības rokasgrāmata* [*Terminabanakan yev Ughghagrakan teghekatu*]. Erevāna, 2006 (armēņu val.).

Emins 1988 – Emins G. *Septiņas dziesmas par Armēniju*. Rīga, 1988.

Feldhūns 1974 – Feldhūns A. *Norādījumi par citvalodu īpašvārdu pareizrakstību un pareizrunu latviešu literārajā valodā. XIII. Sengrieķu valodas īpašvārdi*. Rīga, 1974.

Hačatrjana 1973 – Hačatrjana A. Armēņu valodas fonēmu sistēma un daži transkripcijas jautājumi // *Armēnijas PSR ZA Vēstnesis*, 1973, Nr. 5 (krievu val.).

Hakobjans, Barsegjans, Melik-Bahšjans – Hakobjans A. T., Barsegjans H., Melik-Bahšjans S. *Armēnijas un tās apkaimes vietvārdu enciklopēdiskā vārdnīca* [Hakobyan T', Barseghyan H., Melik' – Bakhshyan S. *Hayastani yev harakic shrdjanneri teghanunneri (hanragitakan) bar'aran*]. Erevāna, 1986 – 200? (armēņu val.).

Keljans 2005 – Keljans E. Krievu-armēņu, armēņu-krievu vārdnīca [K'elyan E. *R'us-hayerenm, Hay-r'useren bararan*]. Krasnodara, 2005.

Kļimovičs 1992–2006 – Kļimovičs A. [Dažādi raksti par Armēniju.] // *Diena*. 1992, 7. okt., 4. lpp.; 1994, 17. febr., 3. lpp.; 1996, 14. sept., 5. lpp., 24. sept., 4. lpp., 27. sept., 1. lpp.; 1997, 7. marts, 7. lpp.; 1998, 30. janv., 5. lpp., 31. janv., 6. lpp., 5. febr., 6. lpp., 19. febr., 5. lpp., 16. marts, 18. lpp., 31. marts, 7. lpp., 16. maijs, 17.–18. lpp., 20. jūn., 8. lpp., 1999, 31. maijs, 4. lpp., 1. jūn., 6. lpp., 29. okt., 1. lpp.; 2000, 11.

maijs, 7. lpp., 26. jūn., 5. lpp., 10. jūl., 5. lpp., 2001, 21. jūn., 8. lpp.; 2002, 1. maijs, 8. lpp.; 2003, 19. febr., 9. lpp.; 2006, 30. janv., 6. lpp.

☞ *Likumi un izņēmumi. Citvalodu īpašvārdu rakstība // Literatūras mēnešraksts «Karogs», 2007. g. aprīlis, 82.–111. lpp.*

☞ Meijē 1978 – Meijē A. *Vēstule par armēņu valodas transkripciju. Pētījumi armēnistikā* [Meillet A. *Lettre sur la transcription de l'arménien. Etudes armenologiques*]. Erevan, 1978 (armēņu val.).

☞ Muižniece 2002 – Muižniece L. *Latviešu valodas praktiskā fonoloģija*. Rīga, 2002.

☞ Petrosjans 1987 – Petrosjans H. Z. *Armēņu valodniecības vārdnīca* [Petrosyan H. Z. *Hayerenagitakan bar 'aran*]. Erevāna, 1987 (armēņu val.).

☞ Sīkstulis 1982 – Sīkstulis J. *Norādījumi par citvalodu īpašvārdu pareizrakstību un pareizrunu latviešu literārajā valodā. XV. Arābu valodas īpašvārdi*. Rīga, 1982.

☞ Šaginjans 2002 – Šaginjans V. *Čehu-armēņu sarunu vārdnīca* [Shaginyan V. *Chekheren-hayeren zruc 'aran*]. Prāga, 2002 (armēņu val.).

☞ Urutjans 2006 – Urutjans R. *Zinātniskās transkripcijas armēņu varianti* [Ur'utyān R'. *Gitakan tar 'adardzut 'yan hayeren tar 'adzever*] (armēņu val.) // *Dzahukian Readings*. Scientific session reports dedicated to the memory of academician Gevork Dzahukian, Yerevan, 2006, 191.–194. lpp.

Wiedergabe armenischer Eigennamen im Lettischen

Zusammenfassung

Mit der Zunahme der internationalen Kontakte und der Migration der ökonomisch aktiven Bevölkerung sowie der Notwendigkeit, die gesellschaftlichen Prozesse im Kaukasus in den Medien zu widerspiegeln, wird eine theoretisch begründete, einheitliche Wiedergabe armenischer Personennamen und geographischer Namen aktuell. Da im Lettischen Wiedergabe fremder Onyme traditionell nach dem phonetischen Prinzip erfolgt, und zwar, man nimmt die Aussprache und nicht die Graphik des Wortes in Acht, wird die Kenntnis der Ausgangssprache zu einer wichtigen Voraussetzung.

Von nicht geringer Bedeutung ist das Vorhandensein

gewisser Wiedergabeprinzipien, die in Bezug auf unterschiedliche Sprachregister (im offiziellen Verkehr, in der sachkundigen Literatur, in der Katographie usw.) funktionieren. So wird in manchen Fällen die Transliteration als Wiedergabeprinzip bevorzugt.

Da die armenische Schrift und Sprache für die Mehrheit nicht verständlich ist, gewinnt die Transliteration und Transkription an praktischer Bedeutung. Im Artikel wird die Einsicht in die vorhandenen armenischen Transkriptionssysteme gegeben.

Die Armenier haben eine weite Diaspora, armenische Eigennamen kommen nicht selten über ausländische Medien in den lettischen Sprachraum. Deshalb wird im Artikel eine Tabelle mit Lautentsprechungen des Armenischen im Englischen, Deutschen, Französischen, Russischen gegeben.

Wenn man die geographischen Namen in der lateinalphabetischen Transliteration auf zweisprachigen Landkarten oder im Internet in einer ziemlich einheitlichen Form vorfindet, so sieht es beim Gebrauch der Personennamen anders aus, wo oft mehrere Varianten desselben Namen vorhanden sind. Ein nicht immer leicht zu lösendes Problem ist die Identifikation der Originalform, weil die Transliterationszeichen des öfteren die fremden Laute nur annähernd wiedergeben und weil man nicht selten gleiche Laute mit unterschiedlichen Graphemkombinationen bezeichnet.

Die bisherige Praxis weist einen bedeutenden Einfluss des Russischen als Vermittlersprache auf die Wiedergabe der armenischen Eigennamen im Lettischen auf. Das betrifft vor allem solche Phoneme wie *h* und *gh*. Im Artikel werden die Problemfälle durch zahlreiche Beispielen aus dem terminologischen Wegweiser [*Terminabanakan yev ughghagrakan teghekatu 1956–2006*, Yerevan, 2006] illustriert.

Den Kern des Artikels bildet der Vergleich der phonologischen Systeme des Ostarmenischen und des Lettischen unter dem Gesichtspunkt der Wiedergabe konkreter Laute in den Eigennamen, vor allem derjenigen, die im Lettischen nur ungefähre oder keine Äquivalente aufweisen.

Da die Eigennamen im Lettischen in das Sprachsystem einbezogen werden, und zwar der Grammatikalisierung unterliegen, wird auch dieses Thema kurz angesprochen. Ebenso die Nützlichkeit der Übersetzungselemente bei der Wiedergabe fremder Onyme.

ATCERAMIES

Alvila Augstkalna dzīves gājums un personība

2007. gads ir Alvila Augstkalna (1907–1940) jubilejas gads. Šim izcilajam valodniekam jau būtu apritējuši 100 gadi, ja vien tai tālajā 1940. gadā 33 gadu vecumā viņš nebūtu aizgājis no dzīves. Pēc paša izvēles.

Alvila Augstkalna devums valodniecībā nenoliedzami ir ļoti liels, bet diemžēl viņa vārds līdz šim ir nepelnīti piemirsts un reti pieminēts. Un tikai nedaudz cilvēku ir dzirdējuši par valodnieka dzīvi un zina viņa nopelnus valodniecības laukā.

1929. gada 16. jūnijā kādā vēstulē draugam J. Bičolim A. Augstkalns par sevi raksta: «Ja gribi arī sev pašam ko labu,

tad no manis vajag izšķilt. Es esmu tā kā šķiltavām krams, kas gan ir lielākā godā, it kā viņš būtu svarīgākais, nepieciešamais, bet pats neko nedara – tik gaida, lai pret viņu šķil – un arī dzirkstele – tā atlec no tērauda.» (Rūķe-Draviņa 1989: 33) Daļa no šīs vēstules ir publicēta V. Rūķes-Draviņas rakstā «Ramaves dibinātājam Alvilam Augstkalnam 1987. gadā būtu bijis 80...».

Alvils Augstkalns ir dzimis 1907. gada 2. septembrī Lizuma pagastskolas skolotāja ģimenē. «Par Augstkalnu dzimtu ir daudz senu liecību. Alvila Augstkalna vectēvs bija slavenais Šipkas Andrejs no Poruka kaimiņu mājām Druvienas Maztrušļiem, bet vectēvs no mātes puses – Jānis Brastiņš no Dikļiem.» (Vīksna 2007: 104) Tēvs – Andrejs Augstkalns (1875–1929), strādājis par skolotāju, nodarbojies arī ar tulkošanu. Savus darbus viņš parakstīja ar pseidonīmu Andrejs, ko citi dažkārt sajauc ar Andreja Upīša izmantoto segvārdu.

1912. gadā Augstkalnu ģimene no Lizuma pārcēlās uz Cēsīm. Skolas gaitas Alvils sāka ļoti agri – viņš mācījās Cēsu pilsētas skolās un E. Eglītes privātajā reālģimnāzijā. 1917. gadā viņš dažus mēnešus dzīvoja Maskavā (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98.l., 22. lpp.), vēlāk iestājās Bērzaines vidusskolas pēdējā klasē, kurā mācījās vienu gadu. Par skolas gaitām A. Augstkalns raksta savā dzīves gājumā, kas ir atrodamas arhīvu materiālos: «Vidusskolas kursu beidzu un gatavības apliecību ieguvi 1923. gada pavasarī Bērzaines vidusskolā pie Cēsīm (tagadējā Cēsu valsts ģimnāzija).» (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98.l., 22. lpp.)

Tā kā Alvils Augstkalns bija par jaunu, lai stātos Latvijas Universitātē, viņš vēl vienu mācību gadu (1923./24.) mācījās Cesvaines Valsts vidusskolas pedagoģiskajā klasē, kuru beidzot ieguva pamatskolas skolotāja (praktikanta) tiesības. Tur viņa latviešu valodas un literatūras skolotāji bija dzejnieks Augusts Saulietis un Marija Bērzkalne. Ļoti iespējams, ka šie talantīgie skolotāji lielā mērā ir ietekmējuši A. Augstkalna tālāko izvēli – studēt filoloģiju, jo sākotnēji viņš vairāk interesējās par matemātiku un pat gatavojās to studēt, bet vēlāk viņu vairāk saistīja filoloģija. Visu skolu beigšanas dokumenti rāda, ka Alvils Augstkalns bijis apdāvināts gan humanitārajos, gan eksaktajos priekšmetos (Antone 1990: 5). Mācīdamies Cesvaines Valsts

vidusskolas pedagoģiskajā klasē, viņš izrādīja arī vēlmi darboties kritikas laukā, uzrakstot atsauksmi par kādu darbu un lūdzot, lai šī recenzija tiktu publicēta. K. Egle savās atmiņās par Alvilu Augstkalnu raksta: «Jau šī pirmā vēstule A. Augstkalnam ļoti raksturīga ar savu lielo egocentrismu un gribu visu tvert lielās līnijās, kas vēlāk viņa darbā bija parasta lieta. Kaut gan viņš bija tikai iesācējs, vēstule parāda arī viņa pamodušos paškritiku, kas vēlāk bija vēl stiprāka un neļāva iebraukt seklos ūdeņos.» (LVVA, 1632. f., 2. apr., 1556.l., 5. lpp.) A. Augstkalnam bija ļoti labas sekmes visos humanitārajos priekšmetos, un tādā veidā viņš guva lielu ievērību skolotāju un skolas biedru vidū.

Bērnība un skolas gadi bija galvenais Alvila Augstkalna personības veidošanās laiks, kas ļoti ietekmēja visu turpmāko valodnieka dzīvi. «Zēns audzis ļoti noslēgts, jo māte nav ļāvusi tikt ar citiem bērniem. Skolas gados Alvils dzīvojis tikai grāmatu un dabas pasaulē. Viņam sagādājusi grūtības kontaktēšanās ar cilvēkiem, izņemot gadījumus, kad kāds cilvēks iepazīties uzreiz, pirmajā tikšanās brīdī.» (Citēts pēc: Antone 1990: 4)

No 1924. līdz 1931. gadam A. Augstkalns studēja Latvijas Universitātē Baltu filoloģijas nodaļā. Par šo studiju posmu ir saglabājušās vairāku laikabiedru atmiņas, kas parāda A. Augstkalnu kā ļoti centīgu, zinošu un spējīgu studentu. K. Draviņš viņu raksturo kā ģeniālu lingvistu, kas studiju laikā ar savām zināšanām ir arī izpalīdzējis citiem studiju biedriem. «Devos pie sava laba paziņas Alvila Augstkalna. Ar laipnu, bet līdzietīgu un saprotošu smīnu viņš noklausījās manas konfesijas [atzīšanās – *I. B.*], sāka man palīdzēt interpretēt tekstus.» (Draviņš 1999: 59)

Alvils Augstkalns bija ļoti gudrs, apveltīts ar milzīgām darba spējām, bet pēc rakstura – kluss, sevī noslēgts, kautrīgs cilvēks. «Pat savā kāzu dienā A. Augstkalns atprasījies no darba tikai pulksten divpadsmitos. Tikai tad arī darba biedri uzzinājuši par šīm kāzām.» (Antone 1990: 4) A. Augstkalns apprecējās 1929. gadā. Rūtas Augstkalnes atmiņās par mātes Lizetes Augstkalnes stāstīto ir minēts, ka arī J. Endzelīns esot ļoti pozitīvi vērtējis šādu A. Augstkalna lēmumu: «Jūs darāt

pareizi, precēdamies jaunībā, kad pie jums iet jūsu paša dēļ, nevis jūsu stāvokļa dēļ.» (Augstkalne 1999: 20) Šajā laulībā ir dzimuši trīs bērni: 1930. gadā – meita Rūta un 1932. gadā – dvīņi Jānis un Jūlijs.

Ļoti spilgts A. Augstkalna studiju laika raksturojums atklājas K. Egles atmiņās: «Kāds pelēks (gluži apburnītā lauku vadmalas uzvalkā), mazs, salīcis, it kā sarāvis, viņš studiju sākumā parādījās pirmo reizi Misiņa bibliotēkā, un kāds brašs, liela auguma, plecīgs, nopietnas pašapziņas pilns, ģērbies jau citiem pilsētniekiem līdzīgi, viņš arvien nāca vēlāk, īpaši no valodas krātuves, kur viņam arī bija radies piemērotāks darbs nekā bibliotēkās.» (LVVA, 1632. f., 2. apr., 1556.l., 2. lpp.)

Alvils Augstkalns ar Folkloras krātuves kolēģiem

Tā kā materiālā situācija bija diezgan nelabvēlīga, jau studiju laikā A. Augstkalns bija spiests sākt arī strādāt. Viņa pirmā darba vieta (no 1927. gada rudens līdz 1930. gada rudenim) bija Folkloras krātuve, kuru tolaik vadīja Anna Bēzkalne. Kopš 1928. gada A. Augstkalns Folkloras krātuvē veica inspektora pienākumus, un viņa uzdevums bija pārzināt apvidvārdu krāšanas darbu. Šim uzdevumam A. Augstkalns sagatavoja LU baltu filoloģijas studentus un palīdzēja uzsākt apvidvārdu vākšanu viņu dzīvesvietās dažādos Latvijas nostūros.

Viens no ļoti nozīmīgiem notikumiem A. Augstkalna dzīvē bija studentu biedrības «Ramave» dibināšana, kas ļoti plaši apcerēta V. Rūķes-Draviņas rakstā. Jau divdesmito gadu vidū Latvijas Universitātes baltu filoloģijas studenti bija nodibinājuši savu LU Filoloģijas studentu biedrību, lai varētu apvienot savas sabiedriskās un profesionālās intereses. Ap 1928. gadu šajā biedrībā radās ierosinājumi veidot slēgtu organizāciju, kurā tad varētu apvienoties studenti, kam ir līdzīgi uzskati. A. Augstkalns ļoti aktīvi iesaistījās šādas biedrības izveides procesā. Viņš kopā ar studiju biedriem Oskaru Jāni Freimani un Jāni Valdemāru Bičoli nodibināja studentu biedrību «Ramave», kuras formālais dibināšanas akts tika parakstīts 1929. gada 1. martā.

A. Augstkalns visu savu īso mūžu ir vēlējis strādāt ar auditoriju, ar cilvēkiem. Viņš ir vēlējis savas izcilās zināšanas dot citiem. Būdam «Ramaves» dibinātājs un biedrs, viņš centās studentus iepazīstināt ar lietuviešu valodu, literatūru, kultūru, par ko pats ļoti interesējās un kas viņa sirdij bija īpaši tuva: «Līdz mūsu dienām saglabājusies lapiņa ar uzmetumu par īpašu lietuviešu valodas studiju grupu, ko mācītu Augstkalns, par šādu kursantu vēlamām priekšzināšanām, par eventuālajiem dalībniekiem un kursu norisi.» (Rūķe-Draviņa 1989: 47) Diemžēl, kā tas ir secināms pēc sarakstes ar J. Bičoli, «Ramaves» studentu vidū pietiekami plaša interese par šo mācību kursu neradās. Darbošanās «Ramavē» apliecināja A. Augstkalna milzīgo entuziasmu, vēlēšanos strādāt, pārvarot jebkuras grūtības. Tas īpaši bija redzams, gatavojot svinībrakstu krājumu par godu J. Endzelīnam. Par svinībraksta tapšanu A. Augstkalns arī rakstīja vēstulē J. Bičolim: «Par Endzelīna krājumu. Strādāt jau nu ārkārtīgi vajadzētu, sevišķi mums diviem tas ir goda pienākums. Tā ir Endzelīna sēkla, ka mums rūp zinātne.» (Rūķe-Draviņa 1989: 50)

A. Augstkalna un J. Endzelīna attiecības veidojās diezgan saspringtas. Lai gan viscaur ir jūtama A. Augstkalna ārkārtīgi lielā cieņa un pietāte pret dižo valodnieku, vairākkārt ir redzams J. Endzelīna autoritārisms attiekmē pret A. Augstkalnu. Abu valodnieku diezgan sarežģītās attiecības atklājas gan meitas Rūtas Augstkalnes stāstījumā, gan valodnieka Kārļa Draviņa

atmiņās, gan Edītes Hauzenbergas-Šturmas vēstulēs. K. Draviņš savās atmiņās stāsta par A. Augstkalna neveiksmi vienā no doktora eksāmeniem, kad «Endzelīns šo ārkārtīgi apdāvināto «jauno zvaigzni baltu lingvistikā», kā Augstkalnu slavēja viņa cienītāji, kādā (laikam pēdējā) pārbaudījumā izgāza cauri. To jau spēj katrs profesors, pie tam jebkurā priekšmetā. Ja viņš to grib. Bet, lai gribētu, vajag būt kādam iemeslam. Jāsaka, ka citādā ziņā Augstkalna un Endzelīna attiecības, cik varēju vērot, bija visai labas. A. Augstkalnu Endzelīns bija ieskaitījis «A grupā», tas ir, tanīs ļaudīs, kas ir īsti apdāvināti.»» (Draviņš 1999: 72)

E. Hauzenberga-Šturma vēstulēs J. Rudzītīm izsaka savu viedokli par abu valodnieku attiecībām, uzsverot, ka A. Augstkalnu nekādā ziņā nav iespējams uzskatīt par J. Endzelīna mīluli: «Kas tad ir «mīlulis»? Taču tāds, ko izceļ, ievēro, lutina vairāk par citiem un uz citu konta. Sevišķi jau akadēmiskā apkārtņē, kur nekādiem «mīļuljiem» nav vietas, tas var vienīgi būt kas negatīvs. [...] Pie tam Endzelīnam personisku simpātiju pret Augstkalnu tiešām nebija, bet Augstkalns bija viņa visu laiku apdāvinātākais skolnieks (kurš tad valodniecībā ar viņu varēja konkurēt?). Endzelīnam kremta, kad Augstkalns, atgriezies no Leipciņas un Vīnes studijām, pievērsās filoloģijai – veclatviešu rakstiem, pārliecinājies, ka E. vecā skola vairs «neskaitās», neriskēdams ko teikt, bet tai vietā darīdams pagaidām citus nepieciešamus darbus.» (Hauzenberga-Šturma 1991: 452)

Arī Rūta Augstkalne savā stāstījumā norāda, ka A. Augstkalnam vajadzēja pakļauties J. Endzelīna viedoklim. Kad 1931. gadā A. Augstkalns beidza LU Filoloģijas un filozofijas fakultāti, Universitāte viņu atstāja gatavoties zinātniskai darbībai. Protams, liela ietekme te bija arī J. Endzelīnam, kas lielu vērību pievērsa jauno lingvistu mācīšanai un atstāšanai pie Universitātes. Pēc jauniem spēkiem (zinātniskiem asistentiem) bija liela vajadzība, kas varētu dot kādus padomus jaunajiem studentiem. Arhīva materiālos ir saglabājušies dokumenti (LU Padomes 182. sēde 1931. gada 7. oktobrī), kas apliecina faktu, ka A. Augstkalns ir ticis atstāts gatavoties zinātniskai darbībai: «Filoloģijas un filosofijas fakultātes ziņojums, ka viņa nolēmusi

atstāt pie fakultātes uz 1 gadu gatavoties zinātniskai darbībai baltu filoloģijas kandidātu A. Augstkalnu un lūdz piešķirt viņam budžetā paredzēto stipendiju.» (LVVA, 7427.f., 13. apr., 98.l., 8. lpp.). A. Augstkalna gatavošanās zinātniskajai darbībai vairākkārt tikusi pagarināta:

- «1) no 1931. g. 7. okt. līdz 1933. g. 3. sept.;
- 2) no 1933. g. 4. okt. līdz 1934. g. 4. okt.;
- 3) no 1935. g. 15. sept. līdz 1936. g. 15. okt.» (LVVA, 7427. f., 13.apr., 98.l., 16. lpp.)

Te liels nopelns bija J. Endzelīnam, kas tika rakstījis vēstuli LU rektoram (1933. g. 11. febr.) ar lūgumu pagarināt A. Augstkalna zinātnisko studiju laiku: «Vienu gadu cand. phil. A. Augstkalns ir jau nodarbojies ārzemēs, un var teikt, ka stipendija šim nolūkam nav piešķirta viņam bez pamata: uz viņu liktās cerības ir attaisnojušās. Un tāpēc ir ļoti vēlams piespriest viņam ārzemju stipendiju vēl uz vienu gadu.» (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98.l., 31. lpp.)

Trīsdesmito gadu sākums bija ļoti pārbagāts ar dažādiem notikumiem A. Augstkalna dzīvē. Bija ļoti daudz darbu, ieceru, plānu un pasākumu. Pats A. Augstkalns 1929. gada 2. janvāra vēstulē J. Bičolim rakstīja: «Es tūliņ saskaitīšu, cik dzīves man jādzīvo:

- 1) mana paša laime, tā sakot, «ģimenes dzīve»,
- 2) folkloras krātuve,
- 3) paša nedisciplinētie zinātniskie darbi,
- 4) Ramave – žurnāls,
- 5) biedrība?
- 6) Universitātes eksāmeni: nav jau daudz! un tomēr.» (Rūķe-Draviņa 1989: 37)

Trīsdesmito gadu sākumā A. Augstkalns daudz ir papildinājis studijās ārpus Latvijas: bijis Vācijā, Lietuvā, Austrijā, sapņojis par braukšanu uz Franciju, bet šis sapnis tā arī palicis nepiepildījies. A. Augstkalns bija pirmais latviešu valodnieks, LU absolvents, ko Universitāte sūtīja šādos ārzemju braucienos. A. Augstkalns brīvi runāja vācu valodā, jo vācu valodu labi pratuši abi A. Augstkalna vecāki, turklāt apkārtējā vide Cēsīs, kur A. Augstkalns pavadīja bērnību, bija samērā

vāciska. Vēlāk savas vācu valodas zināšanas A. Augstkalns noslīpēja, uzturoties Leipcigā un Minhenē. Kā jau iepriekš minēts, ļoti labi viņš prata arī lietuviešu valodu un daļēji krievu, franču un angļu valodu.

No 1931. līdz 1933. gadam A. Augstkalns papildinājās Leipcigas, Minhenes, Kauņas un Vīnes universitātē. Šis A. Augstkalna dzīves posms atklājas gan viņa rakstītajos pārskatos par ārzemju studijām, kas ir atrodami arhīvu materiālos (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98.1.), gan arī vēstulēs, kuras viņš rakstījis J. Bičolim un kuru fragmenti ir publicēti jau minētajā V. Rūķes-Draviņas rakstā.

1931. gadā A. Augstkalns devās uz Leipcigu, par ko arī vēlāk viņš pārskatā rakstīja, skaidri norādīdams savas turpmākās valodnieciskās intereses: «Mans pirmais ceļa mērķis bija Leipcigas universitāte ar baltu filoloģijas profesoru G. Ģeruli un Baltu filoloģijas institūtu. Profesors Ģerulis noturēja šai semestrī vingrinājumus vecleišu rakstos, un no tā laika šis pētījumu lauks aizņēma ievērojamu vietu manās interesēs.» (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98.1., 60. lpp.)

Alvils Augstkalns ar lietuviešu kolēģiem

Dažus mēnešus vēlāk, 1932. gada janvārī, kārtējā vēstulē J. Bičolim parādās ziņas par iespējamo braucienu uz Lietuvu: «Vasaras semestris (laikam Minhenē), sākot ar maiju. Pa starpu Lietuvā, mājā laikam tik pāra dienas. [...] Jāsāk atkal stingrāk mācīties leitiski – jāsāk runāt, lai Kauņā nebūtu mēms.» (Rūķe-Draviņa 1989: 38)

A. Augstkalns lika ļoti lielas cerības uz Lietuvā pavadīto laiku: «Leišos paredzu bagātas dienas. Galvenais no ārpuses būs sevišķs Ģeruļa kurss leišu izlokšņu aprakstītājiem, izlasītiem jauniem leišu studentiem – 3 stundas katru pēcpusdienu, bet pārējais laiks Ģerulim brīvs, tā tad varu cerēt, ka patiesībā viss tas būs vēl vairāk vērties.» (Rūķe-Draviņa 1989: 39) Arī arhīvu materiālos A. Augstkalns piemin studijas Kauņā, norādot, ka galvenais nolūks ir bijis noklausīties profesora G. Ģeruļa kursu (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98.l., 29. lpp.), savukārt brīvlaikā A. Augstkalnam tika dota iespēja sadarbībā ar G. Ģeruli pētīt leišu izlokšnes: «Sekojošā brīvlaikā kopā ar prof. Ģeruli apmetos Gīlijas zvejnieku ciemā pie Kuršu jomas Prūsijā un iepazīnos ar šejienes leišu izlokšni» (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98.l., 61. lpp.).

1932. gada vasaras semestri A. Augstkalns pavadīja Minhenē. «Klausījos prof. E. Bernekera priekšlasījumus par slāvu un baltu etimoloģiju.» (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98. l., 30. lpp.)

Nākamais A. Augstkalna studiju posms bija Vīnes universitāte, kur tika turpinātas slāvu valodu studijas: «Vissvarīgākais ieguvums bija iepazīšanās ar krievu valodnieka prof. N. Trubeckoja mācībām. Noklausījos viņa lekcijas par senslāvu valodu un par serbu valodu, kā arī piedalījos viņa semināra vingrinājumos.» (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98.l., 61. lpp.)

Vēstulē Jānim Bičolim (1932. gada 9. janvārī) A. Augstkalns interesējās par studiju apstākļiem Parīzē, jo cerēja uz kādu semestri tur nokļūt. Arī J. Endzelīns 1933. gada 11. februāra vēstulē LU rektoram raksta, ka A. Augstkalnam ļoti derētu Parīzē noklausīties «franču valodnieku skolas galvu – pazīstamo

profesoru A. Meijē» (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98.l., 31. lpp.).
Diemžēl šī A. Augstkalna iecere tā arī palika nepiepildījusies.

Trīsdesmito gadu sākumā (1932., 1933. gadā) A. Augstkalna vēstulēs atrodamas arī vairākas piezīmes par viņa veselības stāvokli, kas jau tad liecināja par vēlākajām ar veselību saistītajām problēmām – nervu un plaušu slimību: «Es esmu noguris un nevaru glīti parakstīt, par ārieni nebūtu ko bēdāties, bet tas zīmējas arī uz domu gaitu. Par citām lietām es nerakstu – tagad esmu uztraucies; ja daudz rakstītu, tad arī nogurtu.» (Rūķe-Draviņa 1989: 48) Arī arhīvu materiālos ir saglabājušās liecības par A. Augstkalna veselības problēmām: «Neveselības dēļ šai semestrī maz varēju strādāt. [...] Pēc tam neveselības dēļ ievērojamā mērā ierobežāju studijas, atsakoties no ārzemju ceļojuma. [...] Ārzemju studijas tomēr biju par ātri atjaunojis, tā kā biju spiests pēc tam darba intensīvītāti samazināt un atkal tikai pamazām atjaunot.» (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98.l., 25., 61., 63. lpp.) V. Rūķe-Draviņa savā rakstā norāda, ka A. Augstkalna veselība nebija no stiprākajām un pārmērīgā pienākumu un darba slodze nenoliedzami radīja sekas: «Tai reizē krīze tiek pārvarēta; nākamajā reizē iznākums vairs nav tik laimīgs.» (Rūķe-Draviņa 1989: 48)

No 1934. gada rudens līdz 1936. gada 1. februārim A. Augstkalns strādāja par bibliotekāru Valsts bibliotēkā. Šo laikposmu savās atmiņās daudz ir raksturojis K. Egle, norādot, ka A. Augstkalns bijis ļoti kārtīgs un apzinīgs sava pienākuma veicējs: «Viņš parādīja sevi par ļoti kārtīgu, apzinīgu un nopietnu darbinieku. Varēja taisni nopriecāties, cik ātri un pamatīgi viņš iedzīvojās bibliotēkas iekārtā, saturā un darba tehnikā, cik ātri izkārtoja un apstrādāja jau diezgan sarežģītus materiālus.» (LVVA, 1632. f., 2. apr., 1556.l., 11. lpp.)

K. Egles atmiņās tiek arī uzsvērta A. Augstkalna ļoti izteiktā pienākuma apziņa. Arī tad, kad slimības dēļ A. Augstkalns bija spiests uzturēties slimnīcā ilgāk, nekā sākumā plānots, viņš ļoti pārdzīvoja katru darbā nokavēto dienu: «Diemžēl esmu Kaŗa slimnīcā, nokavēts daudz ilgāk, nekā biju paredzējis, un varēšu atkal ierasties bibliotēkā tikai pirmsdien 26.II. Jūsu padevīgais Alv. Augstkalns» (LVVA, 1632. f., 2. apr., 1556.l., 11. lpp.).

Paralēli darbam bibliotēkā Alvils Augstkalns neatstāja novārtā arī savu zinātnisko darbību. A. Augstkalns, pēc savas dabas būdams emocionāls cilvēks, bija ļoti jūtīgs un viegli aizvainojams. K. Egle savās atmiņās rakstīja: «Un ja nu kāds viņu, gribēdams vai negribēdams, bija aizvainojis, tad viņš ierāvās sevī, un tāds pretinieks tad no viņa nevarēja izdabūt vairs ne vārda. Bija reizes, kad Augstkalns pat pilnīgi klusēja un neatsaucās arī uz tiešiem jautājumiem. Misiņš izrunājās pa telefonu minūtes desmit, bet, nekādas atbildes nesaņēmis, pēdīgi nolika klausuli, nospļāvās un sapīcis noteica: «Kas tas par brīnuma cilvēku, būtu kaut jele ierūcies tur otrā galā.»» (LVVA, 1632. f., 2. apr., 1556.l., 12.–13. lpp.). Tomēr dažkārt A. Augstkalna jūtīgajā raksturā un diezgan lielajā patmīlībā pavīdēja arī stingra rakstura nostāja un nelokāmība: «Ja kāds viņu nevarēja vai negribēja saprast, viņš necentās taisnoties vai aizstāvēties, bet vienkārši klusēja un palika pie sava. Nekādas laipošanas vai diplomātijas viņš nemeklēja. Ass un strups viņš bija recenzijās un visos savos rakstos, ja kur uzdūrās uz kļūdām vai nepareizībām.» (LVVA, 1632. f., 2. apr., 1556.l., 13. lpp.)

1936. gada 25. janvārī izglītības ministrs A. Tentelis izdeva rīkojumu par Valodas krātuves dibināšanu (LVVA, 1632. f., 2. apr., 971.l., 15. lpp.). No 1936. gada 1. februāra līdz pat sava mūža galam par Valodas krātuves pārzini strādāja Alvils Augstkalns. Šis darba piedāvājums A. Augstkalna dzīvē bija visnozīmīgākais un atbildīgākais. Tas lielā mērā uzlaboja viņa ģimenes materiālo stāvokli, bet daudzi darba pienākumi un atbildība uzkrāva vēl lielāku smaguma nastu jau tā nestabilajam veselības stāvoklim.

Pēc sešu gadu pārtraukuma A. Augstkalns atkal atsāka darbu ar apvidvārdiem. 1936. gada 18. februārī A. Augstkalns rakstīja vēstuli Iizglītības ministram ar lūgumu atļaut kārtot apvidvārdu materiālu pārņemšanu no Folkloras krātuves uz Valodas krātuvi. Viņš uzskatīja, ka šis darbs ir jāizdara pēc iespējas ātrāk, jo Folkloras krātuvei vairs nebija darbinieka, kas varētu nodarboties ar apvidvārdu vākšanas vadīšanu.

1936. gadā avīzes «Latvijas Kareivis» 88. numurā A. Augstkalns informēja sabiedrību par Valodas krātuves

uzdevumiem, turpmākiem nodomiem un par tās darba virzieniem. Tādi pavisam bija seši:

1) latviešu sinonīmu vārdnīcas un vāciski-latviskās vārdnīcas sastādīšana,

2) apvidvārdu vākšana, ko līdz tam veica Folkloras krātuve. Kā norāda A. Augstkalns, šis uzdevums pēc savas būtības neatbilst Folkloras krātuves uzdevumiem, tāpēc tas nākotnē ir jāpārņem Valodas krātuvei,

3) vietvārdu vākšana, ko arī darīja Folkloras krātuve,

4) izlokšņu pētīšana, kura notika prof. J. Endzelīna vadībā,

5) lingvistiskā atlanta satādīšana, kas bija pilnīgi jauns darba lauks,

6) latviešu valodas pētīšanas institūta dibināšana.

A. Augstkalns savus darba pienākumus Valodas krātuvē uzņēmās ar sev raksturīgo lielo atbildību. 1936. gada jūlijā, saņemdam ziņu, ka Valodas krātuvei mērķu īstenošanai ir piešķirti ievērojami naudas līdzekļi, viņš rakstīja pateicības pilnu vēstuli izglītības ministram, apsolut centīgu darbošanos valodniecības laukā: «[...] uzdrošinos dibināt cerību, ka Valodas krātuve noderēs par pakāpienu, kas novedīs uz to nenormālību iztaisnošanu, par kuŗām valodnieki – un īpaši pavisam jaunie – runā vismazāk, bet zin un cieš visvairāk. Bet vismaz par to lūdzu Jūs vienumēr būt pārliecinātam, ka savam tieši norādītam darba uzdevumam būsīm pilnīgi uzticīgi.» (LVVA, 1632. f., 2. apr., 971.l., 46. lpp.)

1940. gada februārī Latvijas Rakstu un mākslas kamerai adresētajā vēstulē jau vairs nav sākotnējā optimisma. Te ir jaušama nožēla, ka pirms četriem gadiem izvirzītie uzdevumi vēl diemžēl nav realizēti: «Krātuves pagaidu uzdevumi vēl nav paveikti, un vēl nav noteikta tās pastāvīgā satversme, kuŗā bez šaubām ievērojama vieta būs dzīvās valodas materiālu vākšanai no tautas mutes. Patlaban Valodas krātuvei nav nekādu savu «tautas gara mantu» krājumu.» (LVVA, 1632. f., 2. apr., 797.l., 82. lpp.)

No 1937. līdz 1940. gadam A. Augstkalns darbojās arī Pareizrakstības komisijās un paralēli atbildīgajiem pienākumiem gatavojās doktora eksāmeniem. Pirmo pārbaudījumu senslāvu

valodā A. Augstkalns nokārtoja 1936. gada 23. maijā (LVVA, 7427.f., 13. apr., 98.l., 52. lpp.). Nākamais pārbaudījums bija slāvu valodu salīdzināmā gramatikā 1937. gada 13. maijā (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98.l., 36. lpp.), tomēr veselības problēmas un ļoti lielā darba slodze neļāva pilnībā realizēt iecerētos plānus. 1937. gada 6. oktobrī A. Augstkalns rakstīja vēstuli Filoloģijas un filozofijas fakultātes dekānam: «Visu laiku manu darbu ir ierobežojusi satricinātas veselības taupīšanas un stiprināšanas nepieciešamība un pastāvīgs amata darba pienākums. Par veselību bija jābūt nomodā, lai neatkristu atpakaļ studiju beigās pārciestā plaušu slimībā, bet visvienkāršākais ārstēšanās veids – pilnīgs miers uz dažiem mēnešiem – man nav iespējams, jo nav citu eksistences līdzekļu kā sava darba alga. [...] Tādā kārtā man jau pilnīgi zudusi iespēja normālajā pusotra gada laikā (kas notek jau nākošajā mēnesī) nokārtot savus doktora eksāmenus.» (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98.l., 57. lpp.) 1938. gada 12. novembrī A. Augstkalns kārtoja eksāmenu baltu valodu salīdzināmajā gramatikā (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98.l., 37. lpp.), par ko saņēma novērtējumu «labi». Visi pārējie eksāmeni tika nokārtoti, saņemot teicamu vērtējumu. Arī pēdējais doktora eksāmens indoeiropiešu valodu salīdzināmajā gramatikā 1939. gada 6. maijā (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98.l., 55. lpp.) tika nokārtots teicami.

A. Augstkalns gatavojās rakstīt arī disertāciju. «Jāmin vēl, ka esmu galīgi noskaidrojis (un vienojies par to ar prof. J. Endzelīnu) disertācijas plānu – Pētījumi par leišu valodas nazālvokāļiem.» (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98. l., 64. lpp.)

A. Augstkalna sapnis jau kopš studiju gadiem, kā jau tas iepriekš ir ticis minēts, bija strādāt ar auditoriju. Šis sapnis uz īsu brīdi viņa dzīvē arī piepildījās. 1940. gada rudenī LVU viņš sāka docēt leišu valodu. Arhīvu materiālos ir atrodama LVU rektora pavēle 1940. gada 7. oktobrī: «Apstiprinu par vecākiem lektoriem, resp., lektoriem Latvijas Valsts Universitāte, skaitot ar 1940. gada 1. oktobri Vēstures un filoloģijas fakultātē: Alvilu Augstkalnu (pagaidām)...» (LVVA, 7427. f., 13. apr., 98. l., 12. lpp.) Diemžēl ļoti drīz «LU vadība izlēma, ka studentiem nav nepieciešams viņa zinātniskais baltistiem domātais leišu

valodas kurss, bet vairāk noderīgs būtu praktiķa, dzimta lietuvieša Raulinaiša mācītais» (Vīksna 2007: 106).

Par A. Augstkalna vēlmi strādāt ar auditoriju atmiņās raksta arī K. Egle: «Bet arī ar lielo apdāvinātību Augstkalnam piemita kāds trūkums, kas viņu dziļi sāpināja. Augstkalns ļoti mīlēja auditoriju un gribēja uzstāties par lektoru. Bet viņam diemžēl nebija ne mazāko runātāja dāvanu, un savas lekcijas, kas bija saturīgas, viņš lasīja, cik man to gadījās dzirdēt, tik nedzīvi un neveikli, ka klausītāji ar labāko gribu nevarēja viņam sekot. Tā viņš nekad nespēja panākt vajadzīgo garīgo saskarsmi ar klausītājiem un tos iesildīt. Tā bija smaga traģēdija. Kaut kas jauno zinātnieku nospieda, ja gadījās šim jautājumam pieskarties.» (LVVA, 1632. f., 2. apr., 1556.l., 17. lpp.)

1940. gads bija ļoti smags ne tikai Latvijas vēsturē, bet arī A. Augstkalna dzīvē. Neizdevās iesāktais lektora darbs. Šis apstākļi smagi ietekmēja viņa jau tā jūtīgo dabu, par ko atmiņās rakstīja arī K. Egle: «Viņš ļoti tīkoja kļūt par klausītāju iemīļotu un iecienītu lektoru, par profesoru, jo zinātnieka dotumi viņam bija, bet viņš redzēja, ka šī viņa vēlēšanās nepiepildīsies, ka viņam būs jārunā visvairāk tukšā auditorijā, un tas viņu dziļi sāpināja un nospieda.» (LVVA, 1632. f., 2. apr., 1556.l., 11. lpp.) Nedrošības sajūtu radīja arī neskaidrā un nestabilā politiskā situācija valstī. 1939. gadā, kad sākās karš, A. Augstkalns atradās Beļģijā, kur no 28. augusta līdz 2. septembrim notika 5. pasaules valodnieku kongress, uz kuru no Latvijas bija aicināti J. Endzelīns un A. Augstkalns, taču aizbrauca A. Augstkalns viens pats. Eiropā pieredzētais viesā neziņu un bailes: «Summējas visas negatīvās emocijas. Uz Beļģiju viņš braucis cauri Vācijai pēdējā brīdī, apmēram dienu pirms kara sākuma. Ceļš uz mājām iznācis ļoti garš – caur Dāniju, Zviedriju, Somiju, Igauniju. Šajā ceļojumā viņš redzējis karu un novērtējis esošo situāciju pareizi. Tas viesis pesimismu.» (Antone 1990: 9) Tikpat liela neziņa bija par padomju valodniecības attīstību. Taču tābrīža situācija šķita arvien draudīgāka. A. Augstkalnam bija diplomāta pase, kas 1940. gadā radīja arvien lielākas problēmas. Visi šie apstākļi un A. Augstkalna trauslie nervi noveda viņu dziļā depresijā. Viņam pat šķita – ja viņa vairs nebūs, ģimenei būs vieglāk, pret viņiem netiks vērstas represijas.

Acīmredzot ir daudz faktoru, kas pamudināja vēl gados pavisam jauno cilvēku uz tik traģisku soli – pašam izbeigt savu dzīvi. «Tautas izglītības komisāram Pēterim Valeskalnam Augstkalns bija lūdzis iespēju ārstēties kādā sanatorijā, jo piedevām viņu mocīja arī bailes par tuberkulozi, ar ko bija nomiris tēvs. Komisārs atbildējis: «Šajā laikā, kad mēs ceļam jaunu valsti, par ārstēšanos nav ko domāt.»» (Vīksna 2007: 106) Iespējams, ka tas bija pēdējais apstāklis, kas A. Augstkalnu pamudināja uz šādu rīcību. Lai arī viņš savā dzīvē ir pārdzīvojis vairākus nervu sabrukumus, ārēji par viņa to nekas neliecināja. Viņš prata savas emocijas noslēpt sevī, vienīgi ik pa brīdim uzplaiksnīja nemiers. Pēc meitas stāstītā – bieži tika mainītas dzīvesvietas, pārbīdītas mēbeles. Tāpēc tik nejēdzīgā valodnieka nāve tomēr neatbild uz jautājumu – kāpēc? 1952. gadā J. Endzelīns vēstulē M. Miezoni rakstīja: «Alvils drīz pēc tagadējās valdības nodibināšanās kādā naktī nezināmu iemeslu dēļ (laikam drusku nenormāls kļuvis) bija pats aplaistījies ar benzīnu, pats sevi tad aizdedzinājis un pēc dažu stundu ciešanas nomiris.» (Endzelīns 1999: 278)

Par A. Augstkalna traģiskās nāves cēloņiem rakstījusi arī V. Rūķe-Draviņa: «Darbs Valodas krātuvē, zinātniskais darbs arhīvos un pie grāmatām, doktora eksāmeni Universitātē, pareizrakstības komisijas sēdes, mācības spēka uzdevumi Vēstures un filoloģijas fakultātē, pienākumi pret ģimeni un pēdējā laikā arvien pieaugošās nedibinātās šaubas par sava darba vērtīgumu – viss tas saēd gados tik jaunā zinātnieka veselību un tuvina viņu traģiskajam solim.» (Rūķe-Draviņa 1989: 36)

A. Augstkalns nomira 1940. gada 1. novembrī un tika apglabāts Meža kapos. Nākamajā dienā laikrakstā «Padomju Latvija» parādījās īsa, necila ziņa: «Miris valodnieks.» Tikai pāris teikumu par cilvēku, kas savu mūžu ir veltījis valodniecības attīstībai. Gaužām maz, bet laikam jau tas ir saistāms ar tābrīža politisko situāciju. Kā rakstīja K. Egle: «Ar visu savu neveiklību, rakstura stūrainību un asumu, ar savu pārāk lielo jūtību un patmīlību, viņš tomēr bija pievilcīgs un simpātisks kā cilvēks un kā zinātnieks.» (LVVA, 1632. f., 2. apr., 1556.l., 1. lpp.)

Ieva Brenķe

HRONIKA

Angļu valoda – drauds vai liels drauds?

*Sadursmē... starp stipro un vājo
brīvība ir tā, kas apspiež,
un likums ir tas, kas atbrīvo.*

(Lakordērs)

2007. gada 23.–24. novembrī Rīgā notika starptautiska konference «**Angļu valoda – visvieglākā izeja? Varbūt... bet vai tas ir to vērts?**», ko organizēja Valsts valodas komisija, Latvijas Universitāte un Starptautiskā Valodas un biznesa asociācija (*International Association Language And Business*). Konferencē uzstājās profesori un valodas pētnieki no Latvijas, Vācijas, Beļģijas, Lielbritānijas un Austrijas, kā arī Eiropas Parlamenta un Eiropas Komisijas pārstāves. Diskusiju centrā izvirzījās vairāki jautājumi – angļu valodas loma un statuss Eiropā un pasaulē; angļu un nacionālās valodas saistība ar uzņēmējdarbību; tulkojumu kvalitātes nodrošināšana; angļu valodas iespāids uz nacionālajām valodām – galvenokārt latviešu valodu.

Konferences atklāšanā klātesošos uzrunāja Latvijas Universitātes rektors **Mārcis Auziņš**, uzsverot LU lomu nacionālās valodas uzturēšanā, zinātnē un izglītībā. Pirmo plenārsēdes referātu nolasīja Eiropas Parlamenta viceprezidente **Diāna Volisa** (*Diana Wallis*), kura norādīja uz angļu valodas nozīmību un citu valodu izmantošanu Eiropas Savienībā. Viņa stāstīja, ka Eiropā ir mazās, vidējās un lielvalodas, kā arī noteiktos reģionos izplatītas un saprotamas valodas – piemēram, skandināvu valodas vai krievu valoda. D. Volisa akcentēja, ka Eiropā 90% no vecākiem vēlas, lai viņu bērni kā pirmo svešvalodu apgūst angļu valodu. Aizstāvot multilingvismu Eiropas institūcijās, viņa uzsvēra, ka neformālās tikšanās notiek gan angļu, gan citās valodās. Valodu daudzveidība tiek atbalstīta arī formālās Eiropas Parlamenta (EP) sēdēs, kurās izmanto visas Eiropas Savienības (ES) oficiālās valodas. Tā tiek ievēroti demokrātijas un pieejamības principi, lai visiem būtu

iespēja gan izteikties, gan saprast teikto. EP tiek izmantota arī tā sauktā varavīksnes versija (*rainbow version*) – dokumentā fiksēti plenārsēdē izteiktie spriedumi runātāja valodā, bet pastāv arī visu runu tulkojumi visās ES valodās. Lai gan mutiskā un rakstu tulkošana nav lēta, šīs izmaksas nav milzīgas – katram pilsonim tā gadā izmaksā vienu labas kafijas tasi vai tagad mazliet vairāk – kā ironizēja D. Volisa – viskija glāzi. ES moto ir «Vienoti daudzveidībā!», un to angļu valoda nespēj piedāvāt. Arī uzņēmumiem ir svarīgas citu valodu zināšanas, jo, piemēram, franču, spāņu, krievu, ķīniešu un arābu valoda biznesa pasaulē kļūst arvien populārākas. D. Volisa uzskata, ka valodu vajadzētu mācīt arī darbavietās. Savas runas beigās Eiropas Parlamenta viceprezidente uzsvēra, ka bez valodu zināšanām viņa savā dzīve nebūtu tik daudz sasniegusi. Viņasprāt, vislabāk valodas apgūt praksē – ārvalstīs, darbavietās, studijās ārzemēs. D. Volisa uzskata, ka nākotnē arī citas valodas ieņems svarīgu lomu pasaulē, tādējādi radot nopietnu izaicinājumu angļu valodai.

D. Volisas priekšlasījums sasaucās ar **Ievas Zaubergas** optimistisko ziņojumu par latviešu tulku darbību Briselē, kur, lai gan netrūkst problēmu (pieprasījums ir lielāks nekā iespējas), tulkošana tomēr nodrošina pilnvērtīgu latviešu valodas pārstāvību Eiropas institūciju darbā, tā piepildot ar saturu deklarēto oficiālo valodu līdztiesību. Tomēr, lai iedibinātā sistēma darbotos pilnvērtīgi, nepieciešams paplašināt līdzšinējo tulku loku. Turklāt tas paver iespējas tulkotgribētājiem veidot karjeru Eiropas Savienības institūcijās.

Tulku darba jautājumus analizēja arī **Keterina Grīnsmīta** – viņa stāstīja par tiesu tulku problēmām Lielbritānijā, kur daudzo imigrantu valodu lietojums radījis pilnīgu sajukumu it kā augsti kvalificētajā un sertificētajā tulku profesijā.

Valsts valodas komisijas priekšsēdētājs **Andrejs Veisbergs** savu uzstāšanos sāka ar jautājumu, vai atkal esam kā Romas impērijā, kurā visi, kas nerunāja latīniski, bija barbari. Vai tagad, pēc 2000 gadiem, «civilizētajā» pasaulē ir tā – ja tu nerunā angļiski (un neesi internetā), tu neeksistē? Viņš norādīja uz vairākām asimetrijām – pasaulē ir ap 6000 valodu, bet mazāk nekā 300 valstu, tātad ir pamats valodu konkurencei, konfliktiem,

minoritāšu, imigrantu u. c. problēmām. Četros procentos valodu runā 96% cilvēku. 100 valodās ir mazāk nekā 1000 runātāju. Vienai trešdaļai valodu nav rakstības. Katru nedēļu kāda valoda mirst. Valodas tehnoloģiskais atbalsts informātikas jomā ir tikai kādām 70 valodām. Pārējās ir tehnoloģiski diskriminētas, un modernajā pasaulē to nākotne apdraudēta. Valodas nav vienādā svarā gan atsevišķā valstī, gan starptautiskā līmenī. Dažu valodu ekonomiskā vērtība ir lielāka nekā mazo valodu valstu budžeti. Mazās valodas ir kā apburtā lokā – to attīstīšanā nav izdevīgi ieguldīt līdzekļus (tieši tāpēc, ka tās ir mazas). Tas savukārt vēl vairāk pavājina to konkurētspēju. Arī tehnoloģiskajā aspektā tās ir sliktākā stāvoklī – lielajās valodās informācijas tehnoloģijas ir liels bizness, bet mazajās tas sevi nevar īsti atpelnīt. Vienīgā iespēja pretoties brīvajam tirgum ir izmantot likuma varu. A. Veisbergs savā referātā uzsvēra, ka arī daudzas ES programmas netieši stimulē angļu valodas dominēšanu, piemēram, uzsverot minoritāšu valodu tiesības, imigranti netiek veicināti apgūt nacionālās valodas, bet var iztikt ar lielvalodas prasmi; tāpat arī arvien lielākā studentu apmaiņa stiprina tieši angļu valodu, kas nereti universitātēs izspiež kursus nacionālajās valodās. A. Veisberga referāta otrā daļa bija veltīta gan tiešai, gan netiešai angļu valodas ietekmei latviešu leksikā.

Par tulkojumu kvalitātes problēmām Latvijas uzņēmējvidē stāstīja tulkošanas pakalpojumu kompānijas *Strombus Ltd.* direktors **Leonīds Platups**. Pārbaudot tulkotājus pirms pieņemšanas darbā, rezultāti ir bēdīgi – vidēji tikai viens no sešiem spēj kvalitatīvi tulkot, kaut gan visu pretendentu dzīves apraksti un pieteikumu vēstules norāda, ka viņi ir izcili tulkotāji. L. Platups jau 13 gadu darbojas tulkošanas biznesā un pa šiem gadiem ir novērojis, ka bieži vien valsts iestādēs darbinieki drīzāk izvēlas izmantot angļu valodas dokumentus nekā nepilnīgus latviešu valodas tulkojumus. Pie šādas situācija ir novedusi nekvalitatīvu tulkojumu dominance tirgū.

Kvalitātes nodrošināšanas problēmu tulkošanas firmu darbā analizēja arī **Manfrēds Šmics**, pievēršoties mēģinājumiem harmonizēt tulkojumu kvalitātes standartu Eiropas mērogā. Kvalitātes nodrošinājums, protams, nav reglamentējams

vārda vai teikuma līmenī, ir jāizveido tās uzraudzības sistēma, izmantojot dažādas datubāzes u. c.

Līdzīgu skatu uz mazo un vidējo uzņēmēju problēmām puda arī **Jons Kleins** no Lēvenes universitātes, norādot, ka nekvalitatīvi materiāli angļu valodā, ko veido paši uzņēmēji, noved pie lieliem zaudējumiem. Viņš arī norādīja, ka angļu valoda nevar aizstāt citas valodas saskarsmē ar klientiem. Ir izstrādāts buklets, kas pieejams uzņēmējiem un kurā uzskatāmā veidā parādītas valodu izraisītās problēmas, kā arī doti paskaidrojumi, kur un kā tās risināt. Iespējams, tāds nenāktu par sliktu arī Latvijā, kur pēdējā laikā nelielas pašvaldības, acīmredzot par Eiropas līdzekļiem, iespiež katastrofālas kvalitātes sava rajona, mazpilsētas u. c. reklāmprodukciju tūristiem.

Vilfrīds Vīdens no Zalcburgas Universitātes pievērsās multilingvālu dokumentu pārvaldības problēmām uzņēmējdarbībā, kas ārkārtīgi bieži ir sarežģīta un traucē piekļuvi nepieciešamajai informācijai.

Annas Velsas referāts aplūkoja dažādus apzīmējumus angļu valodai un to saturu – *lingua franca*, globālā angļu valoda, angļu valoda kā svešvaloda, kā otrā valoda.

Angļu valodas dažādību uzsvēra arī **Džons Greiams** no Duisburgas, kas pievērsās angļu valodai reklāmā un tulkošanas aspektiem. Viņa pamattēze – angļu valodas variantu ir ļoti daudz, un katrā situācijā ir precīzi jāapzinās, uz kādu angļu auditoriju ir vērstā reklāma. Ļoti vērtīga atziņa – apgūstot angļu valodu, noteikti jāpievēršas vienam tās variantam, jo nav nekā absurdāka un smieklīgāka kā, piemēram, britu un amerikāņu variantu sajaukums leksikā, izrunā un gramatikā

Angļu valodas ietekmi uz latviešu valodu, valodu kontaktu problēmas risināja Latvijas speciālisti. Angļu valodas spiedienu un aizguvumu gūzmu kinokritikā uzskatāmi demonstrēja **Maija Brēde**. Šādi svešvārdu koncentrācijas apjomi, pat ja tie arī lielākoties paliek okazionālismu līmenī, tomēr ir apšaubāmi arī no sapratnes un stila viedokļa. Varbūt varam runāt par profesionālo žargonu kinokritikas jomā, kura pamatiezīme – intensīvs svešvārdu lietojums, bieži arī neadaptētā veidā.

Nopietnas pārmaiņas latviešu tulkošanas normās un

teikumu konstrukcijās, kuras grūti vairs nosaukt par latviskām, demonstrēja **Gunta Ločmele**. Viņa arī sniedza aktuālu statistiku par tulkojumu apjomu no dažādām valodām.

Angļu valodas dominanci Latvijas izglītības svešvalodu apguves sistēmā analizēja **Lāsma Vaivode**, jautājot, kā tā ietekmē otrās un trešās valodas izvēli. Modes tendences vārdu izvēlē un lietojumā atklājās **Lariss Iljinskas** priekšlasījumā. Pieaugošās un visai izplatītās viltus draugu radītās nekonsekvences biznesa tekstos analizēja **Veneta Žigure**, līdzīgus leksikas jautājumus tehniskajā jomā – arī **Marina Platonova**.

Secinājumi – jāstiprina nacionālo valodu lietojums, tulkošanas apjoms un kvalitāte. Multilingvismam ir gan pozitīvās, gan negatīvās puses, kā arī dažādas interpretācijas. Pozitīvi ir tas, ka paplašinās indivīdu zināšanu un kultūras apguves iespējas, taču Latvijā daudzvalodība (latviešu-krievu) ir veidojusies nedabiskā veidā un daudziem šis termins asociējas ar kaut ko negatīvu. Turklāt multilingvisms gan Eiropā, gan Latvijā arvien biežāk izpaužas tikai virspusīgā angļu valodas zināšanā. Nākotnes redzējumi bija dažādi – no pilnīgas angļu valodas dominances līdz tās sadalīšanās iespējai (kā savulaik latīņu valoda), no supervienkāršotas angļu valodas izveides (ko grūti būtu saukt par valodu) līdz nomaiņai pret ķīniešu valodu kā jauno *lingua franca*.

Runājot par latviešu valodu, jānorāda, ka angļu valodas ietekme uz mūsu valodu ir visai liela, nākotnē tā acīmredzot vēl pastiprināsies un atstās tādu pašu nopietnu nospiedumu mūsu valodā kā kādreiz vācu un krievu valoda. Taču tas nav bīstamākais apdraudējums. Daudz nopietnāka uzmanība būtu jāpievērš valodas lietojuma funkcionālajām jomām, kur nedrīkst pieļaut latviešu valodas izspiešanu un aizstāšanu ar globālo angļu valodu. Un šeit gan uzņēmējiem, gan valstij, gan pētniekiem jāstrādā kopā. Diskusijās arī nereti tika minēta krievu valoda, kuras iespaids joprojām ir liels un kura joprojām ir nopietnāka latviešu valodas konkurente nekā angļu valoda.

Konferences referāti tiks publicēti Valsts valodas komisijas un LU rakstu krājumā.

Andrejs Veisbergs

SVEICAM**Ar latviešu valodu sirdī un domās**

2007. gada 3. septembrī nozīmīgu un skaistu dzīves un darba jubileju svinēja *Dr. philol. h. c.* Melita Stengrevica – valodniece, kuras darba mūžs veltīts tikai un vienīgi latviešu valodai. Un darba mūžs ir ražens – kad grāmatvedības dokumentos Valsts valodas aģentūrā (VVA), kur Konsultāciju daļas vadītājas amatā Stengrevicas kundze strādāja līdz savai jubilejai, tika norādīts darba stāžs – 56 gadi, datorprogramma šādu skaitli nebija paredzējusi un atzina to par kļūdu.

Melitas mīlestība pieder latviešu literārajai valodai visās tās daudzveidīgajās izpausmēs, jo, kā uzskata gaviļniece, tieši literārā valoda, kas kopīga latviešu valodas lietotājiem visos Latvijas novados, ir tautas vienotāja un kultūras attīstības veicinātāja.

«Valodiņa zemi tur, zeme tur valodiņu» – šos vārdus jubilāre teica godināšanas reizē un uzsvēra, ka bez latviešu valodas nav ne latviešu tautas, nedz mūsu Tēvzemes.

Dziļi izpētījusi vārdu jēdzieniskās un stilistiskās nianšes, strādājot pie «Latviešu literārās valodas vārdnīcas» sagatavošanas, M. Stengrevica daudz rakstu veltījusi leksikas stilistiskajām nianšēm un valodas kultūras jautājumiem.

Pēc «Latviešu literārās valodas vārdnīcas» pabeigšanas (M. Stengrevica piedalījies visu šīs vārdnīcas sējumu rakstīšanā un rediģēšanā, darbu beigu posmā veikusi arī šā izdevuma atbildīgās redaktora uzdevumus) zināšanas un lielā praktiskās valodnieces pieredze ir palīdzējusi, konsultējot par dažādiem valodas jautājumiem Konsultāciju daļā, kas ilgu gadu ir bijusi dažādu ar valodu saistītu iestāžu struktūrvienība. Melita vienmēr ir gatava diskutēt par dažādiem valodas jautājumiem un problēmām un neuzspiež savu viedokli, taču diskusijas dalībnieks nevar izklāstīt tikai faktus, tad diskusijas nav – ir nepieciešams argumentēts un valodas sistēmā pamatots konkrētās problēmas skaidrojums. Tā, piemēram, M. Stengrevica ir teikusi: «Ja valodas semantika pieļauj vārda vai vārdu savienojuma lietošanu, nav iemesla no tiem atsacīties. Tomēr latviešu valodā ieviesušies vārdi un to savienojumi, kuriem tiek piešķirta neesoša nozīme, piemēram, *zināt valodu* (krievu val. *знать язык* – ‘prast valodu’) latviešu valodā nozīmē vien to, ka cilvēks ir informēts par konkrētās valodas esamību, nevis prasmi. Savukārt vētrainu protestu izraisīja vārdu savienojums *pasākuma ietvaros* (krievu val. – *в рамках мероприятия*), taču arī latviešu valodā vārdam *ietvars* tomēr var piešķirt šādu nozīmi.» Arī Konsultāciju daļā, mācot jaunos kolēģus, kā galveno atziņu Melita ir minējusi: «Kopt valodu nepavisam nenozīmē būt valodas policistam, gluži pretēji – kopt valodu nozīmē dziļi ieskatīties valodas procesos un tos izprast,

pamanīt radušās problēmas un pūlēties tās risināt atbilstoši valodas būtībai, nebaidoties dažkārt no nopietnām diskusijām un pat no nepopulārām, bet argumentētām atziņām.»

Kā zināms, mūsdienās par visu svarīgākajām tiek uzskatītas cilvēktiesības, taču M. Stengrevica vienmēr ir aizstāvējusi viedokli, ka arī valodai ir savas tiesības un cilvēkiem ir tiesības lietot pareizu latviešu valodu. Jubilāre regulāri atgādina, ka «neviens savu personisko interešu dēļ nav tiesīgs piespiest citus latviešu valodas lietotājus kropļot latviešu valodu».

Melita ir latviešu literārās valodas tiesību aizstāve. Mūsdienās vairs nav daudz cilvēku, kuri ar tādu dedzību un mīlestību vienmēr ir gatavi aizstāvēt latviešu valodu, tāpēc no viņas var mācīties stingrību, nelokāmību un patiesu cieņu un mīlestību pret dzimto valodu. Melitas mūžs patiesi ir veltīts valodai – dzimtajai valodai, latviešu valodai.

Attēlā no kreisās: 1. rindā – Melita Stengrevica, Dite Liepa, 2. rindā – Mairita Purviņa, Anitra Roze, Ingrīda Sjomkāne

---

Skaistajos dzīves svētkos novēlam labu veselību, izturību, un, tā kā jubilāre atpūsties (un arī slimot) nekad nav nedz varējusi, nedz arī pratusi, aicinām turpināt konsultēt un palīdzēt jaunajiem kolēģiem latviešu valodas kopšanā un bagātināšanā.

Cieņā un mīlestībā – bijušās un esošās Konsultāciju daļas meitenes (kādreiz Latviešu valodas institūtā, pēc tam Valsts valodas centrā, bet pašreiz Valsts valodas aģentūrā).

Dite Liepa, Ingrīda Sjomkāne

Sveicam svētkos savu Skolotāju!

Valentīna Skujiņa (dzim. 1937. gada 2. oktobrī) daudzkārt apgalvojusi, ka viņas zinātnes tēvs ir bijis vispusīgais valodnieks un terminologs Rūdolfs Grabis. 2006. gada 24. oktobrī svinējām Rūdolfa Grabja 100. gadadienu, un šajā atceres pasākumā valodniece Melita Stengrevica atzina, ka prasīgais un koleģiālais Rūdolfs Grabis bijis daudzu jauno valodnieku Skolotājs (runā uzsverot vārda rakstību ar lielo burtu).

Zinātnieku paaudzes mainās, un daudzi šābrīža jaunie valodnieki par savu Skolotāju var dēvēt Valentīnu Skujiņu. Valentīna Skujiņa zinātnē ir gājusi Latvijā maz iestaigātu ceļu un izplatījusi galveno pasaules terminologu (E. Vistera, D. Lotes, H. Felbera u. c.) teorētiskās atziņas, kā arī papildinājusi tās, veicot latviešu terminoloģijas pētījumus. Valentīna Skujiņa terminzinātnē ievadījusi arī daudzus jaunus valodniekus.

Uzklausot atmiņas par Rūdolfu Grabi, šķiet, ka jauno zinātnieku vadīšanas mākā Valentīna Skujiņa daudz ko pārņēmusi no sava Skolotāja. Valentīna Skujiņa, nerimstoši domājot un rūpējoties par nepieciešamo terminu veidošanu un latviskās izteiksmes saglabāšanu, ir prasīga pret sevi un arī pret citiem – gan saviem kolēģiem valodniekiem, gan visiem valodas lietotājiem.

Domājot par Valentīnu (turpmāk rakstā savu Skolotāju saukšu vārdā, kā tas ierasts ikdienā), prātā nāk pūces tēls – ne tikai tādēļ, ka Valentīna veido pūču kolekciju, bet galvenokārt tādēļ, ka šim gudrības simbolam piedēvētās īpašības piemīt arī Valentīnai.

Pūce par gudrības simbolu uzskatīta kopš Senās Grieķijas laikiem, kad to par savu sabiedroto izvēlējusies taisnīga kara un gudrības dieviete Atēna. Putnu pētnieki atzinuši, ka pūcei ir asa redze, smalka dzirde un kustīgs kakls, kas palīdz izdzīvot meža biežokņos un atrast medījumu.

Valodnieks K. Mīlenbahs kādreiz rakstījis, ka no latviešu valodas daudzajām saknēm un celmiem var izaugt vesels vārdu mežs. Tā kā Valentīnas darba lauks ir tieši vārdu «mežs», asā redze un smalkā dzirde lieti noder. Valentīnas rakstījumā ikviens vārds ir pārdomāts un pārbaudīts, savukārt lietpratīgais sarunvalodas parādību vērtējums ir smalkās dzirdes nopelns. Velkot paralēles ar pūces kustīgo kaklu (tā kaklu varot pagriezt pat par 270°!), jāmin Valentīnas prasme pārredzēt valodas parādības plašā kopskatā un sistēmā, kā arī paredzēt vārdu «iedzīvošanās» spēju, kas jo īpaši svarīgi terminoloģijas plānošanā.

Attēlā no kreisās: Anita Ščucka, Linda Piete, Valentīna Skujiņa, Vija Šulca, Iveta Pūtele, Marika Ķirīte, Elga Skrūzmane

Apbrīnojamas ir Valentīnas darbaspējas un precizitāte. Ikvienu uzsākto darbu Valentīna veic mērķtiecīgi un ar lielu aizrautību. Savukārt savstarpējo attiecību veidošanā ļoti svarīga ir Valentīnas atvērtība, sirsnība, iekļūtība un humora dzirksts.

Svētku reizē sakām lielu paldies par sniegtajām zināšanām un dalīšanos dzīves pieredzē un novēlam dzīvesprieku un izturību vārdu «meža» kopšanā!

Anita Ščucka

VALODNIECĪBAS BIBLIOGRĀFIJA 2006 GRĀMATAS, BROŠŪRAS

Ahero Antonija: Angļu īpašvārdu atveide latviešu valodā. Rīga: Zinātne, 2006, 224.

Aldersons Jūlijs, Aldersone Inga: Svešvalodu izteicienu vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006, 207.

Aldersons Jūlijs, Aldersone Inga: Svešvalodu izteicienu vārdnīca skolēniem. Trāpīgi izteicieni sacerējumiem un projektiem. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006, 208.

Angļu-latviešu nodokļu terminu vārdnīca. English-Latvian Tax Dictionary. Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas fakultāte, Starptautisko ekonomisko sakaru un muitas institūts. Autori: Irēna Matisone (autoru kolektīva vadītāja), Irēna Blumfelde. Recenzente Valentīna Skujiņa. Rīga: RTU izdevniecība, 2006, 159.

Angļu-latviešu starptautiskās uzņēmējdarbības terminu vārdnīca. Doc. Irēnas Matisones un doc. Irēnas Blumfeldes redakcijā. Recenzentes Valentīna Skujiņa, Marika Ķirīte. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006, 704.

Angļu-latviešu vārdnīca: ap 10 000 vārdu. English-Latvian Dictionary: approx. 10 000 entries. Sastādījusi Dzintra Kalniņa. Rīga: Avots, 2006, 640.

Angļu vārdi, kurus jau zinām. 4500. Sast. Harijs Kalniņš. Rīga: Avots, 2006, 512.

Balode Ineta, Kačevska Ilze: Latviešu-zviedru sarunvārdnīca. Lettisk-svensk parlör. Rīga: Norden AB, 2006, 256.

Bærug Richard, Kačevska Ilze: Latviešu-norvēģu sarunvārdnīca. Latvisk-norsk parlör. Rīga: Norden AB, 2006, 254.

Bikše Kaspars, Laiveniece Diāna: Latviešu valoda vidusskolai: uzdevumu un tekstu grāmata: vidusskolas, tehnikuma, arodskolu un vakarskolu skolēniem. 1. sēj. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006.

Bormane Žanna: Antroponīmi literārā teksta tulkojumā (A. Puškina daiļrade latviešu un vācu valodā). *Antroponyme in der Übersetzung eines literarischen Textes (A. Puschkins Werke auf Lettisch und Deutsch)*. Promocijas darba kopsavilkums filoloģijas doktora grāda

iegūšanai valodniecības zinātņu nozares salīdzināmās un sastatāmās valodniecības apakšnozarē. Rīga: Latvijas Universtāte, 2006, 84.

Bušs Ojārs, Ernstsonē Vineta: Latviešu valodas slenga vārdnīca. Redaktore Ineta Balode. Rīga: Norden AB, 2006, 574.

Cīrule Līga: Palīgā! Darba burtnīca. 2. līmenis. Rīga: LVAVA, 2006, 84.

Eglītis Oļģerts: Angļu-latviešu vārdnīca juridisko tekstu tulkotājiem. Rīga: Eglītis un partneri, 2006, 56.

Eiropas Padome. Skolas, ārpuskolas un augstākās izglītības direktorāta Valodas politikas nodaļa Strasbūrā. Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana. Tulkotājs Uldis Krastiņš. Tekstu rediģēja un dokumentu izdošanai latviešu valodā sagatavoja darba grupa: Dace Dalbiņa, Vita Kalnbērziņa, Inga Kokoreviča, Anta Lazareva, Arvils Šalme, Ieva Zuicena. Recenzente Evija Papule. Rīga, Valodu mācību centrs, 2006, 220.

Eiropas valodu portfelis pieaugušajiem. Rīga: Valodu mācību centrs, 2006, 59. + Pielikums. Eiropas valodu portfelis pieaugušajiem. Rīga: Valodu mācību centrs, 2006, 70.

Elektroenerģētikas pamatterminu skaidrojošā vārdnīca. 4. 2065 termini ar skaidrojumiem latviešu valodā un ekvivalentiem angļu, krievu un vācu valodā. Vārdnīcu sastādījusi Latvijas Elektroenerģētikas biedrības Enerģētikas terminoloģijas komisijas darba grupa: Kārlis Timmermanis, Andrejs Zviedris, Sandis Jermuts, Valentīna Skujiņa. Recenzents Juris Ekmanis, LZA prezidents. Rīga: Jumava, 2006, 800.

Ernstsonē Vineta, Tīdriķe Laura: Jauniešu valoda. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 193.

EU Digital Content for the Global Networks. Knowledge Sharing and the Generic Terminology Management in the Field of Medicine. Multilingvāla (latviešu, igauņu, dāņu, angļu val.) elektroniskā vārdnīca. Autoru grupa: Māris Baltiņš, Morten Pilegaard, Vineta Poriņa, Mati Rahu, Peter Stefensen, Kaja Utallo. <http://www.medterm.dk>.

Franču-latviešu-angļu leksikogrāfijas terminu vārdnīca. Dictionnaire des termes de lexicographie (français-letton-anglais). Dictionary of Lexicographical Terms (French-Latvian-English). Sastādījis Andrejs Bankavs. 2., papildināts izdevums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 64.

Grabis Rūdofs: Darbu izlase. Redakcijas kolēģija: Aina Blinkena, Brigita Bušmane, Ilga Jansone, Kornēlija Pokrotiece, Valentīna Skujiņa. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 286.

Grava Sigurds: Angļu–latviešu pilsētvides terminu vārdnīca. English-Latvian Dictionary of the Urban Environment. Literārā konsultante Gundega Blumberga. Rīga: «Jāņa Rozes apgāds», 2006, 320.

Иллюстрированный словарь для начинающих. Латышский язык. 3300 слов. Краткий курс грамматики. Sastādījis Harijs Kalniņš. Rīga: Avots, 2006, 319.

Itkonen Mirja, Kačevska Ilze: Latviešu-somu sarunvārdnīca. Käyttösanasto latvia-suomi. Rīga: Norden AB, 2006, 256.

Juridiski terminoloģiskā skaidrojošā vārdnīca. Ceturtais paplašinātais un papildinātais izdevums. Sast. prof. V. Jakubaņecs. Rīga: P&K, 2005, 438.

Krievu-latviešu, русско-латышский словарь. 84 000. 1–2. Rīga: Avots, 2006, 2187.

Krievu-latviešu vārdnīca, русско-латышский словарь. 30 000 vārdu. Sast. Harijs Kalniņš. Rīga: Avots, 2006, 810.

Krustvārdu vārdnīca. Sastādījusi Vija Sarguna. Rīga: JUVETAS, 2006, 592.

Kušķis Jānis: Mūsu valoda: padomi valodas spodrināšanai. Rīga: RLB Latviešu valodas attīstības kopa un apgāds «Antava», 2006, 271.

Laiveniece Diāna: Latviešu valoda vidusskolai. Skolotāja grāmata vidusskolas, tehnikuma, arodskolu un vakarskolu skolēniem. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006.

Latviešu-angļu sarunvārdnīca CD. Rīga: Jumava, 2006.

Latviešu-angļu-vācu-krievu jūrniecības terminu vārdnīca. Sast. Māris Grinšteins un Oļģerts Sakss. Rīga: Avots, 2006, 248.

Latviešu-franču sarunvārdnīca CD. Rīga: Jumava, 2006.

Latviešu-franču sarunvārdnīca. Sast. Helēna Kalve. Rīga: Jumava, 2006, 368.

Latviešu izlokšņu teksti: metodiskais līdzeklis studentiem. Sastādījusi Benita Laumane. Liepājas Pedagoģijas akadēmijas Latviešu valodas katedra. Liepāja: LiePA, 2006, 38.

Latviešu-krievu vārdnīca. 30 000 vārdu. Латышско-русский словарь. Sast. Harijs Kalniņš. Rīga: Avots, 2006, 672.

Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca skolām. Sakārtojis Eižens Rauhvargers. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006, 204.

Latviešu valodas vārdnīca. 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu. Autoru kolektīvs. Redaktore: Dainuvīte Guļevska, Irēna Rozenštrauha, Dorisa Šnē. Rīga: Avots, 2006, 1210.

Latvijas Universitātes Filoloģijas fakultātes Baltu valodu katedra. 42. Artura Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferences programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidija Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 36.

Latvijas Universitātes Filoloģijas fakultātes VI Studentu zinātniskā konference «Aktuāli baltistikas jautājumi». Tēzes. Atbildīgā redaktore Everita Andronova. Rīga: LU Filoloģijas fakultāte, 2006, 23.

Latvijas vietvārdu vārdnīca pilaci–pracapole. Sastādījusi Vallija Dambe, iekļaujot arī materiālus no J. Endzelīna manuskripta. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga: LU aģentūra «LU Latviešu valodas institūts», 2006, LXI +352.

Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķe, profesore Dace Markus. Bibliogrāfija. Sastādījušas: Ilze Barone, Dagnija Ivbule, Jana Klebā. Redaktore: Dagnija Ivbule. Rīga: Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 2006, 208.

Lauriņa Eugenija, Liepa Ārija: Es mācos. Mācību līdzeklis latviešu valodas arguvei pieaugušajiem. Латышский язык для всех. Учебное пособие по овладению латышской разговорной речью для взрослых. 2. sēj. Rīga: Lated, [2006].

Letonikas pirmais kongress. Latvijas un latviešu identitātes: kultūra, izziņa, komunikācija. Redakcijas kolēģija: Ausma Cimdiņa, Tālavš Jundzis, Detlefs Henings, Anna Katrīna Īzaka, Ilga Jansone, Janīna Kursīte, Lalita Muižniece, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 150.

Letonikas pirmais kongress. Plenārsēžu materiāli. Rīga, 2005. gada 24.–25. oktobris. Teksta redaktors Ivars Tirans. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 112.

Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 384.

Metodiskie ieteikumi latviešu valodas apguvei (bez starpniekvalodas): 1. līmenis. Autores: Vineta Ernstson, Daiga Joma, Diāna Laiveniece, Linda Lauze, Ineta Stadgale. Recenzenti: Ina Druviete, Arvils Šalme. Liepāja: Soli pa solim, 2006, 119.

Millere Austra, Mozere Rasma: Latviešu-angļu, angļu-latviešu kabatas vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006, 632.

Mistikas un reliģijas jēdzieni. Ap 850 šķirkļu un 450 attēlu. Sast. Kārlis Riekstiņš. Rīga: Avots, 2006, 408.

Palīgs gardēdim. Skaidrojošā vārdnīca: angļu-latviešu-krievu. Ap 6200 šķirkļu un jēdzienu. Rīga: Avots, 2006, 520.

Pūrīga Mirdza: Skrundas izloknes apraksts. Zinātniskā redaktore Ieva Ozola. Liepāja: LiePa, 2006, 144.

Pragmatic Aspects of Translation. Proceedings of the Fourth Riga International Symposium. Edited by Andrejs Veisbergs. University of Latvia, National Language Commission. Editorial Board: Andrejs Veisbergs, Maija Brēde, Ilze Plaude, Enn Veldi, Laimutė Stankevičienė, Elisabeth Feudenstein. Rīga: Jumi, University of Latvia, 2006, 206.

Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Stafacka. Rīga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 558.

Restberga-Zalta Mirdza: Latviešu-spāņu vārdnīca. 50 000 vārdu. Rīga: autora izdevums, 2006, 720.

Roziņa Gunta: Lingvistiskie un pragmatiskie principi banku un finanšu rakstveida saziņā angļu valodā un to īstenošana mērķvalodas studijās Latvijā. Linguo-pragmatic Principles of Written Communication in

English for Banking and Finance Purposes and their Implementation in the Target Language Studies in Latvia. Promocijas darba kopsavilkums filoloģijas doktora grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozares lietišķās valodniecības apakšnozarē. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 62.

Skujiņa Valentīna: Salikteni G. Manceļa vārdnīcā *Lettus* un krājumā *Phraseologia Lettica*. Rīga: LU aģentūra «LU Latviešu valodas institūts», 2006, 217.

Staburova Jeļena: Ķīniešu valodas īpašvārdi un to atveide latviešu valodā. Teorētiskie un praktiskie aspekti. Literārā redaktore Sarmīte Lagzdiņa. Zinātniskais redaktors Ojārs Bušs. Rīga: «Jāņa Rozes apgāds», 2006, 112.

Svešvārdu vārdnīca skolēniem. Sastādījusi Oļesja Burkevica, Margita Krasnais, Veronika Pužule, Gunta Silakalne. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006, 480.

Šalme Arvils: Novitātes latviešu valodas kā otrās valodas mācību priekšmetā izglītības pārmaiņu procesā (priekšmeta organizatoriskie un lingvistiskā satura jautājumi). *New Trends in Teaching Latvian as a Second Language in the Process of Educational Transformation (Organizational and Linguistic Aspects)*. Promocijas darba kopsavilkums filoloģijas doktora grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozarē lietišķās valodniecības apakšnozarē. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 82.

Taylor Shirley: Model Business Letters, e-mails @ Other Business Documents. Lietišķo vēstuļu, e-pasta un citu lietišķo dokumentu paraugi. No angļu valodas tulkojusi Diāna Pauna. Rīga: Zvaigzne ABC, [2006], XXIII, 496.

Tematiskā sinonīmu vārdnīca. Sakārtojis Jānis Ozols. Rīga: Annele, 2006, 240.

Terminoloģijas Jaunumi. 13. Atbildīgā par izdevumu Valentīna Skujiņa. Rīga: LZA Terminoloģijas komisija, 2006, 44.

Учебный словарь. Латышско-усский. Latviešu-krievu mācību vārdnīca. Autore: Ieva Zuicena, Marina Žitareva, Oļesja Burkevica. Redaktore Oļesja Burkevica. Rīga: Zvaigzne ABC, [2006], 304.

Vācu-latviešu vārdnīca. Wörterbuch deutsch-lettisch. 32 000 vārdi.

Sastādījusi Larisa Vjaterē. Rīga: Avots, 2006, 960.

Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 568.

Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 2. Atb. red. Sarmīte Lagzdiņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 128.

Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 56.

Valodniecība: slāvistikas tradīcijas Baltijā. Linguistics: Slavonic Traditions of the Baltic Area. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors Dr. habil. philol. prof. Andrejs Veisbergs. Krājuma atbildīgais redaktors Dr. philol. prof. Igors Koškins. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 108.

Valodniecība: somugristika. Linguistics: Finno-ugristics. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors Dr. habil. philol. prof. Andrejs Veisbergs. Krājuma atbildīgā redaktore Dr. philol. asoc. prof. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 78.

Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redkolēģija: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 142.

Vārdnīca bildēs lieliem un maziem: angļu-latviešu. Tulkotāja Marika Taube. Rīga: Zvaigzne ABC, [2006], 360.

Vārdnīca bildēs lieliem un maziem: franču-latviešu. Tulkotāja Marika Taube. Rīga: Zvaigzne ABC, [2006], 360.

Vārdnīca bildēs lieliem un maziem: itāļu-latviešu. Tulkotāja Marika Taube. Rīga: Zvaigzne ABC, [2006], 360.

Vārdnīca bildēs lieliem un maziem: spāņu-latviešu. Tulkotāja Marika Taube. Rīga: Zvaigzne ABC, [2006], 360.

Vārdnīca bildēs lieliem un maziem: vācu-latviešu. Tulkotāja Marika

Taube. Rīga: Zvaigzne ABC, [2006], 360.

Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 415.

Žizņevska Tamāra: Dabaszinību bilžu vārdnīca skolēniem. Rīga: Zvaigzne ABC, 2006, 56.

RAKSTI

Aizmirstā latvju valoda. [Par apvidvārdiem ar Viljara Tooma priekšvārdu.] – Vides Vēstis, 2006, janvāris, Nr. 1, 55.; 2006, februāris, Nr. 2, 55.; 2006, aprīlis, Nr. 4, 57.

Ананьева Наталия: Лексика польских говоров восточно-славянского и балтийского пограничья в лексикографическом аспекте. – Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Stafacka. Rīga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 9–16.

Andronova Everita, Trumpa Anta, Vanags Pēteris: Latviešu valoda vēsturiskās vārdnīcas (16.–18. gs.) projekts: iestrādes un problēmas. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 9.–17.

Andronovs Aleksejs: Par latviešu valodas izlokšņu klasifikāciju un dialektu kartēm. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 18.–31.

Annas Ābeles balva. – Karogs, 2006, Nr. 7, 193.

Апанавичюс Ромулдас Юлюс: Вопрос этимологии лит. *rogės*,

латыш. *ragavas* «сани». – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 7.–12.

Apinis Raimonds: Terminoloģijas procesu reglamentācija – mīti un īstenība. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 5.–9.

Apinīte Vija: Top vārdnīca, kurai latviešu valodā nav analoga. [Par starptautisko projektu «Angļu, latviešu, igauņu policijas terminoloģijas datorvārdnīca».] – Izglītība un Kultūra 2006, 16. februāris, Nr. 7 (2974), 4.

Arāja Dita: Trūkst naudas latviešu valodas mācībām pieaugušajiem. [Par valsts valodas apguves kursu finansējumu.] – Diena, 2006, 4. jūlijs, Nr. 152 (4592), 3.

Arāja Maija: Folkloras leksikas vārdnīcas, rādītāji, reģistri – leksikas studiju avoti. – Pedagoģija un skolotāju izglītība. Pedagogy and teacher's education. Raksti. Latvijas Universitāte; 700. sēj. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 231.–236.

Arājs G.: Eiro, oiro, juro. [Lasītāja vēstule.] – Latvijas Avīze, 2006, 16. februāris, Nr. 46 (2597), 24.

Arkle Olīta: Valodu daudzveidība Latvijas skolās. – Skolotājs, 2006, Nr. 5 (59), 27.–29.

Arkliņa Ilze: Pārvarēt plaisu starp valodām. [Par Kauņas universitātes Letonikas centra vadītāja Alvīda Butkus sastādīto latviešu-lietuviešu vārdnīcas pieejamību internetā stāsta vārdnīcas datorizētājs, sabiedrības «Tilde» programmizstrādes direktors Andrejs Vasiļjevs.] – Diena, 2006, 19. jūnijs, Nr. 141 (4581), 12.

Baldunčiks Juris: Aizguvumi 16. gadsimta latviešu valodas rakstu pieminekļos un G. Manceļa vārdnīcā. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 40.–48.

Baldunčiks Juris: Angļu-latviešu tulkotāja viltusdraugi: teorija un prakse. – Pedagoģija un skolotāju izglītība. Pedagogy and Teacher's Education. Raksti. Latvijas Universitāte; 700. sēj. Rīga: Latvijas Universitāte, 260.–269.

Baldunčiks Juris: Dzimtā valoda ir tulka darba instruments. [Par tulkotāja profesiju. Saruna ar Ventspils augstskolas asociēto prof. Juri Baldunčiku; pierakstījusi Dace Kokareviča.] – Latvijas Avīze, 2006, 24. aprīlis, Nr. 111 (2662), 27.

Baldunčiks Juris: Ieilgušie deklinācijas meklējumi. – Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 2. Atbildīgā redaktore Sarmīte Lagzdiņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 105.–109.

Baldunčiks Juris: Tulkotāja viltusdraugu problēma: no vārdiem pie darbiem. [Par populārākajiem kļūdaini lietotajiem no angļu valodas aizgūtajiem vārdiem.] – Universitātes Avīze, 2006, pavasaris, 22.–23.

Baldunčiks Juris: Vārdu zinātne, tehnika un tehnoloģija lietojums mūsdienās. – Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redkolēģija: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 23.–33.

Balode Inga: Latviešu valoda palīdz atrast darbu. [Par Eiropas Sociālā fonda nacionālās programmas «Darba tirgus pētījumi» ietvaros veikto aptauju.] – Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai, 2006, 5. oktobris, Nr. 232 (4617), 11.

Balode Laimute: Baltistika Somijā – pagātne un nākotne. – Valodniecība: Somugristika. Linguistics: Finno-ugristics. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol.* prof. Andrejs Veisbergs. Krājuma atbildīgā redaktore *Dr. philol. asoc.* prof. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 14.–21.

Balode Laimute: Language Contacts in Toponyms of One Civil-Parish of Latvia. – Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов.

Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Stafecka. Rīga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 50–55.

Balode Laimute: Urbanonyms of Riga (Latvia) in Historical and Multicultural Contexts. – Place Names and Identities in Multicultural Contexts. Symposium, Karašjohka 17.–19.08.2006. Abstracts. Karašjohka: 2006, 2.

Balode Laimute: Vēl daži potenciālie lituānismi Latvijas toponīmijā. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 49.–59.

Balodis Pauls: Detoponīmiski uzvārdi: sastatāmais aspekts. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 60.–71.

Balodis Pauls: Par somugru cilmes priekšvārdiem Latvijā. – Valodniecība: Somugristika. Linguistics: Finno-ugristics. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol.* prof. Andrejs Veisbergs. Krājuma atbildīgā redaktore *Dr. philol.* asoc. prof. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 22.–36.

Baltiņa Maija: Kā aicināt vārdus? – Diena, 2006, 27. decembris, Nr. 298 (4738), 9.

Baltiņa Maija: Kā apcerēt vārdus? – Diena, 2006, 18. aprīlis, Nr. 90 (4530), 15.

Baltiņa Maija: Kā izaicināt vārdus? – Diena, 2006, 20. jūnijs, Nr. 142 (4582), 10.

Baltiņa Maija: Kā izvēlēties vārdus? – Diena, 2006, 14. februāris, Nr. 38 (4478), 15.

Baltiņa Maija: Kā nenobaidīt vārdus. – Diena, 2006, 14. novembris, Nr. 266 (4706), 10.

Baltiņa Maija: Kā nenozaudēt vārdus. – Diena, 2006, 24. oktobris, Nr. 248 (4688), 10.

Baltiņa Maija: Kā nosapņot vārdus? – Diena, 2006, 24. janvāris, Nr. 20 (4460), 11.

Baltiņa Maija: Kā paturēt vārdus? – Diena, 2006, 30. maijs, Nr. 124 (4564), 10.

Baltiņa Maija: Kā rakstīt vārdus? – Diena, 2006, 12. decembris, Nr. 287 (4727), 10.

Baltiņa Maija: Kā salīdzināt vārdus? – Diena, 2006, 1. augusts, Nr. 176 (4616), 10.

Baltiņa Maija: Kā sargāt vārdus. – Diena, 2006, 3. oktobris, Nr. 230 (4670), 10.

Baltiņa Maija: Kā tuvināt vārdus. – Diena, 2006, 7. marts, Nr. 56 (4496), 10.

Baltiņa Maija: Kā uzmest vārdus. – Diena, 2006, 3. janvāris, Nr. 2 (4464), 10.

Baltiņa Maija: Metafora zinātnes valodā. – Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redkolēģija: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 34.–39.

Baltiņa Maija: No vārdu sarakstiem līdz korpusa lingvistikai. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 77.–84.

Baltiņa Maija: Satuvināt vārdus. – Diena, 2006, 12. septembris, Nr. 212 (4652), 10.

Baltiņa Maija: Uz plāna ledus. Par pagātņi, tagadni un nākotni latviešu valodniecībā un valodnieku dzīvē. – Diena (Kultūras Diena, Nr. 51 (87)), 2006, 29. decembris, Nr. 300 (4740), 11.

Baltiņš Māris: Continental Versus Anglo-Saxon Tradition of Medical Terminology and Latvian Terms. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 350–356.

Baltiņš Māris: Ir jāatrod īstie vārdi. [Saruna ar Tulkošanas un terminoloģijas centra direktoru; pierakstījusi Gundega Saulīte.] – Brīvā Latvija, 2006, 8.–14. aprīlis, Nr. 15, 5.

Baltiņš Māris: Labs termins ir nepārprotams. [Saruna ar Tulkošanas un terminoloģijas centra direktoru Māri Baltiņu; pierakstījusi Dace Kokareviča.] – Latvijas Avīze, 2006, 6. marts, Nr. 64 (6415), 8.

Baltiņš Māris: Latviešu medicīnas literatūras pieminekļi: daži papildu aspekti un vērojumi. – Zinātņu vēsture un muzejniecība. History of Sciences and Museology. Latvijas Universitāte. Raksti, 693. sēj. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 129.–136.

Baltiņš Māris: Latviešu terminoloģijas attīstība: mantojums, problēmas un perspektīvas. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 72.–79.

Baltiņš Māris: Terminoloģijas attīstība 20. gs. 20. un 30. gados un tās izpētes problēmas. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 10.–14.

Baltiņš Māris: The Future of Latvian Language Terminology. – Tagad: LVAVA Newsletter, Nr. 2, 2006, 1.–2.

Балтиньш Марис: Будущее терминологии латышского языка. – Tagad: LVAVA информативный бюллетень, Nr. 2, 2006, 1.–2.

Bankava Baiba: Itāļu eponīmi mūsdienu latviešu valodā. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 267.–273.

Bankava Baiba: Internacionālie eponīmi latviešu valodā. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 80.–87.

Bankava Baiba: Vārdu rašanās pētījumi atklāj daudz interesanta. [Saruna ar B. Bankavu; pierakstījusi Dace Kokareviča.] – Latvijas Avīze, 2006, 5. decembris, Nr. 329 (2880), 4.

Bankavs Andrejs: Indoeiropiešiem, baltiešiem it īpaši, derīgs pētījums. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls.

Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 225.–226.

Bankavs Andrejs: Jānis Rozenbergs (09.01.1927.–31.08.2005.). – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 229.–230.

Bankovskis Pēteris: Grīse valodniecības vēsturē. [Par grāmatu: Rasma Grīse. Spēkildze: populārvalodniecisku rakstu izlase. – Rīga: RLB Latviešu val. attīstības kopa «Antava», 2005. – 160. lpp.] – Diena (Kultūras Diena; Nr. 23 (58)), 2006, 9. jūnijs, Nr. 133 (4573), 8.

Bārdziņš Guntis, Grūzītis Normunds, Kudiņš Renārs, Nešpore Gunta, Spektors Andrejs: Latviešu valoda semantiskajā tīmeklī. – Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis, Sociālās un humanitārās zinātnes, 2006, 60. sēj. Nr. 3.–4., A daļa, 26.–42.

Baumane Līvija: Izvēloties vārdus. [Par personvārdiem Latvijā.] – Rītdiena, 2006, 25. novembris, Nr. 91 (167), 10.

Beinerte Vija: Atrasta tulkojumā. [Saruna ar japāņu valodas pedagoģi Brigitu Baibu Krūmiņu.] – Latvijas Avīze (Mājas Viesis), 2006, 7. aprīlis, Nr. 97 (2648), 28.–29.

Beinerte Vija: Latvju milzis. [Par valodnieku, prof., indoeiropiešu salīdzināmās valodniecības Dr. Jāni Endzelīnu (1873–1961).] – Latvijas Avīze (Mājas Viesis), 2006, 17. februāris, Nr. 48 (2599), 16.–19.

Beinerte Vija: Šķelts no labās ar sudrabu un zilu. [I. Lancmanis par heraldikas terminoloģiju.] – Latvijas Avīze, 2006, 31. jūlijs, Nr. 205 (2756), 20.

Beinerte Vija: Vai milži arī raud? [Par valodnieku, akadēmiķi, prof. Dr. Jāni Endzelīnu (1873–1961).] – Latvijas Avīze (Mājas Viesis), 2006, 1. septembris, Nr. 238 (2789), 30.–[33.]

Beitiņa Maigone: Jāņa Reitera «Tulkojuma parauga» sintaktiskā izveide. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 5.–50.

Beitiņa Maigone: Nominālā un adverbiālā predikācija 1587. gada

grāmatā *Undeutsche Psalmen*. – Linguistica Lettica 16. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2007, 161.–192.

Bekmanis Zigmunds: Pāvels Štols aicina uz Prāgu. [Prāgā māca latviešu un lietuviešu valodu.] – Latvijas Avīze, 2006, 9. janvāris, Nr. 8 (2559), 15.

Beldava Regīna: Skandināvijas valstu romānistu XVI kongress Kopenhāgenā. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 243.–246.

Billere Olga: Cilvēka darbs latviešu un franču sakāmvārdos (salīdzinošā analīze). – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 88.–93.

Bišofa Linda: Übungen und Strategien zur Wortschatzerweiterung am Beispiel der Lehrwerke *Eurolingua Deutsch* von Funk, Koenig und *Tangram* von Dallapiaza. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 274.–280.

Bitienē Audronē: Apie lietuvīų ir latvių kalbų funkcinius stilius. – Lietuvīų ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuviešu un latviešu sastatāmās stilistikas jautājumi. Redakcinē komisija: Regina Kvašytė (sudarytoja ir atsakomoji redaktore), Kazimieras Župerka, Ojārs Bušs. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 84.–101.

Blinkena Aina: Kopvalodas (literārās valodas) vieta latviešu valodas vērtību skalā. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 94.–103.

Blūmane Anda: Uzrunas formu izvēle izglītības iestādē; pedagogu viedoklis. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 141.–150.

Blumberga Renāte: Lībiešu valodas mācīšana Ziemeļkurzemes

lībiešu ciemu skolās 20. gadsimta 20. un 30. gados. – Valodniecība: somugristika. Linguistics: Finno-ugristics. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol. prof. Andrejs Veisbergs*. Krājuma atbildīgā redaktore *Dr. philol. asoc. prof. Andra Kalnača*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 37.–46.

Bojāre Iveta: Par latviešu valodas mācīšanu bērniem un savstarpēji atzītas kvalifikācijas sistēmas izveidi. [Par Eiropas Parlamenta deputātu Guntara Krasta un Ineses Vaideres tikšanos ar Īrijas darba ministru Toniju Killīnu Eiropas Parlamenta Nāciju Eiropas grupas izbraukuma sēdes ietvaros Korkā (Īrija).] – Latvijas Vēstnesis, 2006, 21. septembris, Nr. 151 (3519), 41.

Bojāre Iveta: Par Latvijas deputātu prasību atzīt Latvijas tiesības latviešu valodā lietot «eiro». [Par Eiropas Parlamenta Nāciju Eiropas grupas deputātu vēstulēm Austrijas prezidentūrai, Eiropas Komisijas prezidentam un Eiropas Centrālās bankas prezidentam ar prasību Eiropas Savienības institūcijām atzīt dalībvalstu tiesības Eiropas vienotās valūtas nosaukuma rakstībā ievērot dalībvalstu valodas likumus un lietojuma tradīcijas.] – Latvijas Vēstnesis, 2006, 2. februāris, Nr. 20 (3388), 29.

Bond D., Markus Dace: Intonations. – The Baltic Way in Europe. Revolution and Evolution. 6th Conference on Baltic Studies in Europe. Valmiera, Latvia, June 17–19. Valmiera, 2005, 25–26.

Bond D., Markus Dace: Intonations. Re-Imagining the Baltic Region. – Perspectives on the Past, Present and Future. 20th Conference on Baltic Studies. Washington, USA, June 15–17. Washington, 2006, 30.

Bond Z. S., Stockmal V., Markus Dace: Sixty Years of Bilingualism Affects the Pronunciation of Latvian Vowels. – Language Variation and Change, Volume 18, Number 2. Cambridge University Press (USA), 2006, 165–177.

Бормане Жанна: Особенности передачи семантики антропонимов в переводе художественного текста. – Valodniecība: slāvistikas tradīcijas Baltijā. Linguistics: Slavonic Traditions of the Baltic Area. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol. prof. Andrejs Veisbergs*. Atbildīgais redaktors *Dr. philol. prof. Igors Koškins*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 103–108.

Brēde Maija: Diskursa iezīmētāji literāra darba tulkojumā. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 104.–112.

Brēde Maija: Emotional Aspect of Conversation as Revealed Through Discourse Markers in a Literary Translation. – Pragmatic Aspects of Translation. Proceedings of the Fourth Riga International Symposium. Edited by Andrejs Veisbergs. University of Latvia, National Language Commission. Editorial Board: Andrejs Veisbergs, Maija Brēde, Ilze Plaude, Enn Veldi, Laimutė Stankevičienė, Elisabeth Feudenstein. Rīga: Jumi, University of Latvia, 2006, 22–35.

Brēde Maija: Ieskats nukleāro toņu lietojumā informatīvajā intonācijas stilā. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Mīgla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 15.–16.

Brēde Maija: Intervijas kā sarunas žanra lingvistiskais raksturojums. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 151.–160.

Brēde Maija: «Kas ir tagad izdarīts un kas varbūt nepavisam nav izdarīts?» – Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redakcijas kolēģija: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 40.–54.

Brēde Maija: Nothing is not Worthy of Attention in a Translation. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 357.–364.

Brēde Maija: «Trojas zirdziņi» latviešu runā un rakstos. – LU Latviešu valodas institūts. Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 2. Atbildīgā redaktore Sarmīte Lagzdiņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 70.–83.

Briedis Ronalds: Bābeles torņa arhitektūra. – Latvijas Avīze, 2006, 23. janvāris, Nr. 22 (2573), 15.

Būdvytytė-Gudienė Aina: Versprachlichung des emotionalen Lebens des Menschen. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 281–289.

Bušmane Brigita: Ēdienu leksika «Dienas Lapas» pielikumos. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 113.–120.

Bušmane Brigita: Ēdienu nosaukumi latviešu tautas garamantu arodos. –Международная научная конференция «Э. А. Вольтер и балтистика как комплексная дисциплина». Санкт-Петербург 21–23 сентября 2006 года. Тезисы докладов. Санкт-Петербург: Филологический факультет Санкт-Петербургского государственного университета, 2006, 7–8.

Bušmane Brigita: Izlokšņu materiālu vācējas – simtgadnieces. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 232.–235.

Bušmane Brigita: Nozīmīgs ieguldījums dialektālajā leksikoloģijā. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 410.–412.

Bušmane Brigita: Teicējs, izlokšne, vide. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 21.–29.

Бушмане Бригита: Геолингвистическая характеристика названий молочных продуктов в латышских говорах. – Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-éme congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs

Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Stafecka. Rīga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 93–101.

Бушмане Бругита: Славизм *kāpuosti* в названиях латышских блюд (этнолингвистический аспект). – Acta Baltico-Slavica 30. Warszawa: Intytut Sławistyki PAN, 2006, 50–58.

Bušs Ojārs: About Some Semantic Aspects of Onymization. – Acta Humanitarica universitatis saulensis. Mokslo darbai. Skiriama Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto 50-mečiui. Sudarė: Džiuljeta Maskuliūnienė, Kazimieras Župerka. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 17–21.

Bušs Ojārs: Augusts Bīlenšteins, somugristika un pavisam nedaudz arī Eduards Volteris. – Международная научная конференция «Э. А. Вольтер и балтистика как комплексная дисциплина». Санкт-Петербург 21–23 сентября 2006 года. Тезисы докладов. Санкт-Петербург: Филологический факультет Санкт-Петербургского государственного университета, 2006, 8–9.

Bušs Ojārs: Augusts Bīlenšteins un somugristika. – Valodniecība: somugristika. Linguistics: Finno-ugristics. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol.* prof. Andrejs Veisbergs. Krājuma atbildīgā redaktore *Dr. philol.* asoc. prof. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 47.–50.

Bušs Ojārs: Dažas pārdomas par etimoloģiju *mardavainis, marnavainis*. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 137.–145.

Bušs Ojārs: Definīciju meklējot: *konteksts* un *dzimtā valoda*. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 17.–19.

Bušs Ojārs: Eksonīmi un endonīmi: terminu interpretācijas grūtības. – Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redakcijai: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris

Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 55.–62.

Bušs Ojārs: Latviešu valodas slenga leksika teorētiskā un praktiski leksikogrāfiskā skatījumā. – Lietuvių ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuvių un latviešu sastatāmās stilistikas jautājumi. Redakcinē komisija: Regina Kvašytė (sudarytoja ir atsakomoji redaktorė), Kazimieras Župerka, Ojars Bušas. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 214.–224.

Bušs Ojārs: Par piemiņu Endzelīnam. [Par starptautisko konferenci, kas veltīta akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atcerei.] – Izglītība un Kultūra, 2006, 2. marts, Nr. 9 (2976), 18.

Bušs Ojārs: Somugrismi Latvijas toponīmiņā: nesastādītā saraksta papildināšanas iespējas. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 121.–129.

Bušs Ojārs: The Liv (Livonian) Language in Latvia: The Legal Status, the Reality and the Toponymical Heritage. – Place names and identities in multicultural contexts. Symposium, Karaškohka 17.–19.08. 2006. Abstracts. Karašjhoka: 2006, 7.

Bušs Ojārs: The «Portages» in Latvian and Lithuanian appellative and toponomastic lexicon. – The Significance of Portages. Proceedings of the First International Conference on the Significance of Portages, 29th Sept.–2nd Oct. 2004, in Lyngdal, Vest-Agder, Kristiansand. Oxford: Archalopress, BAR, 2006, 65–68.

Bušs Ojārs: Valodas mīklas risinot. [Par valodnieka Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas. (1873–1961) atceres starptautisko zinātnisko konferenci «Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas» Rīgā.] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 33 (61), 2006, 28. februāris, Nr. 34 (3402), 8.

Bušs Ojārs: Vēl dažas pārdomas par īpašvārdu semantiku. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 30.–33.

Буш Оярс: Из опыта работы над словарем сленга латышского языка. – Материалы XXXV Международной филологической

конференции. Выпуск 1. Секция балтистики. Балтийские языки: культура речи и стилистика. Тезисы докладов. 3–4 марта 2006 г. Санкт-Петербург. Санкт-Петербург: Филологический факультет Санкт-Петербургского государственного университета, 2006, 5–8.

Bušs Ojārs, Hirša Dzintra: Etnonīmi un toponīmi kā ideoloģiskās cīņas ierocis. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 130.–136.

Butikova Marija: Somu čūsku vārdu tematika. – Valodniecība: somugristika. Linguistics: Finno-ugristics. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol.* prof. Andrejs Veisbergs. Atbildīgā redaktore *Dr. philol.* asoc. prof. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 51.–59.

Butkus Alvydas: Pastabos apie kalbinį stilistinį lietuvių ir latvių neoromantinės dramaturgijos skirtumą. – Lietuvių ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuvių un latviešu sastatāmās stilistikas jautājumi. Redakcinē komisija: Regina Kvašytė (sudarytoja ir atsakomoji redaktorė), Kazimieras Župerka, Ojars Bušas. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 161–172.

Butkus Alvydas: Pastabos dėl latvio ir lietuvio įvaizdžio. – Lietuvių ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuvių un latviešu sastatāmās stilistikas jautājumi. Redakcinē komisija: Regina Kvašytė (sudarytoja ir atsakomoji redaktorė), Kazimieras Župerka, Ojars Bušas. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 12–21.

Butkus Alvīds; Balode Laimute: Redzam tikai tad, kad šauj. – Latvijas Avīze, 2006, Nr. 99 (2650), 10. aprīlis, 3.

Cālīte Aija: Draudi valodai piezogas no mugurpuses. [Par latviešu valodas nelietošanu ārzemju uzņēmumos LR: sakarā ar holandiešu un franču aviokompānijas «Air France KLM» Rīgas biroja klientu sūdzībām.] – Latvijas Avīze, 2006, 1. novembris, Nr. 298 (2848), 3.

Cālīte Aija: Kam latviešu valoda, ja ir daudz naudas. – Latvijas Avīze, 2006, 6. decembris, Nr. 330 (2881), 3.

Cālīte Aija: «...un spīdoša krievu valoda». [Par valodas zināšanu

prasībām Latvijas darba tirgū.] – Latvijas Avīze, 2006, 26. maijs, Nr. 141 (2692), 3.

Cālīte Aija: Valsts valoda Latvijā – lēta un nevajadzīga. [Par valodas lietošanu.] – Latvijas Avīze, 2006, 6. novembris, Nr. 303 (2854), [1.], 3.

Cālīte Aija: Valsts valodas aizsargāšanai vien formāla nodeva. [Par MK grozījumiem noteikumos, kuri nosaka profesiju loku, kam jāzina latviešu valoda.] – Latvijas Avīze, 2006, 21. novembris, Nr. 317 (2868), 22.

Cekule Zane: Pārdomas pēc starptautiskā Toponīmistu kongresa «ISOC 2005». – Ģeogrāfija. Ģeoloģija. Vides zinātne: Latvijas Universitātes 64. zinātniskā konference. Referātu tēzes. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 26.–28.

Cibuļš Juris: Gribi precēties, mācies daudz valodu! [Par valodām un dialektiem pasaulē.] – Latvijas Avīze (Mājas Viesis), 2006, 7. jūlijs, Nr. 182 (2734), 47.

Cibuļš Juris: Kereku valodā vēl runā trīs cilvēki. [Par tautu Bēringa raj. Čukču autonomajā apgabalā Krievijas Federācijā.] – Latvijas Avīze (Mājas Viesis), 2006, 9. jūnijs, Nr. 156 (2707), [47].

Čeirāne Solveiga: Lokusa vienādojumu noteikšana latviešu valodas eksplozīvajiem slēdzeniem. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 18.–25.

Činkure Inese: Pragmatische Merkmale der Phraseologismen am Beispiel der deutschen und lettischen Sprache. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 290.–296.

Daugaviete Anna: Īso patskaņu zudums Kurzemes lībiskajās izloksnēs: palīgakcenta pozīciju rekonstrukcija. – Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte, Baltu valodu katedra. 42. Artura Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferences programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidija Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 11.

Дегель Лариса: Роль семантики слова в построении фрагмента

интеллектуального мира человека на примере семантики *знать* / *zināt* / *teadma* и *думать* / *domāt* / *mõlēma* в русском, эстонском и латышском языках. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 34.–38.

Дегель Лариса: Знать в зеркале двух языков (на примере эст. *teadma* / рус. *знать*). – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 238–242.

Диманте Ирина: Языковая ситуация в Латвии. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 243–249.

Диманте Ирина: Слова, которых мы стали стесняться. – Valodniecība: slāvistikas tradīcijas Baltijā. Linguistics: Slavonic Traditions of the Baltic Area. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors Dr. habil. philol. prof. Andrejs Veisbergs. Krājuma atbildīgais redaktors Dr. philol. prof. Igors Koškins. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 95–102.

Doroshenko Yelena: Sociolinguistic Aspects of Lexicography: The Notion of Appropriateness and the Dictionary User. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 365–371.

Druviete Ina: Celt saulītē arī mazo valstu valodas. [Saruna ar profesori I. Druvieti par valodas politiku; pierakstījusi Dace Kokareviča.] – Latvijas Avīze, 2006, 18. decembris, Nr. 342 (2893), 16.

Druviete Ina: Language and Concepts of National Identity in the EU Political Discussions. – International Interdisciplinary Conference «Language, Diversity and Integration in the Enlarged EU: Challenges and Opportunities». Vytautas Magnus University, Kaunas, 12–14 May 2006, Kaunas: VDU, 2006, 29.

Druviete Ina: Latvijas valodas politikas pamatnostādnes ES kontekstā. – Letonikas pirmais kongress. Plenārsēžu materiāli. Rīga,

2005. gada 24.–25. oktobris. Teksta redaktors Ivars Tirans. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 19.–34.

Druvieta Ina: The Baltic States. – Sociolinguistics. An International Handbook of the Science of Language and Society. 2nd completely revised and extended edition. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2006, 1864–1869.

Druvieta Ina: Valodas attīstība un standartizācija: valsts vai sabiedrības atbildība? – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 161.–168.

Dzenis Uldis: Bizness – latviešu valoda. [Saruna ar SIA «Tilde» direktoru.] – Kapitāls, 2006, Nr. 8, 12.–[17.]

Eckert Rainer: Dainalettische Phraseologie. – Navicula literarum Balticarum. Philologische Baltikum-Studien für Jochen D. Range zum 65. Geburtstag. Herausgegeben von Stephan Kessler und Christiane Schiller. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2006, 101–105.

Elksnīte Gita: Vārdu savienojumi G. Manceļa vārdnīcā «Lettus». – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 39.–50.

Ernstsonē Vineta: Aizgūtās interjekcijas latviešu slengā. – Lietuvių ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuviešu un latviešu sastatāmās stilistikas jautājumi. Redakcinē komisija: Regina Kvašytė (sudarytoja ir atsakomoji redaktorė), Kazimieras Župerka, Ojars Bušas. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 370.–379.

Ernstsonē Vineta: Interjekcijas mutvārdu runā: leksiski semantiskais aspekts. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 169.–174.

Ernstsonē Vineta: Latviešu sarunvaloda Austrumu un Rietumu ietekmju krustpunktā. – Lietuvių ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuviešu un latviešu sastatāmās stilistikas jautājumi. Redakcinē komisija: Regina Kvašytė (sudarytoja ir atsakomoji redaktorė), Kazimieras Župerka, Ojars Bušas. VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 192–203.

Ernstsonē Vineta: Latvijas iedzīvotāju lingvistiskā komforta dinamika

jeb Valodu hierarhijas maiņa Latvijā: sociolingvistisko aptauju analīze (1995–2004). – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 137.–145.

Ernstsonne Vineta: Slengismi jauniešu valodā funkcionālā aspektā. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 20.–22.

Ernstsonne Vineta: Valodu prasme un dzīves kvalitāte. – Latvijas Avīze, 2006, 20. marts, Nr. 78 (2629), 8.

Ernsttreits Valts: Lībiešu valoda medijos. – Valodniecība: somugristika. Linguistics: Finno-ugristics. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol.* prof. Andrejs Veisbergs. Krājuma atbildīgā redaktore *Dr. philol. asoc. prof.* Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 60.–65.

Ezera Dace: Izcilais valodnieks Atis Kronvalds savas mazmeitiņas atmiņās. [Par publicistu, valodnieku (1837–1875) stāsta valodnieka mazmeita Marta Gatere.] – Sieviete, 2006, janvāris, Nr. 1, 26.–29.

Farneste Monta: Comparative Analysis of Comma Usage: English vs. Latvian. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 372–379.

Farneste Monta: Punctuation as a Means of Text Cohesion in Written Communication. – Pragmatic Aspects of Translation. Proceedings of the Fourth Riga International Symposium. Edited by Andrejs Veisbergs. University of Latvia, National Language Commission. Editorial Board: Andrejs Veisbergs, Maija Brēde, Ilze Plaude, Enn Veldi, Laimutė Stankevičienė, Elisabeth Feudenstein. Rīga: Jumi, University of Latvia, 2006, 36–48.

Fuhrmann Konrad: Eiropas valodu diena nāk ar jautājumiem. [Par latviešu valodas stāvokli pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā.] –

Izglītība un Kultūra, 2006, 14. septembris, Nr. 34 (3001), 15.

Gailītis Viestarts: Aizspēlējusies līdz vārdnīcai. [Brigita Baiba Krūmiņa ar 52 domubiedriem izstrādājusi pirmo japāņu-latviešu vārdnīcu.] – Diena, 2006, 4. aprīlis, Nr. 80 (45202), 12.

Gailītis Viestarts: Mīts par latviešu valodu. [Par vācu valodnieku un latviešu literatūras tulkotāju Bertoldu Forsmani.] – Diena, 2006, 31. augusts, Nr. 202 (4642), 22.

Gailītis Viestarts: Pret *smaceni* valodā. [Par amerikāņu elektroinženieri Juri Petričeku un svešvārdu lietojumu latviešu valodā] – Diena, 2006, 1. februāris, Nr. 27 (4467), 12.

Garšva Kazimieras: Method of Experimental Commutation in Dialectology. – Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Stafacka. Rīga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 150–152.

Gavare Jana: Bezdarbnieki valodu zina nepietiekami. [Par bezdarbnieku valsts valodas zināšanām.] – Dienas Bizness (Karjera&Vadzinība), 2006, 4.oktobris, Nr.193 (2952), 16.

Grasis Austris: Vai turpināsim valodu kroplot un vēsturi viltot? [Par padomju varas valodas politikas ietekmi uz mūsdienu latviešu valodu.] – Diena (Kultūras Diena Nr.14 (49)), 2006, 7. aprīlis, Nr. 83 (4523), 16.–17.

Gridina Jeļena: Itāļu valoda Rīgas ielās. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 146.–152.

Grigale Ilze: Īpašības vārdu rakstības un lietojuma īpatnības G. Manceļa darbos salīdzinājumā ar senākiem tekstiem (17. gs. 1. puse). – Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte, Baltu valodu katedra. 42. Artura

Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferencē programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidija Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 14.–15.

Grigorjevs Juris: Alternatīvs latviešu valodas skaņu klasifikācijas modelis. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 23.

Grīnberga Aleksa: Valodu kokteilis decembrī. [Sakarā ar Eiropas Valodu dienas atzīmēšanu Latvijā.] – Izglītība un Kultūra, 2006, 23. novembris, Nr.44 (3012), 3.

Grīnuma Ilze: Pētīs jauniešu vājo latviešu valodas zināšanu cēloņus. [Par nepieciešamību pētīt skolēnu vājo latviešu valodas prasmju cēloņus.] – Diena, 2006, 10. janvāris, Nr. 8 (4448), 3.

Grīnuma Ilze: *Smaceni* valodnieki izvīra par 2005. gada vārdu. [Par 2005. g. vārda, nevārda un spārnotā teiciena izvēli Latvijā.] – Diena, 2006, 24. janvāris, Nr. 20 (4460), 3.

Grīnberga Iveta: Pašnovērtējums – motivētājs radošai darbībai latviešu kā otrās valodas apguvē. – Radoša personība. Zinātnisko rakstu krājums. 4.[daļa]. Rīga: Kreativitātes centrs, 2006, 212.–218.

Grīnvalds Dainis: Vai drīkstam teikt, ka mīlam savu valodu. – Latvijas Avīze, 2006, 6. marts, Nr. 64 (6415), 8.

Hermanis Voldemārs: Valoda kā baltu vienotāja. [Par Latvijas un Lietuvas foruma II kongresu Rīgā Baltu vienības dienā.] – Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai, 2006, 3. oktobris, Nr. 230 (4615), 9.

Hirša Dzintra: Jaunvārds kā sabiedrības lingvistikas kompetences rādītājs jeb Garainis, kas veicina vārīšanos. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 236.–243.

Hirša Dzintra: Krievu mazrunīgums Latvijā. – Kultūras Forums, 2006, 18.–25. augusts, Nr. 31 (220), 7.

Hirša Dzintra: Krievu prese par pasākumiem latviešu valodas aizsardzībā. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10.

Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 183.–190.

Hirša Dzintra: Krievu preses valoda sociolingvistiskā skatījumā kā Latvijas krievu publicistikas ideoloģiskais spogulis. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 211.–224.

Hirša Dzintra: Laipo ap nacionālajiem jautājumiem. [Valodniece stāsta par politisko partiju nostādnēm valsts valodas jautājumā, pierakstījusi Ināra Mūrniece.] – Latvijas Avīze, 2006, 3. oktobris, Nr. 269 (2820), 4.

Hirša Dzintra: Valodas patiesā stāsta daļa. Pirmā zinātniskā slenga vārdnīca Latvijā ir iznākusi. Beidzot varam teikt – arī pie mums. – Diena (Kultūras Diena, Nr. 25 (61)), 2006, 30. jūnijs, Nr. 149 (4589), 8.

Iļjinska Larisa, Nītiņa Daina: Valodniecība un valodas prakse. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 191.–196.

Iļjinska Larisa, Platonova Marina: Pragmatic Aspects of Special Vocabulary in Scientific-Technical Texts. – Pragmatic Aspects of Translation. Proceedings of the Fourth Rīga International Symposium. Edited by Andrejs Veisbergs. University of Latvia, National Language Commission. Editorial Board: Andrejs Veisbergs, Maija Brēde, Ilze Plaude, Enn Veldi, Laimutē Stankevičienē, Elisabeth Feudenstein. Rīga: Jumi, University of Latvia, 2006, 56–75.

Indričāne Inese: Par dažām sintakses īpatnībām. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatoļijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 153.–162.

Isajeva Elvīra: Lingvistiskā terminoloģija divvalodu vārdnīcās. – Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redkolēģija: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 63.–68.

Исаева Эльвира: Отражение специфики русского и латышского

языков в современных лексикографических изданиях. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 250–255.

Янковяк Мирослав: Многоязычность белорусского национального меньшинства, проживающего в Латгалии (Краславский район). Сферы функционирования языков. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 24.

Янковяк Мирослав: Социолингвистическая ситуация белорусов на белорусско-российском пограничье. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 193.–210.

Jansone Ilga: Anatolijs Nepokupnijs: 18.03.1932–25.10.2006. [Latvijas Zinātņu akadēmijas ārzemju locekļa, Ukrainas Nacionālās akadēmijas korespondētājlocekļa, filoloģijas zinātņu doktora piemiņai.] – Zinātnes Vēstnesis, 2006, Nr.18 (331), 6. novembris, 4.

Jansone Ilga: Latvijos valstybinio istorijos archyvo onomasticos mežiaga – gyventojų nacionalinės sudėties atspindys. – IV Tarptautinės mokslinės konferencijos «Pasaulio vaizdas kalboje» programa ir pranešimų santraukos. Šauliai: VšĮ Šaulių universiteto leidykla, Humanitarinis fakultetas, 2006, 23–25.

Jansone Ilga: LZA ārzemju loceklis Trevors Gārts Fennels. – Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis, Sociālās un humanitārās zinātnes, 2006, 60. sēj., Nr. 3.–4., A daļa, 117.–118.

Jansone Ilga: LZA ārzemju loceklis Trevors Gārts Fennels. – Zinātnes Vēstnesis, 2006, Nr. 6 (319), 20. marts, 2.

Jansone Ilga: Valoda – zinātnieku uzmanības lokā. [Saruna ar Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūta direktori Ilgu Jansoni; pierakstījusi Inta Kārklīņa.] – Karogs, 2006, jūnijs, Nr. 6, 169.–174.

Jansone Ilga: Valsts pētījumu programma «Letonika: pētījumi par vēsturi, valodu un kultūru». – Letonikas pirmais kongress. Plenārsēžu materiāli. Rīga, 2005. gada 24.–25. oktobris. Teksta redaktors Ivars

Tirans. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 75.–83.

Яшкин Иван: Лексические атласы Беларуси (1993–1998) и Латвии (1999). – Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Stafacka. Riga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 248–254.

Евстратова Светлана: К вопросу о функционировании вводных слов. – Valodniecība: slāvistikas tradīcijas Baltijā. Linguistics: Slavonic Traditions of the Baltic Area. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol. prof. Andrejs Veisbergs*. Krājuma atbildīgais redaktors *Dr. philol. prof. Igors Koškins*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 54.–59.

Jezupova Marita: Reflection of the Traditions in the Idioms on the Basis of the Dialect of the Eastern Part of Latvia. – IV Tarptautinēs mokslinēs konferencijās pasaulio vaizdas kalboje programa ir pranešimū santraukos. Šauliai: Vši Šauliū universiteto leidykla, Humanitarinis fakultetas, 2006, 25–26.

Joma Daiga: Nacionālā identitāte. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 162.–169.

Jundina Nataļja: Russische Eigennamen in W. Kaminers «Helden des Alltags». – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 511–524.

Jundzis Tālavš: Latvijas neatkarības atjaunošanas nevardarbīgais ceļš un tā starptautiski politiskā nozīme. – Letonikas pirmais kongress. Plenārsēžu materiāli. Rīga, 2005. gada 24.–25. oktobris. Teksta redaktors

Ivars Tirans. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 59.–74.

Качиошкене Геновайте: Некоторые аспекты исследования северопаневежского диалекта литовского языка (конец XIX века – середина XX века). – Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Stafecka. Rīga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 290–294.

Kagainė Elga, Timuška Agris: Rolle des geolinguistischen Kriteriums bei der Herkunftsanalyse dialektaler Finnougrismen im Lettischen. – Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Stafecka. Rīga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 295–300.

Kalna Baiba: Noskaidrots 2005. gada Vārds, Nevārds un Spārnotais teiciens. [Par Rīgas Latviešu biedrības latviešu valodas attīstības kopas, Latvijas Rakstnieku savienības un Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas noskaidrotiem Vārdu «smacenis», Nevārdu «centrs» un Spārnoto teicienu «vanags noknāba cālīti».] – Izglītība un Kultūra, 2006, 2. februāris, Nr. 5 (2972), 6.

Kalnača Andra: Atdzimst literārā redaktora arods. [Saruna ar A. Kalnaču; pierakstījusi Ieva Bite.] – Latvijas Avīze, 2006, 14. janvāris, Nr. 14, (2565), 27.

Kalnača Andra: Gramatisko formu polisēmija, sinonīmija un homonīmija. – Lietuvių ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuvių un latvių sastatāmās stilistikas jautājumi. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 330.–341.

Kalnača Andra: Gramatizēšanās latviešu valodas sistēmā nosaukums. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 125.–131.

Kalnača Andra: Interjekcijas, to semantika un modalitāte. – Lietuvių ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuvių un latviešu sastatāmās stilistikos jautājumi. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 342.–356.

Kalnača Andra: Reflexivity and Transitivity of Latvian Verbs. – Humanities and Social Sciences. Latvia. Nr. 1: Latvia: Literary and Linguistic Studies (2006), 92.–100.

Kalnača Andra: Somugru bakalaura studiju programma 10 gados. – Valodniecība: somugristika. Linguistics: Finno-ugristics. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol.* prof. Andrejs Veisbergs. Krājuma atbildīgā redaktore *Dr. philol. asoc.* prof. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 9.–13.

Kalnača Andra: Verba formas un to funkcijas laikrakstu virsrakstos. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 170.–176.

Kangere Baiba: Vai Zviedrija pagriezīs muguru latviešu valodai? [Par Stokholmas universitātes Baltu val. nod. un Zviedrijas val. politiku.] – Diena, 2006, 12. jūnijs, Nr. 135 (4575), 2.

Kangere Baiba: Valoda atspoguļo pasaules izpratni. [Saruna ar Stokholmas universitātes profesori Baibu Kangeri; pierakstījusi Dace Kokareviča.] – Latvijas Avīze, 2006, 17. jūlijs, Nr. 191 (2742), 16.

Kardelytė-Grinevičienė Daiva: Par dažiem atvasinājumiem no mantotās leksēmas *akmuo* lietuviešu, latviešu, baltkrievu un poļu valodā: etnolingvistiskais aspekts. – Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte, Baltu valodu katedra. 42. Artura Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferences programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidija Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 15.–16.

Karpinska Laura: Mega, Macro and Microstructural Peculiarities of English-Latvian Dictionaries – Some Problems and Solutions. – Vārds

un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 297.–303.

Katkeviča Laura: Palīgteikumi ar *kad* un *ja* 17. gs. tekstos. – Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte, Baltu valodu katedra. 42. Artura Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferences programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidija Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 16.

Katkeviča Laura: Salikts teikums Kristofora Fīrekera vārdnīcā «Lettisches und Teutsches Wörterbuch zusahmen geschrieben und mit fleiß gesamlet Von Christopher Fürecker». – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 51.–76.

Kessler Stephan: Normstellungen und ihre Umsetzung in Adolphis Grammatik von 1685. – Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte, Baltu valodu katedra. 42. Artura Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferences programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidija Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 17.–18.

Kestnere Rūta: Kādēļ tapis likumprojekts? [Izglītības un zinātnes ministrija un Saeimas frakcija «Jaunais laiks» ir izstrādājusi Terminoloģijas likumprojektu.] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 30 (58)), 2006, 22. februāris, Nr. 31 (3399), 6.

Ķipure Jeļena: Integrationsfördernde Elemente im universitären DaF-Unterricht. – Pedagoģija un skolotāju izglītība. Pedagogy and Teacher's Education. Latvijas Universitātes Raksti, 700. sēj. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 167.–176.

Kiseliūnaitē Dalia: The Latvians in Šventoji: Development and Preservation of their National Identity. – Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Staficka. Rīga:

Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 301–305.

Kļavinska Antra: Etnonīmiskā leksika latgaliešu anekdotēs. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 26.–35.

Kļaviņa Sarma: Latviešu valoda pēc barikādēm. [Par Latvijas iedzīvotāju attieksmi pret latviešu valodu un valsts valodas politikas pamatnostādņēm.] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr.17 (45)), 2006, 31. janvāris, Nr. 18 (3386), 7.

Kļaviņa Sarma: Latviešu valodniecības šūpulis. – Rūmnieks Valdis, Mucenieks Edgars: Dzīva kā upe. RLB vakar, šodien... Rakstu krājums. Rīga: Rīgas Latviešu biedrība, Madris, 2006, 46.–55.

Kļaviņa Sarma: Lingvistiskās identitātes apzināšana un kopšana: pagātnes pieredze un mūsdienu problēmas. – Letonikas pirmais kongress Latvijas un latviešu identitātes: kultūra, izziņa, komunikācija. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 95.–105.

Kļaviņa Sarma: Par pasaules 7299 valodām. [Par starptautiskās izdevējsabiedrības Elsevier sagatavoto valodu un lingvistikas enciklopēdijas (*Encyclopedia of Language & Linguistics*) 2. izdevumu] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 28 (54)), 2006, 17. februāris, Nr. 29 (3397), 8.

Kļaviņa Sarma: Valodas dārzs ir jākopj. [Saruna ar Latvijas Universitātes Baltu valodas katedras docenti *Dr. philol.* Sarmu Kļaviņu; pierakstījis Andris Sproģis.] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, 2006, 9. februāris, Nr. 23 (51)), 2006, 9. februāris, Nr. 24 (3392), 3.

Kļaviņa Sarma: Valodas parlamenta prezidents. [Sakarā ar valodnieka Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienu (1873–1961).] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr.29 (57)), 2006, 21. februāris, Nr. 30 (3398), 8.

Knēts Ivars: Studenti lektoru ciena arī par koptu valodu. [Par terminoloģiju, latviešu valodas lietošanu un vieslektoru lekciju tulkošanu saruna ar Rīgas Tehniskās universitātes rektoru; pierakstījusi Dace Kokareviča.] – Latvijas Avīze, 2006, 6. novembris, Nr. 303 (2854), 17.

Kokareviča Dace: Arvien vairāk konsultāciju. [Par VVA valodas konsultācijām.] – Latvijas Avīze, 2006, 15. aprīlis, Nr. 104 (2655), 17.

Kokareviča Dace: Čakli daudzvalodu Eiropā. [Sakarā ar izd. «Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana» klajā nākšanu.] – Latvijas Avīze, 2006, 23. janvāris, Nr. 22 (2573), 15.

Kokareviča Dace: Divu brāļu valodu vārdnīca. [Par latviešu–lietuviešu valodas interneta vārdnīcas atklāšanu stāsta vārdnīcas sastādītājs, Vītauta Dižā Kauņas universitātes Letonikas centra vadītājs prof. Alvīds Butkus.] – Latvijas Avīze, 2006, 20. jūnijs, Nr. 166 (2717), 6.

Kokareviča Dace: «Eiropas valodas» veiksminieki. [Par Madonas rajona Barkavas pamatskolas skolēnu panākumiem viktorīnā «Eiropas valodas».] – Latvijas Avīze, 2006, 9. oktobris, Nr. 275 (2826), 10.

Kokareviča Dace: Ideoloģija un paradoksi dzīvē un rakstos. [Sakarā ar Valsts valodas komisijas un vēsturnieku rīkoto diskusiju «Valoda. Vēsture. Politika» Rīgas pilī.] – Latvijas Avīze, 2006, 20. februāris, Nr. 50 (2601), 7.

Kokareviča Dace: Interesantā valodas mācība datorā. [Par Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūta Mākslīgā intelekta laboratorijas izstrādāto mācību materiālu latviešu valodas pasniegšanai skolās.] – Latvijas Avīze, 2006, 6. novembris, Nr. 303 (2854), 17.

Kokareviča Dace: Jānodrošina ātra terminu izstrāde. – Latvijas Avīze, 2006, 24. aprīlis, Nr. 111 (2662), 17.

Kokareviča Dace: Jāveido terminu datu bāzes. [Par Terminoloģijas likumu.] – Latvijas Avīze, 2006, 6. februāris, Nr. 36 (2587), 17.

Kokareviča Dace: Krājums «Valodas kvalitāte». – Latvijas Avīze, 2006, 5. jūnijs, Nr. 151 (2702), 17.

Kokareviča Dace: Labs termins ir nepārprotams. [Saruna ar TTC direktoru M. Baltiņu.] – Latvijas Avīze, 2006, 6. marts, Nr. 64 (6415), 8.

Kokareviča Dace: Likuma pārkāpēji sodīti bieži. [Par VVC darbu.] – Latvijas Avīze, 2006, 15. aprīlis, Nr. 104 (2655), 17.

Kokareviča Dace: Pagasta vietvārdi uz slepenās kartes. [Par Ukru pagasta īpašvārdu pētījumu I. Štrausa saņem LZA jauno zinātnieku

- balvu.] – Latvijas Avīze, 2006, 15. aprīlis, Nr. 104 (2655), 5.
- Kokareviča Dace*: Paši lolosim un sargāsim. [Par projektu «Valsts valodas politikas programma» un valodas mācības kvalitātes uzlabošanu.] – Latvijas Avīze, 2006, 23. janvāris, Nr. 22 (2573), 15.
- Kokareviča Dace*: Paši populārākie vārdi. – Latvijas Avīze, 2006, 22. maijs, Nr. 137 (2688), 17.
- Kokareviča Dace*: Satraukums par augstākās izglītības likuma projektu. – Latvijas Avīze, 2006, 21. novembris, Nr. 317 (2868), 22.
- Kokareviča Dace*: 6. Eiropas Valodu diena. [Par pasākumiem Latvijā stāsta Valsts valodas aģentūras direktors Jānis Valdmanis.] – Latvijas Avīze, 2006, 12. septembris, Nr. 248 (2799), 28.
- Kokareviča Dace*: Steidzami vajadzīgs likums par terminoloģiju. – Latvijas Avīze, 2006, 18. decembris, Nr. 342 (2893), 16.
- Kokareviča Dace*: Tautai un valodai saules mūžu vēlot. – Latvijas Avīze, 2006, 3. maijs, Nr. 119 (2670), 11–12.
- Kokareviča Dace*: Valodu karuselī. [Par skolēnu un kultūras biedrību organizēto pasākumu «Valodu karuselis» Vērmanes dārzā Eiropas Valodu dienā.] – Latvijas Avīze, 2006, 27. septembris, Nr. 263 (2814), 4.
- Kokareviča Dace*: Valodu prasme noderēs karjerā. – Latvijas Avīze, 2006, 4. decembris, Nr. 328 (2879), 16.
- Kokareviča Dace*: Vārda precizitāte un mistika. – Latvijas Avīze, 2006, 12. jūnijs, Nr. 158 (2709), 17.
- Kokareviča Dace*: Vārdnīcu tirgū tāpat kā dzīvokļu tirgū. [Par VVK virzienu atbalstīt vārdnīcu izdošanu.] – Latvijas Avīze, 2006, 5. jūnijs, Nr. 151 (2702), 17.
- Kokareviča Dace*: Vienīgā latviešu valodas skolotāja Luksemburgā. [Par valodas mācību programmu ārpus Latvijas.] – Latvijas Avīze, 2006, 28. augusts, Nr. 233 (2784), 16.
- Kokareviča Dace*: Vietvārdi kā aizsargājamā Latvijas bagātība. [Saruna ar Latviešu valodas institūta valodniekiem Dz. Hiršu un O. Bušu, VVA speciālisti I. Pauniņu, Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras toponīmikas laboratorijas vadītāju V. Strautnieci.] – Latvijas Avīze, 2006, 14. augusts, Nr. 219 (2770), 20.
- Komisijas darbības juridiskais pamats*. [Valsts valodas likums, LR

MK noteikumi Nr. 405, LR MK noteikumi Nr. 36.] – Terminoloģijas Jaunumi. 13. Atbildīgā par izdevumu Valentīna Skujiņa. Rīga: LZA Terminoloģijas komisija, 2006, 5.–8.

Komisijas struktūra un personālsastāvs. [Sagatavojusi Iveta Pūtele.] – Terminoloģijas Jaunumi. 13. Atbildīgā par izdevumu Valentīna Skujiņa. Rīga: LZA Terminoloģijas komisija, 2006, 9.–29.

Королева Е. Елена: Функции союза как в старообрядческих говорах Латгалии. – Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Stafecka. Riga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 306–312.

Королёва Елена: Лексика преильских говоров староверов (современное состояние). – Valodniecība: slāvistikas tradīcijas Baltijā. Linguistics: Slavonic Traditions of the Baltic Area. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol.* prof. Andrejs Veisbergs. Atbildīgais redaktors *Dr. philol.* prof. Igors Koškins. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 7.–13.

Королёва Елена: Русские диалектные прозвища Латгалии. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 256.–265.

Кошкин Игорь: К проблеме славянско-латышских лексико-логических сопоставлений в диахронии (перевод Литовского статута 1588 г. на латышский язык). – Valodniecība: slāvistikas tradīcijas Baltijā. Linguistics: Slavonic Traditions of the Baltic Area. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol.* prof. Andrejs Veisbergs. Atbildīgais redaktors *Dr. philol.* prof. Igors Koškins. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 29.–38.

Кошкин Игорь, Стойкова Татьяна: К вопросу о болгаро-латышских языковых соответствиях: пересказывательное

наклонение. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 274.–282.

Kramiņa Aiga: Interpreting and Manipulation from the Point of View of the Practitioner. – Pragmatic Aspects of Translation. Proceedings of the Fourth Riga International Symposium. Edited by Andrejs Veisbergs. University of Latvia, National Language Commission. Editorial Board: Andrejs Veisbergs, Maija Brēde, Ilze Plaude, Enn Veldi, Laimutė Stankevičienė, Elisabeth Feudenstein. Rīga: Jumi, University of Latvia, 2006, 76–93.

Kramiņa Ingrīda: Applied Linguistics in Latvia: Problems and Perspectives. – Humanities and Social Sciences. Nr.1. Latvia: Literary and Linguistic Studies. Rīga: University of Latvia, 2006, 56–65.

Krautmane Ērika: Evidenciālis latviešu, igauņu un lībiešu valodā. – Valodniecība: somugristika. Linguistics: Finno-ugristics. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol.* prof. Andrejs Veisbergs. Atbildīgā redaktore *Dr. philol.* asoc. prof. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 66.–72.

Kučs Artūrs: Tiesības sazināties ar varas iestādēm minoritāšu valodās. – Kučs Artūrs. Nacionālo minoritāšu konvencija – Eiropas pieredze Latvijai. Latvijas Cilvēktiesību centrs. Rīga: Eiropas Padomes Informācijas birojs, 2006, 79.–99.

Kūle Maija: Humanitārās zinātnes – kultūras pamats Latvijā un Eiropā. – Letonikas pirmais kongress. Plenārsēžu materiāli. Rīga, 2005. gada 24.–25. oktobris. Teksta redaktors Ivars Tīrans. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 47.–58.

Куприянова Татьяна: Оппозиции «я – ты – они» как смыслообразующие компоненты текста эпоса И. С. Шмелёва «Солнце мёртвых». – Valodniecība: slāvistikas tradīcijas Baltijā. Linguistics: Slavonic Traditions of the Baltic Area. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol.* prof. Andrejs Veisbergs. Atbildīgais redaktors *Dr. philol.* prof. Igors Koškins. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 68–73.

Kursīte Janīna: Nosarausimēs visi kopā! [Par kurseniekiem, Kuršu

- kāpās (Lietuva, Vācija) dzīvojošajiem izceļotājiem no Kurzemes: sakarā ar Kauņas universitātes (Lietuva) un Latvijas Universitātes valodnieku un folkloristu ekspedīciju Zviedrijā, tikšanos ar kurseniekiem Elzbeti, Martinu, Herbertu, Verneru Zakutiem.] – Diena (Kultūras Diena, Nr. 26 (62)), 2006, 7. jūlijs, Nr. 155 (4595), 10.–11.
- Kursītis Antons*: Pret valodu izturas formāli. [Saruna ar Valsts valodas Kontroles daļas vadītāju A. Kursīti; sarunā piedalās V. Krustiņš, A. Cālīte.] – Latvijas Avīze, 2006, 4. decembris, Nr. 328 (2879), 3; 4.
- Kusiņa Linda*: Top jaunas vārdnīcas. – Latvijas Avīze, 2006, 15. aprīlis, Nr. 104 (2655), 17.
- Kusiņa Linda*: Valoda jābalsta caur izglītību. [Par diskusiju «Valsts valoda augstākajā izglītībā un zinātnē».] – Latvijas Avīze, 2006, 25. septembris, Nr. 261 (2812), 8.
- Kusiņa Linda*: Vārdnīcu trūkst vienmēr! – Latvijas Avīze, 2006, 6. marts, Nr. 64 (2615), 8.
- Kušķis Jānis*: Ar kājām iet? – Māja, 2006, 10.–16. aprīlis, Nr. 14 (68), 59.
- Kušķis Jānis*: Dažādas kļūmes ar svešvārdiem. – Māja, 2006, 21.–27. novembris, Nr. 47 (288), 59.
- Kušķis Jānis*: Divskaņi. – Skolotājs, 2006, Nr. 3 (57), 93.
- Kušķis Jānis*: Gada vārds, nevārds un teiciens. – Akadēmiskā Dzīve, 2006, Nr. 43, 103.–104.
- Kušķis Jānis*: Garie patskaņi. – Skolotājs, 2006, Nr. 1 (55), 98.–99.
- Kušķis Jānis*: Par vārda «smuks» lietošanu. – Māja, 2006, 10.–16. janvāris, Nr. 8 (62), 59.
- Kušķis Jānis*: *Smacenis, centri*. [Par 2005. g. vārdu, nevārdu un teicienu konkursu.] – Skolotājs, 2006, Nr. 2 (56), 105.
- Kušķis Jānis*: Skolēnu zinātniskās pētniecības konkurss. – Skolotājs, 2006, Nr. 4 (58), 100.–101.
- Kušķis Jānis*: Uzstādījums. – Skolotājs, 2006, Nr. 5 (59), 108.
- Kuzmina Ilze*: Saeima ļauj deputātiem nerunāt latviski. – Latvijas Avīze, 2006, 15. decembris, Nr. 339 (2890), 1.; 4.
- Kuznetsova Julia*: Terminology in the LSP and Practical Aspects of Translation in an Era of Globalisation. – Vārds un tā pētīšanas aspekti.

Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 304–311.

Кузнецов Анатолий: К вопросу об изменении *s>x в праславянском. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saulē», 2006, 283.–289.

Кузнецов Анатолий: Усвоение местоименной флексии -ого прилагательными в древнерусском языке. – Valodniecība: slāvistikas tradīcijas Baltijā. Linguistics: Slavonic Traditions of the Baltic Area. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol.* prof. Andrejs Veisbergs. Atbildīgais redaktors *Dr. philol.* prof. Igors Košķins. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 80–85.

Kvašīte Regīna: Ieskats latviešu funkcionālo stilu pētījumos: lietišķais stils. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 177.–184.

Kvašīte Regīna: Lietišķie teksti valodas kultūras skatījumā. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 85.–95.

Kvašīte Regīna: Vēsturiskā leksika vārdnīcās (latviešu un lietuviešu paralēles). – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 25.–26.

Kvašytė Regina: Die Lexik der Litauer Lettlans: Erscheinungen von Sprachkontakten. – Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė

Mikulėnienė, Anna Stafecka. Rīga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 313–318.

Kvašytė Regina: Apie lietuvių ir latvių kalbų gretinamosios stilistikos perspektyvas. – Lietuvių ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuviėšu un latviešu sastatāmās stilistikas jautājumi. Redakcinė komisija: Regina Kvašytė (sudarytoja ir atsakomoji redaktorė), Kazimieras Župerka, Ojaras Bušas. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 31–39.

Kvašytė Regina: Lietuvių ir latvių stilistikos terminija gretinamuoju aspektu. – Lietuvių ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuviėšu un latviešu sastatāmās stilistikas jautājumi. Redakcinė komisija: Regina Kvašytė (sudarytoja ir atsakomoji redaktorė), Kazimieras Župerka, Ojaras Bušas. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 54–63.

Kvašytė Regina: Trumpa lietuvių ir latvių kalbų stilistikos tyrimų apžvalga. – Lietuvių ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuviėšu un latviešu sastatāmās stilistikas jautājumi. Redakcinė komisija: Regina Kvašytė (sudarytoja ir atsakomoji redaktorė), Kazimieras Župerka, Ojaras Bušas. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 23–30.

Kvašytė Regina: Visuomenės socialinių pokyčių atspindžiai latvių kalbos žodynuose. – Acta Humanitarica universitatis saulensis. Mokslo darbai. Skiriama Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto 50-mečiui. Sudarė: Džiuljeta Maskuliūnienė, Kazimieras Župerka. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 75.–87.

Kvašytė Regina, Čepaitienė Giedrė, Župerka Kazimieras: Istorija kaip kalbos ir raštijos stilistinio savitumo veiksnys (lietuvių ir latvių paralelės). – Lietuvių ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuviėšu un latviešu sastatāmās stilistikas jautājumi. Redakcinė komisija: Regina Kvašytė (sudarytoja ir atsakomoji redaktorė), Kazimieras Župerka, Ojaras Bušas. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 40–53.

Kvašytė Regina, Vilkaitė Irena: Pasyvioji leksika lietuvių-latvių ir latvių-lietuvių žodynuose. – Lietuvių ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuviėšu un latviešu sastatāmās stilistikas jautājumi.

Redakcinė komisija: Regina Kvašytė (sudarytoja ir atsakomoji redaktorė), Kazimieras Župerka, Ojaras Bušas. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006, 225–242.

Kvašytė Regina, Župerka Kazimieras: Lietuvių ir latvių funkcinių stilių terminai. – Lietuvių ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuvių ir latvių sastatāmās stilistikos jautājumi. Redakcinė komisija: Regina Kvašytė (sudarytoja ir atsakomoji redaktorė), Kazimieras Župerka, Ojaras Bušas. Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2006, 65–83.

Kvelde Rita: Mūsu valoda – mūsų rokās un mutēs. [Latvijas Biznesa koledžas stud. pārdomas par latviešu val.] – Skolotājs, 2006, Nr. 2 (56), 26.–30.

Ķipure Jeļena: Interpretationsmöglichkeiten des Begriffs «fremdsprachliche Kompetenz». – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 536–542.

Labanauskiene Solvita: Latviešu un lietuviešu augu nosaukumu sastatīšana J. A. Pabrēžas darbos. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 128.–136.

Laiveniece Diāna: Valodas kultūra studentu interpretācijā jeb Eseja par valodas vērtības apziņu. – Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 2. Atbildīgā redaktore Sarmīte Lagzdīņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 5.–23.

Latvijas Universitātes rektora Ivara Lāča uzruna. – Letonikas pirmais kongress. Plenārsēžu materiāli. Rīga, 2005. gada 24.–25. oktobris. Teksta redaktors Ivars Tirans. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 13.

Latvijas Valsts prezidentes Vairas Vīķes-Freibergas ievadvārdi. – Letonikas pirmais kongress. Plenārsēžu materiāli. Rīga, 2005. gada 24.–25. oktobris. Teksta redaktors Ivars Tirans. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 8.–12.

Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidenta Jura Ekmaņa ievadvārdi. – Letonikas pirmais kongress. Plenārsēžu materiāli. Rīga, 2005. gada

24.–25. oktobris. Teksta redaktors Ivars Tirans. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 7.

Лаучюте Юрате София: Славянские этимологии и балтийские языки (рус. *дубрава* – лит. *dubravà*). – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 80.–86.

Laugale Velga: Mācību iestāžu nosaukumi Latvijā līdz 20. gadsimtam. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 185.–192.

Laumane Benita, Ozola Ieva: Lejaskurzemes izlokšņu izpētes problēmas. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 193.–201.

Lauze Linda: Nolieguma izteikšanas veidi latviešu sarunvalodā. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 197.–206.

Lauze Linda: Valodas vides izpētes teorētiskās problēmas. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 202.–209.

Lauzis Aldis: Ģenitīveņa un lietvārda ģenitīva robežšķirtne. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 27.

Leikuma Lidija: Ko mācīsim Austrumu latviešu diasporai. – Latvijas Avīze, 2006, 9. oktobris, Nr. 275 (2826), 10.

Leikuma Lidija: Latgalieši no Bagātās un Laimīgās. [Par 19.–20. gs. mijas latviešu izceļotājiem.] – Latvijas Avīze, 2006, 4. marts, Nr. 63 (6413), 25.

Leikuma Lidija: Neparasti Jāņi, bet ne tikai tie... [Par ekspedīciju Krasnojarskas novadā Krievijā.] – Universitātes Avīze, 2006, rudens, 29.–31.

Lejiņš Jānis: Nabaga bagātais Jānis. [Rakstnieks par personvārdiem.] – Latvijas Avīze, 2006, 6. februāris, Nr. 36 (2587), 17.

Libeka Māra: Bīstama tendence divvalodības virzienā. [Sakarā ar LR Ministru kabineta lēmumu par valsts valodas lietojumu.] – Latvijas Avīze, 2006, 26. augusts, Nr. 232 (2783), 4.

Libeka Māra: Cietumos valsts valodā nerunā. [Par krievu valodas lietošanu ieslodzījuma vietās Latvijā.] – Latvijas Avīze, 2006, 26. jūnijs, Nr. 170 (2721), 4.

Libeka Māra: Latviešu valodā runā divi miljoni. [Par valsts val. politikas progr. 2006.–2010.g.] – Latvijas Avīze, 2006, 29. augusts, Nr. 234 (2785), 4.

Libeka Māra: «Latvijā straujiem soļiem zogas divvalodība». [Par ierēdniecības valsts valodas zināšanām sakarā ar vēsturnieka Riharda Treija publikāciju «Kūkuma metēji» laikrakstā «Latvijas Avīze», Nr. 181 (2006, 7. jūlijs) stāsta Valsts valodas centra direktors Agris Timuška, apvienības «Tēvzemei un brīvībai»/LNNK LR Saeimas frakcijas vadītājs Māris Grīnblats, LR Saeimas deputāte Ina Druvieta.] – Latvijas Avīze, 2006, 14. jūlijs, Nr. 188 (2739), 4.

Libeka Māra: Latvijas cīņa par «eiro» turpināsies. [Par Ministru kabineta lēmumu nemainīt ES vienotās valūtas nosaukumu latviešu valodā.] – Latvijas Avīze, 2006, 4. janvāris, Nr. 3 (2554), 4.

Libeka Māra: Valdība beidzot pamana Valodas centru. – Latvijas Avīze, 2006, 5. decembris, Nr. 329 (2880), 4.

Liepa Dite: 8. Saeimas deputāšu runu analīze: feministiskais aspekts. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 207.–215.

Liepiņa Dace: Contrastive Analysis of the Transfer of Terms from English into Latvian During the Pre-accession Period. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 398–403.

Liepiņa Dace: The Word as the Designator of New Legal Phenomena in the Latvian Legislative Harmonisation Process. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 312–317.

Liepiņa Gita: Izpatikt vīrietim uzvārda dē] nav vērts. [Saruna ar Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departamenta direktori Āriju Iklāvu.] – Ieva, 2006, 12. jūlijs, Nr. 28 (456), 14.–15.

Liparte Evija: Prepozicionāla konstrukcija kā apstāklis. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 28.

Lipša Ineta: Latviskus uzvārdus – tikai latviešiem! [Par 1940. g. uzvārdu latviskošanas kampaņu.] – Latvijas Avīze (Mājas Viesis), 2006, 6. janvāris, Nr. 6 (2557), 12.–13.

Ločmele Gunta: Optimism and Reality of Translation. – Pragmatic Aspects of Translation. Proceedings of the Fourth Riga International Symposium. Edited by Andrejs Veisbergs. University of Latvia, National Language Commission. Editorial Board: Andrejs Veisbergs, Maija Brēde, Ilze Plaude, Enn Veldi, Laimutē Stankevičienē, Elisabeth Feudenstein. Riga: Jumi, University of Latvia, 2006, 94.–101.

Ločmele Gunta: Sapnis latviešu reklāmas valodā globalizācijas laikmetā. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 210.–216.

Ločmele Gunta: Valodas vienību interference kā tulkošanas problēma. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 29.–30.

Ločmele Laimdota: Latviešu preses stāstījumi kriminālziņās. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja:

Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 217.–222.

Lokmane Ilze: Divdabju semantika un sintaktiskās funkcijas plašsaziņas līdzekļos. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 223.–229.

Lokmane Ilze: Sintaktisko struktūru veidojuma kļūdas publicistikā. – Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 2. Atbildīgā redaktore Sarmīte Lagzdiņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 93.–104.

Lokmane Ilze, Upeniece Jolanta: LU 64. konferences Letonikas sekcija. – Karogs, 2006, Nr. 3, 180.–183.

Lokmane Ilze, Kalnača Andra: Studentu pētnieciskie darbi un zinātniskais stils. – Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redkolēģija: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 69.–76.

LZA TK apstiprinātās vai ar LZA TK lēmumiem saskaņotās terminu vārdnīcas un biļeteni 1991.–2006. [Sagatavojusi Marika Ķirīte, papildinājusi Anita Ščucka.] – Terminoloģijas Jaunumi. 13. Atbildīgā par izdevumu Valentīna Skujiņa. Rīga: LZA Terminoloģijas komisija, 2006, 37.–43.

Markus Dace: Līdzības un pretstati bērnu valodā. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 230.–240.

Markus Dace: Quality Assessment of Study Process and Involvement of Private and Public Sector in Latvia. – International Conference «Болонский процесс: качество образовательных программ в современном вузе». Санкт-Петербург: 2006, 7–9.

Markus Dace: Termini bērnu valodā. – 3. Starptautiskā zinātniskā konference «Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā».

Zinātniskie raksti, konferences referāti. Pedagoģijas un izglītības vadības augstskola (RPIVA). Rīga: Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības augstskola, 2006, 306.–311.

Markus Dace: Valoda ievada bērnu kultūrā. [Letonikas I kongresa priekšlasījuma saīsinājums.] – Latvijas Avīze, 2006, 3. jūlijs, Nr. 177 (2728), 21.

Markus Dace: Valodas skolotājs ir gudrs palīgs. – Latvijas Avīze, 2005, 22. augusts, Nr.226 (2422), 16.

Markus Dace, Degtjarjova Irina: Termini bērna valodā. – Skolotājs, 2006, Nr. 5 (59), 43.–47.

Markus Dace, Degtjarjova Irina: Termini bērna valodā. – Teorija praksei mūsdienu sabiedrības attīstībā. Starptautiskas zinātniskas konferences materiāli. Rīga: SIA ULMA, 2006, 306.–311.

Markus Dace, Jezupova A.: Genuine Latvian Pronunciation – a Feature of Identity. – The Baltic way in Europe. Revolution and Evolution. 6th Conference on Baltic Studies in Europe. Valmiera, Latvia, June 17–19. Valmiera, 2005, 57.

Markus Dace, Stockmal V., Bond Dzintra: Measures of Native and Non-Native Rhythm in a Quality Language. – Language and Speech. 48 (1). London: Kingston Press, 2005, 55–63.

Markus Kārlis, Markus Dace: The Teacher Training System in Latvia and the Riga Teacher Training and Educational Management Academy's Role in it. – Forschungs- und Entwicklungsarbeit. Band 5. Krems: Pädagogische Akademie der Diözese St. Pölten in Krems, 2005, 417.–426.

Mārtuža Eva: Diletanta tiešumā. [Rakstniece par valodu.] – Latvijas Avīze, 2006, 31. jūlijs, Nr. 205 (2756), 20.

Маслова Валентина: Проблема национального характера сквозь призму языка. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 290–299.

Migla Ilga: Die Eigennamen in der lettischen und deutschen Praseologie. – Panonijas universitātes Ģermāistikas institūta un

EUROPHRAS organizētā starptautiskā frazeoloģijas konference *Phraseologie disziplinār und interdisziplinār* Vesprēmā (*Veszprém*) 2006. g. no 9. līdz 11. jūnijam. Tēzes <http://www.vein.hu/german/europhras-2006.htm>.

Migla Ilga (sagat.): Uzziņu materiāli. [Iznākušās grāmatas un brošūras. LZA Terminoloģijas komisijas lēmumi. Valsts valodas centra Latviešu valodas ekspertu komisijas un Vietvārdu apakškomisijas izvērtētie saraksti.] – Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 2. Atbildīgā redaktore Sarmīte Lagzdiņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 118.–121.

Mikulēnienē Danguolē: Lithuanian Dialectology: The Present Challenges. – Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolē Mikulēnienē, Anna Stafecka. Rīga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 345–352.

Mikulēniene Dangole, Stafecka Anna: Baltu valodu atlanta leksika: programmas izveides principi. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 31.–32.

Milēviča Inga: Zinātniskā diskursa adaptācijas komunikatīvā taktika mūsdienu publicistikā. – Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redakcijā: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 77.–86.

Милевич Инга: *Запах женщины*: о гендерных стереотипах в женском журнале. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 300–305.

Муране Светлана: Глаголы звучания в оригинале и латышском переводе повести М. Булгакова «Собачье сердце». – Valodniecība: slāvistikas tradīcijas Baltijā. Linguistics: Slavonic Traditions of the Baltic Area. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol. prof. Andrejs Veisbergs*. Atbildīgais redaktors *Dr. philol. prof. Igors Koškins*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 46–53.

Murauskaitē Monika: Deminutīvai lietuvīu ir latvīu stebuklinēse pasakose – reikšmē ir vartosena. – Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte, Baltu valodu katedra. 42. Artura Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferences programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidija Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 19.–20.

Murmulaitytē Daiva: Ligonių pavadinimai aiškinamuosiuose žodynuose. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 112.–127.

Mūrniece Ināra: Darba tirgus spiež mācīties latviešu valodu. [Sakarā ar pētījumu «Mazizglītoto mazākumtautību jauniešu integrācija darba tirgū».] 4. lpp. nosaukums: «Darba tirgus spiež mācīties latviski». – Latvijas Avīze, 2006, 1. aprīlis, Nr. 91 (2642), 1.; 4.

Naciscione Anita: Figurative Language in Translation: A Cognitive Approach to Metaphorical Terms Naciscione. – Pragmatic Aspects of Translation. Proceedings of the Fourth Riga International Symposium. Edited by Andrejs Veisbergs. University of Latvia, National Language Commission. Editorial Board: Andrejs Veisbergs, Maija Brēde, Ilze Plaude, Enn Veldi, Laimutē Stankevičienē, Elisabeth Feudenstein. Rīga: Jumi, University of Latvia, 2006, 102.–118.

Nau Nicole: Starp īstenības un atstāstījuma izteiksmi – darāmās kārtas pagātnes divdabja lietojums. – Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte, Baltu valodu katedra. 42. Artura Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferences programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidija Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 21.–22.

Neetar Helmi: Names of Points of the Compass and of Winds, Used Around the Gulf of Riga. – Proceedings of the 4th International Congress

of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Stafecka. Rīga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 353–359.

Nepokupnijs Anatolijs: Kā muzeja dārgums. [Saruna ar Latvijas Zinātņu akad. ārzemju locekli, Ukrainas valodnieku Anatoliju Nepokupniju; pierakstījusi Dace Kokareviča.] – Latvijas Avīze, 2006, 31. jūlijs, Nr. 205 (2756), 20.

Непокупный Анатолий: К этимологизации пруск. stroio E 103 'Halsader': Я. Эндзелин и другие. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 33.–34.

Nešpore Gunta: Verbu sematisko elementu 'pārvietoties' hierarhiskās attieksmes mūsdienu latviešu valodā. – Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte, Baltu valodu katedra. 42. Artura Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferences programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidija Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 22.–23.

Nešpore Gunta, Grūzītis Normunds, Andronova Everita, Spektors Andrejs: K. Mīlenbaha un J. Endzelīna «Latviešu valodas vārdnīcas» pilnveidotā elektroniskā versija. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavs Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 241.–249.

Nītiņa Daina: Latviešu valodas inovatīvie pretmeti. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavs Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 250.–256.

Nītiņa Daina: Valodas Dievs jeb Prieks runāt latviešu valodā. – Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redakcijai: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 87.–98.

Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību ārzemniekiem, kas ir tiesīgi pieprasīt pastāvīgās uzturēšanās atļauju, LR Ministru kabineta noteik. Nr. 252. – Latvijas Vēstnesis, 2006, 7. aprīlis, Nr. 57 (3425), 9.

Nozīmīgs ieguldījums dialektālajā leksikoloģijā. Benita Laumane. Smalki lija zelta lietusi; dabas parādību nosaukumi latviešu valodā, I. Liepāja: LiePA, 2005. 414 lpp. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 410.–415.

Okmane Dace: Dažas iezīmes lietvārdu skaitļa lietošanā. – Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte, Baltu valodu katedra. 42. Artura Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferences programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidija Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 24.–25.

Okmane Dace: Leksiski semantisko inovāciju izpausme latviešu valodā. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 228.–238.

Oļehnoviča Ilze, Kalniņa Bronislava: Comparative Analysis of Daugavpils Secondary School Students' Linguistic Attitudes in the School Years 2004/2005 and 2005/2006. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 411–421.

Орешникова Анастасия: Концепт дуб в русской и латышской языковых картинах мира. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 306.–312.

Остревка Малгожата: Восточнославянские и балтийские интерференции в языке поляков Латвии. – Proceedings of the 4th

International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Stafecka. Riga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 392–399.

Острувка Малгожата: Отражение языковых контактов в речи поляков Латвии (на основе названий степеней родства). – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 35.

Острувка Малгожата: Последствия контакта польского и русского языков для речи поляков Латгалии. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 179.–192.

Ozola Ārija: Bībele – daudz latviešu valodas idiomu un idiomātisku teicienu avots. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 96.–111.

Ozola Ārija: «Liekais» *tas* ne vienmēr ir lieks. – Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 2. Atbildīgā redaktore Sarmīte Lagzdiņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 84.–87.

Ozola Ieva: Refleksīvie verbi Rucavas teicējas Annas Šmites valodā. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 87.–94.

Ozola Inese: The Effective Vocabulary Acquisition in a Foreign Language through Top-Down Processes in Listening. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 318–323.

Ozoliņa Olga: Pārdomas par daudz- un vienvalodību. – Letonikas

pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 257.–261.

Paegle Dzintra: Dažu gramatisko nozīmju izteikšanas maiņa latviešu valodā. – Humanitāro Zinātņu Vēstnesis, 2006, Nr. 9, 46.–51.

Paegle Dzintra: Ievada struktūra dimplomdarbos. – Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redakcijā: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 99.–106.

Paegle Dzintra: Otrās konjugācijas verbu sarukšana. – Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte, Baltu valodu katedra. 42. Artura Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferences programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidija Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 35.–36.

Par Baltu valodu, somu un vācu institūta atklāšanu Stokholmā. [Par LR vēstnieces Zviedrijā Elitas Kuzmas piedalīšanos svinīgajā Stokholmas universitātes Baltu valodu, somu un vācu institūta atklāšanā.] – Latvijas Vēstnesis, 2006, 7. aprīlis, Nr. 57 (3425), 61.

Pare Baiba: Kuram jāmaksā par baltu valodām? Par latviešu valodas mācīšanas iespējām ārzemēs līdz šim domāts nepiedodami maz. – Kultūras Forums, 2006, 6.–13. oktobris, Nr. 38 (227), 3.

Pare Baiba: Vai baltu valodām Bonnā būs nākotne? – Kultūras Forums, 2006, 29. septembris–6. oktobris, Nr. 37 (226), 1.

Par latviešu valodas lietošanu lietišķajos rakstos. *Amata un aroda nosaukumi*. [Rakstu cikls pēc Valentīnas Skujiņas grāmatas «Latviešu valoda lietišķajos rakstos».] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 38 (66)), 2006, 8. marts, Nr. 39 (3407), 8.

Par latviešu valodas lietošanu lietišķajos rakstos. *Datuma pieraksts*. [Rakstu cikls pēc Valentīnas Skujiņas grāmatas «Latviešu valoda lietišķajos rakstos».] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 33 (61)), 2006, 28. februāris Nr. 34 (3402), 8.

Par latviešu valodas lietošanu lietišķajos rakstos. *Lietvārda locījumi lietišķā tekstā*. [Rakstu cikls pēc Valentīnas Skujiņas grāmatas «Latviešu valoda lietišķajos rakstos».] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas

Vēstnesis Plus, Nr. 58 (86)), 2006, 12. aprīlis, Nr. 59 (3427), 8; Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 61 (89), 2006, 19. aprīlis, Nr. 62 (3430), 8; Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 66 (94)), 2006, 27. aprīlis, Nr. 67 (3435), 8.

Par latviešu valodas lietošanu lietišķajos rakstos. *Lietvārda locījumi lietišķā tekstā*. [Rakstu cikls pēc Valentīnas Skujiņas grāmatas «Latviešu valoda lietišķajos rakstos».] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 74 (102)), 2006, 16. maijs, Nr. 75 (3443), 8; Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 80 (108)), 2006, 25. maijs, Nr. 81 (3449), 8; Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 82 (110)), 2006, 30. maijs, Nr. 83 (3451), 8.

Par latviešu valodas lietošanu lietišķajos rakstos. *Lietvārda locījumi lietišķā tekstā*. [Rakstu cikls pēc Valentīnas Skujiņas grāmatas «Latviešu valoda lietišķajos rakstos».] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 86 (114)), 2006, 6. jūnijs, Nr. 87 (3455), 8.

Par latviešu valodas lietošanu lietišķajos rakstos. *Personas vārds un uzvārds*. [Rakstu cikls pēc Valentīnas Skujiņas grāmatas «Latviešu valoda lietišķajos rakstos».] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 41 (69)), 2006, 14. marts, Nr. 42 (3410), 8.

Par latviešu valodas lietošanu lietišķajos rakstos. *Prievārdu līkločos. Pie*. [Rakstu cikls pēc Valentīnas Skujiņas grāmatas «Latviešu valoda lietišķajos rakstos».] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 3 (31)), 2006, 5. janvāris Nr. 3 (3371), 8.

Par latviešu valodas lietošanu lietišķajos rakstos. *Prievārdu līkločos. Pret*. [Rakstu cikls pēc Valentīnas Skujiņas grāmatas «Latviešu valoda lietišķajos rakstos».] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 5 (33)), 2006, 10. janvāris Nr. 5 (3373), 8.

Par latviešu valodas lietošanu lietišķajos rakstos. *Prievārdu līkločos. Uz*. [Rakstu cikls pēc Valentīnas Skujiņas grāmatas «Latviešu valoda lietišķajos rakstos».] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 13 (41)), 2006, 24. janvāris Nr. 14 (3382), 8; Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 18 (46)), 2006, 1. februāris, Nr. 19 (3387), 8; Latvijas Vēstnesis

(Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 22 (50)), 2006, 8. februāris, Nr. 23 (3391), 8;

Par latviešu valodas lietošanu lietišķajos rakstos. *Teikumu veidošanas likločos*. [Rakstu cikls pēc Valentīnas Skujiņas grāmatas «Latviešu valoda lietišķajos rakstos».] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 27 (55)), 2006, 16. februāris Nr. 28 (3396), 8; Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 30 (58)), 2006, 22. februāris, Nr. 31 (3399), 8.

Par pasaules valodu un valodu grupu nosaukumiem latviešu valodā. [Saraksts, Valsts valodas centra informācija.] – Latvijas Vēstnesis, 2006, 19. jūlijs, Nr. 113 (3481), 7.–12.

Par pasaules valstu un teritoriju nosaukumiem latviešu valodā. [Saraksts, Valsts valodas centra informācija.] – Latvijas Vēstnesis, 2006, 19. jūlijs, Nr. 113 (3481), 13.–15.

Par svešvalodu zināšanu pārbaudi pēc vienotiem kritērijiem. [Par Eiropas Parlamenta atbalstu vienotu kritēriju ieviešanai svešvalodu prasmju pārbaudei Eiropas Savienības dalībvalstīs.] – Latvijas Vēstnesis, 2006, 3.

maijs, Nr. 69 (3437), 8.–9.

Par Valsts valodas politikas programmu 2006.–2010. gadam: LR Ministru kabineta rīkojums Nr. 770. Pielikumā: Valsts valodas politikas programmas 2006.–2010.gadam kopsavilkums. – Latvijas Vēstnesis, 2006, 6. oktobris (3528), Nr. 160, 22.

Pastāstiņš dialektā. No P. Birkerta gr. «Latviešu tautas anekdotes» 1929. g. – Latvijas Avīze, 2006, 17. jūlijs, Nr. 191 (2742), 16.

Pastāstiņš dialektā. P. Šmita pierakstītie stāsti, kas publicēti «Latviešu pasakās un teikās» 1. sēj., 1925. – Latvijas Avīze, 2006, 5. jūnijs, Nr. 151 (2702), 17.

Pastāsts un anekdotes dialektā. [«Kumeļa perēšana».] – Latvijas Avīze, 2006, 23. oktobris, Nr. 289 (2840), 17.

Pauniņa Ingrīda: Instrumentālis mūsdienu presē. – Vārds un tā pētišanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 239.–242.

Pauniņa Ingrīda, Liepa Dite: Daži interpunkcijas problēmgadījumi (VVA Konsultāciju daļas pieredze). – Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 2. Atbildīgā redaktore

Sarmīte Lagzdiņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 110.–117.

Паужа Йонас, Малакаускас Альгирдас: Явления переноса и генерализации в методической интерпретации лингвистического материала. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 324–329.

Павидис Силвия: Рефлексы краткого слогового не. *r в германских, балтийских и славянских языках. – Valodniecība: slāvistikas tradīcijas Baltijā. Linguistics: Slavonic Traditions of the Baltic Area. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol. prof. Andrejs Veisbergs*. Atbildīgais redaktors *Dr. philol. prof. Igors Koškins*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 86–94.

Pavlovska Diāna: Krievu valodas frazeoloģismu lietojums ikdienas un lietišķajā saskarsmē. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 330.–337.

Peniķe Inguna: Laiktelpas atspoguļojums mūsdienu angļu un latviešu prievārdos. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 262.–271.

Путкевич Галина: Устные формулы обращения по терминам родства в Латгалии (на материале русского и латышского языков). – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saulē», 2006, 313–321.

Platace Agnija: Anglicismi kultūras aspektā latviešu un norvēģu laikrakstos. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saulē», 2006, 41.–48.

Platonova Marina: Some Aspects of Semantic Analysis of Business and Legal Terminology. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja:

LiePA, 2006, 338.–345.

Plaude Ilze: «Denn kein Gedicht gilt dem Leser...»: Walter Benjamins Übersetzungstheorie. – Pragmatic Aspects of Translation. Proceedings of the Fourth Riga International Symposium. Edited by Andrejs Veisbergs. University of Latvia, National Language Commission. Editorial Board: Andrejs Veisbergs, Maija Brēde, Ilze Plaude, Enn Veldi, Laimutė Stankevičienė, Elisabeth Feudenstein. Riga: Jumi, University of Latvia, 2006, 119–134.

Pleiksne-Gutāne Vija, Skrivļa Māris: Contrastive Aspects of Translating Business Texts from English into Latvian. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saulē», 2006, 422–430.

Pokrotniece Kornēlija: Nelokāmo divdabju funkcionālais lietojums Manceļa «Postillā». – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 272.–281.

Polkovņikova Svetlana: Latviešu valodas bezekvivalenta runas verbi kontrastīvā aspektā. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saulē», 2006, 49.–56.

Poriņa Vineta: Latviešu-krievu valodas un latviešu-angļu valodas koda maiņa Latvijā. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 281.–288.

Poriņa Vineta: Tendencies of Immigration in Latvia and the State Language. – Language, Diversity and Integration in the Enlarged EU: Challenges and Opportunities. International Interdisciplinary Conference. BLaiN network. 17–19 June. Vilnius. Abstracts. Vilnius, 2006, 57–58.

Priedīte Iriša: Igaunī un Ziemeļkurzeme. – Valodniecība: somugristika. Linguistics: Finno-ugristics. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors

Dr. habil. philol. prof. Andrejs Veisbergs. Krājuma atbildīgā redaktore
Dr. philol. asoc. prof. Andra Kalnača. Rīga: Latvijas Universitāte,
2006, 3.–78.

Pudenko Jūlija: Piedāvā latviešu valodu. [Par latviešu izcelsmes Austrālijas uzņēmēja, uzņēmuma *Deksoft* īpašnieka Arņa Grosa nodarbošanos ar datorprogrāmmu latviskošanu.] – *Dienas Bizness*, 2006, 14. augusts, Nr. 156 (2915), [24.]

Pujēna Sarmīte: Gudra, smalka un maiga. [Par prof. B. Laumanes grāmatu «Smalki lija zelta lietus».] – *Latvijas Avīze*, 2006, 22. maijs, Nr. 137 (2688), 17.

Puksts Ivars: Terminu izstrādes, pieņemšanas, apstiprināšanas, publiskošanas un grozīšanas procesa apraksts. – Terminoloģijas Jaunumi. 13. Atbildīgā par izdevumu Valentīna Skujiņa. Rīga: LZA Terminoloģijas komisija, 2006, 30.–36.

Pūpola Anita: Ģenitīvs kā verbālā pārvaldījuma atkarīgais komponents Lejaskurzemes izloksnēs. – Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte, Baltu valodu katedra. 42. Artura Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferences programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidijs Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 28.

Pūpola Anita: Tiešā verbālā pārvaldījuma īpatnības J. Langija vārdnīcā. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 95.–101.

Pūtele Iveta: Language Contacts and their Manifestation in Latvian Terminology. – Terminology of National Languages and Globalization. Vilnius: Institute of Lithuanian Language, 2006, 41–42.

Pūtele Iveta: Profesiju nosaukumu darināšanas īpatnības latviešu valodā 20. gs. otrajā pusē. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmiju, 2006, 289.–296.

Rācenis Uldis: Cietumā apgūst latviešu valodu. [Par cietumnieku izglītošanos ieslodzījuma vietās.] – *Latvijas Avīze*, 2006, 10. februāris, Nr. 40 (2591), 7.

Reuderinhs Ronalds: Eiropieši daudz ko vēl nesaprot. [Saruna ar sociolingvistikas profesoru R. Reuderinhu; pierakstījusi Aija Cālīte.] – Latvijas Avīze, 2006, 14. novembris, Nr. 311 (2862), 5.

Rīgas Domes priekšsēdētāja Aivara Aksenoka uzruna. – Letonikas pirmais kongress. Plenārsēžu materiāli. Rīga, 2005. gada 24.–25. oktobris. Teksta redaktors Ivars Tirans. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 15.

Rīgas Latviešu biedrības priekšsēdētāja Valda Rūmnieka uzruna. – Letonikas pirmais kongress. Plenārsēžu materiāli. Rīga, 2005. gada 24.–25. oktobris. Teksta redaktors Ivars Tirans. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 16.

Romenkova Valentīna: Bērna identitātes veidošanas struktūra. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 297.–304.

Rozeniece Aina: 14 raksti par latviešu valodu. [Par Valsts valodas aģentūras sagatavoto populārzinātnisko rakstu krājumu «Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi» (Rīga: Latvijas Universitātes Akad. apgāds).] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 29 (57)), 2006, 21. februāris, Nr. 30 (3398), 8.

Ruduša Rita: Divas valodas, divas pasaules. [Mūsdienās bilingvisms vairs nav izņēmums.] – Diena, 2006, 2. marts, Nr. 53 (4493), 18.

Rumjanceva Ludmila: General Principles of English Phonology and their Development in the Works of Modern Linguistics. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 431–437.

Rūmniece Ilze: Tulkojumi no klasiskajām valodām letonikas fundamentam un attīstībai. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 305.–313.

Rūmnieks Valdis: Valodas dzīvais dārzs. [Par latviešu valodas

izkopšanas tradīcijām.] – Latvijas Avīze, 2006, 5. jūnijs, Nr. 151 (2702), 17.

Ruža Veronika: Lietišķais stils un valodas norma. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 57.–61.

Sardiko Larisa: Discourse Analysis in Intercultural Conversational Exchanges. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 445–452.

Saukāne Irita: Ieskats 2005. gada presē lietoto okazonālo lietvārdu sistēmā derivatīvi semantiskā aspektā. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 62.–67.

Saulīte Baiba: Tēmas un rēmas identificēšanas problēmas intervijās. – Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte, Baltu valodu katedra. 42. Artura Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferences programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidija Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 29.–30.

Seržants Ilja: Pie kāda prosodiskā tipa pieder latviešu intonācijas? – Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte, Baltu valodu katedra. 42. Artura Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferences programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidija Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 30.–31.

Shostaka Olga: Dialect Differences in British Society. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 453.–458.

Šīlis Jānis: Cross-Cultural Issues in Translation and Localisation of e-commerce Websites. – Pragmatic Aspects of Translation. Proceedings of the Fourth Riga International Symposium. Edited by Andrejs Veisbergs. University of Latvia, National Language Commission. Editorial Board: Andrejs Veisbergs, Maija Brēde, Ilze Plaude, Enn

Veldi, Laimutė Stankevičienė, Elisabeth Feudenstein. Rīga: Jumi, University of Latvia, 2006, 135–147.

Sīlis Jānis: Filmu tulkošana: oriģinālteksta atveides problēmas mērķvalodā. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 346.–353.

Sīlis Jānis: Latviešu valoda kā mērķvaloda un avotvaloda tulkojumos: sociolingvistiskais skatījums. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 314.–323.

Sīlis Jānis: Metaforisko terminu nākotne zinātnes valodā. – Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redkolēģija: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 107.–117.

Sīlis Jānis: Terminology of Translation Studies: Impact of English Terminological Patterns upon the Formation of Latvian Terms. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 459.–467.

Sīlis Jānis: Uzrunas formu sociālā semantika oriģināltekstā un tulkojumā. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 36.

Сырица Галина: Мифологема *сеть* в сопоставительном аспекте. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 322.–329.

Сырица Галина: Сильные позиции текста в аспекте переводческих

трансформаций. – Valodniecība: slāvistikas tradīcijas Baltijā. Linguistics: Slavonic Traditions of the Baltic Area. LU Rakstu 708. sēj. Galvenais redaktors *Dr. habil. philol.* prof. Andrejs Veisbergs. Atbildīgais redaktors *Dr. philol.* prof. Igors Koškins. Rīga: Latvijas Universitāte, 2006, 39.–45.

Skujenieks Knuts: Vienādā vērtē. [Par attieksmi pret valodu.] – Latvijas Avīze, 2006, 22. maijs, Nr. 137 (2688), 17.

Skujiņa Valentīna: Ar enerģētisku degsmi. – Enerģija un Pasaule, 2006, Nr. 1, 26.–27.

Skujiņa Valentīna: Jaunā latvju valoda. [Ar dabas aizsardzības terminoloģiju saistīti jaunvārdi.] – Vides Vēstis, 2006, maijs / jūnijs, Nr. 5/6, 65.

Skujiņa Valentīna: Kas ir galvenais valodā? [Sakarā ar valodas mācību grāmatas autora, valodnieka un kultūras darbinieka Rūdolfa Grabja (1906–1996) 100. dzimšanas dienu.] – Diena, 2006, 10. augusts, Nr. 184 (4624), 19.

Skujiņa Valentīna: Terminoloģiskais skatījums uz ‘meditācijas’ jēdzienu Latvijā. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 354.–360.

Skujiņa Valentīna: Valodas kultūra – stablais un mainīgais. – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 40 (68)), 2006, 10. marts, Nr. 41 (3409), 8.

Skujiņa Valentīna: Valodniecības terminoloģija: problēmas un risinājumi. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 37.–39.

Скуина *Валентина*: Культура языка: стабильное и переменное. – Материалы XXXV Международной филологической конференции. Выпуск 1. Секция балтистики. Балтийские языки: культура речи и стилистика. Тезисы докладов. Санкт-Петербург, 3–4 марта 2006 г. Санкт-Петербург: Филологический факультет Санкт-Петербургского государственного университета, 2006,

34–36.

Skujiņa Valentīna, Ščucka Anita: Latviešu valodas terminu izvēle un jēdzieniskā harmonizēšana Eiropas Savienības dalībvalstu speciālā lietojuma valodu saskarē. – Latvija par Eiropas Savienību: Skats no mazā uz lielo. Sadarbības projekta Nr. 17 «Latvijas integrācija Eiropas Savienībā» 2005. gada pētījumu rezultāti. Zinātniskā redaktore *Dr. oec.* Raita Karnīte. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 136.–169.

Skujiņa Valentīna, Ščucka Anita: Salikto leksisko vienību struktūras svārstības. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 324.–332.

Skulte Ilva: Norādes uz satraukumu. *Kultūras Foruma* 31. numurā publicētais P. Tjurina raksts dod ierosmi kaismīgai diskusijai. – Kultūras Forums, 2006, 13.–20. oktobris, Nr. 39 (228), 3.

Slenga vārdnīca. [Par O. Buša un V. Ernstsones «Latviešu valodas slenga vārdnīcu».] – Latvijas Avīze, 2006, 12. jūnijs, Nr. 158 (2709), 17.

Smiltēna Mudīte: Unikāli komponenti vācu un latviešu frazeoloģismos. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 361.–367.

Smiltiņa Anna: Valsts valoda vairs nav prioritāra? [Par LR Tieslietu ministrijas Valsts valodas centra darba apstākļiem.] – Vakara Ziņas, 2006, 14. novembris, Nr. 222, 3.

Smiltnece Gunta: Divdabju gradācija. – Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 2. Atbildīgā redaktore Sarmīte Lagzdiņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 88.–92.

Sokolova Valentīna, Belozjorova Lidija: Anregungen zum Textverstehen und – analysieren. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 543–546.

Spalvēns Raivis: Palīgi pašu akadēmiskai izglītībai. [Par «Latviešu valodas vārdnīcu» u. c.] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus,

Nr. 27 (55)), 2006, 16. februāris, Nr. 28 (3396), 8.

Spārītis Ojārs: Kā studentu «iegremdēt» profesionālajā terminoloģijā. [Saruna ar Mākslas akadēmijas profesoru O. Spārīti; pierakstījusi Dace Kokareviča.] – Latvijas Avīze, 2006, 12. septembris, Nr. 248 (2799), 28.

Sproģis Andris: Latviešu valoda kaimiņiem. – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 40 (68)), 2006, 10. marts, Nr. 41 (3409), 8.

Sproģis Andris: Visiem viena tēvuvaloda. [Par valodnieces Dr. philol. Rasmus Grīsles rakstu izlasi «Spēkildze»; sakarā ar publicista Eduarda Silkalna rec. «Vai bangu vietā runāsim par paupenēm?» laikr. «Austrālijas Latvietis» (2006, 8.marts).] – Latvijas Vēstnesis (Latvijas Vēstnesis Plus, Nr. 56 (84)), 2006, 7. aprīlis, Nr. 57 (3425), 8.

Sprūde Viesturs: 1961. gada 6. jūlijā. [Par valodnieku, akadēmiķi Jāni Endzelīnu (1873–1961).] – Latvijas Avīze, 2006, 6. jūlijs, Nr. 180 (2731), 2.

Stafecka Anna: Antroponīmi Naurānu vietvārdos. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 110.–118.

Stafecka Anna: Dialectal Basis of High Latvian Written Language. – Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Stafecka. Riga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 443–449.

Stafecka Anna: Ieskats E. Voltera un Raiņa sarakstē. – Международная научная конференция «Э. А. Вольтер и балтистика как комплексная дисциплина». Санкт-Петербург 21–23 сентября 2006 года. Тезисы докладов. Санкт-Петербург: Филологический факультет Санкт-Петербургского государственного университета, 2006, 30–32.

Stafecka Anna: Latgaliešu rakstu avoti: apzinātais un iespējas. –

Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 333.–339.

Стафецка Анна: Названия пчелиного улья в говоров латышского языка: этнолингвистический аспект. – Acta Baltico-Slavica 30. Warszawa: Intytut Sławistyki PAN, 2006, 232–241.

Stafecka Anna, Trumpa Edmunds: Baltu valodu atlanta ideja. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 119.–130.

Stafecka Anna, Trumpa Edmunds: Latviešu valodas dialektu klasifikācijas problēmas: iespējamie risinājumi. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 341.–349.

Stengrevica Melita: Ģermāniskie barbarismi mūsdienu latviešu valodā. – Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 2. Atbildīgā redaktore Sarmīte Lagzdīņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 37.–42.

Stradiņš Jānis: Letonistika Latvijas, Baltijas un Eiropas kontekstā. – Letonikas pirmais kongress. Plenārsēžu materiāli. Rīga, 2005. gada 24.–25. oktobris. Teksta redaktors Ivars Tirans. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 35.–46.

Strelēvica Dace: Kursīvs un pēdiņas kā «nestandarta» leksikas iezīmētāji Latvijas presē. – Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 2. Atbildīgā redaktore Sarmīte Lagzdīņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 47.–58.

Strelēvica Dace, Apse Linda: Deverbālie lietvārdi ar izskaņu *-šana*: morfosintaktiskie aspekti un lietotāju attieksme. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 169.–174.

Strode Emīlija: Vācu valodas frazeoloģismi un to tulkošanas problēmas. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana

Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saulē», 2006, 68.–71.

Svece Artis: Nevalodnieka nevārds. – Diena (Kultūras Diena, Nr. 4 (39)), 2006, 28. janvāris, Nr. 24 (4464), 2.

Šapalienē Jadviga, Toleikienē Reda: Zum Problem der Sinnzusammenhänge in wissenschaftlichen Texten. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 368.–375.

Šavlovskā Dina: Determinācijas jēdziens franču un latviešu valodā. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 376.–383.

Ščucka Anita: Eiropas Savienības tiesību aktu salikterterminu sintaktiskais aspekts. – Terminology of National Languages and Globalization. Vilnius: Institute of Lithuanian Language, 2006, 44–45.

Ščucka Anita: Latvijas Zinātņu akadēmijas goda loceklim Rūdolffam Grabim – 100, LZA – Terminoloģijas komisijai – 60. – Zinātnes Vēstnesis, 2006, 20. novembris, Nr. 19 (332), 2.

Ščucka Anita: Saliktertermini ES tiesību aktu terminoloģijā. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 40.–41.

Šķesters Jāzeps: Waren, Sprachen, Menschen kennen keine Grenzen. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saulē», 2006, 547–554.

Štrausa Ilze: Amatu nosaukumu un nodarbošanās apzīmējumu motivētie onīmi Ukru pagastā. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 42.–50.

Štrausa Ilze: Amatu semantikas onīmi Ukru pagastā. – Linguistica

Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 146.–157.

Šulce Dzintra: Fonētikas terminoloģijas veidošanas sākotne. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 384.–388.

Šuplinska Ilga: Itāliešus interesē valodu lietojums Latgalē. [Par projektu «Etnolingvistiskās situācijas izpēte Latgalē» sadarbībā ar Milānas universitāti (Itālija) saruna ar Rēzeknes augstskolas Filoloģijas katedras vadītāju Ilgu Šuplinsku; pierakstījusi Dace Kokareviča.] – Latvijas Avīze, 2006, 23. oktobris, Nr. 289 (2840), 17.

Švambarytė Janina: About the System of Syntax of Subdialects (North Lithuania, Joniškis). – Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Stafecka. Rīga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 478–481.

Табакoвa Иpина: К вопросу о номинации и классификации аббревиатурной лексики. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 389–395.

Teilāne Inguna: Verbu lietojums Nīcgales izloksnē. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 72.–79.

Timuška Agris: *Tupeņi, rāceņi, pampāļi, uļbiki, kaņķi un čāči* – «eiromērcē». – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 131.–135.

Tjurins Pāvels: Krievvalodīgo mazrunība latviešu valodā jeb «Mana valoda – mans ienaidnieks»? – Psiholoģija Mums, 2006, Nr. 2, 34.–38.; 2006, Nr. 3, 54.–61.

Tjurins Pāvels: Krievu latviskā mazrunība jeb Mana mēle – mans ienaidsnieks. – Kultūras Forums, 2006, 18.–25. augusts, Nr. 31 (220), 4.–5.; 7.

Treimane Inese: Eiropas Savienības dokumentu tulkošana – lingvistisku un sociālpolitisku jautājumu krustpunkts. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 350.–356.

Treimane Inese: Latviešu tiesību valodas vēstures mūsdienīgie aspekti. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 51.–52.

Trumpa Anta: Latviešu valodas īpašības vārda *glezn*s semantiskā attīstība. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 136.–140.

Trumpa Anta: Liet. *mañdras* cilmes un valodas kultūras aspektā. – Материалы XXXV Международной филологической конференции. Выпуск 1. Секция балтистики. Балтийские языки: культура речи и стилистика. Тезисы докладов. Санкт-Петербург, 3–4 марта 2006 г. Санкт-Петербург: Филологический факультет Санкт-Петербургского государственного университете, 2006, 37–38.

Trumpa Edmunds: Par *ir, ur* > *ier, uor* latviešu un lietuviešu dialektos. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 53.–54.

Trumpa Edmunds: Rišlios kalbos balsių spektrai (Pelesos šnektos duomenimis). – Acta Baltico-Slavica 30. Warszawa: Intytut Sławistyki PAN, 2006, 276–284.

Trumpa Edmunds, Leskauskaite Asta: Kai kurie pietinių ir pietrytinių

aukštaičių šnektų šlekiavimo aspektai. – Международная научная конференция «Э. А. Вольтер и балтистика как комплексная дисциплина». Санкт-Петербург, 21–23 сентября 2006 года. Тезисы докладов. Санкт-Петербург: Филологический факультет Санкт-Петербургского государственного университета, 2006, 22–24.

Urbanoviča Inta: Īpašības vārda priedēkļu semantiskais paralēlums. – Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 2. Atbildīgā redaktore Sarmīte Lagzdiņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 59.–69.

Uzija Biruta: Human values designating word stock. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 396–401.

Uzija Biruta: Verbal Assessment of Intellectual Efforts of Participants at TV Shows. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 483.–492.

Vaba Lembit: Über Probleme bei der Erforschung der ostseefinnisch-lettischen lexikalischen Beziehungen. – Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Beiträge zum 4. Internationalen Kongress der Dialektologen und Geolinguisten. Procédé des 4-ème congrés international des dialectologues et géolinguistes. Материалы IV Международного конгресса диалектологов и геолингвистов. Edited by Agris Timuška. Editorial board: Agris Timuška, Aleksey Andronov, Andrejs Bankavs, Ojārs Bušs, Ilga Jansone, Danguolė Mikulėnienė, Anna Stafecka. Rīga: Latvian Language Institute, University of Latvia, 2006, 490–499.

Valdmanis Jānis: Lingvistika un izglītība. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 251.–256.

Valsts pret valsts valodu izturās formāli. [Valsts valodas centra Kontroles daļas vadītājs Antons Kursītis žurnālistiem Voldemāram Krustiņam un Aijai Cālītei stāsta par valsts attieksmi pret reālām problēmām.] – Latvijas Avīze, 2006, 4. decembris, Nr. 328 (2879), 3.; 4.

Valsts valodas aģentūras projektu daļa: Iznācis rakstu krājums

«Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi». [Sakarā ar Valsts valodas aģentūras populārzinātniskā izdevuma klajā nākšanu.] – Latvijas Avīze, 2006, 20. februāris, Nr. 50 (2601), 7.

Valsts valodas politikas pamatnostādnes 2005.–2014. gadam. – Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redkolēģija: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 5.–22.

Valsts valodas politikas programma 2005.–2009.gadam. [Projekts.] – Izglītība un Kultūra (Piel. «Normatīvie akti izglītībā»), 2006, 23. februāris, Nr. 8 (2975), 6.–8.

Valters un Rapa: Bībeles terminu skaidrojošā vārdnīca. – Izglītība un Kultūra, 2006, 19. janvāris, Nr. 3 (2970), 24.

Vanags Pēteris: Patīk latviešu valoda. [Par latviešu valodas mācīšanu ārvalstu augstskolās saruna ar Latvijas Universitātes Filoloģijas fakultātes profesoru Pēteri Vanagu; pierakstījusi Dace Kokareviča.] – Latvijas Avīze, 2006, 9. janvāris, Nr. 8 (2559), 15.

Vasiļjevs Andrejs: Latviešu valoda labi jāiemāca arī datoram. [Saruna ar SIA «Tildes» programmistrādes direktoru Andreju Vasiļjevu; pierakstījusi Dace Kokareviča.] – Latvijas Avīze, 2006, 22. maijs, Nr. 137 (2688), 17.

Veidmane Ruta: Ģenitīvs no *gars* vai sieviešu dzimtes forma no *garš*. – Kultūras Forums, 2006, 13.–20. augusts, Nr. 2 (191), 4.

Veidmane Ruta: LV. [Par izrunas kļūdām salikteņos, kuru pirmajā daļā izmantots vārds «arods».] – Kultūras Forums, 2006, 31. marts – 7. aprīlis, Nr. 13 (202), 2.

Veidmane Ruta: Mērs, bilde un citi dažādu formātu projekti. – Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 2. Atbildīgā redaktore Sarmīte Lagzdiņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 43.–46.

Veidmane Ruta: Teiksma par «lielo mēmumu». – Kultūras Forums, 2006, 18.–25. augusts, Nr. 31 (220), 7.

Veisbergs Andrejs: East Wind, West Wind in Translation (What the English Tsunami has Brought to Latvian). – Pragmatic Aspects of

Translation. Proceedings of the Fourth Riga International Symposium. Edited by Andrejs Veisbergs. University of Latvia, National Language Commission. Editorial Board: Andrejs Veisbergs, Maija Brēde, Ilze Plaude, Enn Veldi, Laimutė Stankevičienė, Elisabeth Feudenstein. Riga: Jumi, University of Latvia, 2006, 148–168.

Veisbergs Andrejs: Ievada struktūra diplomdarbos. – Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redakcijai: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 118.–142.

Veisbergs Andrejs: Ievadvārdi. – Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redakcijai: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 4.

Veisbergs Andrejs: Itätuuli kääntyi länsituuleksi eli mitä englannin tsunami on tuonut latviaan. – Rozentäls-seuran vuosikirja, 2006, 10.–20.

Veisbergs Andrejs: Jaunvārdi un valodas attīstības virziens. – Latvijas Universitāte, Filoloģijas fakultāte, Baltu valodu katedra. 42. Artura Ozola dienas konference. Tēzes. Rīgā, 2006. gada 17.–18. martā. Konferences programmas komiteja: Nicole Nau, Artūras Judžentis, Lidija Leikuma, Pēteris Vanags. Rīga: LU, 2006, 32.–33.

Veisbergs Andrejs: Jaunvārdu strukturālais salīdzinājums. – Valodas struktūra un valodas vienību funkcijas. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 133. dzimšanas dienas atceres starptautiskās konferences materiāli. Redakcijas kolēģija: Ilga Jansone, Regīna Kvašīte, Ilga Migla, Anatolijs Nepokupnijs, Vineta Poriņa, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 55.–56.

Veisbergs Andrejs: Krievu preses valoda sociolingvistiskā skatījumā kā Latvijas krievu publicistikas ideoloģiskais spogulis. – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 211.–224.

Veisbergs Andrejs: Kurp ej, latviešu valoda? Aizgūto un pašcīmes jaunvārdu strukturālais salīdzinājums. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavas Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs

Nepokupnijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 357.–363.

Veisbergs Andrejs: Pūrisms un latviešu valoda. – Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 2. Atbildīgā redaktore Sarmīte Lagzdiņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006, 24.–36.

Veisbergs Andrejs: Systemic and Structural Changes in Latvian as a Result of Recent English Influence. – Journal of Baltic Studies. Vol. 37, Nr. 4 (Winter, 2006), 467–481.

Veisbergs Andrejs: Valodas attīstība, pārmaiņas un kvalitāte. – Valsts valodas komisijas raksti. 2. sējums. Valodas kvalitāte. VVK rakstu redkolēģija: Andrejs Veisbergs (galvenais redaktors), Māris Baltiņš, Daiga Joma, Jānis Valdmanis. Rīga: Valsts valodas komisija, 2006, 118.–142.

Venters Egils: Dzīvā «tautas valoda». – Latvijas Avīze, 2006, 20. marts, Nr. 78 (2629), 8.

Viduleja Aiga: Latvieši arvien sliktāk pārzina savu valodu. [Par sabiedrisko diskusiju «Latviešu valodas mācīšanas kvalitāte».] – Izglītība un Kultūra, 2006, 19. janvāris, Nr. 3 (2970), 4.

Vinčela Zigrīda: Valodu meklējumi: informācijas tehnoloģiju radošas izmantošanas modelis valodu apguvē. – Skolotājs, 2006, Nr. 5 (59), 35.–37.

Vingre Inta: Das Konzept der Wut in der deutschen Sprache. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 555–561.

Vītola Ilze: Valodnieku meita valodniece. [Par Ulda Bērziņa meitu valodniecei Unu Aleksandru Bērziņu.] – Latvijas Avīze (Mājas Viesis), 2006, 22. septembris, Nr. 256 (2810), 8.–11.

Vītola Inita: Derētu vēl vairāk jaunu ideju. [Saruna ar Valsts valodas aģentūras Projektu daļas vadītāju Initu Vītolu; pierakstījusi Dace Kokareviča.] – Latvijas Avīze, 2006, 21. novembris, Nr. 317 (2868), 22.

Vītola Inita: Top mūsdienīgas vārdnīcas. – Latvijas Avīze, 2006, 12. jūnijs, Nr. 158 (2709), 17.

Vulāne Anna: Bērnu izmantotie paņēmieni okazionālismu darināšanā. – 3. Starptautiskā zinātniskā konference «Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā». Zinātniskie raksti, konferences referāti. 3rd International Scientific Conference «Theory for Practice in the Education of Contemporary Society». Scientific Articles, Conference Proceedings Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības augstskola (RPIVA). Rīga Teacher Training and Educational Management Academy. Rīga: Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības augstskola, 2006, 522.–526.

Vulāne Anna: Kristāmvārds kā laika zīme. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupņijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 364.–371.

Vulāne Anna, Ausekle Dagmāra: Maija Arāja (20.01.1952.–30.09.2005.). – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 227.–228.

Zariņa Anita: Ainavas koncepcijas Latvijā. – Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti. Redakcijas komiteja: Saulvedis Cimermanis, Ilga Jansone, Tālavš Jundzis, Regīna Kvašīte, Dace Markus, Anatolijs Nepokupņijs, Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 372.–383.

Zariņa Ilze: Modālo darbības vārdu lietojums specializētajos tekstos vācu un latviešu valodā. – Vārds un tā pētīšanas aspekti. Rakstu krājums. 10. Redakcijas kolēģijas vadītāja Benita Laumane. Liepāja: LiePA, 2006, 402.–408.

Zariņa Ilze: Übersetzungsspezifik der graphischen Literatur am Beispiel der Cartoons zum Thema *Einiges aus der Praxis der Notärzte*. – Pragmatic Aspects of Translation. Proceedings of the Fourth Riga International symposium. Edited by Andrejs Veisbergs. University of Latvia, National Language Commission. Editorial Board: Andrejs Veisbergs, Maija Brēde, Ilze Plaude, Enn Veldi, Laimutė Stankevičienė, Elisabeth Feudenstein. Rīga: Jumi, University of Latvia, 2006, 182–191.

Zariņš Vilnis: Vārdnīca – sīknaudas vezums? – Kultūras Forums, 2006, 15.–22. augusts, Nr. 35 (224), 3.

Zimņika Vera: Kulturspezifische Aspekte der deutschen Landeskunde. – Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums XVI. Atbildīgā redaktore Svetlana Polkovņikova. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds «Saule», 2006, 562–567.

Zirdziņa Gaida: Eiropas Kopienu tiesas spriedumi latviešu valodā. [Par Eiropas Kopienu tiesas spriedumu īpatnībām un Tulkošanas un terminoloģijas centra izstrādātajiem principiem tulk. formas un stila vienotības nodrošināšanai.] – Jurista Vārds, 2006, 6. jūnijs, Nr.22, 7.–12.

Zuicena Ieva: Liene Roze (22.01.1927.–21.12.2005.). – Linguistica Lettica 15. Latviešu valodas institūta žurnāls. Numura redaktors Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2006, 230.–231.

Zuicena Ieva: Venerandas Zepas-Vanagas piemiņai. – Tāvu zemes kalendars: kulturvēsturiska un literāra godagrāmota, 2007. 67. goda gājums. Rēzekne: Latgolas Kultūras centra izd., 2006, 135.–139.

Zvirbulis Ģirts: Latviešu valodai – grūtas dienas. – Latvijas Avīze, 2006, 6. decembris, Nr. 330 (2881), 2.

Žigure Veneta: English-Latvian False Friends in Legal Language. – Pragmatic Aspects of Translation. Proceedings of the Fourth Riga International Symposium. Edited by Andrejs Veisbergs. University of Latvia, National Language Commission. Editorial Board: Andrejs Veisbergs, Maija Brēde, Ilze Plaude, Enn Veldi, Laimutė Stankevičienė, Elisabeth Feudenstein. Rīga: Jumi, University of Latvia, 2006, 192.–204.

ZIŅAS PAR AUTORĪEM

Ojārs BUŠS (1944) – *Dr. habil. philol.*, LU Latviešu valodas institūta vadošais pētnieks, direktora vietnieks

Īna DRUVIETE (1958) – *Dr. habil. philol.*, LU profesore, LU Latviešu valodas institūta vadošā pētniece

Gita ELKSNĪTE (1978) – *Mg. philol.*, Liepājas Pedagoģijas akadēmijas lektore, Liepājas Pedagoģijas akadēmijas doktorante

Genovaite KAČUŠKIENE (Genovaitē KAČIUŠKIENĒ) (1954) – *Dr. human.*, Šauļu universitātes Humanitārās fakultātes profesore

Andra KALNAČA (1965) – *Dr. philol.*, LU Filoloģijas fakultātes Baltu valodu katedras asociētā profesore

Dīte LIEPA (1964) – *Mg. philol.*, LU doktorante, Valsts valodas aģentūras Konsultāciju daļas konsultante

Nijole MERKIENE (Nijolē MERKIENĒ) (1947) – *Dr. human.*, Šauļu universitātes Humanitārās fakultātes docente

Dangole MIKULĒNIENE (Danguolē MIKULĒNIENĒ) (1952) – *Dr. habil. human.*, Lietuviešu valodas institūta vecākā zinātniskā līdzstrādniece

Malgožata OSTRUVKA (Malgorzata OSTRÓWKA) (1961) – *Dr. philol.*, Polijas Zinātņu akadēmijas Slāvistikas institūta zinātniskā līdzstrādniece

Valda SALMIŅA (1962) – *Mg. philol.*, Rīgas Dizaina un mākslas vidusskolas pasniedzēja, LU doktorante

Valentīna SKUJIŅA (1937) – *Dr. habil. philol.*, LU Latviešu valodas institūta vadošā pētniece, LZA īstenā locekle

Anna STAFECKA (1953) – *Dr. philol.*, LU Latviešu valodas institūta vadošā pētniece

Dace STRELĒVICA-OŠIŅA (1976) – *Mg. Phil. (Cantab.)*, LU doktorante

Anita ŠČUCKA (1981) – *Mg. philol.*, LU Latviešu valodas institūta asistente, LU doktorante

Imants ŠMIDEBERGS (1946) – *Dr. philol.*, LU Latviešu valodas institūta pētnieks

Ilze ŠTRAUSA (1981) – *Mg. philol.*, LU Latviešu valodas institūta asistente, LU doktorante

LINGUISTICA LETTICA 17
Salikts LU Latviešu valodas institūtā
Iespiests SIA Madonas poligrāfists
Metiens 500 eks.